Yves Gandon

Zulmé

roman

Editura Eminescu

Web: http://www.virtual-project.eu/

Forum: http://virtual-project.org.es/

Yves
Gandon

Zulmé

Roman

YVES GANDON
Zulmé

A.G.R.

Dulcei şi sfioasei icoane
pe care timpul n-o va ofili,
îi dedic
pastelul acesta ce-i seamănă,
trandafiriu şi albastru
pe fundal de flăcări

De neînțeles sînt muritorii
frămîntați de patimi!

CHATEAUBRIAND
(Atala)

PROLOG

MĂ NUMESC ZULMÉ-SOPHIE-NÉOmaie de Saint-Ange. Am douăzeci de ani și mă sting.

Nu este și părerea mătușii Zabeth, care găsește că obrazul îmi este prea în floare pentru o bolnavă de piept, iar bustul mult prea împlinit spre a purta semnul vreunui destin fatal. Este drept că judecă după gustul ei căci dintotdeauna a fost subțire ca un lujer, și încă într-o vreme cînd aveau căutare păcătoasele plinuțe. Prin asemuire cu firava Zabeth, sînt de acord că felul în care arăt nu are nimic înșelător. Dar orice ar spune ea, știu prea bine că talia mi-ar putea fi cuprinsă, toată, în mîinile aceluia al cărui chip îmi bîntuie nopțile de nesomn. Mai știu că de zece luni încoace obrajii mi-au pălit, că un cearcăn subțire, sidefiu îmi tivește ochii în locul unde pielea este

cel mai puțin apărată și că, de-mi încredințez durerea hîrtiei pe care scîrțîie pana, în după-amiaza aceasta dogoritoare, la umbra obloanelor zăvorîte, o fac spre a mă despovăra de o taină mult prea grea.

Am venit pe lume sub domnia tiranului, la 26 mai 1808 și nici un semn nu a vestit, în crugul cerului, ilustra-mi naștere ; dar la trei săptămîni după aceea, mama s-a săvîrșit din viață. Un portret miniatural, semnat de Isabey și așezat în salonul cel mare, deasupra pianului cu coadă, o înfățișează la vîrsta pe care o am, cu cîteva luni înainte de a se fi măritat cu tatăl meu. Sînt cu adevărat eu însămi : spențerul dintr-o catifea verde-scarabeu, tivit cu blană, lasă să se vadă un decolteu strălucitor de alb ; un încîntător vălmășag de bucle blonde *„à la Titus“* țîșnește de sub o panglică de un roșu-purpuriu ce-mi înconjură fruntea. De veți înlocui spențerul cu o bluză din dantelă fără mînecі și împodobită cu un volan din tul, de veți pune în locul nezăgăzuitei bogății a părului două conciuri mici de tînără supusă cerințelor condiției sale, nu veți mai putea deosebi pe mamă de fiică. Dar Marie-Françoise de Saint-Ange, născută Percehay, trăia în timpuri sălbatice, în care capetele zburau ca sămînța purtată de vînt sub mașina lui Guillotin [1], în care fiul unui oarecare hangiu devenea mareșal al Franței doar pentru că se pricepea să-și călărească bidiviul arab, în care femeile, fiindcă vedeau în ei pe eroii înnoiți ai vremilor de altădată, voiau să semene cu bărbații, fie și numai la pieptănătură.

Poate că-mi place chiar mai mult mama într-un pastel lucrat de aceeași mînă, pe care tatăl meu îl ținea cu gelozie sub cheie, în biroul cu capac cilindric și unde, într-o bună zi, întîmplarea m-a făcut să-l zăresc. Pentru

[1] *Guillotin (Joseph Ignace)*, medic francez care a instituit instrumentul de execuție numit ghilotină (n.tr.).

pastelul acela ca pozase cu șase luni înainte de a mă naște. Marie-Françoise de Saint-Ange, pieptănată ca Ninon, este înfățișată în picioare, într-o unduioasă *„witchoura"*, prin a cărei deschizătură se poate vedea o rochie de percal albastru, cu guler alcătuit din trei rînduri de pliseuri. Dar și o efigie și cealaltă îi pun în lumină ochii strălimpezi ca un izvor de primăvară, gura-i mică și cărnoasă, gîtul gingaș, bărbia fină.

— Argint-viu era maică-ta, mi-a spus într-o zi mătușa Zabeth, nu-și afla niciodată locul. Azi nu mai putem crede că a fost un organism atît de robust. Da, s-o fi văzut rîzînd, cîntînd săltîndu-se în șa, gonind cerbul ori căprioara, ai fi zis că-i băiat, nu alta ! La început, după ce s-a măritat, a vrut chiar să se îndeletnicească cu meseria armelor. Ei bine, țintea de minune, iar un duel cu ea ar fi fost urîtă treabă. Și cîtă imaginație, cîtă fantezie ! A ei a fost ideea să umplem grădina cu păuni și fazani aurii. Porumbeii veneau să-i ciugulească din palmă. Fără doar și poate, îi semeni, dar ești mai puțin zvăpăiată. Scumpa mea soră te ducea cu gîndul la o statuetă de Tanagra, care ar fi avut drept model pe regina amazoanelor Pentesileia. Tu ai fi mai degrabă un porțelan de Saxa, o frumoasă păstorită sub un abajur. Mulțumesc Domnului că ești o fire ceva mai așezată.

Cît de puțin ne pot cunoaște chiar cei ce ne sînt foarte aproape ! Cînd își întreabă memoria, preabuna mea mătușă Elisabeth-Félicité de Percehay vede mereu un căpșor nebunatic în sora pe care totuși o îndrăgea pînă la jertfirea de sine. Dacă privesc în cadra mică de bagă ivorie cu irizări negre, așezată deasupra acelui *piano-forte*, pe cea care s-a stins dîndu-mi viață, mi se pare că descopăr cu și mai mult adevăr, sufletește și trupește, un al doilea eu, încîntător de viu și nerăbdător să smulgă vieții toată fericirea pe care este firesc să o aștepți la douăzeci de

ani. Dar Marie-Françoise de Saint-Ange își risipea nestăvilit setea de bucurie și dorințele-i nemolcomite în mărunte întîmplări de fiece zi. Află, mătușă Zabeth, că focurile tainice, asemenea celui ce mă mistuie pe mine, deși ascunse pentru ochii unui oarecare, nu ard totuși cu flacără mai mică.

Pastelul ținut ascuns în biroul tatălui meu dezvăluie totuși o contesă de Saint-Ange mult diferită de domnișoara de Percehay pictată în miniatură. Deosebirea aceasta nu știrbește din frumusețea mamei mele, care a rămas pînă în ultima zi pe potriva ei înseși. Doar expresia i s-a schimbat ; trebuie să fii orbită, ca o soră, spre a nu desluși toate semnele unei „adînci taine izvorîte din melancolie", cum stă scris în *Atala*. Mătușa Zabeth n-a încetat o clipă să afirme că scurta viață a fermecătoarei Marie-Françoise a fost, toată, strălucminată de fericire. Atunci care este tîlcul lăuntricei suferințe, imortalizată în pastelul lui Isabey, în frumoșii ochi atît de asemănători cu ai mei ? Să fi fost un presentiment funest, teama nedesluşită în fața sfîrșitului apropiat ? Ori poate, în pofida credinței surorii sale, mama fusese măcinată de o durere ascunsă privirilor și dusă cu ea în mormînt ? Înainte de a ști adevărul, înclinam mai degrabă pentru a doua presupunere, care îmi dăruia o mamă ce-mi semăna, frămîntată de aceleași neliniști ca și nefericita-i fiică.

De netăgăduit rămîne însă faptul că, pentru mine, o anume taină a învăluit lungă vreme memoria răposatei contese de Saint-Ange. Mi s-a întîmplat, în cîteva rînduri, să-i pun tatălui meu întrebări despre ea. De fiecare dată, chipul văduvului se înnegura și, după binevenitul acces de tusă, descoperea o pricină oarecare de a îndruma conversația pe alt făgaș.

Nici de la unchiul Sigismond-Stanislas, fratele tatălui meu, mai vîrstnic decît el cu cinci ani, n-am putut scoate ceva. Unchiul Sigismond este totuşi cel mai de ispravă om din lume şi orice pot dobîndi de la el dacă îmi înfăţişez dorinţa cu gingăşie.

— Unchiule Sigismond, i-am cerut, ridicînd spre el una din acele priviri rugătoare a cărei putere asupra uriaşului o cunoşteam prea bine, vorbeşte-mi despre mama.

O clipă, unchiul a rămas încremenit ; apoi m-a privit cu nespusă blîndeţe, a oftat şi, odihnindu-şi palmele late pe umerii mei, mi-a răspuns cu frumosul său glas plin de gravitate :

— Micuţă Zulmé, mama ta a fost o sfîntă.

Între neînfricata amazoană a mătuşii Zabeth şi sfînta unchiului Sigismond, oare căreia trebuia să-i dau crezare, la care dintre cele două icoane să mă hotărăsc ? Şi de la unul şi de la celălalt sufletul meu împrumuta trăsături care întrupau, pentru mine, o mamă ideală, anume făcută să mă înţeleagă. Negreită nevoie aş avea să fiu înţeleasă ! Cînd în urmă cu doi ani, măicuţele de la Sacré-Coeur mi-au deschis, la despărţire, porţile mînăstirii în care, vreme de şase ani, îmi însuşisem austerele lor lecţii, tatăl meu m-a primit cu o explozie de fericire. Se arăta nespus de binevoitor cu mine. De cum îmi exprimam o dorinţă, o şi vedeam împlinită. Nu mai contenea în a-mi face din viaţă o sărbătoare. Îmi reamintesc unele dintre darurile sale : un mic birou secolul al XVIII-lea din lemn de lămîi, semnat Jacob, un flacon cu parfum Sainte-Alliance, format gît de girafă şi croit dintr-un cristal lăptos, de rocă, un caşmir de Tartaria. Îl însoţeam în vizitele sale pe la fermierii din Rupt-de-Mad şi eu eram aceea care ţineam hăţurile cabrioletei. Era un povestitor strălucit,

știa să dea spiritului său prilejul să sclipească în mii de fațete. Părea întinerit, liber în mișcări, fericit.

Născut în 1776, tatăl meu mai este, la cincizeci și doi de ani, un bărbat tare chipeș — înalt, cu șolduri înguste, cu mers sprinten, fără să dea semne de împlinire. Se înfășoară cu multă noblețe în capa-i neagră, de unde apare apoi — siluetă zveltă și bine cambrată — într-un costum albastru-deschis, cu nasturi aurii și jiletcă de pichet alb. Pielea feței îi este mată, ochii căprui scînteiază de inteligență și vioiciune ; încadrat de favoriți maronii, chipul lui se împotrivește dîrz injuriei celor dintîi zbîrcituri ; părul, abia înspicat. Puteam fi mîndră de grija ce mi-o purta.

Dar vai, încetul cu încetul am simțit cum tatăl acesta atît de fermecător se desprindea de mine, se depărta. Nu că aș fi avut cumva a mă plînge de purtarea sa. Niciînd n-am încetat să fiu pentru el copilul răsfățat. Dar încîntătoarea intimitate, care îmi luminase nespus zilele de după întoarcerea mea la castelul de Saint-Ange, nu mai dăinuie decît în amintire. Tatăl meu nu se mai arată dornic să-i fiu însoțitor în drumurile sale. Se face nevăzut toată ziua, bate pajiștile și crîngurile, se întoarce doar la orele de masă, prăfuit și înnoroit pînă în creștet, cu umerii parcă apăsați de o povară, cu privirea înstrăinată. Seara, în salon, între două partide de whist ori de *bouillotte*, îmi cere uneori să-i cînt, acompaniindu-mă la pian, cavatina din Tancred : *Di tanti palpiti...* sau celebra arie din *Vestala : O, zeiță ocrotitoare a nefericiților...* pe care o auzise prima oară în urmă cu douăzeci de ani la Academia de muzică, împreună cu mama și care, ori de cîte ori o cînt, îi stoarce lacrimi. Pentru ce oare semnele sensibilității sale se opresc la atît ? Firește, cînd seara se încheie și cînd, după ultimul său pahar de vișinată, mă ridic spre a mă duce în camera mea, atunci mă mai

strînge, desigur, la piept cu duioșie : dar vremea destăinuirilor reciproce, a mărturisirilor nezăgăzuite a pierit. Din vrerea lui s-a înălțat între noi o stîncă a tăcerii. Ne-am tras, și unul și celălalt, în singurătatea inimilor noastre.

De n-ar fi depins decît de el, aș fi putut găsi în unchiul Sigismond acel sfătuitor de nădejde, cu minte bogată, acel mentor apropiat ale cărui povețe înțelepte m-ar fi îndrumat și mi-ar fi dat puteri pe drumul spinos hărăzit de pronie. Dar înfățișarea exterioară și felul de a se purta ale acelui om foarte de treabă m-au descumpănit întotdeauna, chiar în pofida dorinței mele de a mă destăinui lui. Sub înfățișarea-i de uriaș nevinovat, unchiul Sigismond depășește măsura în toate. Am mai spus că tata este înalt ; cît privește silueta, unchiul Sigismond îl întrece cu un cap și mai bine. Tatălui meu îi place vînătoarea ; unchiul Sigismond nu trăiește decît pentru ea. În 1791, tata a emigrat în Anglia, unde a rămas pînă la înapoierea sa în Franța ; unchiul nu a putut rezista la acei *goddem* [1], ci a trebuit să interpună Atlanticul între el și Europa, trăind trei ani printre onondagi și muscogulgi. Aș putea continua paralela. Charles-Gabriel de Saint-Ange a rămas, neabătut, credincios suveranilor legitimi. Sigismond-Stanislas și-a amintit în 1803 că nu mai tîrziu decît la cincisprezece ani a îmbrăcat drept rantie monahicească mantia îmblănită a husarilor lui Chamborant și a reintrat în serviciul militar sub domnia uzurpatorului. Vechi comandant de escadron al vînătorilor din regimentul de gardă, el poartă neîntrerupt o redingotă de rezervist, din postav cafeniu-închis, cu o tăietură puțin învechită, cu manșete și guler de castor. Tatăl meu, care în tinerețe se dovedise de o sclipitoare veselie, arată acum un ins mohorît și posac. În schimb, unchiul Sigis-

[1] Invectivă familiară (engl.) (n.tr.).

mond este vorbăreț, iar fața lui, pretimpuriu arsă de soare în urma odiseii sale americane și apoi, datorită campaniilor din sierele spaniole și stepele Rusiei, ivite la amiaza vîrstei, se luminează, cît ține ziua, de un zîmbet nevinovat.

— Părul a albit, îi place lui să spună, dar inima a rămas tot tînără, ca și ochiul.

Cum s-ar putea arăta în stare o inimă atît de tînără, sau dacă înțeleg bine, care nu s-a înfiorat niciodată (m-am simțit îndemnată s-o cred) să înțeleagă văpaia dintr-un suflet ca al meu, pentru care fiecare bătaie înseamnă o suferință ?

Mătușa Zabeth nu știe nimic de suferința aceasta. Nu știe ori se preface ? Nu. Buna mea mătușă este o visătoare și toată atenția de care se dovedește în stare, toată puterea simțămintelor ei se îndreaptă spre acele ființe himerice, plămădite din umbre și cețuri, întruchipate în eroii de romane. Cum o fi arătat ea oare în anii tinereții ? Nici un tablou nu poate sta mărturie, dar fără îndoială că nu semăna cu sora ei mai mică, de care o despărțeau șapte ani. Ochii, negri și strălucitori asemenea cărbunelui, precumpănesc într-o față măslinie, prelungă, schimnică, nu lipsită de un anume farmec, de n-ar fi nasul ascuțit, ca un tăiș de cuțit ce coboară pînă deasupra gurii cu buze abia desenate. Trupul i se pierde în mereu aceeași rochie neagră din țesătură de Tours, cu mîneci tip „mameluc", atît de îndrăgite prin anii 1800. Oare fiindcă nu a iubit a rămas mătușa Zabeth fată ? M-aș simți ispitită să o cred, judecînd după patima cu care se dăruie nefericirilor și necazurilor unui Tom Jones, ale unei Pamela sau Clarisse Harlowe. Căci trebuie să spun cît de înnebunită se arată după scriitorii englezi, pe care a început să-i admire încă de pe vremea anilor ei de exil trăiți în

ceața londoneză. Cîte seri de iarnă nu ne-am petrecut în camera mea, lîngă capetele de sfinx ale suportului pentru bușteniii căminului, cîte seri de veghe cheltuite spre a pălăvrăgi la nesfîrșit despre eresurile și iubirile eroilor ei preferați.

— Vorbește-mi de Pamela, zice ea de pildă. Iată o tînără înțeleaptă, cu aplecare spre credință și care se păstrează neprihănită pînă în clipa în care, după cinstită nuntire, se lasă să cadă în brațele contelui ei de Belfart. Domnul mi-e totuși martor cît de mult dezaprob mezalianțele! Dar mititica aceasta e plină de un anume farmec care mă umple de încîntare, îmi tulbură sufletul și mințile.

Alteori, ferindu-și chipul de dogoarea focului, prin mijlocirea unui minunat paravan rotitor, ornamentat cu hîrtie trandafirie de India, ea tună și fulgeră împotriva sărmanei Clarisse și ține morțiș că pentru acea victimă a groaznicului Lovelace fericirea ar fi stat mai degrabă în a se mărita cu domnul Solmes, binevăzut de părinții ei.

— Fata aceasta, declară ea subțiindu-și buzele, nu a fost plămădită pentru învolburările inimii. I s-ar fi cuvenit o viață de rînd, pașnică, adăpostită, alături de un bărbat de treabă, cu scufie de bumbac și papuci brodați, un burghez șters pe care l-ar fi socotit cel mai desăvîrșit soț de sub soare, cu un singur preț : să-l țină legat de fustele ei.

Aici nu împărtășesc întru totul părerea scumpei mele mătuși și i-o spun deschis. Mi se pare că trece alăturea de subiect. Pe mine, ceea ce mă izbește neplăcut la Clarisse Harlowe este mai întîi teama-i copilărească de a nu-și supăra familia. Adevărata iubire trebuie să știe a birui toate piedicile. Cît mă privește, mi-ar place mai degrabă să mor decît să mă dau bătută. Și apoi, cred mai ales că Clarisse Harlowe este o guralivă ușuratică. Za-

darnic se arată a fi oarbă iubirea, nu te joci de-a baba-oarba cu un nemernic neîndoios ca acel Lovelace. De la o poştă se vede ce-i poate pielea. Spune-mi pe cine iubeşti şi o să-ţi spun cine eşti.

— Mă întreb cum de-ţi vin asemenea gînduri, draga mea Zulmé, îmi spune mătuşa Zabeth, cu glas dintr-o dată frînt.

Mă priveşte cu o duioasă expresie de nelinişte şi interes. Ochii ei negri se aburesc şi aş putea jura că inima îi bate atunci mai repede. Nu cumva şi taina mătuşii Zabeth este legată de misterul care învăluie, în castelul de Saint-Ange, cu un nimb parcă anume ocrotit, amintirea surorii sale ? O voi spune-o, la clipa cuvenită, de vreme ce astăzi ştiu totul. Dar abia am avut timp să-mi pun întrebarea, că s-a şi reîntors la nălucirile ei.

— N-are dreptate unchiul tău, domnul de Chateaubriand este un om mare, iar Cymodocée unul dintre cele mai fermecătoare chipuri izvodit de fantezia unui om. Fără să punem însă la socoteală nemuritoarea Evă din *Paradise lost.*

Mă tem că nu mai poate fi lecuită.

Şi iată cum, iubită de un tată, de un unchi, de o mătuşă, dornici cu toţii să-mi fie pe plac pînă şi în acele clipe de înstrăinare în care îi afundă cînd şi cînd o copleşitoare visare, mă simt totuşi necontenit singură şi mai lipsită de un reazem moral decît la pensionul Sacré-Coeur, unde măcar îmi puteam destăinui micile amărăciuni preabunei mele prietene Solange de Harpé. Solange, vai, se află departe, în ţinutul Barrois, în castelul acela care îşi înalţă turlele conice în mijlocul unei cîmpii mohorîte. I-aş putea scrie, dar poşta nu e lucru sigur. Dacă scrisoarea mi-ar fi văzută de ochi indiscreţi ? Iar Solange,

pînă şi ea, m-ar putea oare înţelege ? Nu, e mai bine să păstrez doar în mine răul acesta necruţător, această ucigătoare chingă menită unei inimi sfîşiate.

Afară, ziua de vară arde şi sfîrîie peste frunzişul copacilor, peste stuful şi ardezia acoperişurilor. De la sărbătoarea Sfîntului Médard nu a mai căzut nici o picătură de ploaie, iar în albia rîuleţului Rupt-de-Mad, pe jumătate secat, se pot vedea, lunecînd cu zecile în voia apei leneşe, burţile albe ale peştilor morţi. Castelul este pustiu. Charles-Gabriel de Saint-Ange a plecat călare, în fapt de zi, spre o fermă îndepărtată, pe drumul Pont-à-Mousson. Unchiul Sigismond, la puţină vreme după aceea, s-a ospătat în cămară cu un coltuc de pîine, o felie de şuncă afumată şi brînză albă împănată cu usturoi, totul udat cu o sticlă de vin de Rudesheimer. Îi place să mănînce aşa, pe fugă ; asta-i aminteşte de bivuacurile din tinereţe şi, cum tocmai coboram din cameră şi-i întindeam fruntea să mi-o sărute, m-a bătut uşor pe obraz, mormăind pe sub mustaţa-i colilie :

„August începe
Răbdarea-ţi struneşte
August se gată,
La arme porneşte...“

Pentru fiecare anotimp al anului, se arată stăpîn pe un bogat repertoriu de adagii cinegetice, cu o prozodie uneori cam şchioapă, dar pe care unica lui patimă, cea de vînător, le socoteşte demne a fi mai îndrăgite chiar decît *Grădinile* abatelui Delille ori *Meditaţiile* domnului de Lamartine.

Pe scurt, după ce şi-a sorbit picăturile de vin aninate de mustaţă, a plecat fluierînd uşor o arie de contradans :

redingota îi era încheiată pînă la ultimul nasture, uriașele-i picioare se aflau ocrotite de cizme roșcate *à la Suvorov,* iar pălăria de tip Bolivar îi sta aplecată pe urechea dreaptă.

— Mă duc să cutreier pădurile dinspre Novéant, a spus el, biciuind cu cravașa masa din oficiu. O să prînzesc în vreo cîrciumioară de căruțași. Să nu mă așteptați înainte de căderea nopții.

Mătușa Zabeth a apărut în aceeași clipă, spre a-și împărți poruncile bucătăresei. Își încinsese fruntea cu un soi de turban din mătase violetă, de sub care scăpaseră cîteva șuvițe de păr răsucite pe hîrtie. Cînd dădu cu ochii de unchiul Sigismond, îngăimă :

— Doamne, te credeam plecat.

Se așezase, chinuindu-se să-și ascundă cu mîna moațele, în timp ce unchiul, înainte de a pleca, îi trase un curtenitor salut cu pălăria.

— Scumpa mea, a oftat ea atunci, nu mă simt bine. Adu-mi sărurile englezești.

M-am supus pe dată, iar ea și-a venit în fire și s-a retras în camera ei. Și-a cerut iertare, la prînz, că nu-mi poate ține tovărășie la masă, unde am ciugulit singură și fără nici o poftă, puțin piept de pui.

...Trebuie să fie ora patru după-amiază. Îmi ridic ochii de pe hîrtie. În penumbra aurie, pe pînza lui Jouy care-mi îmbracă odaia, același păstor în veșminte albastre și cu pălărie ascuțită de calabrez cîntă la nesfîrșit din flageolet și tot la nesfîrșit îngenunchează în fața aceleiași păstorițe azurii cu fuiorul tot numai panglici. Nu se aude nimic, în afară de necuprinsa vibrație a zilelor de dogoare stăpîne pe cîmpia pustie. Dacă m-aș duce să

deschid obloanele, mi s-ar arăta vederii îndoitul şir de plopi care tivesc firul apei Rupt-de-Mad. Copacii aceştia mîndri, înfiorați pînă şi de cea mai slabă adiere, par astăzi ca încremeniți pe un fundal de pînză. Neîndurătorul soare pîrjoleşte fără milă valea aceasta, altfel atît de răcoroasă. Cînd şi cînd un strigăt ciudat sfîşie pîlpîitoarea linişte. Este păunul Jugurtha care, în parcul unde îşi plimbă nestingherit strălucirea-i calmă, s-a arătat curtenitor față de fazanul William Pitt, păzit de gratii. Zburătoarele acestea şi-au primit celebrele nume de la unchiul Sigismond. El afirmă, fără a binevoi să mai dea şi alte lămuriri, că penele păunului, cu pete rotunde de culoarea smaraldului şi a safirului, amintesc de numidul rege pomenit de Salustius. Cît priveşte fazanul — un bărbat în plinătatea puterii sale, a cărui coadă lungă şi arcuită închipuie o semnătură ambițioasă — tocmai însuşirea lui de prizonier pe viață l-a făcut să fie avansat, drept simbolică revanşă, la demnitatea de omonim al defunctului ministru al majestății sale George al III-lea. Salutului răguşit al lui Jugurtha, William Pitt îi răspunde de obicei cu un strigăt scurt şi înciudat.

— Dă-ne înapoi măcar oraşele Quebec şi Bombay, haina roşie şi îți voi reda libertatea, declară unchiul, rîzînd a zeflemea, ori de cîte ori trece prin fața cuştii fazanului.

A doua zi neînduplecatul Sigismond cere lui Pitt al său cu pene, Madras-ul şi cele Trei Rîuri. Şi ai spune, într-adevăr, că pasărea îl înțelege : se agită în colivie, cu aerul că ar vrea să-i scoată duşmanului său un ochi.

Cît de fericită m-am simțit la castelul de Saint-Ange un an şi mai bine ! Nici un colț de pe pămîntul acesta nu mi-ar putea fi mai aproape decît valea aceasta lorenă unde am văzut lumina zilei şi peste care, în orice anotimp, pluteşte, de dimineață şi pînă aproape de amiază,

o diafană ceață argintie. Dar vremea cea plină de fericire s-a dus. A fost destul un bărbat, spre a distruge totul, spre a arunca un văl întunecat peste peisajul iubit, așa cum soarele de august pîrjolește frageda verdeață, la vremea în care pîrguiește și roadele. Cînd am scris mai sus că mă sting, nu era din parte-mi vreo zăludă lăudăroșenie, vreo romanțioasă întrecere de măsură. Nu aiurez, mintea mi-e limpede și, curmîndu-mi de bunăvoie viața, nu voi face decît să mă supun ursitei. Otrava se află aici, în fața mea, verzuie și siropoasă, într-o sticluță. A o turna într-un pahar și a o da pe gît nu va fi decît treaba unei clipe. „Leon !", strigă în fundul grădinii, cu sfîșietoare tristețe, păunul Jugurtha. Privirea mea se desprinde iarăși de hîrtie. Deasupra căminului, o frescă îmi desfată ochii cu un personaj de serbare galantă, un gentilom cu tricorn și mantie de mătase trandafirie, care, cu un deget îndreptat înainte-i, cu un surîs enigmatic, reamintește de *Indiferentul* lui Watteau. Eu nu sînt o indiferentă. Nici nu simt că ar bate în pieptul meu inima vreunei Ifigenii, ori a vreunei Berenice, ci firea nestăpînită a unei Camille ori Hermione ; și dacă, după ce am aruncat o privire în oglindă, amînînd să întind brațul spre sticluța nefastă, îmi înmoi pana în cerneală, este pentru că vreau să văd limpede în propria-mi inimă. Vreau să cîntăresc pentru o ultimă oară toate pricinile care mă îndeamnă să fac asta, toate motivele menite să preschimbe într-un trup de gheață făptura aceasta fremătîndă, cu buze calde, cu ochi strălucitori, cu păr fin de aur, atît de bine făcută spre a mușca din fructul vieții, în loc să-l arunce departe de ea ca pe un măr încă necopt, mustos, dar smuls copacului de furtună și deci vătămat, sortit pieirii... .

I

UN STRIGOI

— IA TE UITĂ, UN STRIGOI! ZISE mătușa Zabeth împingîndu-și pe frunte ochelarii de corn. Era într-o seară de noiembrie, a anului trecut. De un ceas și mai bine, unchiul Sigismond, ajutat de bătrînul paznic Cornuau, își pregătea cartușele pentru vînătoarea de a doua zi. O masă lungă de stejar, masivă și neagră, fusese adusă din oficiu în salonul cel mare. Pe masa aceasta puteai vedea, într-un butoiaș, bobițele mărunte și întunecate ale prafului de pușcă ce răspîndea un puternic miros de pucioasă, gloanțele așezate după mărime, în diferitele căsuțe ale unei cutii de fier și totodată fuituielile rotunde, tiparele de cartușe, foile de carton roșu și verde din care este croită cutia menită să țină încărcătura.

— Cornuau băiete, dă-mi mandrina, spunea unchiul. Degeaba zice Charles-Gabriel, fie că-i vorba de flintă ori de puşcoci, el nu va fi niciodată decît un răcan. Doar cătanele bătrîne ca noi ştiu să scuipe glonţul. Nu-i aşa, pehlivanule ?

Cornuau încuviinţa sfios. Vreme de zece ani fusese ordonanţa unchiului şi tare îi mai plăcea să aducă vorba, răsucindu-şi mustaţa, despre neuitatele zile de la Borodino ori Somo-Sierra. Dar în seara aceea nu mai era vorba de şarjarea artileriei ruse, cu sabia în vînt, nici de pîndirea, îndărătul fiecărui tufiş, a vreunui spaniol îndrăcit cu ochi de foc. Voia să-şi pregătească, pe îndelete, cartuşele, în faţa căminului înalt al oficiului, nu prea aproape de foc, ei, drace, din pricina scînteilor şi golind pe furiş, unul după altul cîte un pahar din vinişorul de Thiaucourt cu gust de cremene. Mătuşa Zabeth nici nu voise să audă. De vreme ce Sigismond-Stanislas ţinea morţiş să-şi fabrice el însuşi muniţiile, nu i-ar fi îngăduit s-o facă între covata de păstrat pîinea şi cutia cu sare. Astfel că, stîngaci în haina lui de catifea dungată, pe care strălucea plăcuţa de aramă ce-i arăta funcţia, uluit pe deasupra de o cinste căreia nu i se putuse împotrivi, vrednicul Cornuau se vedea nevoit, la ora aceea, să cumpănească, sub lumina unei lustre cu patruzeci de lumînări, praful de puşcă şi cartuşele, sorbind cu plăcere, ca într-o minune, cafea de Antile dintr-o fragilă ceaşcă a Companiei Indiilor, pe care se temea să n-o sfarme cumva, în mîinile-i noduroase, ori de cîte ori o ducea la gură.

Două, trei duzini de cartuşe verzi şi roşii se şi aflau înşiruite pe masă, ca tot atîtea popice lovite, cînd tatăl meu intră în salon. Plecase la revărsatul zorilor, potrivit obiceiului, spre Mars-La-Tour şi se întorcea vlăguit, căci nu-şi ridicase o clipă fundul din şa, cum zic scutierii, cale de şase leghe fără oprire. Îşi păstra totuşi aerul degajat

și, după ce sărută mîna mătușii Zabeth, se duse să privească la trebăluiala pazniculuí și a unchiului.

— Vreau să cred că nu faci economie la gloanțe și că ne pui din cele de calibrul cel mai mare, spuse el.

Unchiul Sigismond își drese, zgomotos, glasul și îi aruncă fratelui său o privire piezișă plină de îngăduință.

— Doar nu poți ucide un mistreț de patru ani cu miez de pîine, mormăi el.

Și, prefăcîndu-se că ochește o țintă imaginară, își slobozi cugetarea :

„Păzea, mistrețul ! Ochește-l bine :
Ca să te poți feri pe tine."

— Zici că ar fi unul de patru ani ? urmă tata.

— Întreabă-l pe Cornuau, făcu unchiul.

Paznicul puse într-o cutie de cartușe pîlnia cea mică de lemn cu care turna praful de pușcă.

— Păi, domnule conte, zise el scărpinîndu-și obrazul presărat cu peri suri, oameni din Onville mi-au spus că niște mistreți se bălăceau într-o mocirlă din mărăcinișul de la marginea pădurii, chiar puțin mai sus de Waville. Adevărul este că am izbutit să găbuiesc unul, și încă dolofan. Urmele erau proaspete. Năzdrăvanul are picioare scurte și călcătură lată, cu toate că o jumătate a copitei din față este mai lungă decît cealaltă, ceea ce îl face, cum se spune, să aibă piciorul pintenat. Este, fără îndoială, un mistreț de patru ani. Și tare ca talpa, credeți-mă. După ce a ieșit din mlaștină, a izbit cu colții într-un amărît de alun și i-a lăsat două crestături adînci.

— Drace, făcu tata. Dacă așa stă treaba, o pușcă zdravănă în plus o să fie binevenită mîine, așa că am fost inspirat cînd l-am poftit și pe cavalerul d'Arconville.

— Cavalerul d'Arconville ! se arătă uimit unchiul.

Aceea a fost clipa în care mătușa Zabeth, întrerupîndu-și lectura, pasionanta lucrare a lui Boswell, *Viața lui Samuel Johnson*, și-a ridicat ochelarii pe frunte și a spus :

— Un strigoi !

— S-a întors de o săptămînă, continuă tatăl meu.

— Ciudată făptură ! murmură Sigismond, dar ce trăgător ! De neînvins la spadă, iar cît privește pistoletul, l-am văzut ochind musca de trei ori la rînd de la cincizeci de pași...

— Nu ajunge să fii îndemînatic, spuse mătușa Zabeth suspinînd. Pentru el mai bine ar fi fost să...

Dar nu își încheie spusele. Se prefăcu din nou adîncită în lectura, pe care, dealtfel o și lăsă îndată.

— ...Da' ce falnic arăta în uniforma lui de... nu mai știu de ce, în armata lui Bonaparte !

— Cavalerul d'Arconville a fost locotenent în regimentul 2 de cavalerie ușoară lăncieri, unul din acele corpuri de elită proaspăt închegat, care a fost măcinat la Wagram sub comanda lui Lassalle, adăugă unchiul pe un ton aspru.

— Mă iertați, interveni temătoare mătușa Zabeth. Ce vîrstă poate să aibă acum ? În jur de patruzeci ?

— Nu pare, urmă tata. Mai mult de treizeci nu i-ai da.

— Avea douăzeci la Wagram, preciză unchiul, luînd între degete puțin praf de pușcă din cutia sa de tablă.

— L-am întîlnit la ieșirea din Chambley, continuă tata. Era călare ca și mine și gonea virtos. L-am recunoscut îndată și i-am făcut un semn cu mîna. S-a oprit. Ce călăreț ! Ce mai încolo și încoace, arăta ca și în urmă cu trei ani, la înmormîntarea tatălui său ; la fel, aproape, ca și acum cincisprezece ani, cînd a săvîrșit nebunia aceea — același păr des, negru și inelat, asemenea spadasinului care a uzurpat tronul Neapolului, aceeași față netedă,

aceiași ochi de flacără. Dispariția mustăcioarei ar putea fi singura schimbare pe care i-am descoperit-o în trăsăturile chipului. Îmbrăcat în negru, din cap pînă în picioare deși, după cîte știu, nu ar mai fi nevoit să poarte doliu. Dar cernirea nu-i este dezvăluită doar de veșminte ; întreaga-i făptură o răspîndește în jur, ca un abur. Firește, nu i-am pus întrebări. L-am poftit doar să vină pe la noi. Mi-a răspuns cu mii de scuze cum că dobîndise obiceiuri de sălbatic și că doar singurătatea o mai putea suferi.

— Oricum, păreți a fi un singuratic tare grăbit, scumpul meu d'Arconville, i-am spus eu în glumă.

— Poate că alergam după propriile mele iluzii, mi-a întors-o el, cu amară gravitate.

Nu am mai insistat, dar tot vorbind așa despre singuratici i-am strecurat ideea să vină cu noi mîine, să vîneze mistrețul acela de patru ani. A primit imediat, spunînd :

— Singurele treburi ce mă mai pot interesa de-aci înainte, dragul meu conte, sînt cele în care îți poți pune pielea în joc.

— Nu și-a cruțat-o niciodată pe a sa, făcu unchiul Sigismond. Nu cunosc răfuială în care să nu se fi vîrît fără teamă.

— De ce nu s-a uitat mai mult în jurul lui ? zise mătușa Zabeth clătinînd din cap.

Atent să măsoare praful de pușcă pentru un cartuș, unchiul Sigismond nu răspunse. Tata, cufundat într-un jilț, citea acum *La Quotidienne*. După cîteva clipe de tăcere l-am auzit spunînd :

— Dacă ar fi să ne luăm după cele ce scrie *Morning Herald*, ne dădu el de știre, ar însemna că țarul Nicolae se pregătește să-l atace pe sultan. Englezii par să se teamă ca nu cumva rușii să cucerească Constantinopolul.

— Napoleon i-ar fi scutit de necazul ăsta, nu-i așa, Cornuau ? făcu unchiul, zeflemitor .

Paznicul se ridică în scaun şi, privindu-l pe Sigismond drept în ochi, rosti răspicat :

— La ordinele dumneavoastră, domnule comandant !

Căci pentru ordonanţa de altădată, Sigismond-Stanislas de Saint-Ange rămăsese comandantul de escadron al vînătorilor din regimentul de gardă, căruia nu i te puteai adresa decît rostindu-i gradul.

În pofida triumfului dreptei cauze, tatăl meu, vechi cavaler al credinţei, urăşte orice aluzie făcută la oamenii şi evenimentele din vremea imperiului. Îşi despături în faţă ziarul şi nici că-şi mai descleştă dinţii. Mătuşa Zabeth, jignită poate fiindcă reflecţia ei rămăsese fără răspuns, închise brusc cartea, îşi scoase ochelarii şi ne vesti că avea să se retragă în camera ei.

— Dar tu, copila mea, nu-mi urmezi pilda ? m-a întrebat.

M-am ridicat şi eu ; tata m-a sărutat pe frunte. Sigismond care se înălţase pe nesfîrşitele sale picioare, spre a-mi răspunde la bună-seara, şi-a frecat o clipă mustaţa de părul meu ; apoi, luînd fiecare cutioara de aramă pentru încălzit picioarele într-o mînă şi sfeşnicul în cealaltă, am plecat.

Cele auzite despre cavalerul d'Arconville îmi stîrniseră curiozitatea şi ardeam de nerăbdare să aflu cît mai multe ; dealtfel mătuşa Zabeth e guralivă tare. Şi pentru că, ajunsă în faţa uşii camerei mele, ea m-a îmbrăţişat aşa, într-o doară, cu un aer stingherit şi distrat, am poftit-o să vină lîngă focul meu şi să ronţăie bezele cu smeură din cutia trimisă din Nancy, în aceeaşi zi chiar, de către Solange de Harpé. Mătuşa îmi mulţumi cu un surîs zgîrcit, care întinzîndu-i gura subţire îi apropia şi mai mult nasul de bărbie, şi se aşeză lîngă mine, în faţa buturugilor ce trosneau în mistuirea flăcărilor.

Bezelele, nor de zahăr și fructe ce se topea în gură, erau neînchipuit de gustoase și curînd cutia fu golită pe jumătate. Am putut atunci să-i pun mătușii Zabeth întrebări asupra cavalerului aceluia, despre care păstrase o atît de măgulitoare impresie, dar pe care îl bănuiam că ascunde o taină. Ea ridică ochii la cer.

— A fost din belșug răsplătit de fire, spuse ea, dar la ce bun să fii dăruit cu atîtea haruri dacă de la început faci în așa fel încît le prăpădești toate roadele ? Știi, cred, că frumosul castel d'Arconville își înalță dalba-i fațadă la vreo zece kilometri depărtare de noi, pe înălțimile care domină Mosella. Familia d'Arconville este una din cele mai vechi în ținut. Vicontele Remi-Gonzague, bunicul cavalerului de astăzi, a fost șambelanul regelui Stanislas. Un alt d'Arconville, Henri-Théodore, șef al justiției în Lorena, a luptat în 1477 sub zidurile orașului Nancy împotriva lui Carol Temerarul. O tradiție de prin partea locului susține că el ar fi dat, cu mîna lui chiar, lovitura de moarte celui pe care contemporanii săi îl supranumiseră „marele duce al occidentului". În timpul Revoluției, cei doi frați ai cavalerului, mai mari ca el, s-au îmbarcat plecînd pe mări depărtate. Unul s-a stabilit în insula Bourbon, celălalt la San-Domingo. Acolo s-au căsătorit cu fiice ale unor plantatori și nu s-au mai întors niciodată în Franța. Cavalerul, mult mai tînăr, rămăsese cu tatăl său. La optsprezece ani a intrat în serviciu în Marea Armată. Cu toate că nu-l avea la inimă pe Bonaparte, vicontele Geoffroy d'Arconville era mîndru de prîslea al său, pe care îl și vedea mareșal al Franței. I-ar fi trecut cu vederea orice nebunie, în afară de cea pe care avea să o săvîrșească.

— Ce nebunie, mătușă Zabeth ?

— Așteaptă puțin. La douăzeci și unu de ani, cavalerul nostru s-a însurat. O să-mi spui că avea tot dreptul.

Firește. Dar asta nu înseamnă că împrejurările acelei căsătorii și persoana miresei nu puteau lăsa înmărmurit un Geoffroy d'Arconville, descendent în linie dreaptă din seneșalul Lorenei. Iată cum s-au petrecut faptele. Era, dacă îmi amintesc bine, prin 1809, iar armata Napoleonului lor, care se îndrepta spre Viena, ajunsese în fața orășelului Ebelsberg. Pe acolo curge un rîu, al cărui nume l-am uitat, dincolo de care trupele arhiducelui Carol s-au retras, spre a încerca să salveze capitala. S-a dat o luptă, lesne încheiată prin înfrîngerea austriecilor. Dar răfuiala fusese aprigă, iar cavalerul d'Arconville care se bătuse ca un leu, văzuse căzînd alături pe colonelul regimentului său, pe baronul Denis. Baron nu devenise colonelul Denis, firește, decît prin bunăvoința Corsicanului. Fiu de rotar, el se angajase în 1792, odată cu Junot, într-un batalion de voluntari de pe Coasta de Aur. Înnăscuta lui vitejie îl ajutase să urce încetul cu încetul multele trepte ale ierarhiei militare. Pe scurt, în timpul unei șarje de cavalerie, în fața Ebelsbergului, colonelul Denis își pierdu brațul drept, retezat de o ghiulea ; cu toată îngrijirea vestitului chirurg Larroy, nu putu fi smuls morții. Totuși, înainte de a-și da sufletul l-a chemat pe cavalerul d'Arconville, unul dintre ofițerii lui cei mai dragi, și i-a încredințat o misiune importantă. În urma unei căsătorii, pe care o făcuse de foarte tînăr, cu o țărancă din satul său avusese o fată, Victoire. Avea șaisprezece ani, era orfană de mamă și trăia la o mătușă în Paris. Colonelul dorea ca, după încheierea campaniei, locotenentul său să meargă la copilă, să o vadă, să-i dea cîteva lucrușoare și să o încredințeze că ultimul lui gînd fusese pentru ea...

Mătușa Zabeth conteni puțin din povestit, ca să mai ia o bezea. Butucii încolăciți de flăcări trosneau împroșcînd scîntei, iar dogoarea îi înviora obrazul smead cu o lumină trandafirie. După ce își savură bezeaua, urmă :

— Cavalerul d'Arconville închise ochii colonelului Denis şi-i împlini vrerea. După tratatul de la Viena, se duse la Paris, la tînăra Victoire. Abia o văzu, că se şi îndrăgosti nebuneşte de ea. Nu ţi-aş putea spune cum arăta, fiindcă nu am văzut-o niciodată, dar gura lumii spune că frumuseţea ei întrecea cu mult obişnuita drăgălăşenie. Generosul locotenent nu se strădui să afle mai multe. Nu aşteptă decît atît cît să fie afişată căsătoria la biserică şi însoţirea cu domnişoara se şi săvîrşi.

În vîltoarea îndrăgostirii sale nu uitase decît un singur lucru important, pe tatăl său. Făcîndu-i pe atîţia tineri să ducă, departe de ţara lor, o viaţă dăruită primejdiei de fiece clipă, campaniile lui Napoleon aveau să slăbească simţul îndatoririlor familiale. A te însura, însemna neîndoios, pentru fiul cel mic al vicontelui Geoffroy, acelaşi lucru cu a conduce o operaţie simplă şi firească, ca de pildă aceea de a face să zboare dintr-o lovitură capul unui grenadier pomeranian. Fără a-şi vesti sosirea, nici măcar printr-un semn cît de mic, el găsi cît se poate de firesc să vină, după opt zile de la ceremonie, la castelul d'Arconville şi să o prezinte pe Victoire Denis drept soţia sa.

Cum a reacţionat vicontele Geoffroy, într-o asemenea împrejurare, ţi-e lesne a ghici. Fiul nu-i suflase o vorbă despre gîndurile sale şi îl puse în faţa unui fapt împlinit. Înăbuşindu-şi îndreptăţita mînie, gentilomul acela de spiţă veche a început totuşi prin a se purta frumos cu nora. Se învoia chiar cu mezalianţa, dat fiind că în ochii unui d'Arconville un baron imperial nu se ridica mai presus de un lacheu. Două erau pricinile care îi îndreptăţeau îngăduinţa : pe de o parte dragostea, nici o clipă apusă, pentru zvăpăiatul său înzorzonat cu galoane, pe de alta uimitoarea frumuseţe a tinerei femei.

Dar în ciuda unor atît de prielnice stări de spirit, farmecele exterioare ale tinerei Victoire d'Arconville nu putură înlocui în ochii socrului, mai mult de o săptămînă, virtuți altcumva trainice. Educația încîntătoarei neveste a cavalerului se dovedise mult vitregită. Și pentru că mătușa fusese vreme îndelungată vînzătoare de haine vechi, fata se alesese cu acele năravuri de spirit și de vorbire care se învață mult mai lesne decît purtările alese. Astfel că Victoire d'Arconville, născută Denis, vădi în toate prilejurile o supărătoare vulgaritate în felul ei de a fi, pe care vicontele Geoffroy o socoti curînd de neîndurat. Nu se putea împăca nicicum cu gîndul că fiul său, chiar cucerit de o înfățișare ispititoare și însuflețit de glorioasa amintire a comandantului său căzut în luptă, se putea dovedi atît de puțin simțitor față de manifestările unei mediocrități sufletești și spirituale menită să tulbure totdeauna, la un anume punct, pînă și cel mai atrăgător chip. Prin aluzii discrete, el căută să-l încerce pe chipeșul locotenent, dar acesta îl tratâ cu aroganță. Erau amîndoi firi aprige și astfel ajunseră iute la cuvinte grele ce nu se pot uita. Tocmai atunci apăru și frumoasa Victoire, pricina neînțelegerii. Ea se porni pe rîs :

— Ia mai lasă momîia asta pe seama moliilor, ar fi zis ea graseind cu acel înfiorător accent din mahalaua Saint-Antoine și ridicînd din umeri.

Era limpede că, într-adevăr, cavalerul își pierduse capul, de vreme ce putea îndura ca cineva să se poarte astfel cu tatăl său.

În chiar aceeași zi, tînăra pereche părăsi castelul și nicicînd Victoire d'Arconville nu i-a mai trecut pragul, dar nici prin ținut nu s-a mai arătat. Ca și bărbatul ei, dealtfel, pînă la moartea vicontelui întîmplată în urmă cu trei ani. Iar atunci nu a stat aici decît la înhumare și nimeni nu a știut vreodată nici unde trăia, nici ce făcea,

nici dacă odrasla colonelului Denis îl fericea. De nu ar fi fost întîlnirea de astăzi cu tatăl tău, nu am mai fi aflat nimic.

Povestea aceasta adevărată mă cucerise ca un roman iar eroul ei îmi apărea învăluit într-o aură de legendă. Şi totuşi el locuia în castelul d'Arconville, la nu mai mult de două leghe depărtare.

— Crezi că o fi în doliu după soţia sa ? am întrebat-o fără şovăială pe mătuşă.

— Fără îndoială, mi-a răspuns ea, de vreme ce trăieşte în singurătate, iar tatăl tău l-a văzut în veşminte cernite... Dar se face tîrziu, a urmat ea cu aer ostenit, şi simt nevoia să-mi întind bătrînele picioare.

A pescuit şi ultimele două bezele rămase în cutie, apoi s-a ridicat din jilţ, după ce mai întîi şi-a frecat cu osîrdie genunchii. În timp ce ieşea din încăpere, i-am mai pus o întrebare :

— Dar prenumele cavalerului d'Arconville, mătuşă Zabeth ?

S-a oprit să-şi întrebe o clipă memoria.

— Ia stai ! a zis ea ducîndu-şi un deget la buze. Să fie Bruno ori Jérôme ? Nu, aşa-i cheamă pe fraţi. El, da, el este François-Marie, prenumele inversate ale mamei tale.

Uşa s-a închis în urma ei ; am rămas singură în faţa focului care continua să scuipe limbi înalte şi roşii, în al căror dans se profila mîndra siluetă a unui cavaler din vremea imperiului, cu epoleţi şi eghileţi strălucitori, cu coif de alamă cu turban, cu lance lungă prinsă la cingătoarea albă-galbenă şi sabie mare bătînd crupa calului cu nări fremătînde.

Îmi aminteam de sporovăielile mele cu Solange de Harpé, la pensionul Sacré-Coeur de Commercy. Tatăl ei,

marchizul Xavier de Harpé, se declarase dintru început adept al regimului lui Bonaparte, iar Solange ridica în slăvi vitejiile acelei armate de uriaşi care, vreme de douăzeci de ani, izbîndise pe toate cîmpurile de bătaie. Îmi aminteam ochii mari ai Solangei, pielea ei chihlimbarie, cîrlionţii ce-i încadrau chipul pătimaş. „Spui drept, scumpa mea, nu ţi-ar place să fii soţia unui erou ?“ mă întreba ea cu glas înfiorat. Clătinam din cap, în timp ce-i răspundeam că nu-i aveam la inimă pe bărbaţii care îşi ucideau semenii din profesie, şi tot aşa pălăvrăgeam la nesfîrşit. Dar cînd cobora noaptea, pledoaria prietenei mele îmi copleşea din nou gîndurile, în pătuţul meu de pension ; făuream, cu închipuirea, escadroane de cavalerişti ce se năpusteau asupra mea într-un iureş, cu săbiile scoase, cu ochi înspăimîntători şi mă cutremura o spaimă nu lipsită de o plăcere ciudată... Cavalerul d'Arconville se numărase şi el printre aceia. Nu se temea de nimic ; totuşi, o fetişcană îi sucise capul. Şi fiindcă o iubea, nu stătuse pe gînduri şi rupsese orice legătură cu tatăl său. Că ea se dovedise nevrednică, era un lucru care făcea ca viaţa chipeşului ofiţer să pară şi mai interesantă. Cum, afară doar de cazul că ai fi urîtă şi dezmoştenită de natură, să i-o iei în nume de rău unui bărbat pentru că se face robul frumuseţii ?

Tăciunii mai scînteiară o clipă apoi, încetul cu încetul, se înveliră în cenuşa sură. O pală de aer rece mi-a înfiorat umerii. M-am dus la fereastră, să ridic draperia. Noaptea rece era totodată întunecoasă şi strălucitoare ca stînca de onix. M-am vîrît în pat clănţănind din dinţi, dar am adormit anevoie. Capul mi se umplea de un zumzet neîntrerupt, asemenea celui pe care îl auzim cînd ne lipim de ureche unele scoici ; cavaleristul imperiului, pe care îl văzusem sărind prin flăcări, îmi răsărea din nou,

pe sub pleoape, într-un vîrtej de albine aurii și de stele. Inima îmi bătea nebunește...

La șapte dimineața m-am trezit în larma unor lătrături. Am dat la o parte perdelele de creton albastru ale patului, mi-am vîrît picioarele în papucii căptușiți cu blană de veveriță și m-am dus să-mi moi nasul în ligheanul din porțelan de Japonia, un dar al bunului meu unchi.

Peste zece minute mă aflam în curtea de onoare, înfășurată în pelerina al cărei guler de vulpe albă îl ridicasem. Cornuau ținea în lesă cei patru *greyhound,* care tremurau cu coada strînsă între picioarele lor lungi și subțiri. Martin, îngrijitorul cuștii cîinilor de vînătoare, strunea, cu mîna-i aspră, haita celor șase gonaci mari, care își înălțau boturile pătrate ca pentru a adulmeca pretimpuria dimineață și își tot scuturau urechile lungi. Frigul era înțepător, iar în ceața deasă, primele raze ale revărsatului de zi își croiau firavă potecă. Unchiul Sigismond, cu pușca în bandulieră, veni spre mine. Își pusese, în loc de pălăria Bolivar, o căciulă din blană de iepure și mușca cu poftă dintr-un pateu din carne de vînat vîrît într-un codru de pîine.

— Te-ai și sculat, puică ! făcu el într-un vesel hohot de rîs. Ai de gînd să vînezi mistrețul ? Ei, asta nu-i treabă de domnișoară. Dar mulțumim Domnului, vremea ține cu noi.

„Amurg roșu, zori senini,
Sînt doriți de pelerini...“

Tata s-a apropiat și el de noi. M-a bătut ușor cu palma pe obraz și m-a certat cu blîndețe fiindcă ieșisem din culcuș și puteam să răcesc. I-am răspuns că voiam să-i urez vînătoare norocoasă. O lumină blîndă i-a trecut în privire.

— Bine, a încuviințat, dar acum du-te repede sus.

Apoi, către unchi :

— La drum, Sigismond ! Cavalerul ne așteaptă la răspîntia Vandelainville.

Au plecat, însoțiți de lătrăturile haitei, iar eu m-am îndreptat spre parc. Răcoarea dimineții îmi scălda tîmplele, îmi alunga din minte ultimele năluciri ale nopții. Pe neașteptate, o rază de soare spintecă, biruitoare, năframele lăptoase ce se înfuiorau pe vale. O nespusă și dulce emoție îmi umplea inima. Mi-am amintit cele povestite de mătușa Zabeth privitor la cavalerul d'Arconville, la dragostea aceea nezăgăzuită, mai puternică decît rațiunea și datoria de fiu, dragoste ce se făcuse de-a pururi stăpînă, la doliul acela care, potrivit spuselor tatălui meu, plutea acum în juru-i ca un abur. Promoroaca acoperea cu spulberul ei colții ierbii. Spre Rupt-de-Mad, vîrfurile plopilor unduiau pe cerul vînăt. Și l-am văzut pe Jugurtha, păunul, pășind majestuos în calma sa trufie, iar cînd a ajuns aproape de mine, și-a domolit pasul ; apoi, în aurul rece al soarelui abia răsărit, sigur pe efectul ce avea să-l stîrnească, și-a rotit coada minunat de frumoasă.

II

LA VÎNĂTOARE DE MISTREȚI

NU AM UITAT NICI UNUL DIN amănuntele acelei zile ce nu se va șterge vreodată din inima mea ; nu am uitat nici zorile cenușii sfîșiate de un soare palid, nici cerul de amiază, limpede și sticlos din pricina unui ger pretimpuriu, nici asfințitul în care urcau, asemenea unor năluci, umede năframe de pîclă rece. Cînd ultimele lătrături ale cîinilor încetară să mai chinuie ecourile văii, i-am întors spatele lui Jugurtha care se legăna desfășurîndu-și coada rotată și strălucitoare, și am tras adînc în piept aerul înțepător de toamnă. Frigul tăios stingea miresmele, dar era plăcut să respiri. Mă simțeam fericită fără să știu de ce, cu toată ființa încordată spre un viitor de flacără, cu toți porii deschiși spre frageda ziuă. M-am întins, să mă dezmorțesc, cu pleoapele

pe jumătate închise, cu capul răsturnat pe spate și am început să rîd a plăcere.

Păşeam sărind ca o căprioară şi priveam spre castel. Simțeam nevoia să mă cheltuiesc, să pun în mişcare forța aceea care îmi învîlvora sîngele. Și dintr-o dată m-am dus cu gîndul la Bucefal. Bucefal este un cal andaluz adus din Spania, alb ca neaua, dăruit mie de tata după ce am părăsit mînăstirea. „E cel mai frumos cal de cursă din cîți am văzut vreodată", declară Sigismond de Saint-Ange, care în materie de hipologie îl întrece chiar pe cel mai vestit maestru în ale călăriei din Franța. Cînd l-a cumpărat pentru mine, tata s-a gîndit fără îndoială că va regăsi în făptura fiicei sale strălucita călăreață care m-a adus pe lume. În privința aceasta a fost nevoit să încerce o dezamăgire. Nu sînt caraghioasă călare, dar nu m-aș putea asemui, fără oarecare înfumurare, cu Pentesilea.

Oare pentru ce, în dimineața aceea, părea că-mi bate în piept o inimă dăruită îndrăznelii și necunoscută mie ? Poate că după un somn lung se deștepta în sfîrșit în ființa mea sîngele matern ? Ori nu cumva osanalele ridicate în ajun, de către mătușa Zabeth și unchiul Sigismond, centaurilor cu coifuri ai marii armate, stîrniseră în adîncul meu o tainică aplecare spre emulație ?

Am dat fuga în odaie, să îmbrac o jachetă neagră peste pantalonul de postav verde ; mi-am înfundat apoi pe cap o pălărie de fetru cu pană de potîrniche și am încălțat niște cizme sclipitoare. După ce am văzut surîzînd în oglindă o făptură cu ochi aprinși, făptură în care șovăiam a mă recunoaște, am coborît la grajd. Bucefal m-a primit nechezînd și fluturîndu-și coada. În timp ce rîndașul îi punea șeaua, l-am bătut ușor cu palma peste nările umede, iar el a fornăit a mulțumire.

Am urcat apoi în șa și am pornit la galop. Bucefal este un animal de soi și nărăvaș ai cărui patru ani, plini

de jar, ar cere partide zilnice de antrenament. Nu-l călăresc decît din capriciu, iar rîndaşul Grégoire, om greoi dar de ispravă şi lipsit de răutate, păşeşte ca un plugar în spatele plugului, ori de cîte ori îl plimbă ţinîndu-l de frîu. Nu trebuie să-l împungi cu pintenii, nici să-l atingi cu cravaşa, căci se înfurie pe dată. Dealtfel, cum poţi sîcîi, fie şi puţin, un animal nevinovat? Cît mă priveşte mă înduioşează repede privirea cinstită şi umedă a cîinilor, semeaţa noblеţe a pisicilor, chiar şi neastîmpăratul arţag al fazanului captiv (sărmanul William Pitt). Nimic nu mă tulbură totuşi mai mult ca privirea adîncă a calului, pupila aceea mare, uleioasă, în care citeşti atîta blîndeţe îngemănată cu o tainică dojană şi cu nu ştiu ce legănătoare nostalgie. Iată pentru ce cravaşa cu mîner de cornalină, primită cînd am împlinit nouăsprezece ani, nu a ieşit din tocul ei căptuşit cu satin roz, iar pintenii de argint, lăsaţi mie de mama, nu mi-au fost niciodată prinşi la cizme.

La urma urmelor am eu felul meu de a cumpăni pasul lui Bucefal. Spre a-l face să meargă în galop, îi scarpin greabănul, încetişor, cu vîrful unghiei. Dacă vreau să-l văd pornit în buiestru, două uşoare palme pe grumaz îl hotărăsc, fără prea multă vorbă. Gesturile acestea sînt însoţite, e adevărat, de mici plescăieli din limbă care au darul să-l sîcîie la culme pe dragul meu unchi. „Te ţii bine în şa, îmi spune el, dar rogu-te lasă căruţaşilor plescăiturile astea din limbă".

Mergeam aşadar la trap, într-o sticloasă dimineaţă de noiembrie, dînd frîu liber lui Bucefal ale cărui copite bocăneau vesel pe drum. Fără tăgadă, mă ţin bine în şa. Iau lesne contact cu ea şi în ciuda trapului sacadat al animalului meu, nu mi-a fost niciodată teamă că voi cădea de pe cal ca o începătoare. Plopii înalţi foşneau deasupra mea, asemenea unor pensule uriaşe muiate în

laviul cerului. Rupt-de-Mad își rostogolea domol apele printre malurile cu iarbă geruită. Am traversat Bayonville fără să încetinesc, fără să întîlnesc vreo ființă. Din hornurile colibelor se înălța fumul albastru care, în contact cu aerul, se destrăma topindu-se în neguri. Pe cîmp corcodușii își răsuceau crengile despuiate, iar parii încrucișați, din plantațiile de hamei, îmi aminteau de acele colibe ale sălbaticilor americani, despre care unchiul Sigismond îmi pomenise nu o dată. Îmi plăcea tropotul potcoavelor pe drumul pustiu ; nu mă gîndeam la nimic altceva decît la simțirea plăcută pe care goana o furișa în adîncul meu ; înghețîndu-mi obrajii, ea îmi iuțea fuga sîngelui în vine și aținea un fior care îmi mîngîia tîmplele. Toată vigoarea înfrînată a tinereții mele înflorea în timpul acestui aspru exercițiu și mă gîndeam, nu fără o milă ușor ironică, la mătușa Zabeth pentru care cel mai inofensiv ponei însemna o fiară țîșnită din iad. Cîtă dreptate avusese mama să iubească viața, să dorească a smulge cu disperare, fiecărei zile, toată bucuria pe care i-o putea dărui, bucuria unui trup tînăr și sănătos, a mea în clipele acelea ! Căci nimeni nu m-ar fi putut încredința că fericirea adusă de acea lăptoasă dimineață de toamnă ar fi putut avea altă rădăcină decît una trupească și că o anume toropeală a sufletului își cerea locul.

La o cotitură, Bucefal își culcă dintr-o dată urechile ; aproape în același timp, am zărit în fața mea, la vreo cincizeci de metri, o formă omenească ce se tîra anevoie, sprijinită în două bîte. Mi-am strunit calul andaluz să meargă la pas ; îl recunoscusem pe bătrînul Jérémie.

Moș Jérémie este un personaj vestit în toată valea rîului Rupt-de-Mad, pînă la Pont-à-Mousson, unde, potrivit spuselor bătrînilor din ținut, îndeplinește, de o jumătate de veac aproape, neîngăduita meserie de vraci și vrăjitor totodată. Deși nu e prea guraliv de felul lui,

arătîndu-se cît se poate de închis în ceea ce îl privește doar pe el, se vorbește că în tinerețe ar fi slujit ca grenadier prusac sub marele Frederic și că nu s-ar fi sfiit să tragă împotriva armatei din Koblenz, numărîndu-se astfel printre veteranii învingătorilor de la Jemmapes. Oricum, moș Jérémie — Krantz după numele de familie — nu mai are mult pînă la optzeci de ani, iar dacă picioarele i s-au șubrezit, ochiul i-a rămas încă aprins sub sprîncenele ninse și stufoase. Locuiește între Bayonville și Novéant, la marginea unei pădurici de brad, împreună cu fiica sa Gertrude Beaupied, văduvă a unui voltijor din vremea imperiului, trecută și ea de șaizeci de ani. Oricine, pe o rază de douăzeci de leghe, îi știe de frică lui moș Jérémie care nu are seamăn în oblăduirea celor săraci cu duhul, în punerea plasturelor și ticluirea vrăjilor. Văduva Beaupied, singură, fără dinți și uscată ca un curmei de viță în șalul ei negru, se poartă urît cu înfricoșătorul bătrîn pe care îl învinuiește, cînd vorbește despre el cu cumetrele, că și-a pierdut picioarele fiindcă „și-a trăit viața". Dar el o lasă să spună ce vrea, și aproape zilnic, este văzut bătînd drumurile, pe jumătate cocîrjat peste cele două bîte și cu capul acoperit de un vechi tricorn ponosit.

Nu-i vorbisem niciodată pînă în ziua aceea, dar cînd l-am văzut atît de neajutorat, în timp ce eu mă simțeam neînchipuit de zglobie, mi s-a strîns inima. Și pentru că tocmai îl ajunsesem din urmă, și-a înălțat încet capul spre mine, fără să-și îndrepte spinarea încovoiată și mi-a dăruit un zîmbet schimonosit, care i-a umplut fața de crețuri asemenea unui măr vechi copt în vatră. Atitudinea aceasta de cuviință m-a făcut să mă hotărăsc.

— Așadar, domnule Krantz, i-am spus eu cît mai grațios cu putință, nu ți-e teamă să te plimbi astfel dimineața, pe vreme rece ?

Omul slobozi un icnet care îi săltă mărul lui Adam pînă la bărbie.

— Hi, hi, hi, domnişoară, mi-a răspuns el, nu vreau *Krantz* şi nu vreau *domnule*. Aici mi se spune Jérémie, moş Jérémie, tot aşa cum numele dumitale este Zulmé de Saint-Ange ; şi, pare-mi-se, a adăugat el clipind şiret, pare-mi-se că o ştii prea bine.

Îl oprisem pe Bucefal, care căderniţa din cap, zăngănindu-şi strunele, în timp ce bătrînul, sughiţînd mai departe, rîcîia pămîntul cu unul din toiege.

— Cu siguranţă, moş Jérémie, am urmat eu, că pneumonia nu te înfricoşează defel.

— Păi, pe vremea cînd eram ostaş în Silezia, zăpada era tot atît de groasă ca şi norii, iar gerul ucidea corbii în plin zbor. Nu-mi vorbi despre iernile de acum, nici despre oamenii care se vaită de moarte cînd gheaţa de pe Rupt-de-Mad n-ar fi în stare să ţină un om. Dealtfel, în zilele de azi apa noastră nu mai cară nici măcar un sloi.

Mă privea clipind, cu capul întors într-o parte şi mă minunam cum, deşi părea atît de ofilit, îşi păstrase vioiciunea minţii.

— Straşnic animal călăreşti, domnişoară, a urmat el ridicînd spre nările aburinde ale lui Bucefal, ca spre a-l mîngîia, o mînă cu mănuşi groase de lînă sură.

Calul s-a crezut cumva ameninţat ? A sărit brusc în lături şi am fost nevoită să-i smucesc destul de tare frîul spre a-l domoli.

— Ohoho, făcu bătrînul, că tare mai sîntem nărăvaş ! Cu asemenea povară pe spate nu-i îngăduit. D'apoi şi cînd te apuci, la anii mei, să împarţi dezmierdări, înspăimînţi animalele, ca şi frumoasele ; de s-ar fi întîmplat ceva, vinovat numai eu aş fi fost. Adevărat este că în ce priveşte punerea la loc a picioarelor şi braţelor scrîntite, în ce priveşte toate soiurile de fracturi, de zgîr-

ciri ale mușchilor ori de înțepeniri ale mijlocului, ți s-a spus poate că sînt destul de priceput. Odată cu suferința, ai fi avut și leacul. La porunca dumitale, domnișoară de Saint-Ange.

— Îți mulțumesc mult, moș Jérémie, i-am răspuns cu rîzînd.

— Am onoarea ! mormăi el pe sub mustața-i stufoasă și albă : nu vreau să zic vorbă mare, dar dacă vreodată doctorul nu te-ar putea tămădui, amintește-ți că moș Jérémie e omul dumitale.

L-am încredințat că nu-l voi da uitării. A scos din buzunar niște tutun de mestecat, l-a răsucit în formă de morcov, și a mușcat ca dintr-un fruct. Bucefal se arăta totuși nerăbdător. I-am slăbit frîul, după un semn de prietenie adresat vraciului, și am pornit în trap mărunt. Peisajul se desfășura la dreapta și la stînga, dar nu-i mai deslușeam amănuntele. Înlăuntrul meu înflorea doar plăcerea de a fi, în dimineața aceea de toamnă, o amazoană liberă care se plimbă pe un drum.

Mergeam astfel de cîtva timp, cu neputință de măsurat, cînd am zărit, la mică depărtare, firul argintiu al Moselei, iar în coasta dealului o clădire a cărei masă albă se decupa în perdeaua întunecată a codrului. Am recunoscut castelul d'Arconville și închipuirea mi-a adus-o din nou în față pe mătușa Zabeth rontăind bezele și zugrăvindu-mi portretul unui cavaler de legendă, deopotrivă îndrăgostit de glorie și de iubire. Dar chipul lui François-Marie, cavaler d'Arconville și locotenent în cavaleria ușoară nu era dintre cele pe care o fată de obîrșie ca mine l-ar fi putut evoca cu sufletul senin. Am ridicat din umeri, un tremur ușor mi-a înfiorat parcă pielea, am simțit un fel de înciudare împletită cu o tainică plăcere și, făcînd cale întoarsă, am pornit la trap.

Cînd am ajuns la castelul de Saint-Ange, pielea imaculată a lui Bucefal era ușor jilăvită de sudoare și un abur îi ieșea din trup. Grégoire se apropie clătinînd din cap.

— Pe cinstea mea, domnișoară, iată un animal care nu mai are nici un perișor uscat. Vedeți dumneavoastră, e prea bine hrănit pentru cît de puțin e pus la treabă ; e trupeș, prea ținut deoparte. Ar trebui să-l călăriți în fiecare zi, vreme de vreo două săptămîni, să-i mlădiați încheieturile.

I-am aruncat frîul, am sărit de pe cal și în timp ce urcam cîte patru treptele scării ce ducea la odăița mea, am fost gata să o răstorn pe mătușa Zabeth care le cobora ca scoasă din minți.

— Sfîntă Fecioară ! Draga mea Zulmé, îmi spuse ea ridicînd brațele, ce se întîmplă ? Oare am orbul găinilor sau tu ai mîncat carne de leu ? De zebră, de măgar sălbatic ! Așa se pleacă, cu noaptea în cap ? Bați drumurile fără să-i dai de veste mătușii tale bătrîne care se dă de ceasul morții ! Cînd Grégoire mi-a spus adineauri că ai pornit-o în zori, călare pe Bucefalul ăsta aducător de nenorocire, adevărată bestie apocaliptică, te și vedeam țeapănă într-un șanț, cu capul zdrobit de un copac sau în giulgiul de apă al lui Rupt-de-Mad. Dar ia te uită, în dimineața asta semeni cu maică-ta, de nici nu-ți vine a crede...

Și m-a luat în brațe, m-a strîns la piept, pătimașă, acoperindu-mă cu sărutări. Mătușa Zabeth are asemenea izbucniri năvalnice, care mă fac să mă întreb dacă ele exprimă un simțămînt adînc ori sînt împrumutate de la autorul de peste Canalul Mînecii pe care tocmai atunci îl citea. Mă învoiesc totuși că de data aceasta părea cu adevărat tulburată, într-atît încît pînă seara s-a ținut scai de mine. Mai întîi am fost nevoită să o însoțesc la bucătărie, unde o luă în primire pe Emérencie, îmbujorata și durdulia stăpînă a acelui loc, cu privire la mîncărurile mele prefe-

rate. I-a cerut să ne aducă la dejun o plăcintă cu ceapă, pateu de gîscă „à la Rupt-de-Mad", o tartă cu brînză și o șarlotă de mere. Emérencie rostogolea ochi mari, speriați, în chipul acela de culoarea dovleacului. Era aproape unsprezece dimineața și chiar de ar fi avut zece brațe, tot nu ar fi putut ieși basma curată pînă la ora prînzului.

Totuși, a scos-o la capăt și, după o masă rînduită fără cusur, la care am dovedit o vrednică poftă de mîncare, mătușa Zabeth, hotărît pusă pe atenții, a vegheat ea însăși la pregătirea cafelei. Era aromitoare, după pofta inimii, cu acel fond dulce-amărui al minunatelor cafele moka. În timp ce o savuram cu înghițituri mici, buna mătușă se așează la pian și, acompaniindu-se singură, ceea ce nu i se întîmpla nici măcar o dată pe an, începu, cu glas subțiratic, o romanță din tinerețea ei :

„O, tînăr fir de trandafir,
Vei fi mai fericit ca mine,
Căci cu sărutul meu te-admir,
Iar Roza mea ți se cuvine
Curată, fir de trandafir !"

Mă lăsam în voia visării, ascultînd-o ; iar ea cînta cu atîta suflet, că din nou m-am întrebat : „O fi iubit mătușa Zabeth ?" Dar ea, urmîndu-și cîntecul, mă săgeta cu o privire șireată :

„La sînul Rozei vei putea găsi
Vreun potrivnic, clipe în șir ;
Tu nu-l întrece, nu-l privi,
Rămîi curat și trandafir,
Căci fără seamăn sînul Rozei este."

Și nu știam ce să-mi mai închipui, cu atît mai mult cu cît după ce a isprăvit, a rămas o clipă tăcută înainte de a grăi cu vie neliniște :

— Vînătorile astea de mistreți mă înfricoșează totdeauna. Mă gîndesc la cele ce spunea tatăl tău aseară. Animalele astea de patru ani sînt cele mai primejdioase. De nu li s-ar întîmpla ceva !... Chiar pentru tine m-am frămîntat peste măsură dimineață. Îmi ziceam că ziua asta n-o să se încheie fără vreo nenorocire. Facă cerul ca spaimele mele să nu aibă temei !

I-am arătat că Charles și Sigismond de Saint-Ange nu erau niște începători și că tovărășia cavalerului d'Arconville le sporea norocul de a duce vînătoarea la bun sfîrșit.

— Cavalerul d'Arconville, răspunse ea subțiindu-și buzele, ce să mai vorbim... Un zăpăcit, un zvînturatic, un extravagant !

M-am întors, să nu-mi vadă zîmbetul. Totuși, fără voia mea, neliniștea ei mă cuprinsese puțin și pe mine și, pentru a o alunga, mi-am așezat pe genunchi ghergheful de lucrat dantelă. La rîndul ei, mătușa Zabeth își luase iar îndrăgitul roman al lui Richardson, *Pamela ;* o auzeam întorcînd paginile și suspinînd, în timp ce fusele mele zburau. Tulburarea ei atingea uneori o culme atît de mare, încît îi era peste putință să continue ; atunci își ridica ochelarii și mă alegea drept confidentă pentru nefericirile eroinei sale.

Treburile acestea nevinovate ne umplură aproape toată după-amiaza. În mai multe rînduri, crezînd că aud lătrături de cîine, părăseam lucrul, spre a mă duce să dau la o parte un colț de perdea. Dar afară nu domnea decît suflarea crivățului care învîrteja frunzele moarte peste nisipul din curtea de onoare și de pe aleile parcului. Tocmai mă așezasem la loc și, cu privirea pierdută, îmi lăsam gîndurile să rătăcească, mîngîind în neștire lemnul neted al unui fus, cînd lătrături, de data aceasta adevărate, se făcură dintr-o dată auzite.

— Iată-i, făcu mătușa Zabeth, tremurînd toată.

Își închise cartea și începu să se rotească prin salon, asemenea unei păsări de noapte cînd dă de lumină. Își căuta șalul de culoarea tutunului, cu un colț mai lung decît celălalt, ca să iasă în întîmpinarea vînătorilor și nu-l găsea defel.

Nu am mai așteptat-o, astfel că m-am aflat singură jos spre a fi de față la intrarea solemnă a patru oameni din sat care duceau pe umeri mistrețul de patru ani, însîngerat, cu picioarele legate de două trunchiuri subțiri de brad curățate de crengi. Era un animal uriaș, ai cărui colți ascuțiți ieșeau mult în afară din neagra-i căpățînă. În spatele acestuia, pășea Cornuau, cu cei patru *greyhound*, și ei clătinători pe labele lor și Martin cu cîinii lui de goană, sătui de măruntaie de mistreț, dar mîrîind încă și întărîtați de miros. Am băgat de seamă că din aceștia — dimineață fuseseră șase — ajunseseră doar cinci, așadar unul dintre ei își găsise moartea. Apoi venea unchiul Sigismond, mai vioi ca niciodată, după el tata, demn și drept în șa ca totdeauna, iar de el se sprijinea un bărbat înalt și palid al cărui braț drept fusese legat cu o fașă.

— Dumnezeule, am strigat, alergînd spre ei. Domnul este cumva rănit ?

Tatăl meu zîmbi și, întorcîndu-se spre însoțitorul său, îmi spuse :

— Copila mea, ți-l prezint pe cavalerul d'Arconville.

Și, în timp ce îmi schițam reverența, Charles-Gabriel de Saint-Ange vesti cu glas tare :

— Fiica mea, Zulmé.

Cavalerul își înclină, cu noblețe, capul cu negre inele, iar cînd și-l ridică am simțit asupră-mi arsura întunecată a privirii sale. Semăna leit cu portretul pe care i-l făcuse tata. François-Marie d'Arconville părea neînchipuit de tînăr, iar în asfințitul acela chipul său bărbătesc amintea mai puțin un vechi ofițer al Marii Armate decît un păstor

sicilian răsărit dintr-o eglogă a lui Virgiliu, păstor care și-ar fi petrecut viața smulgînd sunete dintr-un fluier tînguitor. Gîndul acesta îmi învăpăie dintr-o dată obrajii.

— Dar cavalerul ? Nu-i rănit ? am urmat eu cu aprindere, spre a-mi ascunde tulburarea.

— O, domnișoară, îmi răspunse el cu glas grav și cald, o mică zgîrietură.

— Ta ! ta ! ta !, făcu unchiul Sigismond. Știu, cavalere, că ai trăit mai mari grozăvii la Wagram, dar un colț de mistreț nu-i glumă. Închipuiește-ți, draga mea Zulmé, că prietenul nostru voia să se întoarcă de-a dreptul acasă, așa cum era, pansat doar la întîmplare. Am fost nevoit să mă folosesc de gradul meu spre a-l sili să tragă la noi.

— Asta nu-i bine, domnule, am spus eu încetișor.

Am băgat îndată de seamă, după tulburarea ce mă năpădise, că vorbele mele ar fi putut fi luate de către cavaler drept un semn de cochetărie ; atunci neliniștea mea spori. El murmură însă doar atît :

— Iartă-mă.

Tocmai intrasem în vestibul, cînd mătușa Zabeth apăru, înfofolită în șalul acela al ei.

— Domnul fie binecuvîntat ! oftă ea, făcîndu-și semnul crucii. Am fost feriți de nenorocire.

— Da, scumpă Zabeth, întări tata, totul a mers bine. O să te rugăm doar să îngrijești buba cavalerului. O bubă pe care aș pune-o pe seama unei bravuri de prisos, de ar putea fi vreodată bravura astfel.

— O bubă ! făcu mătușa Zabeth adînc tulburată. Să văd și eu puțin.

Cavalerul îi arătă brațul legat, de la încheietura mîinii pînă la cot, cu un bandaj însîngerat.

— Vai, exclamă ea și își pierdu cunoștința.

Cu brațul care îi rămăsese teafăr, François-Marie d'Arconville o și prinsese, ferind-o să cadă pe dalele de

piatră. Unchiul Sigismond o luă ca pe o pană și o duse în camera ei ; acolo i-am dat să respire săruri englezești. Și-a revenit repede, dar nu mai putea fi vorba ca această senzitivă să-l panseze pe cavaler. În timp ce își venea în fire, am coborît în salonul cel mare unde l-am găsit pe rănit singur, așezat într-un fotoliu, cu ochii închiși, sprijinind cu mîna stîngă brațul bandajat. Nu-mi auzise pașii. O tusă discretă îi dădu de știre că eram acolo. Deschise ochii și, zărindu-mă, schiță un zîmbet palid. Suferea, se vedea limpede, dar un bărbat de felul lui știa să învingă durerea. L-am rugat să o ierte pe mătușa mea și i-am spus că, de vreme ce la Sacré-Coeur învățasem să îngrijesc răni și plăgi, mă voi strădui să o înlocuiesc cît mai bine cu putință. Începu prin a se împotrivi, spunînd că i-ar fi ciudă pe el însuși dacă m-ar sili la o treabă atît de neplăcută, dar în clipa aceea apărură tatăl meu și unchiul Sigismond care îmi ținură isonul. Se supuse.

Am adus o sticlă de vulnerarius [1], un lighean cu apă rece în care mai întîi am fărîmițat o pastilă de Nancy [2] și m-am apucat să desfac pansamentul. Unchiul Sigismond, care o făcuse pe chirurgul la locul de vînătoare, se mulțumise să sfîșie cămașa de batist pînă deasupra cotului, să scoată astfel o fașă și să strîngă rana ; apoi legase brațul cu o fîșie de pînză mai groasă, pe care o luase cu sine din prevedere. După ce am desfăcut încet fașa de batist, umezind-o treptat, mi-a apărut rana ; se vedea destul de adîncă. Am început prin a curăți brațul stropit cu sînge închegat. Era tare, vînjos. De la rană pînă la încheietura mîinii o vînă albăstrea ușor pielea albă ca laptele. O nemaisimțită tulburare mă gîtuia în timp ce atingeam brațul acela de bărbat. Tîmplele îmi zvîcneau, o pîclă mi se așternea peste văz. Dar trebuia să trec la fapte și, mai ales,

[1] Leac folosit în tămăduirea rănilor (n.tr.).

[2] Dezinfectant (*„boule de Nancy"* sau *„boule de Mars"*) (n. tr.).

se cerea ca tatăl meu să nu bănuie cîtuşi de puţin starea de tulburare în care mă aflam. Am atins uşor rana cu un tampon muiat în vulnerarius şi am întrebat cu glas scăzut :

— Nu cumva vă pricinuiesc vreo suferinţă, domnule?

François-Marie d'Arconville ridică din sprîncene şi îmi răspunse pe un ton cum nu se poate mai vesel :

— Cum ar fi cu putinţă ?

Atunci, tulburarea îmi spori într-atît încît, în timp ce pansam, cu o faşă curată, braţul acela orbitor de alb, m-am simţit străbătută de fiori.

— Ei bine, domnule cavaler, spuse tatăl meu, după ce văzu că mi-am încheiat treaba, acum te simţi în stare să stai bine la masă ?

A primit un răspuns liniştitor ; mătuşa Zabeth, încă puţin răvăşită, venise şi ea, astfel că am trecut cu toţii în sufragerie.

Nu mai ştiu cum a fost cina aceea, într-atît mă simţeam de mişcată ; pînă în clipa în care, după o întrebare a mătuşii Zabeth, unchiul Sigismond începu să istorisească întîmplările din timpul vînătorii. Am aflat atunci că bătrînul Cornuau, după o goană vînătorească bine condusă, de dimineaţă şi pînă la primele ceasuri ale după-amiezii, dibuise în sfîrşit urmele mistreţului. Hăitaşii, rînduiţi în evantai şi făcînd mare tărăboi, potrivit obiceiului, hăituiseră animalul către linia trăgătorilor. Mistreţul le apăru în faţă, iar Cornuau dădu pe loc drumul cîinilor săi *greyhound*, care se şi năpustiră asupra-i. La rîndul său, Martin îşi zori gonacii. Unul dintre ei, după un salt nefericit, se pomeni cu pîntecele sfîşiat de un colţ al mistreţului. Nu mai putea fi vorba de salvarea lui, dar Cornuau se pregăti să-l ajute ; iată însă că cel care se găsi primul într-o poziţie priincioasă fu cavalerul d'Arconville. Cu un desăvîrşit sînge-rece ţinti partea slabă a

umărului şi îşi ridică iute cuţitul, cînd mistreţul, într-un ultim efort, se descotorosise tocmai de cei doi *greyhound* care îl pîndeau. Într-o clipită cavalerul îşi văzu braţul străpuns de un colţ, iar situaţia i s-ar fi putut înrăutăţi, dacă unchiul Sigismond n-ar fi pus capăt luptei printr-un glonte izbăvitor.

— Ceea ce înseamnă, domnule, spuse cavalerul, că vă datorez, fără doar şi poate, viaţa.

— Să te pomeneşti trîntit la pămînt de un porc sălbatic, cînd ai avut norocul să scapi teafăr de gloanţele englezilor, prusienilor, fără să mai amintim de buzduganele acelor vrednici *padres* spanioli ! Se afla deci la mijloc onoarea Marii Armate, locotenente !

Cavalerul surîse.

— Şi apoi, urmă Sigismond de Saint-Ange, vreau să cred că ne veţi face onoarea să fiţi cu noi la prima vînătoare de căprioare. Decembrie se apropie cu paşi zoriţi, va trebui să ne gîndim... Dar nu uita, domnule d'Arconville :

„Un corn de cerb, ucide un om, într-adevăr,
Aşa precum normandul ar ronţăi un măr."

Venise timpul să trecem în salon, unde după alinătoarea infuzie de tei, au început să care sticle din pivniţa cu lichioruri. Mătuşa Zabeth îşi lăuda lichiorul de iasomie şi balsamul său de Curaçao, dar oaspetele nostru declară că de la şederea sa în insula Bourbon nu mai pusese gura pe alcool.

— În insula Bourbon ! exclamă mătuşa. Nu ştiam că aţi călătorit atît !

Cavalerul povesti că se dusese acolo la fratele său Bruno, proprietarul unor întinse plantaţii de trestie de zahăr şi cafea, aflate în apropierea istmului Aigrette. Îl bătuse chiar gîndul să se statornicească pe acele meleaguri,

dar viața creolă, mult dăruită leneviei, natura bogată, clima sleitoare de puteri și bîntuită de febre nu erau pe gustul lui. Mult mai tare îi plăceau aerul sănătos și peisajele golașe ale Lorenei sale.

— Totuși, adăugă mătușa Zabeth cu un soi de exaltare în care o recunoșteam foarte bine, Bernardin de Saint-Pierre a schițat un tablou încîntător al insulelor Mascareignes : aleile de bambus, palmierii cu frunze săgetătoare necontenit legănate de adieri, goyavierii, tatamacii și jamerozele [1]...

— Dar nu toată lumea are norocul să întîlnească acolo o Virginie, i-o întoarse cavalerul, aruncîndu-mi o privire fugară.

Să fi strecurat cavalerul în vorbele acestea vreun tîlc, vreun gînd, ori poate că nu eram decît victima propriei mele închipuiri ? Oricum, privirea aceea mi-a pătruns în suflet ; m-am simțit cotropită de un simțămînt atotstăpînitor și dulce, care aducea a nemăsurată poftă de fericire.

Acum, unchiul Sigismond îl întreba pe cavaler dacă vreo întîmplare vrednică de luat în seamă îi tulburase lungile sale drumeții pe mări.

— Era în 1816, începu cavalerul să povestească. Izbutisem să mă îmbarc pe o fregată a majestății sale, *„La Flamboyante“*, care se îndrepta spre agențiile noastre de comerț din Indii și al cărei căpitan era unul dintre prietenii mei. Am navigat fără necazuri, pînă în largul coastei Sclavilor, unde ne-am încrucișat cu un bric a cărui viteză mi se păru ciudată. Știți că după tratatele din 1814, comerțul cu lemn de abanos este cu desăvîrșire interzis, neîngăduit de către națiunile civilizate. Or, bricul acesta care naviga sub pavilion olandez, nu a răspuns

[1] Arbori în America tropicală, care produc fructe zemoase (n. tr.).

semnalelor noastre decît întinzîndu-şi toate velele. Prietenul meu, căpitanul, marinar adevărat bătut de toate vijeliile, a descoperit pe dată oala cu minuni — ar trebui să spun oala cu negri. Începu să gonească după fugar şi, cu toate că acesta se dovedea un velier destoinic, l-am ajuns curînd din urmă. Dar să vedeţi cît de mare este nerușinarea acestor traficanţi de carne omenească ! Abia am ajuns în bătaia tunului, că se şi porni să tragă asupra noastră cu ghiulele înlănţuite. Şase guri de foc împotriva a patruzeci : nu poţi fi aşa zălud. A fost totuşi nevoie să-l luăm prin surprindere la abordaj, iar banditii aceia s-au luptat ca niște turbaţi cît timp căpetenia lor nu a avut capul spart. Pretinsul olandez era în realitate un suedez : îndoită satisfacţie pentru mine care nu l-am iertat niciodată pe Bernadotte. Trei sute de negri nenorociţi, împovăraţi de lanţuri, putrezeau în cală. Căpitanului îi veni o idee : să facem escală la Sfînta Elena, să-i debarcăm acolo pe tuciurii şi poate că unul dintre noi apuca să-l vadă pe cel sechestrat atunci ca un criminal de către nemernicul Hudson Lowe. Adaug că vicontele de Montgelon trăsese primele salve asupra marinei imperiale şi că, de vreme ce ataşamentul său faţă de prinţii noştri nu putea fi pus la îndoială, împăratul rămînea pentru el omul căruia îi închina un cult înfocat. Francezi naivi ! Ce credeţi că ni s-a întîmplat de cum ne-am apropiat de porţile Jamestown-ului ? Guvernatorul insulei ne-a dat doar timpul să oprim în larg, să ne împrospătăm provizia de apă şi ne-a înştiinţat, fără ocolişuri, că orice încercare de a pătrunde mai adînc, spre ţărm, avea să fie primită cum se cuvine de către bateriile de coastă. Altceva nu ne mai rămînea de făcut decît să ridicăm ancora, astfel că cei trei sute de negri ai noştri din Benin au debarcat peste cîteva săptămîni la Saint-Denis în insula Bourbon, unde bănuiesc că sub aburii roşcaţi ai unui vulcan de ispravă

au recoltat de atunci cafea, vanilie şi trestie de zahăr, fără a da uitării muşcata şi vetiveia [1], aromitoare bogăţii ale ţinutului.

— Bravo, cavalere, se bucură unchiul Sigismond. Dar la înapoiere ?

— M-am reîntors prin Zanzibar, prin Aden şi Marea Roşie. Puţine de spus despre Zanzibar, unde necontenit se vînd sclavi ; un port înţesat de mici nave arabe cu pînze şi de pirogi cu balansier, plăcut mirositoare ţară a nucşoarei şi a cuişoarei. În ce priveşte Adenul, cuptor de nelocuit, vîrît în călcîiul peninsulei arabe, am aflat că acolo femeile beduinilor îşi spală rufele pe malul mării, frămîntîndu-le cu picioarele. Pentru treaba asta ele îşi ridică rochia mult deasupra genunchiului, ceea ce nu are importanţă într-o ţară musulmană, unde femeile sînt datoare să-şi ascundă doar faţa. Pe Marea Roşie era să mă înăbuş aproape, dar ce decor ! Un ţărm pleşuvit, vulcanic, blestemat, o mare neagră, atît de intens îi este albastrul, în ciuda numelui pe care îl poartă şi care nu şi-ar afla tîlcuire, poate, decît în rocile-i sulfuroase şi amurgurile de un roşu-sînge. O furtună fu cît pe ce să ne azvîrle pe coasta abisiniană ; mi-am încredinţat Domnului sufletul. Dar buna mea stea m-a adus nevătămat pînă în Suez, de unde m-am îndreptat spre Cairo, folosind spinarea cămilei.

Strălucirii războinicului, a eroului Imperiului, lui François-Marie d'Arconville i se adăuga acum, în ochii mei, strălucirea drumeţului. Îl ascultasem, precum credinciosul îşi ascultă preotul. În minte mi se învălmăşeau imagini în care epicul spadasin se înfrăţea cu cutreierătorul mărilor, spre a alcătui o făptură nemaivăzută care, după atîtea şi atîtea întîmplări, păstrase totuşi chipul tinereţii.

Tatăl meu interveni, destrămînd vraja :

[1] Plantă din India a cărei rădăcină este folosită în fabricarea parfumurilor (n. tr.).

— Să nu uităm că pentru cavaler ziua s-a dovedit aspră. Pierderea de sînge l-a slăbit fără îndoială ; are nevoie de odihnă. Să-i arătăm deci camera.

Cel în cauză se împotrivi. Se simțea îndatorat, ce-i drept, dar nu voia să dovedească necumpătare față de marea bunăvoință a gazdelor sale și dorea să se întoarcă acasă. Tatăl meu a trebuit să stăruie mult pentru a-l împiedica să plece călare. Unchiul Sigismond ieși să înhame caii la trăsură.

Peste cîteva clipe roțile trăsurii conduse de Grégoire — între timp mătușa Zabeth nu uitase să pună acolo o sticlă cu apă caldă — striveau nisipul din curtea de onoare. Clinchetul zurgălăilor se mistui treptat în noaptea rece de noiembrie. Inima îmi bătea nebunește și a fost nevoie să-mi chem toată voința spre a nu mă duce la fereastră, de unde aș fi putut zări licărul celor două felinare.

III

STETIT UNDA FLUENS

DE UNDE IZVODEA ACEA FREMĂtătoare bucurie ce a exista care, în dimineața aceea, mai mult ca în oricare alta, zvîcnea în tainițele sufletului meu, odată cu ivirea zorilor ? Adormisem cu surîsul pe buze, de cum mă vîrîsem în așternut, așa cum ai luneca într-o apă adîncă. M-am deșteptat cîntînd, iar cuvintele care îmi năvăleau pe buze erau cele pe care le auzisem din gura mătușii Zabeth așezată la pian :

„O, tînăr fir de trandafir,
Vei fi mai fericit ca mine,
Căci cu sărutul meu te-admir...“

Dar pentru ce să mă mint ? Dacă în clipa aceea starea mea sufletească se îngemăna de minune cu melodia aceea

ușoară, însemna că, din ajun, viața mea se schimbase. Apăruse necunoscutul, un necunoscut plin de farmec, măreție și taină. La drept vorbind nu îmi închipuiam că necunoscutul acela avea să-mi aducă de-a dreptul fericirea, pînă într-atît încît să-mi fie hotărîtă ursita. Îmi era de-ajuns că aducea temeiuri de visare, că-mi deschidea o anume zare spre un fel de a gîndi menit să răspundă ascunsei mele dorințe. Necunoscutul avea, firește, un chip, cel al unui bărbat în floarea puterii, a unui bărbat pe care gloria îl atinsese cu aripa-i de aur, înainte ca nefericirea să-și întindă asupră-i aripa sumbră. Dar în curățenia sufletului meu nu voiam să văd în el decît pe „rănitul meu". Era cel căruia îi spălasem brațul însîngerat, cel căruia îi bandajasem rana și a cărui albă și vînjoasă carne mă azvîrlise într-o nespusă tulburare.

Cînd am coborît din camera mea, l-am întîlnit pe unchiul Sigismond care, ca în fiece dimineață, se ducea să facă, împreună cu tatăl meu, exerciții de tragere. M-a ciupit de bărbie zîmbind și nu m-am putut stăpîni să nu-l întreb :

— Spune-mi, unchiule Sigismond, o rană ca cea primită ieri de cavalerul d'Arconville poate stîrni febră ?

Un rîs sănătos îi despică obrazul roșcovan. Apoi, înainte de a răspunde, se prefăcu a se adînci într-o adîncă meditație :

— La drept vorbind, fetițo, nu cred că la ora asta cavalerul să fi murit ; dar mai știi ? La Eylau, în 1807, un infanterist rus mă rănise cu baioneta în pulpă ; o zgîrietură doar, stăvilită întrucîtva de pătura calului meu. Ei bine, blestemata de zgîrietură, care abia sîngerase, s-a înveninat într-atît, încît m-a ținut țintuit pe patul unui spital vreme de trei săptămîni în șir.

Și, pentru că mă schimbasem la față, a urmat :

— Liniștește-te, nu am murit din asta și există temeiuri pentru ca, bine zidit cum e, cavalerul nostru să se simtă acum la fel de sprinten ca și mine.

Își puse degetele și plecă fredonînd încet melodia *Saint-Hubert*.

Toată dimineața nu mi-am putut desprinde gîndul de la „rănitul meu". La urma urmelor mă gîndeam însă mai puțin la rană decît la campaniile din vremea Imperiului, la călătoriile sale, la femeia atît de frumoasă și prea puțin vrednică de el cu care se însoțise. Mă întrebam ce putuse însemna viața lui alături de acea Victoire Denis despre care în ajun nu suflase o vorbă. Oare o iubise totdeauna, în ciuda proastelor ei purtări ? Oare era văduv, așa cum bănuia mătușa Zabeth ? Să o fi pierdut în vreo neștiută dramă, a cărei amintire părea să fi rămas în melancolia zîmbetului său ? Mai mult către această presupunere înclinam și îmi ziceam cu un dram de exaltare : „Ce aleasă menire este pentru o femeie aceea de a redărui unui deznădăjduit gustul pentru viață !" Îmi răsărea în minte privirea cavalerului, cînd mătușa Zabeth evocase vraja insulelor Mascareignes, apoi răspunsul lui : „Dar nu toată lumea are norocul să întîlnească acolo o Virginie". Iar cînd și-a dezvăluit părerea de rău că nu avusese parte de o asemenea întîlnire, de ce ochii lui îi căutaseră voit pe ai mei — căci nu putea fi doar o întîmplare.

Fără îndoială, mă dovedeam tare copilăroasă și romantioasă vîrîndu-mi asemenea gînduri în cap. Mult mai înțelept ar fi fost să-mi închipui că, oricît de singuratic ar fi arătat, cavalerul d'Arconville nu-și uita calitatea de gentilom și că se străduise mult să le întoarcă gazdelor curtenia. Oricum, un asemenea simțămînt o stăpînea pe mătușa Zabeth care, fără să-i pun vreo întrebare, observă în timpul dejunului :

— Găsesc că tovarășul vostru de vînătoare arăta aseară cum nu se poate mai bine. Puțin reținut totuși, în ciuda istorisirilor sale de explorator.

Tatăl meu nu răspunse. Unchiul Sigismond ridică din sprîncene, apoi le încruntă umflîndu-și obrajii, dar nu scoase un cuvînt. Am socotit prielnică acea clipă și mi-am rostit gîndul :

— Nu crezi, tată, am spus, că mătușa Zabeth și cu mine am putea trece mai tîrziu pe la domnul d'Arconville, să vedem ce mai face ?

Tata a tresărit.

— Asemenea treabă mă privește pe mine, mi-a răspuns.

I-am arătat atunci, dăruindu-l cu zîmbete multe și cu mutrișoare drăgălașe, că-l îngrijisem pe cavaler și că aveam în aceeași măsură dreptul să-i urmăresc tămăduirea. A rîs.

— Cum se face, întrebă el, că o făptură atît de gingașă ca micuța noastră Zulmé se simte în chip firesc atrasă, ca atîtea alte femei, de neplăcuta treabă a îngrijirii rănilor sau a altor respingătoare neputințe ale nevolnicului trup omenesc ?

În clipa aceea m-a fulgerat gîndul că trupul cavalerului d'Arconville nu avea nimic respingător, după cum o arăta făloșenia sa și, în chip deosebit, brațul alb, musculos, a cărui imagine dăinuia în adîncul meu ca o arsură. Dar pe dată am alungat gîndul, ca necuviincios. Dealtfel, mătușa Zabeth răspundea între timp tatălui meu, cu sănătoasă judecată :

— Femeia izvodește viață, spunea ea. Cum să ne mirăm că ea se răzvrătește cînd vede risipindu-se ori vătămîndu-se un dar atît de prețios ? Ei îi place să aline suferința, fiindcă aceasta înseamnă o jignire adusă vieții și

prin urmare chiar ei înseși, cea menită de Domnul să-i fie izvor.

— Minunat ! a răspuns tatăl meu. Draga noastră Zabeth judecă precum ilustrul Cuvier în persoană. Ei bine, dacă treaba vă încîntă, mergeți să vă vedeți rănitul.

Am aruncat mătușii o privire triumfătoare, care o făcu să ridice din umeri. De fapt ideea de a mă însoți la castelul d'Arconville nu-i surîdea cîtuși de puțin și, cînd am rămas singure, chiar m-a întrebat ce-mi venise.

— Dar mătușă Zabeth, dumneata însăți i-ai explicat limpede tatălui meu...

— Ei, ei, ei !... Palavre, aiureli ! Ceea ce are temei cînd e vorba de rude apropiate ori de sărmani înfometați, care nu găsesc nici un suflet milos să le vină într-ajutor, nu are nici un rost cu un străin de obîrșie, cu slujitori destui, cum este cavalerul d'Arconville.

Împotrivirile ei se opriră însă aici, astfel că, în jurul orei două am plecat, conduse de vrednicul Grégoire, cu aceeași trăsură care, în ajun, îl purtase spre casă pe cavaler.

— Ce dandana ! spunea mătușa Zabeth, cu picioarele ghemuite pe buiotă și tremurînd toată, deși avea haină și manșon din blană de jder. Ți-ai pus în gînd să mă omori ?

Ziua aceea a unui sfîrșit de noiembrie era senină și rece. Un vînticel tăios destrămase ceața, iar cerul se arăta neted ca o panglică de mătase. Hîrtoapele drumului ne făceau, uneori, să săltăm pe perne.

— Vezi, copila mea, continua mătușa Zabeth, trebuie să te ferești de bărbații cu aplecare spre aventură. Militarii de carieră, călătorii nu sînt în stare să aducă fericire unei femei. Oricît de îndrăgostiți ar fi, himera lor se va dovedi totdeauna mai tare decît iubirea.

Îmi mai aud și acum vorbele de împotrivire :

— De ce, mătușă dragă, de ce un militar ori un călător nu ar fi în stare să iubească ? Trece prin mii de primejdii, dar de scapă teafăr, lăuntrica sa vîlvătaie se întețește la întoarcere, tocmai fiindcă a fost multă vreme înăbușită.

— Funestă amăgire, copila mea. Capetele acestea înfierbîntate nu se simt bine decît în nori. Pentru soiul acesta de bărbați femeia nu este frumoasă decît de departe. Pe cea care le întinde mîna nu vor s-o vadă.

Mă întrebam cum de poate mătușa Zabeth să împace pornirea aceea amară, neîncrederea în spiritul de aventură cu gustul ei pentru romanțios. Cine avea să-mi dezvăluie vreodată taina mătușii Zabeth ? Tot restul drumului a rămas tăcută și nu a ieșit din mutenia ei, decît cînd am trecut peste rîul Moselle, ca să-mi spună : „mi-au înghețat mîinile și picioarele".

După un urcuș destul de aspru, trăsura noastră se opri în fața castelului d'Arconville. Nicicînd nu-l mai văzusem atît de aproape și, cu toate că fusese construit sub domnia lui Ludovic al XV-lea, îmi păru oarecum solemn. Un peron de vreo cincisprezece trepte deschidea calea spre o terasă cu colonete, care se întindea pe toată fațada. Grégoire coborî de pe capră, să ne deschidă portiera ; ne-am dat jos și am început a urca scările peronului, fără să deslușim în castel vreun semn de viață. Din pricina picioarelor sale betege, mătușa Zabeth se sprijinea de brațul meu. La cea de a zecea treaptă se opri să-și tragă răsuflarea. Își aținti privirile asupra înaltei fațade albe și, deodată, scoase un strigăt scurt, înăbușit.

— Dumnezeule, Doamne, ce s-a întîmplat, mătușă ?

— Ce spui, făcu ea șoptit. Dar privește, copila mea. Nădăjduiesc că nu ți-ai pierdut dintr-o dată vederea. Ori mă faci să cred că ești cu capul în lună.

S-ar fi putut crede lucrul acesta, căci oricît mă zgîiam, nu deslușeam nimic neobișnuit.

— Zăpăcită mică ! urmă ea. Așadar nu ești în stare să vezi că la ora trei după-amiază toate obloanele castelului sînt trase și încă pe o vreme care nu se dovedește deloc dogoritoare. Nu-ți trece prin cap că un om bogat, de obîrșie aleasă și neobosit ca el trebuie să aibă mintea puțin șuie, de vreme ce-i place să se însingureze în bezna odăilor, precum cîrtița ori ciuperca ?

I-am atras mătușii Zabeth luarea-aminte că domnul d'Arconville nu sta tot timpul ascuns în castelul său, căci tatăl meu îl întîlnise călărind pe drum, iar cu o zi înainte își petrecuse toată vremea prin pădure, pe urmele unui mistreț.

— Lasă că vedem noi acum, mormăi ea.

Cu toate acestea, pornirea pe care mătușa Zabeth o manifesta deschis împotriva cavalerului d'Arconville mă tulbura și mă îndurera totodată. Și, în timp ce-mi plimbam privirile peste fațada închisă, un gînd îngrozitor mă fulgeră.

— O, mătușă dragă, am strigat, să nu însemne asta mai degrabă că a murit.

— Ia te uită ce năstrușnicie ! răspunse ea, nu fără să-și facă, grăbită, semnul crucii. Ce vorbești, un bărbat care aseară mînca cu atîta poftă gustosul pateu cu slănină făcut de Emérencie !

Dovada nu mi se păru de necombătut, iar inima îmi bătea pînă la durere, cînd mătușa Zabeth bătu scurt, de două ori, cu ciocănelul de la ușă ; ecoul acelor lovituri îmi strecură în suflet sentimentul a ceva sinistru, ce trecea din odaie în odaie pînă în tainițele unei case pustii. Dar nici

nu se scurse bine un minut, că ușa se deschise și, cum mă dădusem la o parte spre a o lăsa pe mătușă să treacă, am băgat de seamă că nările i se subțiau, că gura i se încreța într-un rictus încordat.

Fără îndoială că personajul care se înclina în fața noastră cu o adîncă reverență, încrucișîndu-și brațele pe piept, nu era dintre acelea pe care te-ai fi așteptat să le întîlnești în anticamera unui castel loren. Obrazul îi era oacheș, ochii umbroși și galeși ca ai orientalilor, pe cap purta un fes roșu cu ciucure negru, iar în rest o vestă vineție, asemănătoare cu boleroul unui toreador și un pantalon alb, larg, încins cu un brîu de culoarea mărului verde. Veșmîntul îi era, prin el însuși, neașteptat ; ceea ce m-a uluit însă mult mai mult a fost acel jungher prins la cingătoare, un jungher lung și încovoiat cu teacă de argint și încrustații de email negru, un soi de iatagan mai mic.

— Maică Precistă ! îmi șopti la ureche mătușa Zabeth, păgînul ăsta e leit un ienicer.

— Aș zice mai degrabă că aduce cu un mameluc.

Ienicer ori mameluc, după ce a auzit din gura noastră că dorim să-i vedem stăpînul, ciudatul slujitor s-a înclinat din nou și, tot atît de mut ca și o fîntînă secată, ne-a poftit, cu un gest, să-l urmăm și ne-a condus prin labirintul unor încăperi întunecoase, cu lambriuri vopsite în cenușiu deschis și liliachiu, pînă într-un foarte mare salon, pe jumătate cufundat în beznă, ca și restul locuinței. Fără să rupă tăcerea, ne-a oferit scaune ; apoi, împungînd parcă aerul cu capul acoperit de acel fes în vîrful căruia fremăta ciucurele negru, s-a dus să deschidă cele patru ferestre, dînd de perete obloanele din afară.

O lumină iernatică îmbăie încăperea, unduind peste lemnăria verzuie și aurită, peste mobila cu rotunjimi, marchetată în motive florale și păsări, peste cele două para-

vane mari din lac de Coromandel pe fața cărora dragoni din jad înfruntau războinici de coral într-un decor de munți roșietici. Mamelucul se mistui ca o umbră. Mătușa Zabeth suspină. Apoi se văietă iarăși că se simte înghețată, că în șemineul înalt, ocrotit de un paravan din tapiserie înfățișînd zbenguiala unor macaci și giboni, nici un buștean nu răspîndea căldură. Cavalerul se lăsa așteptat, iar proasta dispoziție a mătușii mele creștea.

— Să te lași servit de un păgîn — mai știi ? — poate chiar de un canibal ! A, toți bărbații sînt o apă și un pămînt. Știi pe cine adusese cu el unchiul Sigismond cînd s-a înapoiat din America ? Un indian oneida. (Află, între altele, că indienii oneida alcătuiesc un popor irochez.) Sălbaticul acela purta numele de Inimă-de-cremene-ascuțită și îți jur că i se potrivea de minune. Pe chipul lui nu tresărea nici un mușchi. Și ce chip ! Fîșii albe, negre, albastre, roșii, verzi îl brăzdau de-a latul. Inimă-de-cremene-ascuțită își ungea părul negru-abanos cu un soi de unsoare rău mirositoare. La anumite zile îl vedeam încununîndu-se cu o creastă din pene multicolore. Alteori se mulțumea cu o singură pană, roșie ori neagră, pe care și-o trecea printr-o gaură făcută în nas. Îndeobște se acoperea cu o bucată mare de pînză stacojie, din care i se vedeau ieșind, uneori, pulpele goale de un roșu arămiu. Dumnezeule ! Cît putea să mă sîcîie asemenea priveliște ! Nu simțea plăcere mai mare decît să se ghemuiască la piciorul unui copac, într-un colțișor din grădină, și să pufăie alene din luleaua-i uriașă în care se mistuia o iarbă cu miros înțepător. Părea pașnic, dar pentru nimic în lume nu ar fi ascultat de un alt stăpîn în afara unchiului tău. Într-o zi se porni pe gîlceavă cu un argat care voise să-l pună să-i înșeueze un cal. A doua zi argatul dispăruse, iar scalpul său atîrna de brîul indianului. Oricum, ucigașul trebuia dat pe mîna justiției. Cînd au sosit oamenii jandarmeriei și s-au arătat pre-

gătiți să-l înhațe, el și-a străpuns inima cu un pumnal. Iată la ce duce dorința de a voi să-i civilizezi pe sălbatici.

Nici nu-și încheiase bine mătușa Zabeth istorisirea, că mamelucul își făcu din nou apariția în salon, purtînd pe brațe o legătură de vreascuri. Îngenunche în fața șemineului și, curînd, o flacără înaltă, luminoasă își croi drum în sus. Nu mi-am stăvilit zîmbetul, în timp ce însoțitoarea mea se închisese într-o tăcere arțăgoasă.

Și din nou slujitorul cel mut se făcu nevăzut. Mătușa Zabeth se apropie de foc. Părea încremenită, asemenea unui chip de sarcofag. După cîteva clipe mamelucul se înapoie și ne făcu semn să-l urmăm. Am trecut iarăși prin camere întunecoase și reci, pînă ce am ajuns într-un cabinet destul de luminos, unde pe dată ne-am simțit învăluite de căldură. Bușteni mari, așezați în piramidă, ardeau în flăcările șemineului. Îmi amintesc uimirea ce m-a cuprins în fața acelui interior ciudat, care aproape că nu se asemăna cu nimic din ce văzusem pînă atunci. De sus pînă jos pereții erau îmbrăcați în lemn de stejar lustruit, de care erau prinse numeroase panoplii cuprinzînd îndeobște coifuri cu egretă, florete și săbii de cavalerie. Un uriaș covor exotic acoperea parchetul. În fața ferestrei un birou din lemn de acaju, stil Chippendale, cu picioare subțiratice și arcuite asemenea unor șolduri frumoase, era vîrfuit cu cărți și tocuri de pistoale. Două jilțuri adînci, de confesional, străjuiau de o parte și de alta a șemineului, iar în fața acestuia un divan de tip oriental, îmbrăcat în stofe de culori vii și împodobit cu perne de piele încrețită. La capul divanului, pe un gheridon arab, sculptat în fagure, o narghilea de alamă și faianță ornată cu emailuri.

Dacă cineva ar citi vreodată această confesiune adevărată, poate că s-ar întreba cum de mi-a putut păstra memoria atîtea amănunte. Lucrurile stau într-adevăr așa,

pentru că zilele cărora m-am hotărît să le redau lumina și parfumul au însemnat pentru mine cele mai prețioase dintre toate, căci le dăruisem luare-aminte și simțiri înviorate de așteptarea unei nespuse bucurii. Am aflat mai tîrziu ceasuri de cruntă durere, de spaime fără nume, în care mi se părea că dincolo de suferință nu mai exista nimic, în care mă pierdeam ca într-o prăpastie fără fund. Dar pînă și în vremea aceea, de neagră tulburare, chiar fără a lua seama, rămîneam mai departe atentă la priveliștea lumii care, în juru-mi, își urma neabătut drumul, iar ochii mei înregistrau, prin perdeaua de lacrimi, cu o fidelitate automată, zborul ciocîrliei pe cerul primăverii ori tremurul unei flori în vîrful lujerului.

Am început prin a descrie decorul camerei de lucru unde ne-a primit în ziua aceea cavalerul d'Arconville. Trebuie să mărturisesc că-l zărisem prima, cu toate că modestia cuvenită anilor mei m-a făcut să-mi plec pe loc privirea. Cavalerul era așezat într-un jilț și ne-a venit îndată în întîmpinare. Îmbrăcat ca de obicei cu o haină neagră ce lăsa să se vadă o jiletcă de un verde auriu, cu o cravată de mătase albă legată în jurul gîtului și cu brațul rănit prins într-o fașă, îmi păru mai palid ca în ajun. Vreau să mai spun că paloarea aceasta îl prindea, ba chiar îi sporea melancolica gravitate întipărită pe chip, stîrnind un simțămînt de înduioșare și o dorință de a veni în ajutorul unei suferințe mult prea vădite.

— Iertați-mă doamnelor, ne spuse el, cu un glas a cărui adîncă mlădiere era învăluită într-o anume blîndețe, iertați-mă că v-am făcut să așteptați și că nu am venit să vă primesc eu însumi. Un acces de febră m-a cuprins dimineață și m-a silit să stau în casă. Cînd ați sosit, mă mai găseam încă în pat.

— Și l-ați părăsit din pricina noastră ? exclamă, năvalnică, mătușa Zabeth. Dar asta înseamnă nebunească

imprudență și vreau să cred că vă veți întoarce degrabă în odaia dumneavoastră.

Pe chipul cavalerului trecu un zîmbet ușor. Nu mai avea febră și nu se îndoia că vizita noastră avea să-i îmbunătățească starea. Am pomenit atunci de schimbarea pansamentului.

— Un medic — i-am spus eu pe jumătate zîmbitoare, pe jumătate serioasă — nu-și părăsește atît de iute bolnavul. Am venit să-mi duc mai departe menirea.

M-a asigurat că servitorul său beduin, Hassan, se descurca de minune în treaba aceasta, că prin urmare nu aveam a mă osteni.

Cu toate că îmi vorbise cum nu se poate mai curtenitor, mi-am mușcat buzele și nu mi-am putut înfrîna roșeața care îmi năvălea în obraji. Mătușa Zabeth nu a băgat nimic de seamă, dar cavalerul nu se putea înșela. I-am prețuit atunci și mai mult delicatețea cu care contenise să-și mai îndrepte privirile asupră-mi, spre a nu-mi spori stînjeneala.

— Și fiindcă a venit vorba, urmă el, adresîndu-se mătușii, nădăjduiesc că „mutul seraiului" nu v-a înspăimîntat prea tare. Este un slujitor devotat. L-am întîlnit la Cairo, pe cînd mă reîntorceam din insula Bourbon. La vîrsta de doisprezece ani intrase în serviciul generalului Kleber, după bătălia de la Gaza. Cînd francezii s-au văzut nevoiți să părăsească Egiptul, el a căzut în mîinile unui pașă care, spre a-l pedepsi pentru că se supusese necredincioșilor, i-a tăiat limba înainte de a-l arunca în stradă. Murea de foame cînd, în urma îndemnului consulului nostru, l-am luat în serviciul meu.

— Are limba tăiată! Ce barbarie! murmură mătușa Zabeth, vîrîndu-și nasul în batista cu parfum de violete.

Revelația aceasta îi răpi cu totul liniștea și abia dacă îi mai dădea vreo atenție gazdei. Cavalerul începuse să ne

spună că, de obicei, locuia în acea încăpere unde îngrămădise multe din amintirile vieții sale frămîntate ; astfel își aflau temei și numeroasele feluri de mobilier. Coiful acela îl purtase la Wagram ; umflătura ce se vedea pe el închipuia zdravăna lovitură de sabie venită în plin zbor din partea unui găligan netrebnic, a unui cuirasier austriac, gata el însuși să se prăbușească de pe cal. Sabia aceea fusese a colonelului regimentului său, care își dăduse ultima suflare lîngă el, pe cîmpul de bătaie...

Gîndul m-a purtat către colonelul baron Denis, care se stinsese în brațele locotenentului d'Arconville la Ebelsberg și mă întrebam dacă nu cumva cavalerul vorbea, în clipa aceea, despre socrul său postum. Chipul nu-i dezvăluia însă nicidecum semnul vreunei emoții anume și, spunîndu-mi aceasta, îmi dădeam seama că încăperea aceea, din care făcuse un soi de muzeu închinat celor mai scumpe amintiri ale sale, nu păstrase nici un obiect menit a se lega de Victoire d'Arconville, soția sa. Nevrednicia acesteia fusese prin urmare atît de vădită, încît zăgăzuise pînă și iertarea morții ?

— Firește, urmă François d'Arconville, restul castelului nu seamănă cu această cămăruță. Ea este însă „camera în care trăiesc", dacă pot spune astfel. Celelalte sînt încăperi de reprezentare. Sînt de acord că tatăl meu a adunat în ele minunate tablouri ale unor maeștri, fără a mai aminti bibelourile rare și mobila. Dar cele patru tablouri ale lui Poussin din galeria sa, acele *Mizerii ale războiului*, aparținînd lui Callot, și chiar acel *Țăran din munții Albani* al lui Claude Lorrain nu mă tulbură într-atît ca floarea aceasta uscată de Plumeria aflată între două file de carte, în care regăsesc căldura și aromele unei îndepărtate zile petrecute la tropice.

Un farmec deosebit, o grație nostalgică și duioasă îi licăreau în privire. Încheie visător :

— Sînt astfel plămădit, încît mai mult mă interesează viața însăși decît un obiect anume. Dar aceasta nu împiedică vizitarea colecțiilor tatălui meu ; ele merită să fie văzute și cu dragă inimă aș îndeplini asemenea cinste, dacă aș ști că v-ar face plăcere.

Se adresa tot timpul mătușii mele, care nu înceta să se ghemuiască, înfrigurată, lîngă foc. Neîndoios, se afla într-o zi proastă.

— Îți mulțumesc, domnule cavaler, răspunse ea pe un ton sec. Am mai vizitat castelul, chiar pe vremea cînd trăia vicontele Geoffroy.

François d'Arconville își plecă ușor capul, fără ca vreo tresărire să-i tulbure trăsăturile chipului. Inima aceea atît de sensibilă deslușise fără îndoială, cu amărăciune, jignitorul subînțeles din țîfnoasa ieșire a mătușii Zabeth.

— Dar eu, mătușică, am adăugat imediat, vin pentru întîia oară la castel și mi-ar face plăcere să-l vizitez.

M-a fulgerat cu o privire întunecată.

— Cum dorești, frumoasa mea ! O să te rog să nu zăbovești însă prea mult. Curînd se lasă noaptea.

Și-a întors capul pe dată și, cu un aer nemulțumit, s-a apucat să răscolească jarul. În clipa aceea chipul mi-a oglindit pesemne, cu destulă tărie, gîndurile, căci am prins părerea unui surîs pe buzele serioase ale cavalerului și un val de plăcere mi-a năvălit în creier ca o flacără.

— Îngăduiți-mi să vă arăt drumul, a spus el trecînd înaintea mea, cu pas sprinten de adolescent.

Tinerețea trupească, o virtute a sa, nu-mi apăruse încă atît de vădită ca în clipa aceea, cînd, în ciuda rănii, se grăbea să-mi facă pe plac, cu acel jumătate-zîmbet, necunoscut, nou mie.

— Domnule, i-am răspuns eu, cunosc îndatoririle curteniei. Nu aș vrea totuși ca un capriciu de copil răsfățat să dăuneze vindecării dumneavoastră.

A rîs din toată inima. Dintr-o dată părea aproape fericit. Rîsul său sincer îi lumina obrazul, îi aprindea în priviri o scînteie dezvăluitoare a vîlvătăii pe care singuraticul acela o știa dărui vieții sale. Și îmi spuneam că frumoase ar fi ceasurile pe care le-ar cunoaște femeia a cărei iubire fără de micime ar izbuti să reaprindă, în toate zilele vieții sale, flacăra aceea atît de bine tăinuită.

Am început a trece din nou prin toate încăperile în care îl urmasem pe Hassan spre a ajunge la stăpînul său. Obloanele erau acum date la o parte, iar în lumina cenușie mobila de tip Boulle își dezvăluia discret sclipirile incrustațiilor de alamă și baga, picățelele lor de staniu. Cavalerul îmi explica în treacăt cîte o scenă mitologică reprezentată în marchetărie, îmi vorbea ca un bun cunoscător despre mobila *„boulle"* și *„contre-boulle"* și admiram totul cu sinceră minunare. În salonul în care mătușa Zabeth se plînsese că-i era atît de frig, mi-a arătat paravanele de lac, spunîndu-mi că le-a cumpărat el însuși la Zanzibar și că nici Regentul nu avusese vreodată mai frumoase.

— Dar poate că, adăugă el, preferați pictura. Galeria se află la catul întîi.

Am urcat pe o scară frumoasă din marmură albă și am ajuns într-o sală înaltă și lungă, cu pereții acoperiți în întregime de picturi în ulei, pasteluri, desene făcute cu sanguina și gravuri în aqua-forte. Erau acolo peisaje și naturi moarte, portrete și scene de gen, tablouri religioase, interioare și picturi marine, toate prinse în rame de un auriu șters. Cele patru picturi ale lui Poussin erau primele care îți cucereau privirea, prin adîncimea și sublimul melancoliei pe care o vădeau depărtările lor vaporoase ; dar nu m-am lăsat rugată să admir și o drăguță pastorală a lui Watteau, o prefăcută *Diană la baie* a lui Boucher, ca și un pastel de Perronneau înfățișîndu-l pe

vicontele Geoffroy d'Arconville, în veșmînt francez, cu o mînă pe mînerul sabiei și cu crucea Sfîntul Ludovic pe piept. Nu le-aș putea aminti pe toate, memoria mi se împotrivește. Îmi aduc aminte însă că am rămas ca și încremenită în fața portretului unei tinere fete aparținînd pictorului David. La prima vedere trăsăturile regulate, albul tenului, gura mică și cărnoasă, părul castaniu, bogat pieptănat „*à la Ninon*" te fermecau. Ochii, de un castaniu-auriu cald, nu-ți înlănțuiau mai puțin privirea, dar dacă cercetai adînc, expresia lor hotărîtă, îndrăzneață, aproape provocatoare, stîrnea o ascunsă neplăcere. Un tainic gînd m-a fulgerat. Ființa aceasta încîntătoare nu răspundea oare în totul cu cele povestite de mătușa Zabeth despre Victoire d'Arconville ? Deodată am descoperit în expresia vanitoasă a acelor frumoase buze vulgaritatea, mulțumirea de sine proprie oamenilor lipsiți de gingășiile minții și ale inimii ; am deslușit pe fruntea aceea încîntătoare dar îngustă, îndărătnicia, puerilitatea fără leac. Și am spus, cu toată nevinovăția :

— Frumos model, frumos portret !

— Nu-i așa ? a răspuns simplu François d'Arconville care, cu toată încuviințarea sa, păru grăbit pe dată să pună în lumină o altă minunăție a galeriei sale.

Graba aceasta de a-mi îndepărta atenția de la pictura care mă interesa îmi întări simțămîntul și, în timp ce mă prefăceam că ascult, cu toată luarea-aminte, explicațiile menite nu știu cărui peisaj, nu am încetat să-mi furișez privirile spre bănuita fiică a colonelului-baron. Frumusețea ei era de netăgăduit, dar cum putuse un bărbat ales, ca François d'Arconville, să se lase robit de un farmec, la urma urmei doar fizic și superficial ? Nu dezvăluia oare chipul acela grațios, dar totodată lipsit de voință și aspru, cea mai descumpănitoare mediocritate sufletească ? Sărmanul cavaler ! Cîtă mocnită ură tăinuise de-

sigur, trăind alături de o femeie atît de puțin făcută să-l înțeleagă ! Dar ceea ce îi refuzase pînă atunci viața nu-i putea ea oare dărui în sfîrșit, ca o răsplată ? Era încă tînăr ; la prima chemare a fericirii, tristețea care se așternea de obicei ca un văl peste privirea cu scînteieri întunecate s-ar spulbera, așa cum maramele de ceață de pe cîmpii se mistuie odată cu ivirea soarelui.

Să fi ghicit că nu-l ascultam, să-l fi încercat o oarecare bănuială privind gîndurile care mă cotropeau ? Își îndreptă spre mine o privire îngrijorată, care îmi străpunse inima. Din dorința de a-l liniști, i-am spus repede, cu surîsul cel mai deschis :

— Ce noroc ați avut că v-au lăsat iacobinii toate aceste lucruri frumoase !

— Tatăl meu a fost iubit de popor, mi-a răspuns el. Și apoi nu poți fi lovit chiar de toate năpastele.

Un rictus amar îi arcui colțurile gurii.

— Dumnezeule, am urmat adînc tulburată și, fără să mă mai gîndesc că mă făceam vinovată de o indiscreție pe care mătușa Zabeth ar fi judecat-o cu asprime, am întrebat : Ați fost chiar atît de nefericit ?...

Nu arătă că aș fi fost indiscretă. A oftat, fără să răspundă. Răscolită într-un chip straniu de aceea mărturisire făcută cu gura încleștată, am adăugat :

— Poate că mai sînteți încă ?

M-a învăluit atunci într-o privire arzătoare, împovărată de durere și de o nebunească patimă dintr-o dată nezăgăzuită. Dar flacăra aceea a trecut peste mine ca un fulger. Se și apucase să privească o pictură marină, în care două fregate dezlănțuiseră focul una asupra alteia, prin toate sabordurile ; își pusese din nou masca. A răspuns cu glas scăzut :

— Viața nu este un joc de noroc. Nu trebuie să o joci dintr-o aruncătură de zaruri. Greșeala mea a fost că am

înțeles lucrul acesta cam tîrziu. Am îndurat pe drept urmările ei.

Apoi clătină brusc din cap.

— Ți se pare, poate, că sînt puțin smintit, domnișoară ; și sînt, într-adevăr, de vreme ce m-am apucat să înșir lucruri atît de ciudate unei tinere ca dumneata...

Mi s-a părut că, o clipă, glasul i se frînsese și m-am simțit tulburată pînă în adîncurile sufletului. Tăcerea a coborît între noi, vreme de cîteva secunde, lungi cît un veac ; o tăcere vibrantă, de vrajă, statornicea între făpturile noastre tainică înțelegere și nerostită complicitate. Nici el, nici eu nu ne arătam în stare să o sfîșiem. Am aflat în clipa aceea că cele mai mari fericiri ale vieții aparțin inexprimabilului. Între el și mine se înfiripase, în fugara clipă, ceva pur, aproape nepămîntean. O vorbă doar și farmecul avea să se destrame, așa cum de pe petala unei flori se evaporă picătura de rouă care, cu puțin înainte, oglindea cerul tot.

Nu am rostit vorba aceea ; dar emoția îmi era atît de dulce și de adîncă, încît nu aș fi putut-o îndura multă vreme fără să-mi pierd puterile. Trebuia să mă întorc la realitate. Am făcut doi pași, cu intenția vădită de a cerceta mai îndeaproape o natură moartă ce reprezenta — imaginea ei îmi dăinuie și astăzi în minte — o revărsare de fructe pe o farfurie de porțelan anume făcută pentru aceasta. Parchetul galeriei strălucea ca oglinda. O gheață mi-a alunecat pe luciul acela și am căzut pe spate, scoțînd un strigăt scurt.

Mi-aș fi putut frînge un picior ori sparge capul. Dar François d'Arconville avea ochiul ager. De cum m-a văzut lunecînd, s-a repezit spre mine, cum făcuse în ajun pentru mătușa Zabeth, astfel că în loc să mă trezesc pe podea, m-am găsit pe neașteptate, și nu mai puțin pierită de rușine, tremurînd toată, lipită de pieptul unui bărbat.

S-a purtat, în împrejurarea aceea delicată, ca un cavaler adevărat, aș spune ca un Amadis ori un Lancelot du Lac. Nu m-a ținut în brațe nici măcar o clipă mai mult decît ar fi cerut-o cea mai aspră bună-cuviință, deși emoția în care mă cufundase întîmplarea l-ar fi îndreptățit să mai zăbovească puțin. Eram din nou pe picioarele mele, palpitîndă, ușor ametită și fără să fi înțeles încă prea limpede ce se petrecuse cu mine. Cavalerul își cerea iertare, dar aproape că nu-l auzeam. Mai simțeam în umăr apăsarea dură a nasturilor hainei sale ; un parfum discret de rufărie fină și scrobeală proaspătă, mirosul propriu unui bărbat, îmi stăruia în nări.

— Nu mi s-a întîmplat nimic, am spus eu schițînd un palid surîs. Mulțumesc.

Apele cenușii ale amurgului începeau să se prelingă prin galerie. Pierdusem măsura timpului. Mi se părea că intrasem într-o viață nouă de cînd, pe urmele cavalerului, mă despărțisem de mătușă. Iată însă că ziua se stingea, iată că trebuia să mă reîntorc la viața mea dintîi, în care François d'Arconville nu însemna nimic. Pentru o clipă gîndul acesta îmi fu de neîndurat.

— Mătușa mea și-o fi pierdut răbdarea, am reluat, cu glas stins. Înainte de a o reîntîlni, aș vrea să vă spun cît de fericită m-a făcut această vizită.

Se înclinase în tăcere. Și, la gestul acesta de o neabătută corectitudine, am trăit spaima neașteptată că fericirea, a cărei revelație o avusesem abia, era fără urmare, că în împrejurarea dată, închipuirea mea luase totul asupra ei și că desăvîrșita curtenie a unui bărbat nu mă putea amăgi asupra tîlcului purtărilor și vorbelor sale.

— Domnule cavaler...

Am lăsat să treacă un timp, căci șovăiam în a face primul pas pe drumul pe care îl presimțeam presărat cu piedici. Apoi mi-au răsărit în minte Pamela, Clarisse Har-

lowe, toate eroinele îndrăgite de mătușa Zabeth și pe care le mustram că se prefac prostește chiar împotriva inimilor lor. Și am continuat hotărîtă :

— Domnule cavaler, iertați-mă, vă rog, de mă veți socoti cumva prea curioasă. Se spune că nu iubiți decît singurătatea, că vecinătatea oamenilor v-ar fi o povară, pe scurt că acest castel a devenit pentru dumneavoastră o mînăstire. Mărturisesc că la venire, cînd am văzut toate obloanele trase, nu m-am gîndit deloc la mizantropia dumneavoastră. Mi-a fost doar teamă să nu vi se fi întîmplat ceva.

— Nu sînteți prea curioasă, mi-a răspuns el, aținîndu-mă cu frumoșii săi ochi serioși, și mai degrabă eu ar trebui să mă simt prost că o tînără fată dovedește interes pentru un bărbat, cînd acesta îl merită atît de puțin... Este adevărat, domnișoară, îi ocolesc pe oameni, nu fiindcă i-aș disprețui, ci pentru că nu mă mai simt cu ei în armonie. Cu toții, oricine ar fi, așteaptă prin vîrsta ori condiția lor, mai mult sau mai puțin de la viață. Viitorul, pe care îl cheamă ori de care se tem, nu mai înseamnă pentru mine decît un fruct stors, un fluviu secat. Vedeți dar că nu ne-am putea înțelege... Să nu credeți însă că mi-ar place cumva să trăiesc în beznă. Hassan este încredințat, datorită unui vechi obicei oriental, că toată casa trebuie să fie cufundată în întuneric, cînd stăpînul se odihnește... Se cuvine să vă mai spun că ies călare în fiecare dimineață, la revărsatul zorilor, că plimbarea mea ține îndeobște două ore și că o înnoiesc seara înainte de cină. Calul a fost pentru mine una dintre cele mai mari pasiuni. Este singura care îmi mai rămîne.

— Și eu iubesc călăria, ba chiar o și practic, am spus.

I-am povestit plimbarea mea din ajun, cu Bucefal. Istorisirea îl înveseli, astfel că își reluă destăinuirile cu un

aer de bună dispoziţie. În ceea ce îl privea, avea doi cai de călărie, unul pentru dimineaţa, pe Pyrame, altul pentru seara, iapa Thisbé. Dimineaţa, cel mai adesea, se îndrepta spre Pont-à-Mousson ; seara, spre Chambley şi Mars-la-Tour. Alegea de obicei drumurile cele mai puţin umblate. Pasul favorit era galopul întins, care îi molcomea — în lipsă de altceva — nevoia de a fi mereu în acţiune, de a duce o viaţă primejduită.

— Ei bine, am spus eu, de voi vedea înaintea mea pe drum un cal din ale cărui potcoave ţîşnesc scîntei, voi şti că veţi fi Perseul acelui Pegas.

— Un Perseu care, vai, nu mai are de eliberat o Andromedă.

Am simţit nevoia să alung umbra care i se prelingea pe chip.

— Cine ştie ? am murmurat cu prefăcută cochetărie.

Ziua se topise aproape cu totul în noapte. Am coborît pe bîjbîite scara de marmură albă şi am fost silită, din teama de a nu mă poticni, să mă sprijin de braţul care mi se oferea. Dumnezeule ! Ce tulburătoare plăcere mă năpădea simţindu-mă apărată de braţul acela puternic ! Degetele, ieşind din mănuşă, atingeau ţesătura unei stofe groase, dar moi totodată ; nu m-am putut împotrivi ispitei să o zgîrii uşor cu unghia şi nu mi-a trebuit mai mult spre a mă simţi inundată de o dulce plăcere.

La capul scării Hassan aprindea o lampă de coloană, aflată la stînga rampei. Am înţeles că fericirea mi se sfîrşea, dacă nu încercam să o reţin, să-i dau puteri. Şi, repede, am spus :

— Dar, cavalere, rana nu vă va opri pentru un timp de la călărie ?

— Zgîrietura asta ! mi-a răspuns. Cum s-ar putea ? Sînt foarte sigur că poimîine voi galopa pe şoseaua Chambley.

— Poate că atunci îmi va fi dat să vă întîlnesc, am zis eu cu glas șoptit și cît mai firesc cu putință.

Iar răspunsul lui veni imediat :

— Nici o întîlnire, domnișoară, nu mi-ar putea fi mai plăcută.

Să fi fost oare nebunie neînfrînata dorință ca fraza aceea atît de obișnuită să cuprindă o făgăduință ?

În camera dragă lui, mătușa Zabeth aţița focul, între două lămpi cu ulei. Snopuri de scîntei țîșneau din bușteniĭ schingiuiți. O cunoșteam destul de bine, pentru a înțelege într-o clipită că își ieșise din fire. Cînd am intrat, a sărit ca un arc.

— S-a făcut tîrziu, iar drumul e lung. O să ne iertați, domnule cavaler, dacă vom pleca fără mult alai.

François d'Arconville nu se arătă neliniștit de tonul acela sec. La puțin timp după aceea, călătoream în noapte. Mă așteptam la dojeni, dar mătușa păstră o vreme tăcere. Apoi îmi spuse cu aer ostenit :

— Copila mea dragă, ești foarte tînără și, pe măsura vîrstei tale, aștepți mult de la viață. Am trecut prin toate, înaintea ta. La douăzeci de ani înflăcărarea vine de la sine, te lași prea lesne pradă simțămintelor generoase. Pentru aceea, eu ca femeie bătrînă, am dreptul și datoria să-ți spun : „Scumpa mea Zulmé, bagă de seamă. Ferește-te de ispitirile duioaselor tale simțiri. Un bărbat care îți surîde nu este neapărat și un bărbat care te iubește. După cum nici un bărbat care te iubește nu este, fără doar și poate, unul care te merită. Viața, drăguța mea Zulmé, nu este, din păcate, un roman.

A oftat adînc. Nu-i puteam deslușI chipul în bezna aceea îngroșată, în care licărul felinarelor noastre apărea ca vătuit.

— Scumpă mătușă, îți mulțumesc, i-am spus, strîngîndu-i drăgăstos brațul.

Dacă intenția ei mă mișcase, discursul totuși nu mă convinsese. Nu voiam să văd în el decît semnul unei înfrîngeri, care nu avea nimic de a face cu propriile mele treburi. Mătușa Zabeth se temea de realitățile vieții din care nu cunoscuse decît amărăciune și păreri de rău. Neînstare să se împotrivească șuvoiului potrivnic și să forțeze norocul care îi scăpa, căutase adăpost în farmecul închipuirii. Nu m-aș putea însă mulțumi cu asemenea deșarte vise. Aș ști să lupt cu necruțare, pentru a-mi cuceri partea de fericire.

— Mătușă dragă ! am repetat, într-o pornire drăgăstoasă.

Cînd am sosit la castel, felinarele trăsurii îmbăiară cu lumina lor tocmai blazonul casei noastre, sculptat în piatră și aflat deasupra ușii de la intrare. Privirea îmi zăbovi asupra lor. O banderolă îmbrățișînd armele noastre dezvăluia deviza : *Stetit unda fluens*, pe care unchiul Sigismond o tălmăcește astfel : „Apa curgătoare se opri". El află tîlcul acestor cuvinte în firea călătoare a unui strămoș depărtat, originar din Île-de-France care, după ce trecuse prin multe și, mai ales, participase la cea de a șaptea cruciadă alături de Ludovic cel Sfînt, se statornicise în Lorena, în urma căsătoriei sale cu o fată de aleasă obîrșie. Înseși mîinile fiului reginei Blanca de Castilia îl unseseră cavaler, pe el, la început simplu valet, drept răsplată pentru bravura dovedită la Damiette, iar piosul rege se zice că l-ar fi așezat sub hramul Saint-Ange care îi îndruma brațul în bătălie. Fără acel spintecător de sarazini, unchiul ne încredințează că și tata, și el, și eu ne-am numi astăzi Durand ori Dupont.

Orice s-ar fi întîmplat cu strămoșul, tatăl meu s-a împotrivit necontenit interpretării date de fratele său devizei noastre. După el, *Stetit unda fluens* trebuia luat în înțelesul lui simbolic și că nu amintea nimic altceva de-

cît traversarea Mării Roșii de către evrei. Altfel spus, cele trei cuvinte ar preamări credința care ridică valurile mării, ca și trainica virtute a familiei noastre.

Nu mi-a trecut nicicînd prin minte să mă fac arbitru în această controversă și pot spune că, în seara aceea, nu m-am mai gîndit la asta. Cu ochii țintă la inscripția familiară, mie îmi spuneam doar că visările mele, dintîi lăsate în voia întîmplării ca apa unui rîu care în drumul ei oglindește rînd pe rînd azurul, norii, o floare ori un chip, se aninau acum de un lucru anume, de care nu aveau să se mai lase desprinse. Nu voiam să renunț, cum fără îndoială făcuse mătușa Zabeth. Nu, nu voiam să mă las păgubită de partea care mi se cuvenea. Iar voința aceasta de a nu jertfi nimic din mine însămi mă făcea să pătrund, cu un tremur copleșit de temute plăceri, într-o lume în care aveam să fiu singură pentru a mă apăra și izbîndi.

IV

DUELUL

DE TREI ZILE ÎN ŞIR NINGEA. LUmea părea un vis de lapte, un miraj de zahăr şi sare. De scoteai nasul afară, erai silit să sorbi licoarea fulgilor cu gust de brumă şi cîmpie. Drumurile erau acoperite cu un strat de bumbac cristalizat care, pe alocuri, depăşea un metru.

— Nu-i mai rău ca la Dogorobuge în 1812, mormăia unchiul Sigismond, pufăind vîrtos din pipa-i de porţelan.

Pînă şi tatăl meu fusese nevoit să renunţe la plimbarea de fiecare zi. După ce discutase în contradictoriu cu unchiul, măsurase multă vreme în lung şi în lat încăperea, cu mîinile la spate, apoi se retrăsese în camera lui. Discuţia dintre cei doi fraţi, iscată în timpul cinei, privea alegerile ce urmau să aibă loc şi baricadele înălţate în Paris chiar în Piaţa Inocenţilor.

— Villèle ăsta e un molatic, zicea tata. Asasinează monarhia.

— Se vede prea bine că toţi aceşti gură-cască nu au atacat niciodată o ceată de cazaci pe un frig de douăzeci şi cinci de grade sub zero, îşi dădu unchiul Sigismond cu părerea.

Înfofolită, în faţa focului, împlătoşată cu şaluri, mătuşa Zabeth privea la jocul flăcărilor, fără să scoată un cuvînt, cu un lucru de mînă, ceva de tricotat, pe genunchi. Cît mă priveşte, încercasem să-mi fac iarăşi de lucru cu igliţele, dar nervii mă stăpîneau prea tare, astfel că încurcam rău firele. Atunci, sîcîită, m-am ridicat şi m-am dus la fereastră, unde am început să bat darabana cu degetele în geam ; apoi am urcat în camera mea, dar curînd am coborît din nou. Frămîntarea aceasta o smulse în sfîrşit pe mătuşă din toropeală.

— Chorea [1] de-ar fi dat peste tine draga mea Zulmé, şi tot nu te-ai agita mai tare, zău aşa.

— Da, mătuşă, am răspuns eu, cu gîndurile aiurea.

Neaşteptata replică o trezi de-a binelea. Întoarse spre mine ochi de găină neliniştită şi era cît pe ce să-mi pună unele întrebări, cînd unchiul Sigismond exclamă voios :

— În sfîrşit, s-a oprit şi nenorocita asta de ninsoare. O să ne putem încăiera ca nişte adevăraţi bravi.

Mătuşa Zabeth se şi ridică, dreaptă. O paloare ca de ceară i se răspîndise pe chip.

— Vrei să spui, Sigismond, că o să vă bateţi ?

— Ei drăcia dracului ! urmă el, nu am mai avut parte de un duel ca lumea de doi ani şi mai bine ; şi-apoi, orice ai zice, o sală nu-i acelaşi lucru cu o luptă dată aşa cum trebuie. Aş fi sfîrşit prin a rugini de tot, de nu s-ar fi ivit afacerea cu căpitanul Massiette. Închipuiţi-vă... un pifan, un amărît de infanterist, care nici măcar nu făcea parte

[1] Maladie nervoasă, caracterizată prin convulsii (n. tr.).

din gardă. Mai deunăzi, viscolul mă prinsese în josul coastei Bayonville ; intru în han, tocmai bine ca să aud pe neisprăvitul ăla declarînd, într-un cerc de ageamii, precum că prea adesea cavaleriștii Marii Armate se purtaseră ca niște becisnici, că doar infanteria făcea treabă bună, și așa mai departe. I-am tras cu sete un pumn, de i-am înfundat pînă la nas pălăria Bolivar. Uite acum, peste puțin, o să ne batem în săbii, pe zăpadă, ca la Eylau.

— Dumnezeule, oftă mătușa Zabeth lăsîndu-se să cadă în jeț. Și dacă omul ăsta este un spadasin ?

— Chiar îmi place să o cred. Înseamnă că atunci lupta va fi aprigă, nu glumă.

— Unde o să aibă loc duelul ?

— Pe aici, pe-aproape, la marginea pădurii. Îl iau cu mine pe Grégoire, să adune ce mai rămîne din pifan.

Urcă apoi în camera lui și se înapoie peste o clipă, cu pălăria pe o ureche, încheiat la nasturi pînă la bărbie, cu cele două săbii ale sale sub braț și înfășurat într-o mantie neagră.

— Spune-mi, Sigismond, mai făcu mătușa cu glas pierit, vreau să cred că o să oprești lupta la prima picătură de sînge ?

— Află, dragă Zabeth, că pentru un scrimer vrednic de asemenea nume, prima picătură de sînge înseamnă lovitura de grație, declară unchiul, încruntîndu-și tare sprîncenele.

Își vîrî o mînă în redingotă, de unde scoase la iveală un ceasornic de argint cu lanț.

— Este ora două, zise el. Minunat.

Și, clipind către mine, rosti adagiul zilei :

„Pe zăpadă, ferește !
Capcana pîndește
Pe vînt, ține minte,
Ia-o înainte !“

După ce se făcu nevăzut, mătușa Zabeth, prăbușită în jețul ei, suspină. Chipul îi era răvășit și am auzit-o murmurînd :

— Nădăjduiam totuși că nu se va mai bate. Ar fi al patrusprezecelea duel din 1815 pînă acum ; în jocul ăsta pînă chiar și cei mai tari sfîrșesc prin a-și găsi nașul.

M-am străduit să o liniștesc, dar se căina întruna, clătinînd din cap :

— Cînd îți spuneam mai deunăzi că toți ostașii ăștia vechi sînt niște zănatici și că nu se pricep decît să te facă să suferi...

Sărmana mătușă ! Oare pentru ce își făcea atîtea griji ? Nu-i puteam lua nicicum în serios văicărelile. Îmi spuneam că, de vreme ce spadasinul meu de unchi biruise de treisprezece ori în dueluri, norocul avea să se arate de partea lui și într-un nou prilej. Și apoi, trebuie să mărturisesc că altele erau gîndurile care îmi forfoteau prin cap. Zăpada multă din ultimele trei zile mă împiedicase să ies, astfel că în ceasurile fără de sfîrșit nu încetasem să evoc, în castelul de Saint-Ange cu săli de gheață, chipul cavalerului d'Arconville. Oare își făcuse în ajun, în ciuda viforniței, cele două plimbări cu Pyrame și Thisbé ? De nu ar fi fost vremea aceea urîcioasă, neîndoios că l-aș fi întîlnit. Chiar și astăzi trebuia să renunț la orice nădejde de a-l vedea țîșnindu-mi în față, la o cotitură, pornit într-un galop furios. Totuși, mă năpădise o năvalnică dorință de a-l întîlni, de a-i vorbi și surîde sau chiar numai de a-l privi în tăcere. Nici un bărbat, pînă la el, nu-mi făcuse inima să bată. Acum venise ; nu-l văzusem decît de două ori ; și doar o dată putusem schimba cu el cîteva cuvinte, fără să mai fie și altcineva de față ; iată că simțeam nevoia tiranică a prezenței sale și mi se părea că nici viața-mi toată nu ar fi fost destulă, să umple nevoia aceea. Nu m-am temut niciodată de cuvinte și, de

ce să nu recunosc : oare ce însemna simțământul acela atît de dulce și de puternic dacă nu iubire ?

Iubirea ! Cuvîntul acesta cu mireasmă de aventură și de păcat, cuvîntul acesta care în romane îndreptățește atîtea nebunii și pe care nu cutezam să-l rostesc decît în șoaptă la Sacré-Coeur, în preumblările mele din curtea interioară a școlii alături de Solange de Harpé ; aceasta era deci iubirea : neliniște cu gîndul la ființa iubită, apăsare, dorință, dar și nestăvilită bucurie, încîntare, dulce teamă de a nu-ți vedea inima neîncăpătoare pentru fericirea care o așteaptă... Da, nu mă puteam îndoi : eram nebunește îndrăgostită de François-Marie d'Arconville și acum trebuia să mă străduiesc din toate puterile să-l cuceresc pe alesul inimii mele.

Dar pentru ce îl alesesem ? Pentru ce îl iubeam ? Îmi puneam întrebarea, cu fruntea răcorită de geam și privind la necuprinsa și alba întindere de afară. Băgasem ades de seamă că în scrierile autorilor englezi ai mătușii Zabeth eroii se îndrăgosteau, ca să zic așa, dintr-o dată și fără vreo pricină anume. Se iubeau în virtutea unei hotărîri exterioare voinței lor, „fiindcă era ea, fiindcă era el", iar romancierul nu socotea cu cale să mai dea alte lămuriri prin care să scoată și mai tare la lumină caracterul de fatalitate inerent iubirii.

Nu același lucru se întîmpla și cu mine ; știam ce anume atracție de neînfrînat mă călăuzise spre cavalerul d'Arconville. Îmi plăcea, mai întîi, chipul său voluntar și pătimaș, bărbia aceea fermă, pielea netedă și caldă, deși arsă de toate climele Europei și de aiurea ; îmi plăcea privirea lui încărcată de o tristețe mistuitoare, părul negru inelat, gura fină și expresivă. Îmi plăcea și trupul său vînjos, suplu, cu mușchi tari, statura de atlet, dezinvoltura sa de cavaler înnăscut. Îi mai admiram cumpătarea în obiceiuri, taina și tăcerile sale. Iar pricinile pentru care

îl îndrăgeam nu se opreau aici. O ființă preaiubită nu alcătuiește oare un tot armonios, de nefărîmițat, în care prezentul și trecutul se contopesc ? Tot astfel, François-Marie d'Arconville îmi aducea în față eroicele cavalcade ale Marii Armate prinsă în scînteierea săbiilor și a coifurilor, nesfîrșitele zile de plutire pe oceane, cînd vîntul s-a cuminţit, iar marea devine uleioasă, urîciosul crivăţ al stepelor aspritor al pielii și dulcea briză a insulei înmiresmată de aroma goyavierilor ; îmi evoca zăpezile orbitoare ale stepei și soarele rubiniu al Adenului ori Zanzibarului, precum și povara melancoliilor lui pe care mă înverșunam să le risipesc, coroana bucuriilor pe care voiam să i le plăsmuiesc mai înalte și mai pure, tot ce alcătuise viața lui învîlvorată, astăzi lovită în chiar inima ei.

În chiar inima ei lovită, vai ! La gîndul acesta mă întorceam fără istov și la ce bun să mă mai fi amăgit, cîtă vreme nu limpezisem misterul. Oare pentru ce se însingura cavalerul cu atîta cerbicie, hotărît pare-se să nu mai iasă din sălbatica lui pustnicie ? Cîte taine în jurul meu și ce cunoșteam oare din viața neștiută a acelora chiar cu care eram legată prin sînge ? Pentru ce tatăl meu, a cărui afecțiune nu i-o puteam pune la îndoială, se purta de luni de zile cu mine ca un străin ? În urma căror răscoliri sufletești și surpări lăuntrice, nevindecate de timp, rămăsese mătușa Zabeth cu amarul acela care, uneori, i se prelingea pe buze ca un fir de venin ? Mama fusese cumva o făptură cutezătoare și înfocată, cum susține sora ei sau, dimpotrivă, o sfîntă supusă doar simțămîntului datoriei, cum spunea unchiul Sigismond ? Iar cît îl privește pe acesta — care peste cîteva clipe avea să-și pună în pericol viața, de atîtea ori primejduită cu bună știință — voioșia lui nestrămutată nu ascundea ea oare o rană căreia nu-i îngăduia să se lase bănuită ? De ce nu

se căsătorise ? Toate întrebările acestea mă cufundau într-o descumpănire tulburătoare. Așadar este atît de greu să trăiești ?

Geamul se aburea ușor în bătaia răsuflării mele. Dar iată că se deschise ușa salonului ; era tata.

— Ninsoarea a contenit, spuse el. Mă duc să văd cum arată șoseaua ; o să pun să fie curățată în locurile unde zăpada s-a adunat în troiene. Dar unde-i unchiul Sigismond ? Nu l-am găsit în camera lui și mi-ar fi de mare ajutor.

Din mormanul de șaluri în care mătușa Zabeth se înfășurase, se auzi un glas tremurat și frînt :

— Se bate în duel, se bate și, unde mai pui, cu un urîcios de fost soldat căruia i-a căutat fără rost pricină. Poate că în clipa asta e și mort.

— *Damned fool !* [1] mormăi printre dinți tata.

Și a plecat cu mînia oglindită pe chip.

Se scursese aproape o oră, timp în care mătușa Zabeth nu scotea decît gemete și suspine. O nouă încercare de a mă apuca de lucru la gherghef a rămas fără roade ; am luat o carte, dar am și uitat ce anume, căci nu-mi puteam struni atenția, iar rîndurile îmi jucau pe dinaintea ochilor. La drept vorbind, nici o îndeletnicire nu s-ar fi dovedit în stare să-mi smulgă cugetul din draga obsesie și doar gîndul că ar trebui să mă așez, de pildă, în fața pianului, spre a încropi o arie oarecare îmi devenea aproape odios. O, necruțătoare și pizmașă iubire, tu care ne macini viața ! În ziua aceea ți-am descoperit cu adevărat cruda putere !...

Tocmai băgasem și eu pe foc doi bușteni, iar lemnul uscat pocnea sec, preludiindu-și astfel învăpăierea, cînd larma unor glasuri ce venea din curte m-a făcut să as-

[1] Nebun blestemat ! (Engl.), (n. tr.)

cult cu încordare. Am alergat la fereastră, de unde l-am văzut pe unchiul Sigismond culcat pe o targă, purtată de Grégoire și de bătrînul Cornuau. Firește, unchiul nu era mort, căci vorbea unui necunoscut cu mustață sură, care pășea alături de targă ; mi-am amintit însă pe dată de firea sensibilă a mătușii Zabeth, de starea prin care trecuse cu trei zile în urmă cînd văzuse rana cavalerului d'Arconville, așa că se cuvenea să o pregătesc.

Dealtfel și începuse să mă întrebe, îngrijorată :

— Draga mea Zulmé, aud glasuri în curte. Cine a venit ?

— Nu te neliniști, mătușă, e unchiul Sigismond.

— Ah, exclamă ea, ducîndu-și mîinile la inimă... Nevătămat ? Teafăr ?

— Îți jur că e în viață.

— Domnul fie lăudat !

Mi-am dat seama că nu trebuia să o las să se afunde într-o liniște înșelătoare, dacă voiam să o scutesc de o trezire prea brutală.

— Ca să nu-ți ascund nimic, mătușă, am urmat eu, unchiul Sigismond se arată voios, însă pare-mi-se că a fost ușor atins.

— Ce tot îndrugi acolo ?

Dintr-o singură mișcare șalurile fură toate azvîrlite la pămînt, ca niște veșminte nefolositoare, iar mătușa alergă într-un suflet la fereastră. Oamenii care duceau targa se și aflau în vestibul. Alergă și ea într-acolo, iar cînd unchiul Sigismond o zări, o și apostrofă plin de voie bună :

— Haide, haide, draga noastră Zabeth, nu mă dojeni. Nu am ajuns încă la Pluton și îți făgăduiesc că niciodată nu mă voi mai bate cu căpitanul Massiette... Dar, fiindcă veni vorba, să ți-l prezint pe acest bătrîn soldat.

Şi se întoarse spre necunoscutul acela care, scoţîndu-şi pălăria, dădu la iveală un chip şiret, stropit cu pistrui ; ochii îi erau de un albastru rece, iar privirea hotărîtă. O cicatrice mare, albă îi brăzda umărul drept al obrazului pînă la ureche.

Mătuşa Zabeth rămăsese pironită locului, palidă şi încremenită, în timp ce căpitanul se înclina în faţa ei.

— Ai şi înţeles, urmă unchiul, că ne-am împăcat pe teren, după duel. Căpitanul Massiette făcea parte din a cincea linie, unde comanda o companie de elită a batalionului 2. Lui i-a înmînat Tunsul [1], în 1804, pajura regimentului său. Un viteaz fără frică, ce mai încolo şi încoace ; eu sînt cel care nu l-am înţeles bine deunăzi. Nu cavaleria în general o ponegrise, ci regretase că aceasta intervenise cam tîrziu într-o anume intrare în lupta premergătoare bătăliei de la Friedland. Neînţelegerea s-a spulberat, ne avem ca fraţii, totul merge bine.

Mătuşa Zabeth nu-i împărtăşea optimismul şi era limpede că nu pricepea nimic din toate acestea. Buzele i se mişcară anevoie :

— Totuşi, stărui ea, rana... Măcar nu e gravă ?

Unchiul schiţă o mutră liniştitoare, în timp ce Grégoire, ajutat de pifan, îl aşeza, aşa înfăşurat în pături, pe un fotoliu.

— Iată cum s-au petrecut lucrurile, lămuri el. Habar n-aveam cum ştia să tragă Massiette, iar înţelepciunea îţi cere ca la începutul unei lupte să-l încerci pe adversar. Şi unde pui că îndrăcitul ăsta, încă de la început, mă atacă cu furie la cap, de parcă ar fi vrut să-mi despice ţeasta în două ! Nu mă las prins şi parez ca la carte. Sîngele meu rece îl mai molcomeşte puţin ; ne batem în să-

[1] Una dintre poreclele populare date lui Napoleon *(le petit Tondu)* (n. tr.).

bii ; deodată zăresc punctul slab, îi dau o lovitură de sabie în felul meu și tocmai îmi spuneam : „Sărmane Massiette, s-a zis cu tine". Dar, greșeală, dragă domnule ! Lovitura mea de sabie este blocată de o măiastră parare. Ba mai mult încă, luat de avînt, lunec în zăpadă, îmi pierd echilibrul și... intru eu însumi în sabia căpitanului.

Clipi de cîteva ori. Îl supăra pesemne rana, dar mai degrabă ar fi murit decît să o recunoască. Mătușa Zabeth stăruia cu glas tremurător :

— Dar nu-mi spui unde ai fost rănit ?

Unchiul se strîmbă.

— Ei drace ! Pentru un cavalerist, asta-i rană blestemată. În partea dinăuntru a pulpei. Doar infanteriștii fac din astea. Nimic grav, dar iată-mă țintuit locului pentru o săptămînă.

— Domnule comandant, își dădu sfios cu părerea Massiette, faceți rău că vă frămîntați atît. Ca să se vindece cît mai degrabă, un rănit trebuie să fie calm.

— Ia priviți la dascălul nostru ! tună unchiul Sigismond. Mai adineauri, colo pe pajiște, nu se arăta mîță așa de blîndă. Un tigru, setos de sînge, nu altceva ! Da, da... Are însă dreptate. Duceți-mă în camera mea, ca pe un om de nimic, de vreme ce am fost destul de neghiob să mă schilodesc singur... Asta nu te împiedică, Massiette, să te socotești un spadasin încercat.

În timp ce Grégoire și Cornuau îl duceau pe unchi, căpitanul propuse să alerge el însuși după doctor. Un gînd m-a fulgerat atunci. M-am oferit să fac eu treaba aceasta, cu ajutorul lui Bucefal.

— Foarte bine, încuviință rănitul. În felul acesta, Massiette o să-mi poată ține de urît.

Dar mătușa Zabeth se împotrivi. Trebuia să fii cu totul lipsit de minte să lași o fată să cutreiere drumurile

pe o asemenea vreme. Puteam să cad cu căluț cu tot în vreo văgăună și să pier acolo sub zăpadă. Oare preabunul Grégoire nu ar fi vrut el să slujească de trimis ?

Grégoire dădea din cap clătinîndu-se întruna pe picioare. Dar nu m-am lăsat. Am început a spune că Grégoire avea treburile lui, că și el, ca și mine, putea să se prăvălească în prăpastie, că țăranii de prin satele învecinate lucrau la deszăpezirea drumurilor și că, oricum, pe Bucefalul meu, i-aș fi putut rîde în nas însuși curierului regesc. Și apoi trebuia ca doctorul să sondeze cît mai grabnic rana unchiului Sigismond.

Mătușa se prinse cu mîinile de cap.

— Mă înnebuniți cu toții. Iar tatăl tău nu-i acasă !

Sfîrși însă prin a se învoi. Grégoire îl înșeuă pe Bucefal, îi înfășură copitele cu cîrpe bine legate cu sfoară, ca să nu alunece și iată-mă pornită în trap mărunt în direcția Pagny.

Dar nici nu făcusem cinci sute de metri, că mi-am dat seama cît de îndreptățite fuseseră temerile mătușii. Pînă la Vandelainville, fusese croită o pîrtie în zăpadă și puteai merge între doi pereți albi care îți dădeau, sub cerul mohorît, ciudata impresie a unui vis polar de o vaporoasă irealitate ; dar la jumătatea drumului spre Bayonville, pîrtia se înfunda. Bucefal se opri brusc în fața obstacolului. I-am dat pinteni, a înaintat curajos și s-a afundat în zăpadă pînă la piept.

Ce să fac ? Drumul, șanțurile care îl mărgineau, cîmpurile de o parte și de alta, totul se pierdea sub aceeași cergă albă. Copacii, preschimbați în cristale de zahăr, nu arătau drumul decît pe alocuri și orice spațiu dintre ei îmi putea fi fatal. Nici vorbă însă de a da înapoi ; făgăduisem să-l aduc pe medic, iar în afară de cel de la Pagny, adică de doctorul Elias, altul nu mai era. Și apoi, pentru

ce aș tăinui adevărata pricină care mă împinsese să plec la drum ? În fiece seară — mi-o spusese doar limpede — François-Marie d'Arconville călărea între Pagny și Chambley. Izolat în casă, întîi din pricina accidentului, apoi din cea a zăpezii, s-ar prea fi putut să se bucure de cea dintîi înseninare și să sară în șa ; așa că, după toate probabilitățile, puteam să-l întîlnesc. Într-atît mă înaripa gîndul acesta, încît tot stratul acela rece, moale și trosnitor, în care supusul Bucefal continua să-și croiască drum, mă lăsa aproape nepăsătoare. Anevoința, primejdia hotărîrii luate, dimpotrivă, îmi dădea puteri ca o băutură tare. Îmi sta scris, pesemne, ca drumul care avea să mă poarte spre fericire să fie înțesat de stavili, dar nu se cade oare să-ți meriți norocul ?

După vreo cincizeci de metri zăpada se întări ; Bucefal nu se mai afunda decît pînă puțin mai sus de copite ; am înțeles că în zona primejdioasă se adunase o zăpadă proaspătă adusă de vînt. Am zgrepțănat ușor greabănul căluțului, care o porni din nou la trap. Oricum, trebuia să fiu și mai departe cu ochii în patru ; de aceea cercetam atentă drumul, la fel de imaculat ca o pagină care își așteaptă slovele.

Trecusem prin Bayonville, deloc pustiu, și mă apropiam de Arnaville, cînd Bucefal dădu semnele unei ciudate neliniști. Sforăia, ciulea urechile ; deodată se ridică pe picioarele dinapoi, aproape să mă arunce jos și scoase un nechezat prelung. L-am mîngîiat pe grumaz, să-l mai potolesc ; dar, fără să-i dau ghes, grăbi pasul și a trebuit să-l trag de frîu să nu o ia la galop întins. Să fi fost vorba doar de o toană, de o neașteptată înciudare, așa cum li se întîmplă mai tuturor armăsarilor ? Un zvon de clopoței, în depărtare, îmi risipi curînd nesiguranța. În întîmpinarea mea venea o sanie trasă de un frumos cal bălțat. L-am

făcut pe-al meu să treacă la pas, cu toate că nervozitatea lui sporea. Sania încetinea la rîndul ei. Cînd se găsi la cinci metri de mine, se opri și atunci am descoperit, în persoana singurului ei ocupant, pe cel nădăjduit.

— M-ați recunoscut cumva de departe, domnule cavaler ? l-am întrebat zîmbind. (Dar cît de nebunește îmi bătea inima !)

A coborît din sanie, la care era înhămată iapa Thisbé; asta lămurea deplin nerăbdarea și freamătul lui Bucefal.

— Da, domnișoară, v-am recunoscut, mi-a răspuns François d'Arconville. Nu m-aș fi putut înșela. Dar cîtă imprudență ! Să pornești călare pe timpul și pe zăpada asta !

— Nu mă credeam în stare să uimesc un ofițer a Marii Armate, i-am întors-o eu, clipind des.

Dar pe loc am schimbat tonul. Am început a-i povesti cavalerului despre duelul unchiului Sigismond, despre rana sa, în aparență nu prea gravă, dar care cerea ajutorul unui medic.

— Și ați plecat în solie, fără ca temeri mărunte să vă facă să pregetați, ca de pildă viscolul îngrozitor, care se pregătește să o ia de la început, ori ca starea foarte proastă a drumului ! Împăratul care se pricepea, nu glumă, în ale vitejiei v-ar fi conferit Crucea ; eu, care nu sînt împărat, mă voi mărgini a vă spune că a sfida primejdia nu înseamnă a o înlătura. Ați avut gentilețea de a vă aminti că odinioară am comandat unor trupe aflate în campanie. Ei bine, vă voi arăta că nu mi-am pierdut cîtuși de puțin autoritatea. Mă voi întoarce la castelul d'Arconville și mă veți urma cu căluțul pe care îl veți lăsa acolo. Apoi vom pleca din nou amîndoi, cu sania, la Pagny, unde îl vom lua pe medicul militar (îi mai putem spune astfel, căci este un vechi chirurg din Regimentul

de gardă). Vă voi duce astfel pe amîndoi sub acoperămîntul casei părintești ; Hassan, care este un călăreț minunat, se va îngriji de calul dumneavoastră.

Îl găseam mai fermecător ca niciodată, cu căciula aceea de astrahan de formă rusească și cu scurta neagră din blană de miel, căreia îi zicea cojoc și despre care am aflat mai tîrziu că o adusese de departe. Vîntul rece din timpul drumului îi înviorase, cu o undă trandafirie, obrazul ars de soare ; ființa lui respira vigoare, sănătate. Era oare același cu bărbatul care îmi mărturisise că nu mai aștepta nimic de la viață ? Nu era limpede că doar de el depindea să-i culeagă toate darurile ?

— Dar rana pricinuită de colțul mistrețului, domnule rănit aflat în grija mea ? l-am întrebat, strunindu-l întruna pe Bucefal care își cădelnița capul și tropăia.

— O aștept pe următoarea, ca să fiu din nou pansat de Zulmé de Saint-Ange, mi-a răspuns el, urcînd în sanie.

În timp ce, la auzul acelei neașteptate curtenii, schițam o mutrișoară rușinată, el o făcu pe Thisbé să întoarcă. Puteam oare crede că-l îmblînzeam pe așa-zisul sălbatic, pe pretinsul mizantrop ? O nădejde nemăsurată îmi inundă inima.

Bucefal trecuse pe mîinile lui Hassan, astfel că eu m-am suit în sanie odată cu cavalerul, spre a ne îndrepta spre Pagny-sur-Moselle. O uriașă blană de urs ne acoperea picioarele, iar tovarășul meu îmi povesti că aparținuse unui animal ucis de vicontele Geoffroi în pădurea Puvenelle, cu vreo treizeci de ani în urmă. Zburam pe zăpadă și îmi era de ajuns să închid ochii, pentru ca lunecarea aceea pe tărîmul albului să-mi strecoare în suflet simțămîntul unui zbor lin pe o mare de nori. În Lorena săniile sînt folosite mai puțin, iar ca aceea a cavalerului

încă nu văzusem — era durată pe tălpici joase, și te ducea cu gîndul la o barcă cu capetele pătrate.

— E construită după gustul meu, spuse François d'Arconville, după modelul troicilor moscovite, cu deosebirea că acelea sînt trase de trei cai înhămați în linie. Aici luxul acesta ecvestru nu este trebuincios.

Și urmă :

— Plăcerea pentru sanie am deprins-o în 1812, în timpul retragerii. Îl mai văd parcă și acum pe împărat plecînd din Smorgoni cu o simplă troică de poștă, în faptul zilei de 5 decembrie. Se afla pe atunci între Gaulaincourt și Duroc. Armata nu fusese prevenită de plecarea lui, spre a nu slăbi și mai mult un moral și așa scăzut ; iar eu, fiindcă nu puteam dormi de mirosul urît din hambarul nenorocit, în care oamenii mei se afundaseră prin paiele putrede, ieșisem să trag adînc în piept aerul acela înghețat, tropăind pe loc din pricina gerului. L-am recunoscut lesne pe Napoleon, în ciuda blănii pe care și-o ridicase pînă sub ochi și am înțeles în ziua aceea că vulturul era condamnat.

Clopoțeii de la gîtul iepei Thisbé scoteau un clinchet vesel ; blana de urs și apropierea mai strînsă a cavalerului, din pricina saniei înguste, mă învăluiau într-o căldură plăcută, iar cerul sur și întinderea pustie mi se păreau mai suave decît un azur strălucitor, decît verdele multrăsplătit, din zilele cu soare. Niciînd nu mă mai aflasem într-o asemenea intimitate cu un bărbat, iar pe bărbatul acesta îl alesesem, dintre toți, de la întîia privire. Mă hrăneam cu îmbătătoarea închipuire că între noi se și înstăpînise o tainică armonie, o înțelegere misterioasă și că, fără să vrem a ne-o spune, încredințați însă deopotrivă de iubirea noastră, ne știam unite destinele. Nu-mi spusese el oare, cu puțin înainte doar — iar spu-

sele sale întrecuseră simpla butadă, de lucrul acesta eram sigură — nu-mi spusese că aștepta o altă rană, pentru ca eu să-i dau noi îngrijiri ? Și iarăși mi-a răsărit în minte brațul său alb...

— Ei bine, iată-vă sosită la domnul Elias, mă vesti el.

Intrasem în Pagny, dar nici nu băgasem de seamă ; mi-am părăsit visul, nu fără părere de rău.

Domnul Elias era un bărbat scund, rotofei și roșcovan; avea o frunte lată brăzdată de riduri fine, un nas borcănat și o gură mare cu buze cărnoase. Pe cap, doar o coroniță de păr ruginiu, pornit spre încărunțire pe la tîmple, iar la bărbie un fel de salbă lînoasă. Din îndelunga-i slujire în armată rămăsese cu un mers oarecum repezit și cu un laconism savuros. L-am surprins în papuci, cu picioarele întinse spre șemineul de tip prusian.

— Cum ați spus ? Rană făcută de o sabie de cavalerie, la încheietura de sus a piciorului ? Mda... Mda... Nu-i vreme de pierdut. Să ne grăbim. Mda... Haideți, trusa... La drum, pedestrime !

În timp ce vorbea, își trăsese cizmele, cu o sprinteneală uimitoare, apoi îmbrăcase redingota verde, la reverul căreia strălucea panglica Legiunii de onoare ; după aceea, cu trusa în mînă și un baston gros sub braț, cu pălăria înfundată pînă pe ochi, ne împinse afară.

Se așeză în spatele nostru în sania care își luă zborul. Încîntătoarea noastră intimitate contenise. Cavalerul se afla, ce-i drept, tot lîngă mine și nu cunoșteam bucurie mai mare ca aceea de a-i sta alături ; dar cuvintele și gîndurile noastre nu se mai puteau bucura de aceeași nezăgăzuire, căci bunul domn Elias își dregea glasul din cinci în cinci minute, prin sunete care îi aminteau mult prea imperios prezența.

Pe măsură ce ne depărtam de Pagny, cerul se întuneca și mai tare. O nouă ninsoare părea neîndoielnică.

— Grăbiți-vă, domnule, vă rog, îl imploră medicul, aplecîndu-se la urechea cavalerului. Treceți chiar la galop, mii de sabretași ! Hm ! Hm ! Cît se poate, cît se poate, altfel, vă înștiințez că vom fi preschimbați în Moși-Crăciuni chiar înainte de a ajunge. Hm !...

François (căci în inima mea îi și spuneam astfel) se arăta mai prevăzător decît viforosul medic și, cunoscîndu-i firea, îmi spuneam că prezența mea alături de el, responsabilitatea pe care și-o lua privitor la firava-mi făptură, aveau firește legătură cu toată cumpătarea lui. Oricum, pasul iepei devenise întrucîtva mai întins ; totuși nu o făcu să treacă la galop, cum îl îndemna domnul Elias.

Străbătusem aproape jumătate de cale, cînd doi corbi zburînd foarte jos ajunseră pînă în dreptul saniei și începură să o urmeze, plutind la doar cîțiva metri pe deasupra capetelor noastre. Deslușeam limpede, chiar prin clinchetul zurgălăilor, clipocitul molatic al aripilor lor ; în două rînduri una din funebrele păsări croncăni.

— Nu-mi place asta, se auzi în spatele nostru glasul pițigăiat al medicului, nu-mi place deloc. Nu că aș fi cumva superstițios, doar m-am născut în secolul luminilor. Helvétius, Condillac sînt dascălii mei întru gîndire, iar un om de vîrsta mea nu și-ar putea găsi alții. Nenorocirea este că anticii sînt cei care au învălmășit totul. Cum poți fi, totodată, cum spun ei, libertin și visător ? Dar ce mai ! Doar am făcut și noi școala umanistă și ne amintim de toate istoriile acelea cu prevestiri : caii lui Cezar varsă amarnice lacrimi în ajunul morții sale, statuia lui Jupiter izbucnește în rîs în orașul Olimpia, spre a vesti căderea lui Caligula... Ce mai încolo și încoace, corbii ăștia blestemați, care s-au apucat să urmărească sania unui medic, nu-mi spun lucru bun.

îi amenință cu bastonul pe sumbrii călători, dar fără a-i înfricoșa. În ce mă privește, tovărășia lor nu mă neliniștea peste măsură, de vreme ce François se afla lîngă mine și o mîna pe Thisbé cu o desăvîrșită măiestrie.

— Dar dumneata, domnule cavaler ? Crezi cumva în prevestiri ? l-am întrebat.

Mi-a răspuns cu glas scăzut, astfel încît numai eu să-l pot auzi :

— Nenorocirea vine totdeauna destul de repede. La ce bun să vrei s-o afli dinainte ?

Nici nu-și încheiase bine spusele, că păsările se și depărtară ; m-am simțit cuprinsă atunci de o nelămurită tulburare.

Am sosit. Sania croi în curtea de onoare un semicerc elegant și se opri în fața peronului.

— Grăbiți-vă, domnule Elias, i-am spus eu doctorului. Intrați, eu o să-i dau întîi calului ovăz.

— Desigur, doctore, vă conduc după aceea înapoi la Pagny, a adăugat cavalerul.

Domnul Elias se și făcuse nevăzut. François o deshămă pe Thisbé și amîndoi o duserăm în grajd.

— Vă rog să nu ne refuzați un punch, i-am spus eu însoțitorului meu, în timp ce animalul se și apucase să rontăie ovăzul.

— Nu voi refuza, mi-a răspuns și m-a învăluit într-o privire ce nu poate fi cuprinsă în cuvinte.

Am întors capul și am ieșit din grajd.

— Bărbații sînt fericiți, am urmat eu. Stăpîni pe viața lor. Fac ce vor cu ea. Nu ca noi, fetele, veșnice prizoniere ale convenienței, ale prejudecăților...

Se opri și, privindu-mă din nou :

— Nu vă știam atît de revoluționară. Ce înseamnă libertatea ? Sînt de fapt un om liber... Dar oare am pricini

deosebite să mă bucur de aceasta ?... Credeți-mă, este mai grav să-ți irosești libertatea decît să fii lipsit de ea.

Melancolia ce i se citea pe chip nu mi-a pus stavilă. Am izbucnit într-un rîs nervos. Oare nu mărturisise în chiar clipa aceea că era liber, liber ? Așadar toate nădejdile îmi erau îngăduite ! Am urcat scările peronului, cu pas ușor, de ciută. Eram beată de fericire și iubire.

V

TURNUL FRAGA

VREMEA SE DĂDUSE CU TOTUL peste cap. La două zile după duelul unchiului Sigismond, văzduhul se îmblînzi în așa măsură, încît zăpada începu să se topească pretutindeni. Apa șiroia prin burlanele castelului, iar copacii din curte plîngeau din toate ramurile. Un ciudat soare roșu, preschimbat încetul cu încetul într-un glob galben-auriu, sorbea lacom bruma din vale. La prînz, cerul devenise de un alb lăptos și dulce, ca în cele mai frumoase zile ale lui septembrie. Am deschis fereastra sufrageriei. Un aer aproape călduț umplu încăperea ; l-am respirat cu nesaț. O pasăre fluiera în desișul iederei, pe unul din zidurile parcului. Îi zăream capul mic și negru, iar cînd își revărsa voiosu-i viers, îi deslușeam

pieptul trandafiriu. Inima îmi zvîcnea în aceeași bătaie cu cea a păsărelei.

Între timp — să fi fost din pricina temperaturii schimbătoare, cum înclina să creadă domnul Elias ? — pare-se că rana unchiului o apucase pe drum rău. După prima vizită, medicul mai venise de două ori și, cu toate că nu precupețise alifiile și prișnițele, tămăduirea se lăsa așteptată. Rana supura din belșug, unchiul avea fierbințeli, iar în ziua a treia, nemaiștiind ce să facă, medicul începu să se scarpine după ureche.

— Ah, spunea el tatei. Dacă ar fi aici fiul meu Omer ! Și-a ales drept dascăl pe ilustrul Dupuytren care, de ne-am bizui pe faima sa, stabilește tratamente uluitoare. Dar caraghiosul meu de recrut tot spune că niciodată nu o să știe destul. Mai degrabă îi place să lucreze ca subaltern la spitalul central din Paris, care nu duce totuși lipsă de brațe, decît să vină în Lorena natală, să înlocuiască un tată istovit de muncă. Mii și miliarde de fugase, ciudată făptură !

— Totuși, domnule Elias, stăruia tatăl meu, vă neliniștește cumva starea rănitului nostru ?

Omul dădu din cap a împotrivire.

— Nu am spus asta, domnule de Saint-Ange, dar cum să prevăd mersul unei astfel de răni ? Încheietura de sus a piciorului este un loc gingaș și, cu toate că am o îndelungată experiență de chirurg militar, cu toate că am îngrijit mii de răniți, trebuie să recunoaștem că noi, medicii, am rămas tot ca pe vremea lui Molière. Vestitul Broussais, pe care l-am cunoscut cîndva în vremea războiului din Spania, ar declara fără înconjur, în cazul fratelui dumneavoastră, că s-a produs o inflamație și că ar trebui să-i iau sînge. De parcă nu ar fi pierdut și așa destul !

Apoi se ciupi de nasul borcănat și urmă :

— Adevărul este că, revăzut și îndrăgit, după moda de la 1818, codicele nostru este o enciclopedie de nerozii și că mai bătrînii noștri știau să o scoată strașnic de bine la capăt. Mă duc acum să-i ung rana cu o decocție de vin de nuc și cu praf de chinină, așa cum se făcea acum un veac. Singurul necaz ar fi că farmacistul nostru din Pagny nu are, în laboratorul său, nici unul din aceste medicamente date uitării. O să trebuiască să dați fuga pînă la Pont-à-Mousson.

Pe loc mi-am și oferit serviciile. Cum să pierd un nou prilej ce mi se ivea, cel de a-l întîlni pe omul căruia mă simțeam dăruită din tot sufletul ? Fără îndoială, drumurile se preschimbaseră în șiroaie de noroi curgător ; dar lăudabila faptă petrecută cu două zile în urmă, cînd îmi împlinisem atît de strălucit misiunea, îmi aduse încuviințarea tatălui ; el îmi dădu doar sfatul să iau docarul său, la care să-l înham nu pe căluțul meu spaniol, ci pe vajnicul trăpaș ce răspundea la numele de My Heart.

Mă mai revăd și azi pe drumul acela desfundat, în care roțile ușoarei mele trăsuri se afundau în mocirlă, uneori chiar pînă la butuci. My Heart, ca un adevărat animal de rasă, părea că nu bagă nimic de seamă și abia de încetinea pasul. În ce mă privește nu mă uitam nici în dreapta, nici în stînga și poate că niciodată, ca în ziua aceea, nu am fost mai puțin simțitoare la peisajul negru, muiat de apă, presărat ici-colo doar cu cîte un petic de zăpadă cenușie. Nu voiam să pierd din ochi panglica drumului, cînd dreaptă, cînd șerpuită ce alerga pe sub copitele calului. Nu-l mai văzusem pe François din ziua duelului și mă încordam întru venirea clipei care avea să mi-l înfățișeze — năvalnic centaur, nepăsător la noroiul pe care Thisbé cea iute l-ar fi făcut să țîșnească în jurul lui ca o aureolă.

Satele îmi treceau pe dinainte, fără ca silueta vreunui cavaler să se ivească în dunga zării. Pînă a nu ajunge la Pagny, am lăsat în urmă poștalionul Metz-Nancy, înnoroit pînă la imperială. Șase cai trupeși se munceau să tragă uriașul, iar surugiul își trecu biciul în mîna cealaltă, spre a-mi trage, cu pălăria sa de piele scorțoasă, un salut curtenitor. Am zărit apoi castelul d'Arconville, iar în suflet mă și rupeam de gîndul meu, cînd deodată mi-am descoperit cavalerul, dîrz în șa, coborînd la pas drumeagul care dădea în șoseaua cea mare. Și el mă văzuse, căci pe dată își porni calul la trap ; în cîteva clipe se află lîngă mine. I-am spus pentru ce pricină mă găseam acolo și pe loc se oferi să mă însoțească la Pont-à-Mousson.

— Dar obiceiurile mult îndrăgite ? m-am mirat eu cu nevinovăție. Dimineața la Pont-à-Mousson, seara la Chambley...

— Obiceiul nu-i altceva decît steagul ipocrit al resemnării. Neprevăzutul naște însă mai dulci îndatoriri.

— Îndatoriri !

Mi-am arătat dezaprobarea printr-o mutrișoară nerăutăcioasă, iar el a urmat repede :

— O datorie, de-ți este dragă, unește onoarea cu plăcerea.

— Cine a spus asta ? am exclamat bătînd din palme. Corneille ori Legouvé ?

— Autorul a preferat să rămînă anonim, mi-a răspuns el surîzînd.

Începută pe tonul unei tăifăsuieli de salon, conversația noastră, încropită la întîmplare, ne-a purtat, după străbaterea a trei leghe fără poticnire, pînă la porțile lui Pont-à-Mousson. My Heart înainta cu același pas întins ; la stînga mea, François se contopea cu Thisbé a lui într-atît de tare, încît ea părea să-i ghicească gîndurile fără să mai fie nevoie ca el să și le vădească. Încercam încîntătorul

simţămînt că ne şi unisem pe viaţă şi că libertatea aceea a lui, de care îmi vorbise, o încredinţase, cu fierbinte inimă, mîinilor mele tremurătoare.

Ne-am oprit în Piaţa cea mare, unde am priponit caii în faţa clădirii numite „Casa celor şapte păcate capitale". În timp ce contemplam cariatidele cu chipuri zîmbitoare ce împodobeau faţada, François îmi spuse :

— Ştii, ducii noştri numeau locuinţa aceasta „Castelul iubirii" ; este ca şi cum iubirea i-ar împinge neîndoios către mari nesăbuinţe pe cei slujiţi de ea cîndva. Dar au uitat — iar odată cu ei şi teologii — un al optulea păcat, mai adînc poate decît celelalte şapte...

L-am privit întrebătoare, iar el a adăugat cu un aer grav :

— Acest al optulea păcat este ignoranţa. Un ignorant nu-i oare în stare de orice prostie ?

Glasul îi tremura de amărăciune. Nu voiam să-i ştiu pricinile, de teamă să nu zgîndăr vreo rană încă neînchisă. Am păşit de-a lungul plăcutelor arcade în stil italian care alcătuiesc mîndria pieţei, spre a ajunge la laboratorul farmacistului. Acesta, pierdut pe după un brîu de borcane decorate cu slove latineşti aurii, pisa o materie brună într-un mojar de porţelan. Ne rugă să-l îngăduim o jumătate de oră, iar François propuse să dăm pînă atunci o raită prin oraş.

Am urcat din nou strada Notre-Dame, acoperită de un noroi vîscos, silită mereu să-mi ridic bine de tot fusta ca să pot sări peste băltoace. Dealtfel, cavalerul meu nu mă lăsa defel neajutorată, ori de cîte ori mă aflam în asemenea impasuri ; îmi întindea o mînă fermă, cînd trecerea se dovedea mai anevoioasă, iar eu săream în pas de menuet parcă, rîzînd ascuţit. Pe acoperişuri zăpada nu se topise încă, iar apa şiroind din burlane şi gîlgîind pe laturile şoselei mă împiedica să admir minunăţiile înşiruite

prin vitrinele negustorilor. Dar mi-ar fi putut stîrni oare vreun interes turbanul verde, cu pene de marabu, înfipt într-un suport din vitrina domnișoarei Augustina, modista, ori veșmintele din catifea ale postăvarului Schwarz ? Alte gînduri îmi frămîntau mintea și puțin îmi păsa de curiozitatea pe care o stîrneam în rîndurile mucoșilor de liceu, ale băieților de prăvălie pironiți în fața tejghelelor, cu ochi sclipitori și bonete de lustrin... Mi se părea aproape fără noimă salutul adresat de cavaler unui bătrîn înalt, de tot albit și cu înțepenită înfățișare în redingota lui de culoarea tutunului, și de croială veche. Cavalerul mă înștiință că omul acela grav era domnul Advéniat, notarul său. Trăiau așadar sub cerul acesta oameni ai legilor, neguțători, ființe a căror singură ori cea mai de seamă grijă era să aplice reguli, coduri sau tarife ; mai exista prin urmare și altceva pe lume în afară de vis și dragoste ? Exaltarea îmi era atît de nemăsurată, încît nu voiam să cred asemenea lucru.

Ajunsesem pe bulevardul de Riolle, ai cărui castani făloși își desenau pe cerul satinat rămurișul negru și lucitor. Înaintam cu pași mărunți pe aleea pustie. Noroiul era aici mai subțire decît pe străzi ; noianul de frunze moarte alcătuia un covor moale. Mă simțeam mai fericită ca oricînd ; totuși nu găseam ce spune, iar cuvintele care îmi răsăriră pe buze veniră parcă fără voia mea :

— Vă place Pont-à-Mousson, domnule cavaler ?

— Cunosc mai multe capitale ale Europei, îmi răspunse el. Am fost la Viena, la Moscova, la Neapole, la Madrid — era să uit Parisul. Fără gîndul de a defăima aceste orașe vestite, să vă mărturisesc oare că nici unul n-a deșteptat în adîncul meu simțăminte mai dulci ca valea Moselei văzută din Turnul Praga ?

Din fortăreața aceea clădită în secolul al XV-lea, spre a-i îndepărta pe groaznicii husiți, săvîrșitori de urgii în

Sfîntul Imperiu, nu a mai rămas nici o bucățică de zid, dar Turnul Praga și-a lăsat numele unei terase plantate cu puieți de ulm, care stăpînește valea rîului. Ne-am așezat acolo pe o bancă, pe care François și-a așternut mai întîi batista. Jos, la picioarele noastre, rîul își desfășura liniștit panglica, străbătînd pășunile încă verzi. La dreapta, insula Esch ne dezvăluia un vălmășag mlăștinos brăzdat de firele argintii ale unei puzderii de rîuleţe tivite cu sălcii și plopi. Ceva mai departe, în aceeași direcție, deslușeam clinele muntelui Sainte-Geneviève, iar la stînga ruinele Mousson.

— Ei bine, ce părere aveţi ? urmă cavalerul.

La Turnul Praga nu venisem decît o dată ori de două ori, pe cînd eram încă o copilă și stătusem foarte puțin. Nu-mi rămăsese altfel decît o amintire palidă a locului și abia în ziua aceea descopeream farmecul adînc și pur al acelui colțișor de pămînt loren pe care foișorul mi-l oferea. Fără îndoială că și prezența lui François d'Arconville îmi sporea încîntarea.

— Aveți dreptate, am spus eu cu glas scăzut, de parcă m-aș fi temut că vorbind prea tare mi-aș fi putut micșora cît de cît plăcerea.

În aceeași clipă, fără să fi vrut, mîna mea dreaptă atinse ușor o mînă a cavalerului și, pentru că mi-o trăsesem mai încet decît s-ar fi cuvenit, mîna bărbatului mi-o întemniță pe a mea, după o scurtă clipă de șovăială. În răstimpul acela, în care nici un cuvînt nu-și croia loc, destinul meu încremenise parcă. Mi-aș mai fi putut desprinde mîna ; dar cum aș fi făcut-o, de vreme ce îmi simțeam inima robită ? M-a străbătut un fior, iar capul mi s-a înclinat pesemne puțin într-o parte, fără vrere, căci l-am simțit sprijinindu-se de un umăr care nu se ferea.

— Micuță Zulmé ! doar atît a spus cavalerul.

Mîna îmi tremura într-a lui. Ducînd-o la buze, și le lipi de ea. într-un sărut ușor și prelung, care sfîrși prin a

mă ameți. Venise în sfîrșit clipa mult dorită de inima-mi pătimașă ; venise și puteam să-i gust în voie vraja. Dar pentru ce oare un instinct mai puternic decît voința m-a făcut să-mi ridic capul și să-mi trag mîna, fără bruschețe, mînată însă de o neclintită hotărîre ? Ce se întîmplase cu amazoana, pentru care cucerirea fericirii devenise cea mai grabnică datorie, și care, la pornirea întru întîmpinarea ei, voia să se ferească, cu degete tremurînde și obrajii în flăcări ? Trebuie să ne învoim dar că tu, pudoare, tainică mînie, nu închipui doar o vorbă.

Un vînt tăios se stîrni dintr-o dată. Așezată, ca o demnă domnișoară a pensionului Sacré-Coeur, dreaptă, țeapănă aproape, pe banca rece de piatră, priveam înainte la undurea pleșuvelor vîrfuri ale plopilor. Așadar, astfel se alcătuise pentru mine întîiul peisaj al fericirii : cu copacii aceia fremătători, cu trestiile încovoindu-se sub pala vîntului și foșnind în clinchet sec, ca de săbii, cu apa aceea verde-albăstruie zăbrelită de fulgere argintii, cu cerul de un albastru opalin pornit spre cenușiu, iar deasupra pașnicelor coline rotirea aceea plăcută a păsărilor. Dimineață încă zăpada mai înveselise tot peisajul ; dar fuseseră de ajuns cîteva ore, spre a-l smulge asprimilor iernii, de parcă o zeitate binevenită hotărîse că doar decorul primăverii, fie el și amăgitor, poate alcătui un cadru demn fragedei mele iubiri.

Între noi se lăsase tăcerea, tulburată doar de sunetul întrerupt al picurilor căzînd din rămuriș, ori al cîntului șuierat de vînt printre crengi. François nu rostise o vorbă, nu schițase un gest din clipa în care mîna mea o părăsise pe a lui. Străduindu-mă să-mi molcomesc cu palma ce-mi strivea sînul bătăile nebunești ale inimii, nu m-am putut opri să nu-i arunc, pe furiș, o privire. Era neclintit. Își umplea ființa cu serenitatea clipei, cu bunăvoința cerului. Respira liniștit. Ce gînduri vegheau sub fruntea aceea

dragă și care îmi era locul în șirul lor ? A închis ochii, iar dorința aceea de a se reculege nu putea avea alt temei decît acela de a cuprinde cu și mai multă intensitate răstimpul fugar pe care nu-l putea păstra în mîinile sale de simplu muritor, dar care, într-una din multele zile, îl făcea fericit. Am simțit că mă înecă un nod și anevoie mi-am putut stăpîni hohotul de plîns, iute preschimbat în strănut.

— Micuță Zulmé, spuse François, nu-i voie cu nici un chip să răcești.

Se ridicase ; am făcut la fel și, văzîndu-l înaintea mea, în toată puterea aceea bărbătească, molcomită de o tainică și blîndă melancolie, m-am simțit cuprinsă ca de o văpaie ; îndrăzneala, ce mă părăsise o clipă, mă năpădi iarăși :

— Liniștește-te, François, am spus, dăruindu-i o privire fugară, în care îmi adunasem însă tot sufletul, o să dregem totul luînd de la farmacist doctorii împotriva răcelii.

Pentru prima oară îi spusesem pe nume. A înțeles. Un zîmbet i-a fluturat pe buzele grave ; a făcut un pas și, punîndu-și mîinile pe umerii mei, m-a sărutat pe frunte.

Față în față cu realitatea acelui gest nevinovat, am dat din nou înapoi. Toată făptura mi se înfioră, iar mintea îmi era parcă tulbure. Cu toate acestea simțeam nevoia să capăt curaj, să mă obișnuiesc cu gîndul mișcător că François d'Arconville îmi sărutase mîna, apoi fruntea. Prin urmare nu-i eram indiferentă. Vedea așadar în mine o femeie demnă de el. Iar discreția lui însemna pentru mine un temei în plus să-mi fie drag. Nu-mi vorbise nimic despre simțămintele lui, pesemne ca să nu mă sperie. Socotea că, mai întîi, se cădea să-i vorbească tatii. Fără îndoială că atitudinea aceasta nu se prea împăca cu fermitatea hotărîrilor, cu înariparea firească la care te puteai aștepta din partea unui soldat al Imperiului. Dar François știa mult prea bine, după o nefericită încercare, ce scump se plătește

ușuratica dăruire a inimii. Înainte de a-mi mărturisi deschis iubirea, voia să se încredințeze că nici dinspre partea sa, nici dinspre a mea nu se puteau ivi stavili în calea clădirii unei fericiri statornice ; și ar fi fost nepotrivit din parte-mi să-l învinuiesc pentru o înțelepciune care nu-l împiedica totuși să se facă înțeles.

În Piața Mare le-am regăsit, și pe My Heart și pe Thisbé, amîndouă lovind cu nerăbdare din copite. Rețeta era gata și ne înturnarăm în același chip ca la venire. Pînă la ieșirea din oraș, François a mers în spatele trăsurii. Se îmblînzise mult sălbaticul meu cavaler, căci odată ajunși în locul de unde putea fi zărit castelul d'Arconville nu dădu nici un semn că ar avea de gînd să mă lase pradă soartei mele. Mai mult încă, după ce castelul dispăru în spatele nostru, îmi spuse :

— Îmi îngădui să te însoțesc pînă la Vandelainville ?

Am întors către el un chip ușor surprins.

— O, cavalere, să nu o istovești pe Thisbé.

A rîs deschis, cu voioșie.

— Îți făgăduiesc că Thisbé va primi deseară porție dublă de ovăz.

Pînă la Vandelainville nu am mai schimbat între noi decît cîteva cuvinte. La ce bun vorbele, cînd în inimi sălășluiește înțelegerea ? Nu ele aduc fericire, ci prezența ființei dragi ; îmi era de ajuns să întorc capul spre stînga, ca să admir un cavaler cu o înfățișare minunată, pe nume François d'Arconville, omul hărăzit mie de Domnul spre a-mi deveni stăpîn și soț. Ce însemna viața ? Un drum asemănător celui pe care îl străbăteam, iar cerului nu-i ceream altceva decît să-l pot urma pînă la capăt, alături de François.

Cînd au putut fi zărite, printre copaci, zidurile castelului de Saint-Ange, cavalerul se opri :

— Iartă-mă, domnișoară Zulmé, a merge mai departe ar însemna, mă tem, să nu folosesc cu măsură libertatea pe care mi-ai acordat-o.

Nu-mi puteam lua ochii de la chipul acela frumos și palid, cu ochi întunecoși și arzători. Am plecat totuși privirea înainte de a-i răspunde :

— Atunci, cavalere, cînd o să te mai pot vedea ?

A strunit-o pe Thisbé care își mușca zăbala și mi-a răspuns, străduindu-se să pară firesc :

— Pînă acum întîmplarea ne-a slujit. De ce să nu ne încredințăm ei și pe mai departe ? Cu atît mai mult cu cît ea poate fi și ajutată...

Un val de roșeață îmi zvîcni în obraji, căci de fapt cerusem o întîlnire, care îmi era acordată doar condiționat. Totuși nu se purta oare cavalerul ca un om de onoare și nu cumva eu eram aceea care îl porneam pe calea de a-și făuri despre mine o părere urîtă ? Mă iubea, fără îndoială că mă iubea ; săruturile lui, chiar drămuite, mi-o dovediseră, ca și tăcerile și netăinuita tulburare de la Turnul Praga. Aș fi vrut să sar peste etape, dar totodată mă temeam să nu o iau razna. Ori de cîte ori imaginația mi se înaripa, nerăbdătoare să-și afle hrană, întreaga-mi ființă dădea înapoi, temătoare în a se angaja. La drept vorbind, nu mai știam prea bine unde anume îmi era locul în acel cadril sentimental.

Din obraji, aburul de roșeață suise pe frunte. Am strîns hățurile și am răspuns cu o voie bună oarecum silită :

— Dacă așa stau lucrurile, pe curînd...

My Heart porni și François își scoase pălăria. Mi-am fluturat brațul în semn de adio, ducînd cu mine amintirea unui chip a cărui melancolie obișnuită se tulburase de un zîmbet tremurat.

În ce stare de răscolire sufletească mă aflam cînd roțile cabrioletei scrîșniră pe pietrișul din curtea de onoare !

Întoarcerea îmi era așteptată cu nerăbdare, căci Grégoire veni la mine într-un suflet ; întristarea i se citea pe față.

— Ei, Grégoire, ce se mai aude cu unchiul ?

— Nu-i este deloc bine domnului Sigismond, răspunse rîndașul.

Medicul se afla la căpătîiul rănitului, care respira greu ; fruntea i se îmbrobonise de sudoare. I-am dat doctoriile și am ieșit din încăpere, însoțită de mătușa Zabeth. Aproape că nu o mai recunoșteam. Mă luă în brațe și izbucni în plîns. Zadarnic încercam să-i arăt că nu trebuia să-și piardă cumpătul.

— Nu mai are scăpare, scumpa mea, o știu prea bine, nu mai are scăpare, repeta ea, clătinînd din cap a deznădejde.

Cînd domnul Elias plecă de lîngă patul unchiului, ea începu a-i pune nerăbdătoare întrebări :

— Cum îl găsiți ? Vorbiți-mi deschis...

— Mă voi întoarce mîine, nu disperați, răspunse evaziv doctorul.

— Vezi, reluă ea tînguindu-se, nu vrea să ne spună adevărul, orice nădejde e pierdută.

Ne-am așezat la masă ; fiecare îmbucătură și-o stropea cu lacrimi.

— Zabeth, te rog, spunea tata ajuns la capătul răbdării, păstrează-ți lacrimile pentru împrejurări potrivite. Ce ți-ar mai rămîne, de i s-ar întîmpla fratelui meu să moară ? Dar la dracu, de așa ceva nu are nici un chef.

— Charles, făcu mătușa Zabeth ridicîndu-se, îngăduie-mi să mă retrag în camera mea.

Mai găsi putere să facă o reverență, din cele cum scrie la cartea aleselor maniere și plecă, înăbușindu-și în șervet un hohot de plîns.

Ciudată seară ! Să fie oare adevărat că fericirea te face egoist sau dacă nu chiar astfel, atunci orb ? Abia plecase mătușa Zabeth, că m-am uitat spre tatăl meu zîmbind.

— Vai de mine ! mă mustră el, vai de mine, Zulmé, așa iei tu parte la amărăciunea mătușii tale ?

Nu știu ce cută a frunții lui mi-a dat a înțelege că nu era chiar atît de serios pe cît voia să pară. Nu m-am mai putut stăpîni și am izbucnit în rîs.

— Fata mea, mai spuse el, în timp ce pe chip i se citea tot mai limpede o expresie de gravitate compătimitoare, întreci măsura.

— Nu m-am lăsat prinsă în joc și i-am arătat cu temeinicie că, după a mea părere, unchiul Sigismond nu se afla în primejdie, că rana avea să i se vindece iute și că prin urmare manifestările de prea fățișă sensibilitate ale scumpei mele mătuși nu-și aveau rostul, că întreceau măsura.

— Spune mai degrabă că sînt caraghioase ! sări tata.

Se prefăcea indignat, dar gîndea la fel ca mine și sfîrși prin a mă întreba :

— De unde naiba ai atîta dezinvoltură, unde ai căpătat-o ? La Sacré Coeur ?

Era încîntat ; am descoperit atunci un tată necunoscut mie : degajat, ironic, plin de fantezie. Am spus că îl descopeream sau, mai curînd, ne descopeream.

— Ai fi meritat să trăiești înainte de epoca asta.

I-am răspuns cu un zîmbet șiret :

— Sînteți prea bun, monseniore.

Îi veni apoi cheful să-i cînt o romanță :

— O știi cumva pe aceea : *Te voi iubi nespus, scumpa mea Zélie ?*

Și prinse să o fredoneze.

— Sau poate ți-e mai dragă cealaltă : *Tînăra și fermecătoarea Isabelle ?...* Pot să te acompaniez.

Nu aflasem că știa să cînte la pian, dar nici atunci nu mi-a fost dat să-l aud, deoarece i-am arătat că, deși nu se afla chiar pe patul de moarte, unchiul Sigismond nu se simțea oricum în apele sale și că prin urmare i se cuvenea să-l scutim de o veselie prea gălăgioasă.

— Toată viața lui, Sigismond ăsta a jucat rolul unui încurcă-lume, făcu tata.

Judecînd după comportarea lui din acele clipe, ai fi zis că dintotdeauna Charles de Saint-Ange socotise viața o comedie. Era, fără doar și poate, transformat. Și pentru că nu mă putuse face să cînt, mi-a dat să beau și am fost nevoită să înghit un păhărel plin cu lichior *„Galant-Chevalier"*; faptă de curaj, pe care nu am săvîrșit-o fără să mă strîmb. Și fără să rîd.

— Drace, micuța mea Zulmé, ce tare îți sticlesc ochii! Nu cumva ești îndrăgostită?

Dacă nu m-am trădat în clipa aceea este fiindcă licoarea îmi și învăpăiase obrajii și că mai mult de atît nu aș fi putut roși. Îndrăgostită, ei da, eram, dar încă nu sosise ceasul să i-o destăinui tatălui meu. I-am răspuns clipind mărunt:

— Să fie oare neîngăduită domnișoarelor dragostea, domnule de Saint-Ange?

— Nici vorbă, nici vorbă! scumpa mea, dar tații sînt astfel făcuți că le place să vegheze la înflorirea acestui simțămînt în sufletul fiicelor lor, spre a le scuti de căderi în greșeală.

— I-am arătat că voi ști să nu păcătuiesc în acest grav domeniu și pe dată am adăugat cu aer neștiutor:

— Am auzit că femeile se înșală mai puțin decît sînt înșelate, că de asta au grijă domnii soți.

Tata sări ca ars.

— Ia te uită, frumoasă morală ! Și să-ți mai dai fata la școli mînăstirești. Așteptai o desăvîrșită elevă de pension și ți se înapoiază un drăcușor cu fuste.

Dar se vede treaba că nu era prea nemulțumit, căci în timp ce mă ridicasem să mă duc la culcare, deoarece oboseala mă făcea să-mi simt picioarele ca de plumb, m-a sărutat pe amîndoi obrajii, parcă mai drăgăstos ca de obicei. Nici chiar în primele zile după întoarcerea acasă nu-l văzusem ca în seara aceea ; dar pe tînărul bărbat de odinioară, reînviat în eul său din cenușa anilor, nu aveam să-l mai revăd vreodată.

Rănitul nostru nu s-a simțit mai bine nici a doua zi, ba chiar se părea că starea i se înrăutățise. După ce schimbă pansamentul, domnul Elias ne vesti că trebuia să lăsăm totul în seama naturii și plecă fără multă vorbă. Către sfîrșitul dimineții, prea bunul unchi începu să aiureze. Mătușa Zabeth, care aproape că nu se dezlipea de patul lui, ieși din cameră cu chipul răvășit. Mă neliniștea în aceeași măsură ca cel care o făcea să se frămînte atît ; avea gesturi repezite, luminile ochilor i se măriseră parcă și am auzit-o murmurînd :

— Va muri, iar eu voi muri după el. Ce să fac, Doamne, ce să fac ?

Își frîngea mîinile a deznădejde. În clipa aceea m-a fulgerat un gînd : moș Jérémie. Nu era oare cunoscut drept strașnic tămăduitor și nu-mi oferise serviciile ? M-am încumetat a-mi dezvălui gîndul. Sărmana mătușă se agață de ideea mea ca un naufragiat de colacul izbăvitor.

— Nu trebuie să nesocotim nici un mijloc, scumpa mea. Să plece Grégoire repede, să-l aducă pe blestematul ăla al tău. Uneori îl întîlnesc pe drum. Te bagă în spe-

rieți. nu alta, și aș fi gata să jur că-i măcinat de vreo boală ; dar nu mai avem încotro, de vreme ce nepricopsitul Elias nu se mai descurcă.

La un ceas după aceea, bătrînul Jérémie se și înfățișă înaintea noastră cu desaga atîrnată de-a curmezișul pieptului ; sprijinindu-se în toiagul noduros, își scoase tricornul în fața mătușii. Aducea cu sine o ciudată mireasmă de crîng tomnatic, de ciuperci, de frunze uscate și arse, de cîine ud. Mătușa Zabeth își vîrî nasul în batistă, strîmbîndu-se, apoi îl duse pe bătrîn la patul unchiului Sigismond. Omul etcetă rana, după care înalță din umeri și spuse :

— Cam tîrziu mă chemați.

Toropit de fierbințeli, unchiul Sigismond lăsase să i se desfacă pansamentul fără a crîcni. Deodată ieși însă din starea-i de amorțire și ridicîndu-se într-un cot strigă :

— Bătrîn cazac afurisit, să fie adevărat ce se vorbește ? Ai făcut cumva armata la Frederic ?

Moș Jérémie schiță un zîmbet tăcut, care îi deschise, precum o scoică, gura cu gingii înnegrite de năut și văduvită de dinți.

— Ei, domnule ofițer, e atîta vreme de atunci ! Un recrutor aflat în slujba regelui Prusiei mă îmbătase criță cu vin de Mosela. Era în timpul secerișului, pe o văpaie în stare să aprindă căpițele, nu alta. Pe masa hanului oalele cu vin defilau ca grenadierii, în coloane de cîte patru. Și apoi țin'te : golește-le una după alta ! Am dat atîtea pe gît, că m-am trezit, făcut de rușine, în străfundul Brandenburgului, pe cinci ani, cu cartușiere și pușca cu vergea de fier, fără să pricep cum de mă lăsasem îmbrobodit în așa hal. *Natürlich* [1], în țările acelea înapoiate, nici strop

[1] Firește (lb. germană) (n. tr.).

de vin de Mosela, vorba ceea, ca în palmă, ci o apă nesuferită, de cisternă, amestecată cu nisip sau o bere tulbure ca udul de măgar și amară precum saburul — asta-i tot ce găsea soldatul ca să-și mai umezească gîtlejul.

Unchiul Sigismond își lăsă capul să cadă înapoi pe pernă și mormăi :

— Prusienii nu au fost niciodată altceva decît soldați de paradă, un soi de animale necioplite, al căror singur merit era că știau să meargă la pas și că se lăsau doborîți de ghiulele ca niște popice. Treaba asta s-a văzut bine la Iena.

Discuția părea să-l fi înviorat, astfel că unchiul îndură curajos prișnița de ierburi, pe care vraciul se socoti îndatorat să o însoțească de cîteva cuvinte neînțelese, mormăite cu glas scăzut.

— Mîine nu veți mai avea fierbințeli, spuse după aceea moș Jérémie, iar poimîine, vă jur pe marele Albert, veți fi din nou pe picioare.

Nu voi să primească nimic, în afară de un coltuc de pîine frecat cu usturoi și o felie de slănină, dimpreună cu un pahar de vin de Ribeauvillé, din care îi fu vîrîtă pe ascuns o sticlă și în desagă.

În timp ce potrivise prișnița, rostind acele cuvinte cabalistice, o văzusem pe mătușa Zabeth făcîndu-și într-ascuns semnul crucii.

— Omul ăsta nu-i un bun creștin, îmi spuse ea tremurînd toată, de cum îl văzu plecat. L-ai auzit cum îl chema pe diavol în ajutor ?

Nu știu de-o fi încheiat moș Jérémie vreo înțelegere cu iadul, adevărat este că în aceeași seară chiar, unchiul Sigismond se simți mai bine. Nu mai suferea și adormi liniștit. Frîntă de emoție, mătușa Zabeth se retrase devreme în camera ei, ca și în ajun. Și pentru că tata se cufundase iarăși în negurile lui înghețate, am urmat-o.

Toată ziua chipul lui François d'Arconville plutise în jurul meu și simțeam nevoia să mă destăinui cuiva. De vreme ce unchiul Sigismond se afla pe drumul tămăduirii, se putea sta de vorbă cu mătușa Zabeth, astfel că eram hotărîtă să-mi fac din ea o aliată.

Prăbușită în jilțul de lîngă foc, ea dădea semnele unei copleșiri fără margini.

— Haide, mătușică, i-am spus, nu mai ai de ce să fii îngrijorată.

— Biata mea fetiță, mi-a răspuns aruncîndu-mi o privire înduioșată, încă nu știi că de la leagăn și pînă la mormînt viața nu înseamnă decît îngrijorare.

— Nu cînd iubești, mătușă dragă, am urmat cu atîta aprindere, că a rămas înmărmurită.

— Află, drăguța mea Zulmé, a continuat ea după un răstimp în care coborîse tăcerea, că iubirea — răsplătită ori nu — aduce, la urma urmelor, numai suferințe.

— Cum e cu putință, am răspuns, cînd iubești o ființă vrednică de a fi iubită ?

Ea își răsturnă capul pe spătarul jilțului și, cu ochii închiși, rosti încetișor :

— Așadar iubești, copila mea și, firește, pe cavalerul d'Arconville ?

— Da, mătușă.

— Am ghicit asta de la bun început. Cum de nu te-ai gîndit însă la un lucru ? Că este cu douăzeci de ani mai vîrstnic decît tine.

— E tînăr.

— Sînt de aceeași părere. Dar ești sigură că-i văduv ?

— Este liber, mi-a spus-o.

— Fie, să zicem, mă învoiesc că François d'Arconville înseamnă o partidă onorabilă, deși viața lui de pînă acum nu ne-ar putea îndemna să întrezărim în el un soț aducător de liniște. Merg chiar pînă acolo, încît să-mi zic

că vîrsta i-a mai înzdrăvenit mintea. Dar dragostea, draga mea Zulmé, dragostea așa cum este ea în afara cărților, înseamnă un noian de nefericiri. O sminteală, o nefastă iluzie !

— Nu înțeleg, mătușă Zabeth, de ce îți faci despre un simțămînt minunat, cum este iubirea, o părere atît de îngrozitoare...

Vîntul, atunci stîrnit, șuiera în horn. O lampă Carcel, cu picior de porțelan albastru, răspîndea în odaie o lumină moale, sporită de lucirile roșietice ale focului. Mătușa Zabeth mă luă de braț, mă așeză lîngă ea și îmi spuse :

— Ascultă. Acum ești destul de mare, îți pot istorisi povestea vieții mele.

VI

DESTĂINUIREA MĂTUȘII ZABETH

ÎNAINTE DE A-ȘI ÎNCEPE ISTORISIREA, Mătușa Zabeth își lăsase capul pe speteaza jilțului, închisese o clipă ochii și își adunase îndelung gîndurile, ca pentru a-și înmănunchea aducerile-aminte.

— Copila mea, spuse ea într-un sfîrșit, știi că familia ta din partea mamei este de fel din Poitou. Bunicul tău, Mathieu Clérambon de Percehay, nu era — cum se spune — un gentilom de țară, ci unul din Camera regelui. La un an după moartea lui Ludovic al XV-lea, petrecută în anul 1775, el s-a retras pe pămînturile sale, spre a se căsători cu o anumită domnișoară, Anne-Marie de Scorbé, o bogată orfană, ale cărei domenii se învecinau cu al său. Căsătoria aceasta făcea din el unul dintre cei mai de vază oameni ai ținutului : veniturile sale întreceau două

sute de mii livre şi ar fi putut călări o zi întreagă, fără să iasă totuşi din cîmpurile şi pădurile sale. Pe lîngă aceasta, era un tovarăş plăcut ; avea în jur de patruzeci de ani, era plictisit de plăcerile de la Curte din care se înfruptase, nu glumă, şi se arăta foarte hotărît să-şi petreacă restul zilelor ca un senior de ispravă, devotat familiei şi bunurilor sale, drept cu ţăranii, dar şi cu gentilomii săraci ori cu burghezii. Anne-Marie de Scorbé, doamnă de Percehay, era o femeie micuţă şi oacheşă, de o constituţie gingaşă şi modestă ca înfăţişare ; caracterul însă avea să i se dezvăluie la momentul cuvenit. Două fete a avut : eu am fost prima, în 1776, iar mama ta a doua, în 1783.

Castelul nostru — o frumoasă construcţie din vremea Renaşterii, a cărei faţadă, cu geamuri înalte şi dantelate te ducea cu gîndul la aripa lui Ludovic al XII-lea a castelului Blois — se afla situat între Colombiers şi Scorbé-Clairvaux, nu departe de locul numit Le Pas de Roux. Cîmpia Châtellerault, vrîstată de păduri, este una dintre cele mai roditoare din cîte se află în regatul Franţei : odrăsleşte tot soiul de culturi, fără a-i stoarce ţăranului prea multă sudoare. Spicul adunat de pe ea este greu de boabe ; vinul pe care îl vezi ţîşnind din teascuri înflăcărează creierul fără să-l împîclească. Şi apoi, prin desişuri, mult vînat ; vezi plecînd în şirag numeroase stoluri de potîrnichi ; strigătul răguşit al fazanului îl sfidează, în rămurişul jos, pe vînătorul aflat la pîndă, iar sub cerga de rapiţă a pîrîiaşelor îngheţate colcăie racii. Ce mai încolo şi încoace, un ţinut binecuvîntat de Domnul, unde am petrecut şaptesprezece ani în legănarea unei mulţumiri atît de netulburate, încît mi se părea că fericirea se confunda cu viaţa însăşi. Starețul din Scorbé îmi dădea lecţii de latină şi începusem să îndrăgesc lectura. Tata nu se ducea la Paris decît o dată pe an, cît să nu fie uitat de cei de acolo ; adu-

cea mii de fleacuri care mă încîntau. N-am pretins niciodată că aş fi frumoasă, dar m-aş fi putut împopoţona la fel de ispititor ca oricare alta. Adaugă la asta momeala zestrei. Într-adevăr viitorul mi se vestea în culori destul de atrăgătoare.

Mathieu Clérambon de Percehay era atît de naiv, încît nu lua seama la urgia care se apropia. Treaba iacobinilor din Paris dacă săvîrşeau fapte peste măsură de crude, ba chiar crime de neiertat ; asta nu însemna că oamenii de ispravă din Poitou trebuiau să se ia după apucaţii din mahalaua Saint-Antoine, cuprinşi de o sîngeroasă smintire. Tatăl meu îl citise pe Jean-Jacques şi credea cu neclintire în bunătatea naturală a omului.

A mai avut oare timp să-şi înăbuşe himera ? Pe la începutul lui februarie 1793, după cîteva zile de la moartea regelui, nişte bandiţi care îşi ziceau patrioţi, cam o sută la număr, veniţi de-a dreptul de la Châtellerault, împopoţonaţi cu bonete sîngerii, fluturînd suliţi şi pistoale, s-au oprit în faţa castelului. Cîntau cît îi ţinea gura acel *Ça ira* şi cereau pe călăul poporului numit Percehay. Ne aşezasem tocmai la masă, iar bunicul tău, care niciodată nu făcuse cuiva vreun rău, se simţea atît de nevinovat, încît se ridică şi ne spuse :

— Continuaţi-vă cina în tihnă, mă duc să explic acestor vrednici cetăţeni că au greşit adresa.

În curăţenia sufletului său aşa ar fi şi făcut, iar soarta ne-ar fi fost pecetluită, dacă un bătrîn valet, care tocmai aducea friptura, nu s-ar fi oprit locului, împotriva oricărei uzanţe, pentru a spune cu glas tulburat :

— O, domnule conte, nu ştiţi oare că ieri, la Lancroître, l-au masacrat pe marchizul de Bréhant dimpreună cu toată familia ?

Tatăl meu nu aflase nimic ; nu putea afla, după cum mi-a mai spus şi mama deseori după aceea. Dar a avut

tăria de a ne face să credem că *știa* și a revenit asupra hotărîrii sale, fără ca expresia chipului său să sufere vreo schimbare.

— Este adevărat. Dar tot adevărat este că, în ce ne privește, nu avem a ne teme de ceva asemănător. Mai bine ar fi, din prevedere, draga mea Anne-Marie, să pleci pe dată, împreună cu copiii la Jeanette Dupuy. Voi veni și eu cît de curînd. Pînă atunci mă duc să-i distrez pe domnii aceia.

Jeanette Dupuy era o țărancă plină de credință ca un cîine și bună ca pîinea caldă ; fusese doica mamei. Drept răsplată pentru bunele sale servicii, tatăl meu îi dăruise o fermă arendată în parte, fără să-i ceară nici o rentă toată viața. Sub acoperămîntul ei ne-am fi aflat în siguranță.

Ce tată minunat ! Deși cugetul îi era curat, să fi avut totuși vreo presimțire ? Dori ca mama să ia cu sine cîteva fișicuri de ludovici și bijuteriile ei cele mai de preț, apoi ne conduse el însuși la o ușă ascunsă care dădea spre un hățiș adînc. Nu ne mai rămînea decît să ajungem, pe nesimțite, la pădurea învecinată și, după trei sferturi de oră de mers, puteam fi la Jeanette. Îmi amintesc ultima îmbrățișare a tatălui meu, zgomotul ușii care s-a închis în spatele nostru, scrîșnetul cheii în broască. Îmi amintesc umbletul acela care era de fapt o fugă, prin pădurea despuiată de iarnă ; acolo mi-am pierdut tocul de la un pantof. Am trecut prin fața eleșteului, unde, foarte copil încă, mă împrietenisem cu un brotăcel verde ca o lăptucă și care se lăsa luat în mînă ; în ziua aceea fața apei era înghețată de ger. Am salutat un stejar bătrîn ; de pe cea mai groasă creangă a lui, într-o seară din anotimpul ce trecuse, o privighetoare cîntase doar pentru mine ; creanga pe atunci fremătătoare de frunziș și de viersul păsării rămăsese acum dezgolită și neagră ca o remușcare. Cum

să-mi fi închipuit că vedeam pentru ultima oară locurile acelea familiare, atît de dragi inimii mele și că în același timp fericita-mi viață avea să se afunde într-o ceață aurită doar de razele unui soare apus ?

Tatăl meu spusese :

— Mă duc să-i distrez puțin pe domnii aceia.

I-a distrat, într-adevăr, dar într-un fel neprevăzut de el : în aceeași seară, în fața bisericii din Scorbé, barbarii jucau mingea cu capul său, cu cel al starețului și cu cel al locotenentului de la tribunalul regelui. Dăduseră foc castelului și într-atît de mare se dovedi înverșunarea incendiatorilor împotriva acelor ruine, încît terenul fu netezit ca în palmă.

Am aflat groaznicele știri în căsuța Jeanettei, iar mama, după o scurtă criză de deznădejde, se arătă vrednică de o Cornelie.

— Trebuie să plecăm, a hotărît ea.

Jeanette ne-a împrumutat haine care ne-au preschimbat în țărănci cu bonete plisate și a vrut să ne însoțească pînă în portul La Rochelle. O săptămînă ne-a trebuit ca să ne vedem în sfîrșit în portul acela unde eu am ajuns cu picioarele însîngerate, căci nu eram învățată să merg cu saboți. După ce ne-a încredințat unui pescar devotat, care ne-a găzduit două zile, vrednica doică ne-a părăsit vărsînd lacrimi amare. În cea de a treia zi pescarul ne duse în larg, unde o corvetă englezească de transport, care venea dinspre Porto, ne-a luat la bordul ei. Traversarea s-a dovedit anevoioasă. Corabia trăsnea a miros de saramură și a gudron, care la cel mai mic tangaj ne întorcea stomacul pe dos, și mie și mamei. În apropiere de Ouessant o furtună puternică ne-a azvîrlit nu departe de coastă. Din fericire căpitanul cunoștea ciudatele obiceiuri ale indigenilor insulei care, noaptea, leagă lanterne de gîtul vacilor și le lasă apoi să cutreiere nestingherite cîmpurile.

Amăgiți de luminile acelea pîlpîitoare, navigatorii neștiutori se izbesc astfel de stînci. Căpitanul nostru, un vlăjgan de scoțian cu părul roșcovan ca și fața, nu ținea deloc să preschimbe în vin de epavă prețioasa licoare de Douro zăgăzuită în butoaiele ce se aflau stivuite în cală. Ne-a scos din nevoie, după ce chiar el a trecut la cîrmă, dar nu voi putea uita niciodată munții aceia verzui cu coame de spumă albă, care ne-ar fi putut înghiți în orice clipă corabia, sub palida lumină a lunii. În ciuda duhoarei ce ne învăluia, preferam oricum să rămîn în locușorul întesat de odgoane, care ne devenise locuință și, îndurînd grețuri de nesuferit, îmi încredințam Domnului sufletul, strîngînd în palmă o cruciuliță de aur.

Bag de seamă că nu ți-am vorbit încă de Marie-Françoise. Dealtfel, pînă aici, nu prea aș fi avut ce spune, căci abia cu prilejul acelei traversări a început și rolul ei. Cînd ne-am îmbarcat în portul La Rochelle, cea care avea să-ți fie mamă împlinise zece ani. Toată lumea vedea în ea o foarte frumoasă fetiță cu zulufi aurii și ochi albaștri, cînd zglobie, cînd visătoare, dar cu un caracter încă nu prea bine definit. Abia a pus piciorul pe corabie, că altul i-a fost chipul parcă. Să fi fost oare capriciul unei închipuiri de copil cucerită de un cadru nou ? Adevărul este că, deși firavă ca înfățișare, copila se simți dintr-o dată ca acasă nu numai în ce privește nava însăși, pe care o cercetă de la gabie pînă la buncăr, și de la teuga din față pînă la pupa, ci și în relațiile cu mateloții, a căror limbă dealtfel nici nu o înțelegea, și care pe dată o supranumiră „*the goblin*“ (spiridușul). Încă din prima zi îl îmblînzise pe căpitan, a cărui înscorțoșare înnăscută sporea pe măsură ce dădea pe gît cu nesaț, de dimineață pînă seara, paharele pline ochi cu rachiu de melasă. Stătea lîngă el pe puntea teugei, fără să-i fie rău, în timp ce eu și mama gemeam în hamacul nostru și gîndeam că ne dăm

sufletul. Ea îi vorbea în franceză, limbă în care el nu știa îndruga decît în jargon cîteva cuvinte : discuta bucuros, cu pipa între dinți, scoțînd din buznar cîte o bucată de zahăr candel pe care ea o lua numaidecît și o ronțăia fericită, nu înainte de a fi schițat o mutrișoară plină de mulțumire.

Dar mai cu seamă cumplita furtună din fața țărmului Ouessant ne-a dezvăluit firea-i năvalnică, la drept vorbind nemaipomenită pentru o copilă atît de fragedă. În toiul cumplitului urlet al mării dezlănțuite și pradă unor răuri care nu o slăbeau, mama și-a dat dintr-o dată seama că Marie-Françoise dispăruse. Fără să-i pese de loviturile de berbece care, clipă de clipă zdruncinau nava din încheieturi, azvîrlită de ruliu cînd într-unul cînd într-altul din pereții strîmtului refugiu, ea se tîrî totuși pînă la puntea teugei măturată de talazuri. Am urmat-o cu mare anevoință. Era clipa în care, după ce adunase velele, căpitanul aflat la bara cîrmei încerca, într-o supremă străduanie, să-și salveze corabia. Mama o striga pe Marie-Françoise, dar chemarea i se pierdea în tumultul apelor. Cramponată de greement, ea se îndreptă către pupa și, pradă unei groaze cumplite, își zări fiica, cu o beretă de marinar pe cap, cu mîinile crispate de bară, în fața căpitanului și urmîndu-i atentă toate mișcările. Neputînd suporta asemenea priveliște, mama căzu fără de simțire. Un matelot o duse în cotlonul cu parîme. Cînd își reveni, Marie-Françoise, cu obrajii îmbăiați de lacrimi, îi spunea mișcată :

— Nu trebuie să-ți fie frică, mămică dragă. Marea nu este deloc rea, iar corabia nu o să se scufunde ; așa a spus căpitanul.

Căpitanul Hart — acesta era numele scoțianului roșcovan — declară a doua zi că Marie-Françoise merita să

fie denumită *midship*[1] și-i dărui o bucată întreagă de zahăr candel.

Peste două zile debarcam la Portsmouth. Este un oraș tare urît, cu un port foarte murdar, tivit de docuri negre și case jigărite, cu fațadele scurmate de stropii valurilor. La celălalt capăt al stăvilarului am zărit ciudate corăbii fără catarge, vîrîte pe sub niște acoperișuri din scîndură : erau vestitele pontoane în care englezii își țineau prizonierii de război, iar domnul Hart îmi explică rîzînd că unora dintre aceștia li se întîmpla, puși în fiare cum erau și fără putință de a se apăra, să se trezească cu degetele de la picioare mîncate de șobolani.

Cînd am pus piciorul pe chei burnița, iar ploaia aceea sură și rece ne-a însoțit pînă la Londra, unde am ajuns cu diligența ; trei zile de drum și opriri prin hanuri curățele, cu stăpîni ce se îndărătniceau să ne dea de băut o mizerabilă bere caldă. În pofida anotimpului înaintat, cîmpul era încă verde, dar prin perdeaua aceea umedă mi se păru mohorît, iar tovarășii noștri de drum, acei *godeem*, pe care în vremea aceea francezii nu-i iubeau defel, arătau, pe potriva ei, fețe închise, încruntate.

Mama avea de gînd să-l caute la Londra pe vicontele Hervé de Chasseneuil, un văr de-al tatălui meu, care, încă din 1792, luase calea emigrației. L-am găsit la Holborn, la capătul unei fundături ce da în Forlorn Hope Street. Gentilomul acesta risipise, în tovărășia unei anumite creaturi, în numai răstimpul unui an, toată agoniseala, și așa puțină, cu care venise din Franța, iar șilingul alocat zilnic emigranților de către guvernul majestății sale britanice nu-i acoperea nevoile, astfel că se apucase să confecționeze, într-o chițimie, dimpreună cu creatura aceea, tare

[1] Mus (engl.).

pricepută în asemenea treburi, pălării de paie de forma ghivecelor cu flori și scufe de noapte.

Hervé de Chasseneuil, pe atunci la vreo cincizeci de ani, era un omuleț vioi, cu ochi șterși, cu talie arătoasă și pulpa piciorului bine croită. Își păstrase încă din anii tinereții curtenia încîntătoare, peruca cu rulouri de o parte și alta a capului și veșmîntul franțuzesc. El ne îndemnă, cu căldură, să deschidem un atelier de dantelărie și ne făgădui o clientelă numeroasă. Mama mai credea totuși într-un surghiun de scurtă durată ; abia mai tîrziu, împinsă de nevoi, avea să se hotărască să urmeze sfatul vărului.

Între timp și prin mijlocirea acestuia, ne-am statornicit într-o locuință mică, de trei încăperi, care dădea spre pajiștile din Marylebone Gardens. Unde era castelul din Pas-de-Roux ? Totuși nu eram dintre cei mai rău oploșiți în mediul acela de emigranți, unde puteai întîlni descendenți ai glorioșilor baroni ai lui Filip August sau Ludovic cel Sfînt tîrîndu-și zilele prin cocioabe pe care, în urmă cu cîțiva ani, nu le-ar fi vrut nici măcar pentru slujitorii lor.

În prima parte a acelei șederi la Londra viața noastră a fost tristă. Nu cunoșteam pe nimeni în afară de vărul nostru, iar datorită legăturii sale cu creatura aceea, toate porțile societății rămîneau închise pentru Hervé de Chasseneuil. Nu-mi plăcea orașul acela înecat în fum, ale cărui monumente mai de seamă sînt poduri și pivnițe, hangare și docuri, iar faptul că templele negoțului erau ticsite cu toate bogățiile lumii nu te putea face totuși să le ierți urîțenia. Uneori, cînd hoinăream pe malurile Tamisei, o luam cu mine pe Marie-Françoise. Se aflau ancorate acolo mii de fregate, corvete, bricuri, cutere, șeici subțiri, goelete, bărci cu pînze de toate soiurile și mărimile, iar puzderia lor de catarge dădea impresia unei păduri acoperite

de apă. Sora mea privea apa verde, muncită de flux, cerul plumburiu, navele care pe vreme rea își tîrau ancorele pe fundul mării, pescărușii ce măturau fața fluviului scoțînd țipete ascuțite și mă întreba cu glas tînguitor:

— Spune-mi, Zabeth, cînd ne duce *captain* Hart înapoi în Franța?

De fiecare dată îi făgăduiam că asta se va întîmpla luna viitoare, și ne întorceam la căderea nopții, frămîntînd în picioare veșnicul noroi al Londrei și trecînd prin fața tavernelor care se numeau „La maimuța verde", „La negresa" sau „La ducele de Marlborough", taverne unde *gentilomi* impasibili goleau, la licărul luminării, ocale după ocale de bere englezească sau de *porter* [1], ceea ce nu excludea însă paharul de gin.

Alteori, cînd venea primăvara, o duceam pe Marie-Françoise la Kensington. Privea calmă la oițele înzorzonate cu panglici, asemenea unor jucării de Crăciun, care pășteau iarba lucitoare, se uita la copiii englezi de vîrsta ei, trandafirii și blonzi, cu care nu voia însă niciodată să se joace. Îmi amintesc un aluniș în care ne plăcea să ne afundăm și care, în chiar inima Londrei îmi purta gîndurile spre Pas-de-Roux sub duiosul cer al ținutului Poitou. Dezamăgirea îmi era însă cu atît mai vie, cu cît după aceea, intrînd în Hyde Park, zăream pe marginile Serpentinei dolmanele roșii ale soldaților din Gardă, apoi brecurile, cabrioletele, trăsurile în care frumoasele *ladies* stăteau disprețuitoare și țepene asemenea unor statui de ceară.

În aceeași vreme — și mai ales după aceea — am învățat să-i cunosc pe indigeni și, de nu i-am putut chiar iubi, cel puțin i-am înțeles. Englezii nu sînt reci, sînt închiși. De obicei ne închipuim că interesul este singurul

[1] Tot o bere englezească, dar mai tare (n. tr.).

care îi stăpînește, dar adevărul te silește să spui : chiar dacă nu-l pierd niciodată din vedere, nu sînt totuși mai puțin aplecați spre simțăminte generoase. Nu se vor jertfi pentru a-și salva vecinul, socotind că ar fi o nesăbuință ca salvatorul să fie tras la fund de către cel ce se înecă ; dar sînt în stare să sufere cu adevărat pentru străinul a cărui dreaptă cauză au recunoscut-o. Pentru a se salva, ori pur și simplu din convenienţă, li se întîmplă să uite adesea de marea virtute a îndurării. Spusa din *Scriptură* precum că „nimic nu ai dăruit, de n-ai dăruit totul" nu va putea încăpea nicicînd într-o minte de englez, dar fi-vor oare numeroase popoarele însufleţite de o asemenea abnegaţie ? Vădesc dragoste multă față de animale, ceea ce uneori este semnul unei oarecare uscăciuni sufletești, căci omul nu are a se devota animalului și prea puțin i se simte dator. În afară de acestea, sînt dîrzi pînă la cerbicie (este de ajuns să le privești maxilarele), de unde purced și cele mai multe din succesele lor. Cît privește sentimentele, nu am căderea să-mi spun cuvîntul, căci îmi lipsește experienţa, dar cum să nu recunoști că poeţii lor sînt printre cei mai buni, iar în privinţa romancierilor, știi prea bine că ei îmi aduc mari desfătări...

Îţi spui, poate, că m-am cam depărtat de subiect și că am căzut în păcatul acelor Richardson și William Godwin, ale căror cărţi nu mai au număr. Dar eu nu scriu o carte, ci îţi vorbesc de la inimă la inimă.

Și iată că numai mulţumită unei întîlniri ne-am putut smulge din singurătatea care ne împresura în chiar inima acelui mare oraș. Într-o seară, pe cînd mă întorceam de la Kensington împreună cu Marie-Françoise, am întrezărit în încenușatul amurg un om așezat jos, în cadrul unei uși, cu capul lăsat pe piept ; părea că doarme. Mi-am zis întîi că o fi vreun beţiv și tocmai voiam să trec mai departe, cînd veșmîntul personajului, vizibila-i tinereţe și

însăși atitudinea lui făcură să mă fulgere gîndul că cel ce dormea nu era un flegmatic consumator de bere, un obișnuit al cîrciumii „*London-Tavern*“, ci mai degrabă un francez aflat la capătul puterilor, din lipsă de hrană, cum prea ades puteai întîlni pe atunci printre emigranți.

Curiozitatea, dar și un simțămînt de milă mi-au biruit reținerea. M-am apropiat de el ; bruma de îndoială ce m-ar mai fi putut încerca se spulberă. Cel ce zăcea acolo era un tînăr palid, cu păr castaniu învîlvorat, cu mîini fine și haine ponosite. Cum să-l ajut ? Pentru nimic în lume nu aș fi pus mîna pe el, dar să-i vorbesc îmi stătea oricum în putință.

— Domnule, făcui, ridicînd glasul, domnule...

La cea de a doua chemare, pleoapele i se zbătură ; o privire ciudată, totodată umbroasă, nedeslușită și adîncă mă țintui locului. Sărmanul băiat își aduna cu greu mințile. Pe vremea aceea nu împlinisem încă optsprezece ani și, chiar dacă nu eram lipsită de un anume bun simț pentru a pretinde că-s frumoasă, nu-mi era neîngăduit să gîndesc că un bărbat s-ar fi putut uita totuși la mine cu plăcere. Ce deosebire însă, de pe atunci chiar, între mine și sora mea ! Marie-Françoise nu-și încheiase copilăria, iar chipul ei încîntător cucerea toate inimile. Vraja ei avea să se facă simțită și cu prilejul acela. După ce privirea îi zăbovise asupra neînsemnatei mele persoane, tînărul — care nu părea în stare să-și învingă slăbiciunea — și-o îndreptă asupra Mariei-Françoise ; și, pe neașteptate, în fața gingășiei fără seamăn a copilei, surîse.

— Iertați-mă, spuse el, am avut un moment de slăbiciune.

Se ridică pe picioarele-i clătinătoare și se prezentă :

— Cavalerul François de Chateaubriand.

Numele acesta, menit mai apoi gloriei, îmi era pe atunci cu totul necunoscut, iar cel care avea să-l facă

vestit nu putea închipui în ochii mei decît un gentilom francez căzut în nenorocire. I-am propus să vină pînă la noi, să prindă puteri ; locuința noastră se afla la numai doi pași. Întîi s-a împotrivit, dar a fost de ajuns ca mîna mică a Mariei-Françoise să-i poposească pe braț, pentru ca el să încline steagul.

Mama nu se miră că-i aduceam un tînăr pe care nu-l văzuse niciodată și a cărui vădită paloare trăda îndeajuns starea-i de mizerie. Îi dădu să bea o cană de supă și nu se arătă mulțumită decît după ce el acceptă și cîteva felii de pîine prăjită cu unt și brînză Chester. Apoi mama aduse o sticlă de Porto și băurăm cu el întru reîntoarcerea zilelor mai bune.

După ce înghiți cu mare poftă pîinea prăjită, cavalerul își exprimă stînjeneala de a se fi arătat atît de lacom. Mama, în firea căreia nespusa bunătate sufletească nu înlătura vioiciunea de spirit, îi răspunse că-l va ierta dacă ne va făgădui că va veni să ne mai vadă. Și se ținu de cuvînt. În fiece săptămînă, sau aproape, pînă la plecarea sa în orașul Beccles, apoi după reîntoarcerea de acolo, și cît ținu surghiunul de la Londra nu se dădu în lături să-și facă drum, fie și numai pentru o oră, pînă la locuința noastră din Marylebone Gardens. Cavalerul de Chateaubriand era de obicei timid și taciturn. Conversația sa nu-i dezvăluia strălucitorul geniu pe care, după aceea, l-a dovedit cu prisosință. Pregătea pe atunci acel *Eseu istoric despre revoluții,* care avea să-i aducă un început de faimă. Or, nu-mi amintesc să ne fi pomenit cîtuși de puțin despre lucrarea aceea de seamă. Știam doar că își ducea zilele din traduceri prost plătite și că prînzul îi era neîndestulător. De aceea, mama pregătea pentru el consistente gogoși cu stafide din care mînca cu neînfrînată poftă. Spre a-l face să iasă din atitudinea-i rezervată, a fost nevoie să i se ofere într-o zi clătite din făină

neagră, foarte pufoase și aromate din belșug cu rachiu de mere : regăsea în ele amintirea și însăși parfumul Bretaniei sale ; i-am văzut atunci o lacrimă, înfiripată la colțul ochiului, dar repede strivită cu vîrful degetului.

Așa sărac cum era în acea vreme, cavalerul se bucura de o bună primire în cercurile de emigranți unde avea numeroși veri și verișoare care, întîmplător, îl invitau la cîte o serată de familie. Ne-a introdus și pe noi în lumea aceasta deosebită în care oricine, în ciuda vitregiei soartei, își păstra voia bună și vorbea cu seriozitate despre o grabnică reîntoarcere în Franța. Acolo se dansa ca și la Versailles, menuetul, gavota și un dans în doi timpi [1], iar viconții vădeau grații învechite, după ce toată ziua mîzgăliseră socoteli privind cărbunii sau măsuraseră postavuri.

La una din acele vesele reuniuni i-am cunoscut pe Sigismond și Charles de Saint-Ange. Dar nu am spus încă totul despre domnul de Chateaubriand și trebuie să amintesc binefăcătoarea înrîurire exercitată de mama asupra acelui tînăr însemnat cu pecetea geniului. O asculta cu pioșenia unui fiu și vedea în ea o sfîntă coborîtă din vremi străvechi. „Contesa de Percehay mă duce cu gîndul la o creștină a bisericii primitive", l-am auzit spunînd într-o zi vărului său de la Bouëtardais. S-ar prea putea ca mama să fi jucat vreun rol în zămislirea *Martirilor* [2], dar că pilda ei vie, adăugată tristei vești a morții doamnei de Chateaubriand, l-a hotărît pe autorul *Eseului* să se apuce de scris *Geniul creștinismului* [3], de asta aș pune mîna în foc.

[1] *Rigaudon* (fr.) (n.tr.).

[2] *Les Martyrs*, lucrare a lui Chateaubriand, scrisă în anul 1809 (n. tr.).

[3] *Le Génie du Christianisme*, lucrare a aceluiași autor (1802) (n. tr.).

Aşadar, cavalerul de Chateaubriand era bun prieten — cel puţin atît cît putea el fi — cu Sigismond şi Charles de Saint-Ange. Cu acesta din urmă mai ales, care, la vremea aceea, se afla în pragul celor douăzeci de ani ai săi şi care se dovedea, fără doar şi poate, cel mai încîntător tînăr de aleasă obîrşie ce putea fi întîlnit în colonia franceză. Nu am nevoie să-ţi schiţez portretul său de adolescent : mai deslueşti şi azi pe chipul lui ceea ce i-a rămas frumos. El nu plăcea însă numai datorită înfăţişării fizice, cu care era din plin răsplătit ; eleganţa-i rară, vioiciunea răspunsurilor, gustul înnăscut pentru epigramă şi poezia uşoară, pe care o ticluia în maniera unui Chaulieu sau Boufflers, toate virtuţile acestea făceau din el răsfăţatul cucoanelor. Şi o ştia prea bine păgînul (iartă-mă că aplic tatălui tău asemenea cuvînt, cam tare ce-i drept, dar de atunci Charles şi-a ispăşit din plin greşelile). Adevărul este că nu credea nici în Dumnezeu, nici în diavol şi că nu s-a întors la religia sa decît după ani mulţi.

Cu cinci ani mai vîrstnic decît tatăl său, Sigismond de Saint-Ange mi-a apărut, cînd l-am văzut pentru întîia oară, ca un tînăr uriaş, cu ochi visători, cu purtări curtenitoare, cu izbucniri entuziaste care uimeau, prin excesul lor, o lume ale cărei nefericiri nu izbutiseră să o lecuiască de răul îndoielii. „Charles şi Sigismond de Saint-Ange, spunea prietenul lor François de Chateaubriand, înseamnă oleacă de Voltaire şi de Rousseau.“ Dacă într-adevăr, datorită unui anume fel de sensibilitate, unchiul tău te putea duce cu gîndul la Rousseau, trebuie spus totuşi că înclinaţia aceasta nu vădea la el nimic bolnăvicios, ca la nemîngîiatul erou al *Confesiunilor*. Se simţea dator să se angajeze cu toată fiinţa, pînă şi în cea mai măruntă împrejurare a vieţii ; oare trăsătura aceasta a firii sale nu este şi semnul sufletelor alese ?

Iată că a sosit clipa să-ți fac o destăinuire, nemărturisită pînă acum nimănui, o destăinuire care mă costă scump și pe care mi-o smulg din suflet nu fără un efort dureros. L-am iubit aproape din prima clipă pe unchiul Sigismond. Îmi plăcea înviforarea aceea, înfocarea, vigoarea simțirilor sale, care făceau din el o făptură fără asemănare cu cele din jur. În mijlocul unei lumi ce părea să nu fi înțeles nimic din drama epocii și care dansa pe propriile-i ruine, el apărea în ochii mei drept o luminoasă excepție, un adevărat cavaler al Idealului... Dar să mă întorc la fapte.

Era în 1798. Încă de doi ani, spre a ne asigura traiul, mama, eu și sora mea fusesem nevoite să urmăm sfatul vărului de Chasseneuil, astfel că din zori și pînă în noapte lucram dantelă. Din nefericire, vederea mamei slăbea din zi în zi. Marie-Françoise și cu mine ne străduiam să-i ținem locul, lucrînd cu și mai multă osîrdie. Ne mai veneam în fire, după munca aceea aspră, doar la reuniunile noastre amicale ; a venit acum clipa să-ți descriu seara aceea, una dintre toate, în care am avut revelația că, într-adevăr, inima îmi era robită.

Întrucît micul nostru apartament nu îngăduia primirea unui număr mare de oaspeți, mama nu poftise decît patru persoane : pe vărul nostru de Chasseneuil, pe cavalerul de Chateaubriand și pe frații de Saint-Ange. Îl mai aud și acum pe tatăl tău luîndu-se la întrecere în ale spiritului cu vărul nostru, spre a o face pe Marie-Françoise să rîdă ; viitorul ambasador la Londra o numise „trandafirul din Sâron". Era neîndoios că frumusețea ei de cincisprezece ani le făcea pînă și pe acele *„miss"* să pălească, deși, la rîndul lor, erau crini și trandafiri. Îl ascultam mai cu seamă pe cavalerul de Chateaubriand care părea să se afle, ca niciodată, într-o exuberantă dispoziție. Deși publicarea *Eseului* său îi deschisese, cu un an în urmă, toate

saloanele, el continua să aleagă, între societatea nobilimii emigrate şi scaunul de paie pe care se aşeza alături de contesa de Percehay, pe acesta din urmă. Ne-a dat în chiar seara aceea o nobilă mărturie a preferinţei sale. În urma stăruinţelor mamei, adusese în buzunar un sul de hîrtie reprezentînd manuscrisul lucrării *Atala,* din care ne-a citit pagini la lumina a două lumînări proaste. Îmi amintesc nespusa tulburare iscată în tainiţele sufletului meu de glasul acela grav şi învăluitor care îmi evoca un univers necunoscut. Minunatele descrieri ale Lumii Noi, ale pădurilor, pajiştilor, fluviilor şi păsărilor ei, poezia atunci atît de neştiută a unor episoade ca *Fecioara ultimei iubiri* sau *Ospăţul sufletelor,* mişcătorul chip al frumoasei Atala, nefericirile lui Chactas, frumuseţea stilului şi a imaginilor, totul îmi umplea sufletul de o emoţie pe care nu doar eu o încercam. Tatăl tău asculta cu o cucernicie de care atunci nu l-aş fi crezut în stare. Pe vărul de Chasseneuil, alt libertin, l-am surprins ştergîndu-şi într-ascuns o lacrimă. Marie-Françoise îşi ţinea capul înclinat într-o parte, iar ochii îi scînteiau ; cu închipuirea ei înflăcărată ea nu urmărea doar, ci trăia cu adevărat destînul fecioarei Atala. Iar mama nu se putu stăpîni, după ce domnul de Chateaubriand îşi încheie lectura, să nu-l sărute pe amîndoi obrajii.

— Domnule cavaler, îi spuse ea, ce laudă s-ar putea ridica la înălţimea harului dumitale ? Ai tot atîta inimă cît şi minte.

În clipa aceea Sigismond se dezlănţui. Nu-l ascultase deloc mai puţin atent pe cel ce citise şi nu o dată îl văzusem înfrînîndu-se, spre a nu-şi da pe faţă încîntarea. Cu toate acestea, pe măsură ce istorisirea devenea mai zguduitoare, chipul lui îşi schimba expresia. Cînd domnul de Chateaubriand rosti cuvintele : „Atala se săvîrşise din viaţă", fruntea i se întunecă, mîinile i se încleştară pe

genunchi şi oftă adînc. În sfîrşit, după ce mama îşi conteni laudele, el exclamă pe un ton pătimaş :

— Adevărat grăiţi, doamnă, şi nu sînt decît un sărman smintit dacă povestea fiicei lui Lopez nu se cuvine să dăinuie, vreme de veacuri, în inimile simţitoare. Îmi îngădui însă, cavalere, să spun că acest Chactas al dumitale este un îndrăgostit tare jalnic ! Iubeşte, este iubit, îşi vede fiinţa dragă cotropită de o groază ucigătoare şi nu face nimic pentru a preîntîmpina drama plătită cu preţul fericirii sale. De ce nu m-am găsit eu în locul lui ? I-aş fi smuls iubitei taina cea funestă, ea s-ar fi aflat eliberată de un legămînt rostit împotriva voinţei sale, iar credinţa ar fi salvat iubirea.

— Poate că aveţi dreptate, spuse domnul de Chateaubriand.

— Nu sînt de aceeaşi părere, făcu mama ; atunci nu am mai fi plîns.

— Ferit-a sfîntul, urmă aprigul Sigismond, să-mi placă nefericirea altora numai pentru neomeneasca slăbiciune de a vărsa lacrimi !

Mama a zîmbit şi a adăugat :

— O, ia te uită ce copil mare !

Sigismond a tăcut ; dar, cu toate că se străduia să nu i se citească nimic pe chip, era vădit nemulţumit. Inima-i generoasă nu putea suferi ca virtutea — chiar şi într-o lucrare rod al imaginaţiei — să aibă a suferi de pe urma propriilor sale haruri. Şi pe mine mă încercau simţăminte asemănătoare ; apoi, deodată, am descoperit că acea comunitate de vederi mă împingea spre el într-o pornire cu neputinţă de stăvilit. Am roşit, m-am tulburat, mîinile mi s-au răcit. Iubeam, în sfîrşit, iubeam, scumpă Zulmé ; astăzi eşti în măsură să mă înţelegi.

În timp ce descopeream astfel duioasa-mi înfrîngere, cavalerul de Chateaubriand explica, la rugăminţile mamei

mele, în ce împrejurări anume își scrisese opera. Aceasta se întîmplase în America, pe malurile fluviului Ohio, unde legase strînsă prietenie cu indienii creeks și siminoles. Dormea într-o colibă, adesea chiar sub cerul liber. Fuma, laolaltă cu sachemii, dintr-un calumet, o lulea mare, și mesteca scoarță de lichidambar, în tovărășia fecioarelor cu piele arămie. Dacă două fiice ale Floridei, metise rezultate din spanioli și indiene, îi serviseră de model pentru personajele Atala și Caluta, țesătura povestirii i-o inspirase șederea sa în Filadelfia, cetate a Pensylvaniei, unde prospera o colonie de quakeri. Pe quakerese le găsea foarte atrăgătoare, în ciuda rochiilor cenușii, fără nasturi, și a pălăriioarelor al naibii de asemănătoare între ele ; dar nu ar fi cutezat să le vorbească. De aceea mare i-a fost uimirea cînd într-o seară, fără prea multă ceremonie, una dintre ele, care îl vedea pentru prima oară, se apropiase de el tutuindu-l. Tocmai cinase la generalul Washington și se mai simțea înfierbîntat de conversația avută cu acel mare om. Era în jur de ora zece și jumătate. Luna, la primul ei pătrar, scălda în palida-i lumină chipul domnișoarei, o frumusețe gingașă cu ochi de flacără și frunte pură sub pălăria aceea neîndemînatică. Îl oprise pe cavaler, prinzîndu-l de braț și îi vorbise cu glas poticnit, sacadat :

— Frate, ascultă-mă. Mă numesc Catalina. Am nouăsprezece ani și iubesc un bărbat care îți seamănă. La fel de tînăr, da, la fel de vrednic ca și tine să inspire iubire. Dar mama, aflată în primejdia de a mă pierde la puțină vreme după ce m-am născut, a făcut un legămînt potrivit căruia, dacă aveam să scap cu viață, nici un bărbat nu ar fi avut dreptul să-mi spună soție. Iubesc și sînt iubită. Legămîntul rostit de cea care m-a adus pe lume îmi zăgăzuiește calea fericirii. Nu-mi mai rămîne decît să mor, dar

nu-mi pot curma singură viața. Fă-mi binele acesta și ucide-mă.

În același timp întindea cavalerului un cuțit cu lamă tăioasă, al cărui vîrf îl sprijinea de sîn și urmă hotărîtă :

— Apasă, frate.

Pentru a scăpa de îndîrjirea aceea, alt leac nu era decît de a opune legămîntului ei un altul. François de Chateaubriand îi ceru deci iertare pentru neputința în care se găsea de a-i împlini vrerea, întrucît el însuși făcuse jurămînt, pe *Sfînta Scriptură*, precum că niciodată nu va vărsa picătură de sînge străin. Fata și-a ridicat brațele la cer, într-un gest deznădăjduit și s-a pierdut în noapte, fără un cuvînt. Dar icoana ei îl urmărea pe cel ce nu putuse deveni ucigaș. Pentru a scăpa de obsesia Catalinei, o zămisliše pe Atala, iar din fecioara albă făcuse o fiică a pădurilor. Unde ar mai fi fost pitorescul, dacă ar fi lăsat-o pe Atala în rîndul femeilor acelei secte ?

Comentariul operei păru să înflăcăreze și mai tare închipuirea lui Sigismond.

— De ce nu te-am cunoscut, domnule cavaler, înainte de a fi plecat în America ! Ți-aș fi cerut să mă iei în bagajele dumitale.

Dorința aceasta avea să-și afle răspuns la puțină vreme după aceea, din nefericire pentru mine. Au trecut, poate, vreo două săptămîni de la seara aceea de neuitat cînd, într-o după-amiază, după ce mama a ieșit în oraș cu Marie-Françoise, încredințîndu-mi paza casei, a bătut la ușa noastră Sigismond de Saint-Ange.

— Sînteți singură ? mă întrebă el, aproape din prag ; este mai mult decît speram. Destăinuirea pe care vreau să v-o fac îmi va fi astfel ușurată.

Avea figura unui om căzut pradă unei stări de exaltare, din care zadarnic căuta să se descătușeze. M-a cu-

prins un tremur. Am scăpat din mînă iglițele și mi-am lăsat privirile să rătăcească de jur-împrejurul încăperii, pînă ce le întîlniră pe ale sale.

— Vă rog, urmă el, nu vă întrerupeți din lucru pentru mine ; nu aș mai putea rosti un cuvînt.

Degetele mele porniră să pipăie din nou, stîngace, bulbii mici de lemn ai iglițelor, iar Sigismond începu cu glas gîtuit :

— Domnișoară Elisabeth, vin să vă cer o dovadă de simpatie cu totul deosebită ; sînteți singura în măsură să mi-o oferiți.

Ce inimă de îndrăgostită nu ar fi bătut foarte tare la asemenea cuvinte de început ? Dar vai ! În cartea ursitei mele sta scris că aveam să trec de la speranța cea mai dulce la cea mai amară dezamăgire. I-am răspuns fremătătoare și ținîndu-mi privirile aplecate asupra lucrului :

— Vă ascult.

Iar Sigismond, necruțătorul Sigismond, urmă fără a se sfii :

— Domnișoară Elizabeth, o iubesc cu patimă pe sora dumneavoastră Marie-Françoise... Știu, este încă foarte tînără și de aceea am ținut să mă destăinui întîi dumneavoastră, atît de deschisă la minte, atît de înțeleaptă. V-aș fi peste măsură de îndatorat, dacă ați primi, nu să-i dezvăluiți — nici măcar pe ocolite — interesul pe care i-l port, ci să o întrebați, cu toată discreția cuvenită, ce gîndește despre mine.

Zdrobită de o destăinuire mult depărtată de ceea ce așteptam, neputîndu-l privi în față din teama să nu-i dezvălui descumpănirea, am plecat capul în tăcere. Era într-o tristă după-amiază de noiembrie ; afară, nesfîrșită, domnea mohorîta ploaie a Londrei ; în depărtare, pe Tamisa, se auzea glasul înfundat al unui clopot de vas ; coșul

sobei, care trăgea prost, umpluse camera de un fum înțepător și mi se părea că apa aceea rece, de culoarea vremii, în care se îneca orașul, își revărsa șiroaiele și peste inima mea.

— Atunci, spuse Sigismond, primiți ?

— Voi sta de vorbă cu sora mea, vă făgăduiesc, am răspuns ridicîndu-mă.

Mi-a mulțumit, copleșit de bucurie, fără să bănuie, neștiutorul, că fiecare din vorbele lui îmi adîncea și mai mult rana. M-ar fi îmbrățișat de-ar fi îndrăznit, dar nu sărutul unui frate nădăjduisem de la el. Cu fruntea lipită de geam, am privit mistuindu-i-se pe stradă silueta ; abia cînd s-a pierdut cu totul din văzul meu, abia atunci mi-am lăsat lacrimile să curgă în voie.

La un ceas după aceea mama se înapoie cu Marie-Françoise. Am pîndit primul prilej să-mi iau sora deoparte. Mai bine să împlînt cît mai adînc pumnalul care îmi sfîșia inima.

— Marie-Françoise, i-am spus eu, pe nepusă masă, ce părere ai despre Sigismond de Saint-Ange ?

M-a privit cu un aer uluit ; apoi genele i-au fremătat și și-a dus un deget la gura care se bosumfla copilărește ; în sfîrșit, izbucni într-un rîs voios. Nu-i înțelegeam defel veselia. Dar am fost grabnic lămurită.

— Scumpă Zabeth, spuse Marie-Françoise, de ce îmi vorbești de Sigismond — un bărbat foarte curtenitor dealtfel — cînd de fapt la fratele lui te gîndești ? Așadar băgaseși dinainte de seamă, poate, purtarea prevenitoare a lui Charles de Saint-Ange față de mine ? Ei bine, draga mea, meriți să fii vestită cea dintîi și află că s-a pronunțat chiar ieri.

— S-a pronunțat...

— Da, şi nu l-am respins. Cererea oficială nu va întîrzia. Draga mea Zabeth, sînt fericită !

S-a aruncat în braţele mele, m-a sărutat năvalnic, iar lacrimile pe care nu mi le puteam zăgăzui îi udau obrajii.

— Ce s-a întîmplat ? Plîngi ? s-a mirat ea.

— De bucurie, i-am răspuns.

Totuşi, depărtîndu-se puţin de mine, m-a prins de umeri şi şi-a împlîntat privirile-i limpezi într-ale mele :

— Mă întrebai adineauri despre Sigismond de Saint-Ange. Nu cumva îl iubeşti ?

În clipa aceea mi-am pierdut cumpătul. Curajul sincerităţii mă părăsise. Pentru ce să arunc o umbră peste fericirea Mariei-Françoise ? Mi-am încleştat gura, mi-am înghiţit lacrimile.

— Ce idee ! i-am spus. Nu-l iubesc, firește că nu...

Mătuşa Zabeth făcu o pauză. Părea că respiră greu şi îşi apăsă pieptul cu palma.

— Mătuşă dragă, i-am spus atunci, crede-mă că te înţeleg şi fără îndoială că nici eu nu aş fi făcut altfel. Cu toate acestea, de vreme ce mama nu-l iubea pe unchiul Sigismond, pentru dumneata nu era pierdut încă totul, se mai putea face ceva...

Ea clătină uşor din cap şi suspină :

— Nu, draga mea Zulmé, nu se mai putea face nimic, pentru că iubirea nu suferă silnicia ; şi apoi, de îndată ce unchiul Sigismond a aflat despre înţelegerea dintre cei ce aveau să devină părinţii tăi, un singur gînd a pus stăpînire pe el : să dispară. Imaginaţia îi fusese mult tulburată de istorisirile domnului de Chateaubriand privind sălbaticii din America. Gîndind că şi-ar putea lecui suferinţa, s-a hotărît să urmeze pilda cavalerului. Între timp, încetase să mai vină pe la noi, iar cel care ne vesti

plecarea neașteptată a fratelui său în America fu chiar logodnicul Mariei-Françoise.

— Dar mai tîrziu, cînd s-a înapoiat unchiul din America ?

— Atunci ne reîntorsesem cu toții în Franța, mama murise, iar eu îmi duceam viața aici, lîngă tînăra pereche. Aproape imediat Sigismond s-a înrolat în armata lui Napoleon. Nu l-am revăzut decît în 1815. De șapte ani, Marie-Françoise nu mai însemna decît un nume pe o lespede. Ca și a ei, tinerețea mea se sfîrșise... De ce m-aș plînge însă ? Dacă iubirea mi-a rămas îngropată în inimă, precum o sămînță neroditoare într-un cîmp, cel puțin, de ani și ani am trăit alături de cel pe care îl iubesc.

Nu mă dumiream cum de putuse mătușa Zabeth să se mulțumească cu soarta ei, cum de-și tăinuise atîta vreme dragostea, cînd un singur cuvînt, poate, ar fi fost de ajuns spre a-i schimba tot firul vieții. Dar ar fi fost și zadarnic, și dureros, pentru inima-i rănită, să mai răscolesc cenușa în care jarul mocnea încă. Iar gîndul mi-a fugit spre cea care fusese pricina nevrută a dramei.

— Sărmană mătușă ! am șoptit. Dar mama, ea măcar, a fost fericită ?

Mătușa Zabeth își înălță o clipă brațele slabe, apoi le lăsă să cadă pe genunchii ascuțiți.

— S-a măritat cu cel pe care îl iubea. Ce-aș mai avea a-ți spune ? Cine oare, vorbind despre o altă ființă, ar putea răspunde că aceea a fost fericită ? La început, după ce s-a măritat, răspîndea, toată, bucuria de a trăi. Către sfîrșit, am băgat de seamă că părea străină de ea însăși ; cădea în nesfîrșite visări, într-un fel de tînjeală, pe care lesne am fi putut-o pune pe seama stării sale. Totuși...

— Totuși ?...

— Să nu mi-o iei în nume de rău, drăguța mea, dacă am așteptat pînă acum pentru a împlini misiunea ce mi-a fost încredințată în urmă cu mai bine de douăzeci de ani. Oare Marie-Françoise avea o taină ? În orice caz, o ascundea neînchipuit de bine. Oricum, cînd s-a văzut în pragul morții, m-a chemat la căpătîiul ei, după ce mai întîi i-a îndepărtat pe soț și pe sora infirmieră care nu a părăsit-o nici o clipă. Mi-a spus atunci :

— Draga mea Zabeth, du-te și deschide sertarul micului meu birou. Vei găsi acolo un plic pecetluit. Dacă aș fi avut un fiu, ți-aș fi cerut să arzi plicul, dar fiica adusă pe lume de mine nu va mai avea, mă tem, o mamă care să o sfătuiască în ceasul hărăzit marilor hotărîri ale vieții ei de femeie. În clipa aceea, cînd vei ști deci că iubește, dar nu înainte, încredințează-i acest plic. Cine știe ? Poate că slaba mea experiență îi va fi atunci de oarecare folos.

Am luat plicul. Mama ta m-a prins de încheietura mîinii — a ei ardea — și mi-a mulțumit pierdută într-un surîs. Zîmbetul acela a fost, cred, ultimul dăruit acestei lumi. Puțin după aceea și-a pierdut cunoștința. S-a săvîrșit din viață a doua zi.

Mătușa Zabeth se ridicase din jilț. A scos din sîn o cheiță pe care o purta atîrnată de gît cu un lănțișor de aur, s-a dus la scrinul unde sub un morman de cearșafuri răspîndind un anume parfum de floare indiană, zăcea de douăzeci de ani plicul închis cu cinci peceți mari de ceară roșie. Am citit pe el următoarele cuvinte, așternute cu trăsături fine, ușor tremurate : *Pentru fiica mea, cînd va iubi.* Am întors plicul pe toate fețele, în timp ce lacrimile îmi năvăleau de sub pleoape. Trăiam cu simță-

mîntul că mama se afla acolo, lîngă mine, în umbra nopții și că dădea din cap privindu-mă cu bunătate. M-am apropiat de mătușa Zabeth și am cuprins-o în brațe.

— Îți mulțumesc, mătușă scumpă, i-am spus, sărutîndu-i obrajii uscați. Acum trebuie să te odihnești.

Vîntul sufla furios în vatra unde focul murea. M-am dus în camera mea, strîngînd la piept, asemenea unei comori, plicul cu cinci peceți mari de ceară roșie.

VII

SFINXUL NISIPURILOR

MĂTUȘA ZABETH ÎMI DESTĂInuise taina ei. Cea a mamei sta ferecată într-un plic care străbătuse, pînă să ajungă la mine, douăzeci de ani și ale cărui cinci peceți închipuiau aceeași salamandră țîșnind din jăratec. Îmi aminteam că văzusem la mîna tatălu meu o piatră purtînd emblema aceasta a iubirii de neclintit. Am închis o clipă ochii, spre a mi-o închipui pe Marie-Françoise de Saint-Ange apăsînd inelul în ceara caldă.

Flacăruia lumînării de la căpătîiul patului meu pîlpîia clătinată de o trecătoare pală de vînt. Focul pe care, desigur, Grégoire îl aprinsese înainte de cină, ca în fiecare seară, se stinsese de multă vreme. M-am pomenit deodată tremurînd de frig. Îmi simțeam capul greu și fierbinte. Toate chipurile, din nou însuflețite de istorisirea

mătușii Zabeth, cele ale viilor ca și ale morților, îmi năvăleau în cuget, dar mai cu seamă cel al mamei mele, așa cum o văzusem în pastelul lui Isabey închis în biroul tatei. Ce mesaj voise să-mi transmită mama aceasta pe care aș fi iubit-o atît de mult și pe care moartea mi-o răpise înainte de a o fi cunoscut ? Eram nerăbdătoare să aflu și, în același timp, mă încerca o teamă ascunsă, de parcă trebuia să ridic lespedea unui mormînt.

M-am dezbrăcat cu mișcări automate, am strecurat plicul sub pernă și am suflat în lumînare. Deși mă simțeam foarte obosită, am stat cîtva timp cu ochii deschiși în beznă. O icoană răsărea în adîncul meu, îndepărtîndu-le pe toate celelalte : pe cea a lui François d'Arconville la turnul Praga, punîndu-și mîinile pe umerii mei și sărutîndu-mi fruntea. Nimic, niciodată, nu ar putea face ca acea nemaiîntîlnită clipă să nu fi existat ; zădărnicita iubire a mătușii Zabeth, însăși experiența unei mame, drăgăstoasă și îngrijorată pînă și în moarte pentru copilul său nu ar putea face ca cele întîmplate mie să fie întru totul diferite de toate ale lor, ca eu singură să mă fi aflat în asemenea împrejurare. Orice poate reîncepe în spațiu și timp, dar nu se află pe lume două destine asemănătoare întru totul, iar nefericirile de ieri nu ridică zid împotriva celor de mîine.

Somnul mă cuprinse fără veste. Cînd m-am deșteptat, soarele urcase de mult pe cer, iar fîșiitul unei hîrtii, sub pernă, îmi reaminti seara în care mătușa Zabeth își dezlegase inima. O altă inimă însă, mai apropiată de a mea, și care îi dăruise bătăile ei, trebuia să descopăr eu acum. Totuși nu m-am putut hotărî să rup pe dată pecețile plicului căruia patul îi împrumutase căldura sa moale. L-am strecurat într-un sertar și, după ce m-am parfumat puțin și mi-am aruncat pe umeri o eșarfă, — era rece aerul dimineții — am coborît, să văd ce se mai întîmplase.

Dragul unchi părea să se afle pe drumul bun al tămăduirii, căci glasul îi răsuna dintr-un capăt în celălalt al castelului. Mătușa Zabeth se afla lîngă el și îl privea cum înfulecă, cu sălbatică poftă, o jumătate de pui fript. Striga cît îl ținea gura că rana i se închisese, că era din nou gata să provoace la duel pe cei mai neînfricați spadasini din Franța și Navara, că toți medicii erau niște șarlatani și că nu răbda să mai lenevească multă vreme în pat.

Mătușa Zabeth îl ruga încetișor să-l aștepte măcar pe domnul Elias. La vorbele acestea unchiul se apucă din nou să răcnească :

— Să nu-mi mai pomeniți de dracul ăla care mă și vedea ologit. Să vină mai bine cel care m-a scos din încurcătură, omul cu tricorn, grenadierul lui Frederic.

Intrarea mea în încăpere îi potoli mînia jovială.

— Iată luceafărul nostru, zise sărutîndu-mă pe frunte, chiar de m-aș mai simți rău, doar faptul că o văd m-ar pune mai iute pe picioare decît blestematele lor doctorii.

Am schițat atunci o mutrișoară de rușinată cochetărie și l-am felicitat pentru aerul lui sănătos. Fără îndoială, își recîștigase puterile, dar însănătoșirea lui, de acum sigură, mă făcea să încerc pentru el un interes cu totul nou. Vedeam în acest uriaș cu suflet bun, a cărui vorbă aprigă ascundea o inimă atît de duioasă, pe eroul dar și pe victima unei emoționante povestiri de dragoste. Iubise o femeie care nu l-a iubit și care nu-i cunoscuse, pare-se, defel simțămintele ; între timp o altă femeie tînjea după el, dar se păstrase în aceeași tăcere deznădăjduită.

Și din nou gîndul îmi era purtat către izvorul acelei îndoite neîmpliniri : mama, făptura copleșită de atîtea încîntătoare virtuți, dar despre care mătușa Zabeth nu cutezase să spună că cel puțin ea s-ar fi bucurat de o

neîmbătată fericire. Plicul cu cinci peceți de ceară avea să-mi dezvăluie taina pe care acum ardeam de nerăbdare să o aflu.

În sufragerie, tata, golit de sine parcă, își bea încet cana de ceai neîndulcit. Am muiat repede felia unsă cu unt în ceașca de cacao cu smîntînă, pusă dinainte-mi cu un aer solemn de către Emérencie, apoi, pretextînd o migrenă, m-am înapoiat în camera mea. Odată plicul rupt, îmi apăruse pe dinaintea ochilor vreo cincispezece file de hîrtie acoperite de un scris îngălbenit. M-am așezat în fața micuțului meu birou și am început să citesc.

De prima filă sta prinsă o bucată mai mică de hîrtie pe care se aflau cuvintele :

8 iunie, 1808

„Scumpa mea copilă,

Cînd vei citi aceste rînduri, voi fi de mult în pămînt. Nu mă gîndeam la tine care trebuia să vii pe lume, cînd, cu cîțiva ani în urmă, chiar înainte de a mă mărita, m-am apucat să însemn gîndurile iscate în suflet de marile întîmplări ale vieții mele. De bună seamă că multe puncte și-ar cere o lămurire în aceste mărturisiri ale unei inimi nemulțumite, dar timpul mă grăbește. Mă mistui încetul cu încetul și fiecare cuvînt pe care îl am de scris îmi cere o dureroasă trudă. Așa cum le vei citi, în simplitatea lor, paginile de față își vor fi împlinit menirea, dacă te vor ajuta să privești lumea fără a te amăgi. Poate că mă vei judeca, scumpa mea fiică, fără îngăduință, și vei socoti că ceream vieții mult prea mult. Dar firile asemănătoare mie nu se pot resemna cînd au atins culmea fericirii, să nu-i mai cunoască decît palida umbră. Rog cerul să te scutească de o încercare, mult prea amară pentru mine, doar datorită acestei cerințe imperioase și nesățioase...“

Ultimul rînd era scris la fel de tremurat ca și cuvintele de pe plic. Data, 8 iunie 1808, preziua morții mamei mele, îmi arăta dealtfel limpede că Marie-Françoise de Saint-Ange se hotărîse să scrie acest ultim mesaj abia în ultimele ei clipe de viață. Puterile-i slăbite o împiedicaseră, neîndoios, să scrie mai mult.

Fila următoare — prima din ceea ce aș numi jurnalul său, dacă se poate vorbi de un jurnal, cînd ai de-a face cu însemnări luate cînd și cînd și care nu înseamnă alta decît un strigăt al inimii — fila următoare dezvăluia, dimpotrivă, un scris sigur și curat, scrisul unei ființe tinere pornite să întîmpine fericirea cu ochii uluiți. Pe atunci mama avea cu zece ani mai puțin. Transcriu :

21 noiembrie, 1798

Charles de Saint-Ange mi s-a mărturisit astăzi. Nici o femeie de pe lume nu ar putea fi mai fericită ca mine. Mă iubește : mi-a spus-o în cuvinte ce nu pot fi decît ale lui. Peste cîteva zile mă va cere mamei. Așteaptă doar ca croitorul să-i livreze hainele cele noi. „Într-o împrejurare atît de solemnă, mi-a explicat el, aș vrea ca totul în mine, de este cu putință, să fie vrednic de tine.“ I-am răspuns că nu are pentru ce se îngrijora, că oricum ar fi dobîndit încuviințarea mea, de-ar fi fost chiar acoperit cu zdrențe. A rîs cu poftă, dezvelindu-și toți dinții ; și îi are frumoși. Îl iubesc... Dar să o iau de la început.

Mama m-a trimis adineauri să duc un surtuc de dantelă unei bătrîne lady, care locuiește lîngă Haymarket. Am grăbit pasul, căci aveam de străbătut aproape tot orașul, iar ploaia stătea să cadă. Abia am dat primul colț, că am auzit în spate zgomotul unor pași grăbiți, apoi o șoaptă la ureche :

— Pe loc să mă prefacă cerul în cenuşă, de voi îngădui, fie şi pentru o clipă, unei atît de frumoase fiinţe să fie stînjenită pînă şi de cea mai neînsemnată povară.

Surtucul, înfăşurat într-o bucată de flanea, ajunsese într-o clipită sub braţul îndrăznetului. Dar oare nu-i recunoscusem pe loc glasul? Era Charles de Saint-Ange, care mă pîndise cînd ieşisem din casă şi care, fără să contenească, mă ameţea cu vorba. A început, firește, cu sporovăiala privind mişcarea de emigraţie. Domnul Fenestrange aflase de la contele d'Artois cum că după restauraţia prinţilor, nobilii, pentru a putea ocupa anumite funcţii înalte în stat, trebuiau să facă dovada a şaisprezece generaţii nobiliare. Contele de Mennecy părăsise comerţul cu lemne şi cărbuni şi trecuse la cel cu instrumente de navigaţie şi lunete astronomice. Micuţa baroană de Saint-Genest, pe cît de prostuţă pe atît de încîntătoare şi săracă lipită pămîntului, se logodise de curînd cu un foarte bătrîn lord Palmer, care îi rostuise o dotă de trei sute de mii de lire.

Ploaia măruntă şi pătrunzătoare îşi începuse cernerea, dar Charles de Saint-Ange prevăzuse totul, astfel că desfăcu, pe deasupra capetelor noastre, o umbrelă mare de tafta verde, cu balene de alamă. Cum să nu primesc cuviincioasa invitaţie de a mă sprijini de braţul său? Am temeiul să presupun că formam o pereche frumoasă, căci de mai multe ori am băgat de seamă că lumea se întorcea după noi. Dumnezeule, ce lugubră poate fi capitala engleză în bătaia ploii! Treceam pe lîngă negre dughene, în fundul cărora, la licărul lumînărilor ori al opaiţelor, coseau croitori ori îşi trăgeau sfoara muiată în smoală cizmari cîrpaci. Dinlăuntrul cîrciumilor răzbătea un miros de pipă stinsă şi de bere cu ghimbir. O apă vîscoasă se prelingea în suvoiul care îşi croise drum prin mijlocul străzii. Fumul cărbunelui de pămînt, măturat de vînt de

pe acoperișuri, se înfuiora printre case și îmi înțepa ochii. Dar puțin îmi păsa de acele banale privelişti ale vieții, de cerul plumburiu, de înceţoşatul decor. În adîncul meu împărăția soarele. Pe neașteptate, Charles de Saint-Ange făcu o pauză ; tăcerea lui se prelungi un timp, dar ea devenea pentru mine o bucurie aproape de neîndurat. A rupt-o în sfîrșit, anume spre a rosti cuvintele pe care le așteptam :

— Marie-Françoise, mi-a șoptit el, îmi vei îngădui să vorbesc mamei tale ? Ai primi să-mi porți numele ?

Își pierduse în clipa aceea toată stăpînirea de sine, iar emoția nu mă împiedica să-i descopăr, în glas, un tremur ușor. Așadar fericirea lui atîrna de mine, iar a mea de el. Toate dorințele îmi erau împlinite. I-am strîns brațul fără să răspund, iar chipul îmi dezvăluia pesemne, deschis simțămintele care mă bîntuiau, căci se opri, fără de suflare ; mă privi, cotropit de o vădită fericire și, sub umbrela verde care ne însingura chiar în inima orașului înfășurat într-o uriașă plasă umedă, mă strînse cu duioșie la piept...

15 decembrie, 1798

Căsătoria noastră a fost hotărîtă. Mama nu-și ascunse dorința ca ea să aibă loc cît mai devreme cu putință, astfel că ea se va săvîrși, după cît s-ar părea, în primăvara viitoare. Logodnicul meu vine la noi în fiecare zi. Dragostea, care i se face văzută în toate purtările, în privirile, în fiecare din cuvintele adresate mie, nu i-a vătămat spiritul. Din zi în zi îmi apare mai fermecător, așa cum îmi dorisem, în visele mele de tînără fată, să arate omul chemat a-mi fi tovarăș de viață. Îmi aduce flori într-un cornet de hîrtie pe care-mi scrie versuri și unde îmi pot citi dublul prenume în acrostih. Nu uită niciodată să cumpere de la cofetarul Brown, pentru mama căreia îi place

nespus, o cutiuță cu cremă de ciocolată cu fistic. Îi spusesem deunăzi, în timp ce ne plimbam prin Hyde Park, că mă simțeam cuprinsă de un fel de rîvnă privind la amazoanele care se făleau cu voltele lor pe alei. A doua zi a închiriat pentru mine un ponei și, de atunci, îmi dă zilnic lecții de călărie.

— Cînd ne vom înapoia în Franța, îmi spune el, nu veî avea un simplu cal de ocazie, ci doi, trei numai ai tăi, ți-o făgăduiesc.

Căci a primit veşti bune din țară. Un om de încredere devenise stăpînul castelului de Saint-Ange și al pămînturilor din jur. După ce iacobinii vor fi părăsit definitiv arena politică, nimic nu-i va mai putea împiedica pe Charles și Sigismond, proprietari legitimi, să reintre în drepturi.

Oricît m-ar fi binecuvîntat cerul, nu aș putea totuși spune că fericirea îmi este neumbrită. Mai întîi, sănătatea mamei mă umple de cumplite neliniști. Vederea îi slăbește și apoi, la orice oră din zi, chiar și în toiul unei conversații, i se întîmplă să se lase doborîtă, în fotoliul ei, de o bruscă somnolență. Gîndul că simptomele acestea înseamnă totodată o înștiințare și o primejdie îmi aduc tulburare ori de cîte ori mă bîntuie.

Dacă mama îmi pricinuiește griji, Zabeth, pe de altă parte, mă pune și ea pe gînduri. Cînd i-am vestit logodna mea, mi-a cerut în chip ciudat părerea despre Sigismond de Saint-Ange. Mi-am închipuit de îndată că ar putea fi îndrăgostită de el. Dar s-a apărat cu un fel de înverșunare, încredințîndu-mă că nu nutrește nici cel mai palid simțămînt față de viitorul ei cumnat. Lucrurile ar fi rămas astfel, dacă Sigismond nu ar fi rostit — după ce mi-a mărturisit în minunate cuvinte bucuria de a mă vedea intrînd în familia lui — vorbe menite să deștepte în mine unele îndoieli.

— Nu mă voi căsători niciodată, mi-a spus el grav. Cînd ne vom înapoia în Franța, vă veți putea instala liniștiți la castelul de Saint-Ange și nădăjduiesc că-mi veți dărui mulți nepoți.

L-aș fi îmbrățișat cu plăcere, încredințîndu-l că la vîrsta lui nu te puteai socoti dăruit celibatului, dar băiatul acela mare, fire clocotitoare, devenise de o sfiiciune neobișnuită. M-am mărginit deci să-i mulțumesc prin cuvinte însoțite de cel mai grațios zîmbet și aș fi uitat clipa aceea în care între noi se strecurase o vremelnică impresie de stînjeneală, dacă de atunci nu ar fi încetat să mai vină pe la noi. Mai mult, alaltăieri, fără ca ceva să ne fi dat a bănui asemenea hotărîre, Charles veni să ne spună că Sigismond se îmbarcase, în aceeași dimineață chiar, pentru Acadia. Logodnicul meu pune plecarea aceasta, care ne-a cufundat, și pe mama și pe mine, într-o adîncă uimire, pe seama gustului pentru aventură, pe seama capriciului unei închipuiri hoinare.

— De vreme ce crede că-și află astfel o plăcere, ar greși foarte, de nu și-ar împlini dorința.

Să-i orbească oare pe oameni fericirea ? Aș fi vrut să-i arăt lui Charles că felul acesta de a tîlcui plecarea fratelui era poate prea simplă și oarecum luată prea ușor, dar am tăcut. Totuși, de la un timp încoace, purtările Zabethei sînt atît de ciudate și prea se dovedesc numeroase semnele care vin să-mi întărească bănuielile, încît mă tem că am și întrezărit adevărul. S-ar zice că uneori sora mea și-a pierdut capul. Cînd îi vorbesc, nu o dată trebuie să-i repet cele spuse ; se întrerupe ades în toiul lucrului său la dantelă, privirea i se înstrăinează, fruntea i se umbrește de o tainică grijă. Alaltăieri, cînd a auzit din gura lui Charles că Sigismond plutea spre America, s-a schimbat la față. Cum să nu alătur tulburarea aceasta profesiei de credință făcută de cel plecat în călătorie ?

De ce mi-a declarat, mie, că nu se va căsători niciodată ?... Prea des mă hărțuie aceste gînduri, întru neliniștea mea ; un suflet drept nu ar putea primi, fără să se cutremure, să-și dobîndească fericirea cu prețul nefericirii altuia.

10 mai, 1802

Astăzi este aniversarea căsătoriei mele. Se împlinesc trei ani, zile numărate bob cu bob, de cînd Charles de Saint-Ange îmi punea în deget inelul. Îmi amintesc primăvara aceea ploioasă a Londrei ; pajiștile de un verde crud din Marylebone, epitalamul compus pentru împrejurarea dată de către vărul de Chasseneuil, care l-a rostit precum ar fi făcut-o Talma, apoi micuța capelă în care un preot emigrat ne-a dat binecuvîntarea. Vreme de un an am locuit cu soțul meu într-un apartament mic, cu două încăperi ce dădeau din una într-alta și de unde puteam zări Tamisa. Viața noastră, modestă prin forța împrejurărilor, era strălucită de multele vîlvătăi ale iubirii. Aveam șaisprezece ani, Charles douăzeci și trei ; în brațele lui descopeream toată frumusețea lumii.

La 1 decembrie 1799, întorcîndu-se acasă, Zabeth o găsi pe mama moartă în fotoliu. De mai multe luni picioarele nu voiau s-o mai slujească ; orbise aproape și vorbea greu. O auzisem, în clipele ei de luciditate, chemînd moartea ca o eliberare și fără îndoială că firava pîlpîire de viață ce o mai însufleța însemna pentru ea mai degrabă o suferință decît o binefacere. Cu toate acestea, moartea ei m-a lovit crunt, iar de atunci o singură dorință a pus stăpînire pe mine : să mă întorc în Franța.

Cavalerul de Chateaubriand ne arătase drumul în primăvara anului 1800. L-am urmat la puțină vreme după aceea, cu pașapoarte italiene care făceau din Charles un *signore* pe nume Carlo Chelazzi, din mine *sposa* acestuia, iar din Zabeth *cameriera* mea. În ziua sosirii noastre la

Paris, am aflat despre victoria de la Marengo și am fost de față la nemăsurata bucurie populară. Acolo unde gîndeam că vom întîlni răzbunători crunți, găseam un popor blajin, dedat plăcerilor dansului, golirii cănilor cu vin și aprinderii artificiilor. Charles m-a dus să văd, într-un teatru de pe bulevardul Temple, o piesă a lui Maillot, *Remușcarea doamnei Angot*, care mi se păru îngrozitor de vulgară. În schimb, am aplaudat, aproape fără rezervă, la un succes al stagiunii, o dramă de Pixérécourt, al cărei titlu l-am uitat și care se ocupa de o fată neprihănită, surghiunită de către tutorele ei fără de inimă într-un castel cu metereze, cocoțat pe vîrful unui munte. Mi-ar fi plăcut să mai stau cîteva săptămîni în orașul acesta în care fiecare om se distra, cu toate că țara se afla în război cu jumătate de Europă. Dar Charles era nerăbdător să-și revadă Lorena și cîtă vreme figuram pe lista emigraților era mai bine să păcătuim prin prudență. Am plecat cu diligența în cea de a cincea zi.

La castelul de Saint-Ange, bătrînul care de șapte ani își aștepta stăpînii, a plîns ca un copil cînd Charles l-a îmbrățișat lăudîndu-l pentru credința sa. Dar o lună mai tîrziu, o răceală l-a biruit, de parcă, odată împlinită menirea, socotise că nu mai avea rost să trăiască. Pe mormîntul acelui credincios slujitor, soțul meu a pus o lespede cu următoarea inscripție : *Labor vincit, fides servat.*

Au trecut aproape doi ani de atunci ; doi ani care pentru mine au însemnat, clipă de clipă, un vis. Iubesc, sînt la fel de iubită și doresc aceeași fericire tuturor femeilor. Iar de-ar fi să nu ascund nimic, o atît de fără cusur fericire mă înspăimîntă uneori. Îmi ațintesc privirea în ochii aceluia care m-a făcut a sa, îi ating mîna, umărul, spre a mă încredința că este lîngă mine, că mi-e soț. Iar el înțelege, fără îndoială, deși nu am rostit un cuvînt, mă înțe-

lege fără să spună o vorbă, căci nu mă întreabă nimic, îmi surîde și mă învăluie cu brațele.

Astăzi frumosul mai strălucește sub soare, cu toată verdeața și florile sale. Un uriaș buchet de liliac alb își trimite balsamurile în camera mea. Respir adînc parfumul suav și dulceag, mult mai sporit la căderea serii. În dimineața aceasta, ca și în toate celelalte, am făcut exerciții la floretă cu Charles. Poate că anume voia să-mi încurajeze gustul pentru exercițiul la sală, căci s-a lăsat atins în două rînduri și, presupunînd că ne-am fi încrucișat săbiile, i-aș fi făcut două frumoase, „butoniere". După-amiaza, cel mai adesea îl însoțesc în plimbările pe care le face călare și mă încredințează că nu sînt deloc mai prejos decît amazoanele pe care le admiram atît de mult pe aleile din Hyde Park. Dar curînd m-am simțit obosită și a plecat singur mai departe. Cît de tare îmi bătea inima văzîndu-l cum se depărtează pe drum, drept în șa, vioi ! Ne-am despărțit la grilajul parcului și, înainte de a urca în cameră, am vrut să fac cîțiva pași prin grădină ; turturelele veniră îndată să zburătăcească în jurul meu. Una mi-a poposit pe umăr, alta pe mînă. Îmi place să simt pe pielea, zgîndărită de firavele gheruțe trandafirii, povara călduță a acestor păsări fragile. Am apropiat de obraz turturica ale cărei picioare firave îmi strîngeau, asemenea unei nuieluțe, un deget ; nu se arăta deloc sperioasă, îmi scotocea printre buze, de parcă voia să-mi ciugulească un dinte. (Dragul meu soț, mereu curtenitor, îmi spunea într-o împrejurare asemănătoare, că lacomei aceleia i s-a părut că a găsit un bob de orez.) Păunul Bajazet se plimba grav de-a lungul unui strat de clopoței albi și albaștri, clătinîndu-și egreta și își îndrepta uneori spre mine ochiul mic și rotund, parcă pentru a mă pofti să-l urmez. I-am ascultat chemarea și curînd m-am pomenit încărcată de flori. Gingașii clopoței ai corolelor îmi mîn-

gîiau obrajii și îmi aduceau în nări parfumul subtil, ușor acidulat, în care se adunase, parcă, primăvara toată. Inima mi se umplea nemăsurat de duioșie și am început să fredonez refrenul cîntecului *Bătrînul pescar din Pisa :*

„Un val e viața. Zi de zi
Ne pune stavili împlinirii.
Nesocotit cel ce se încrede
Și mării-n clocot, și iubirii !“

Ce-i drept, cuvintele acestea nu se potriveau defel cu starea mea sufletească. Eram fericită, negrăit de fericită ! Pentru ce m-aș fi temut ? Și de cine ? Plăsmuitorii de ritornele sînt mult prea zoriți să-și închipuie — numai pentru că au avut nefericiri ori fiindcă melancolia este la modă — că toți îndrăgostiții trebuie să guste din aceleași amaruri.

Cînd m-am înapoiat în salon, unde voiam să-mi pun clopoțeii în jardinieră, am văzut-o pe Zabeth așezată lîngă o fereastră. Ținea pe genunchi o carte din care nu citea și pe loc m-am învinuit pentru egoismul meu. Deși nu lăsa să-i scape nici un vaier, am bănuit de mult că sora mea este măcinată de un rău adînc, care își are izvorul în tainițele sufletului. Nu i-am pus niciodată întrebări, căci există răni mereu vii, ce nu trebuie atinse nici chiar cu grijă, de nu vrem să înceapă iarăși a sîngera. Dar zadarnic ar fi să negăm ceea ce este prea limpede. Ori de cîte ori Charles primește vreun mesaj de la fratele său, devenit în America vînător de animale cu blănuri scumpe, Zabeth se trădează. Soțul meu citește scrisoarea cu glas tare și nu ia seama la nimic, căci pînă și oamenilor celor mai inteligenți le lipsește adesea virtutea aceea feminină de a descoperi durerea ascunsă după semne care nu înșeală. El citește, iar Zabeth își mușcă buzele, își frămîntă mîinile în poală și, oricît s-ar strădui să dea

dovadă de o nepăsare comandată, totul vădește într-însa o dragoste nefericită. De ce a plecat Sigismond ? Dacă ceea ce mi-e frică să presupun este adevărat, nu aș mai putea afla alinare.

„Un val e viața. Zi de zi
Ne pune stavili împlinirii...“

Sărmane Sigismond ! Sărmană Zabeth !

25 august, 1807

Am recitit acum paginile scrise în urmă cu cinci ani și mai bine, cu prilejul celei de a treia aniversări a căsătoriei noastre. Eram pe atunci copleșită de fericire. Viața se desfășura înainte-mi precum un covor de trandafiri fără spini. De atunci a trebuit să mă mulțumesc cu mai puțin și mă întreb, la anumite ceasuri, dacă nu cumva soarta Zabethei, care nu a încetat să viseze la o fericire de neatins, nu este mai de pizmuit ca a mea. Cînd, în 1803, Sigismond s-a înapoiat din America, a petrecut o săptămînă la castel. Încă din prima zi Zabeth părea cu totul alta. Își alegea rochiile cu deosebită grijă, stătea, la nesfîrșire, în fața oglinzii pentru a se pieptăna, se ungea pe mîini cu alifie de migdale... Zadarnică osteneală, vai ! căci pelerinul din America părea să nu vadă nimic. Își istorisea aventurile trăite în Lumea nouă la sute de leghe la nord de Marile Lacuri, unde străbătuse întinse pămînturi acoperite de zăpadă, cu sănii trase de cîini mai sălbatici decît lupii. Pe cursuri de apă înghețate pescuise ciudați pești mustăcioși, după ce mai întîi spărgea gheața, iar pe malul mării polare se hrănise cu grăsime și carne de focă crudă. Vorbea cu o nemăsurată volubilitate, ca pentru a se ameți și, dacă era limpede că-mi ocolea privirea, în schimb se adresa cu plăcere Zabethei, care se lăsa înșelată de interesul acela menit, de fapt, doar clipei.

Nu mai încăpea îndoială. O plîngeam pe Zabeth din toată inima, îl plîngeam și pe fratele soțului meu, dar ce puteam face ? Sigismond a plecat foarte repede, spre a se angaja în armata Corsicanului ; ne-a lăsat un indian care avea să o sfîrșească rău și, de atunci, n-am mai aflat de soarta lui decît prin scurte răvașe trimise din cele patru colțuri ale Europei. Această totală prăbușire a viselor din inima Zabethei a frînt în ființa ei un resort, cel al tinereții de bună seamă ; înainte de reîntoarcerea lui Sigismond, o nădejde nestinsă îi mai pîlpîise în suflet, dar faptul că își încercase norocul și că îndurase o înfrîngere, atît de totală, a făcut-o să capete încă de pe atunci înfățișarea uscată și veștedă pe care i-o vedem astăzi. Ai putea-o lua drept o fată bătrînă încremenită în nemăritișul ei, de nu ar fi fost flacăra aceea mistuitoare care nu a încetat să ardă în minunații ei ochi negri.

Scriam mai adineauri că mi se întîmpla să mă întreb dacă ursita Zabethei nu era cumva mai bună decît a mea ; dovedeam astfel foarte multă nerecunoștință față de pronie. Cîte femei nu și-ar da, fără să șovăie, zece ori douăzeci de ani dintr-o viață meschină și posomorîtă, pentru a trăi măcar o singură zi fericirea de care m-am bucurat deplin ! Vorbesc de fericirea mea la trecut ; din pricina aceasta s-ar putea spune că o iau razna ; dar sînt astfel făcută încît nu pot suferi să nu fiu la fel de fericită azi ca ieri. În ochii mei o femeie iubită mai puțin nu se deosebește de alta care nu mai este iubită.

Că soțul m-a iubit cu patimă, că nutrește pentru mine, după opt ani de viață îngemănată, un simțămînt rar, este drept și ar trebui să-i aduc cerului mulțumiri. Dar nu înseamnă oare a iubi mai puțin dacă te afunzi în siguranța unei fericiri dobîndite, pînă într-atît încît nu te mai gîndești să veghezi asupră-i, să o aperi ? Dacă gelozia este cel mai adesea o dovadă de dragoste, încrederea oarbă nu

vestește cumva un început de indiferență și, oricum, o răcire ?

Primii șapte ani ai căsătoriei mele au avut strălucirea unor zori ce păreau fără sfîrșit. În fiece dimineață regăseam un Charles de Saint-Ange la fel de atent și delicat ca în prima zi a logodnei noastre. O fericire ca cea cu care m-am hrănit nu poate încăpea în cuvinte. Gîndurile lui erau și ale mele, iar plăcerile sale se împleteau cu ale mele. Ne duceam la toate recepțiile care se dădeau de la Metz pînă la Nancy ; mergeam ades în cele două orașe, iar de două ori pe an la Paris, unde ne distram ca niște copii. Mereu ostil lui Bonaparte și Curții sale de parveniți, soțul meu prefera să mă ducă la balurile populare din grădinile cîmpenești, pe care le numea „baluri de cîrciumioară" și pe care le socotea mai alese decît amuzamentele de la Tuileries. Mai bună mi-a rămas însă amintirea serilor noastre petrecute la operă, unde aplaudam, în *Don Juan* și *Orfeu* pe dansatorii Dupont și Vestr'Allard, fără să dau uitării Teatrul Italian, unde am învățat să cunosc minunatele compoziții ale lui Paesiello și Cimarosa. Dar la ce bun să mă întorc la vremurile acelea de fericire — în care nimic nu îmi era nedăruit, nimic, într-adevăr — de vreme ce tocmai acel prinos al cerului, nepreţuita bucurie adusă de zîmbetul unui copil, îmi lipsea ?

Anul trecut, într-o zi de aprilie, în timp ce ploaia își întindea perdeaua plumburie peste valea lui Rupt-de-Mad, i-am destăinuit lui Charles, îmbujorîndu-mă, că și această dorință, singura pe care o mai purtam în suflet, avea să se împlinească de Crăciun. Era străluminat de fericire. Mă copleșea cu poveţele, îmi arunca priviri neliniștite, voia că aducă un doctor din Metz, ori de cîte ori mă găsea întrucîtva palidă. Să fi însemnat oare lucrul acesta vreo tainică înștiințare, vreo prevestitoare temere înainte ca drama să se fi produs ? În pofida atîtor îngrijiri, peste

trei luni mi s-a întîmplat să cad foarte rău în parc ; a doua zi, nădejdea noastră de a avea urmași se spulberase. Am încercat o tristețe amară și mai mult sporită în fața dezamăgirii pe care Charles nu izbutea să mi-o ascundă. Dar nenorocul meu nu avea să se oprească aici. A început să mă mistuie febra și, în afară de scurte răstimpuri, care mă lăsau sfîrșită și cu capul golit parcă, ea m-a chinuit șase nesfîrșite săptămîni. Trebuie să adaug că în tot răstimpul acesta de amărăciune soțul s-a arătat mai atent cu mine ca niciodată. Voia să stea aproape tot timpul la căpătîiul meu ; eu eram aceea care stăruiam să mai ia aer și nu-mi dădea ascultare decît cu mare părere de rău.

Convalescența s-a prelungit mult timp. Cînd în sfîrșit fierbințelile mi-au dat pace, m-am simțit atît de toropită și neputincioasă, încît am fost silită cîteva luni să duc o viață casnică, șterșă. Oricum, Charles nu înceta să-mi dovedească înțelegerea, dar după ce primejdia a fost cu totul înlăturată, el a început să mă privească, încetul cu încetul, mai mult ca pe un copil plăpînd ce se cuvine ocrotit. Sufeream cînd îl vedeam cum, parcă datorită unei forțe ascunse și fatale, se depărtează de mine, dar evitam să mă plîng, cîtuși de puțin chiar, în nădejdea că odată cu deplina mea însănătoșire avea să fie din nou pentru mine așa cum îmi fusese dat să-l cunosc.

În sfîrșit, mi-am recăpătat puterile. Am părăsit jilțul împodobit cu lebede și palmete în care îmi petrecusem zile atît de triste, în timp ce Charles, în urma stăruințelor mele, cutreiera cîmpurile în lung și în lat. Dar se obișnuise ziua să iasă singur, așa cum seara mă săruta pe frunte, iar după aceea se retrăgea imediat în camera sa. Cînd l-am rugat, prima oară, să-mi înșeueze calul spre a-l însoți, s-a împotrivit :

— Cum poți crede, draga mea, una ca asta ? Ai săvîrși o mare nesăbuință !

M-am înfrînat să nu mai stărui. Pentru întîia oară inimile noastre nu mai băteau la unisón și am înțeles că trebuia să-mi recuceresc bărbatul. Nici o clipă nu m-a străbătut gîndul că nu aș putea izbuti. Înainte de accidentul acela fusesem cochetă din plăcere ; mai apoi am devenit astfel din calcul. Oglinda îmi dădea de știre că suferința nu mă slutise. Nimic deci nu era încă pierdut. M-am întrecut în a-mi face rochii frumoase, care nu smulgeau totuși soțului meu decît zîmbete ori spumoase vorbe de curtenie. Buclele *„à la Ninon"* au fost înlocuite cu acea pieptănătură *„à la Fontanges"*, din nou la modă, cu conci și rînduri de zulufi care îmi schimbau chipul alungindu-l. Să fi fost oare inspirată transformarea ? Eram ispitită să o cred, văzîndu-l pe Charles de-a dreptul țintuit locului, de îndată ce m-am înfățișat lui astfel schimbată după o călătorie pe care o făcusem la Metz în tovărășia Zabethei.

— Marie-Françoise, mi-a spus el, nu cumva visez ? Este oare cu putință să te fi făcut și mai frumoasă ?

Gîndeam că într-adevăr cîștigasem partida ; dar numai pînă în clipa în care, pe pragul camerei mele, m-a sărutat pe frunte și mi-a șoptit cu vană duioșie :

— Mă tem, scumpa mea, că lungul drum cu trăsura te-a cam istovit. Odihnește-te bine.

Și a plecat.

Mă prăbușeam de mult prea sus. Abia am intrat în camera mea, că m-am aruncat pe pat și am izbucnit în lacrimi. Oare Charles încetase să mă mai iubească ? Eram o femeie înșelată ? Îmi era cu neputință s-o cred, iar deznădejdea nu voia să mi se cuibărească în inimă. Plîngeam, dar alungam resemnarea ca nevrednică. Ce voiam de fapt ? Ca soțul să vadă iarăși în mine femeia care fusesem pentru el, așa cum dealtfel și eram, în pofida răcirii sale de neînțeles. Gîndul acesta mă lumină deodată, am ticluit

un plan a cărui simplă înfăptuire mi se păru atît de fără cusur, încît am adormit molcomită.

A doua zi m-am sculat în zori, am coborît la grajduri, mi-am înșeuat singură calul cel mai nărăvaș, pe nume Faraon și am pornit în galop. Era o dimineață de februarie senină și rece, scînteietoare sub promoroacă. Goneam, îmboldind animalul care se dovedise la început îndărătnic și clocotitor, apoi încetul cu încetul supus și blînd în mîna mea. Cînd, după o cursă zdravănă, făcută aproape dintr-o răsuflare, am ajuns iarăși la grilajul castelului, ceasul prînzului se vestea peste cîmpie. Am sărit de pe cal înviorată. Din pîntecele lui Faraon țîșneau aburi, iar de-a lungul picioarelor sale lucinde alergau fiori mărunți.

De la una din ferestre Charles mă văzuse venind. Mi-a ieșit în întîmpinare, cu fruntea grea de o neliniște care îl hărțuise încă de dimineață.

— În sfîrșit, iată-te ! spuse el cu glas schimbat. Ești sigură că nu ai răcit ?

Mă simțeam într-adevăr puțin istovită, dar era o oboseală dintre acelea plăcute și menite unui trup sănătos. Charles îmi aruncase pe umeri o mantie și mă strîngea lîngă el în timp ce urcam treptele peronului.

— Doream atît de mult să pun iarăși mîna pe hățuri ! i-am spus într-un suspin. Chiar de ar fi să o plătesc cu opt zile de dureri de șale, tot nu mi-ar părea rău.

— Dar la neliniștea mea nu te-ai gîndit ? a urmat el. Marie-Françoise, îmi făgăduiești pe loc că nu vei reîncepe o asemenea escapadă, fără a-mi da de știre ?

I-am fluturat pe sub nas vîrful cravașei și i-am răspuns nestînjenită :

— O, tiran urîcios !

În timpul dejunului mă pierdea din ochi, nu altceva ; îi recunoșteam privirea, era aceea cu care mă dezmierdase la începutul însoțirii noastre. Așadar experiența izbutise,

dar o socoteam încă nemulțumitoare. După-amiază m-am plîns că nu-mi este prea bine și am urcat în camera mea, cerînd să mi se aducă cina acolo. Charles voi să ia masa cu mine. Deși toată comedia aceasta mă cam stingherea, m-am prefăcut că abia mă ating de hrană. Nu-și ascundea neliniștea pe care indispoziția mea, perfect jucată, i-o pricinuia. L-am rugat să se retragă devreme, sub motiv că aș avea mare nevoie de odihnă. Mi s-a supus, dar sărutul pe care mi-l dărui la despărțire, mai apăsat, mai drăgăstos, era mult diferit de cel din celelalte seri.

Ziua următoare, mi-am reînnoit escapada ecvestră, tot atît de devreme ca și în ajun, și am găsit la înapoiere un soț tulburat peste măsură.

— Zău așa, Marie-Françoise, văd că te porți tare rău cu mine și mă întreb pentru ce...

— Caută, frumosule cavaler, l-am zădărît eu, rîzînd.

La masă am dovedit o exuberanță care, după tînjitoarea stare din ajun, îl descumpăni și mai mult. Omul acesta atît de subtil își pierduse harul răspunsului imediat.

— Să mi se fi schimbat soția ? zise, în timp ce treceam în salon ?

— Nu cumva soțul e cel care s-a schimbat întîi ? i-am întors-o neșovăielnic.

Mi-a aruncat o privire ascuțită, în timp ce, după un hohot de rîs, m-am așezat la pian și am început să cînt cu glas scăzut :

„O flaut al iubirilor mele,
Care-o-mbrăcai pe Lizette în podoabe de stele,
Cu deșartă speranță
M-ai dăruit în clipa cea grea ;
Cîntă azi nestatornicia ei
Și credința statornică a mea.“

Nu l-am scutit de nici un cuplet. M-a ascultat, fără să crîcnească, pînă la sfîrșit, cînd am nuanțat totul cu o ușoară ironie :

„Zi de zi, chipul ei e tot mai plin de culoare
Frumusețea ei răsfrîntă în mine, mă doare,
Zîmbetele ei dăruite altora greu mă rănesc
Necredincioasă mi-i,
Dar mereu o iubesc !“

Cînd am încheiat ultimul vers, am simțit două mîini apăsîndu-mi umerii, iar pe ceafă buzele sale fierbinți. Aș fi putut opri aici încercarea și să mă dărui cu tot sufletul dragului meu soț. Dar suferisem prea mult din pricina nepăsării lui din ultimele luni. Și m-am depărtat de el cu blîndă hotărîre :

— Se poate, Charles ? Dacă tocmai acum ar intra Zabeth ?

Dintr-o dată palid, s-a tras puțin înapoi și a murmurat:

— Iartă-mă.

În clipa aceea era la rîndul lui frămîntat și nu știu cum de m-am stăpînit să nu-i sar de gît. Dealtfel și schimbase subiectul, vorbea despre o boală numită eparven, care dăduse peste calul Brutus și pentru care era nevoie de ajutorul veterinarului.

— Mă duc cu Faraon, să-l aduc, a spus el. Peste trei sferturi de oră voi fi înapoi.

Și a plecat. M-am dus în camera mea unde, prefăcîndu-mi scrisul, am ticluit următorul răvaș :

„Domnului conte de Saint-Ange,

Este o mare greșeală să bați drumurile și să-ți lași soția singură acasă. Sînteți chiar așa sigur de ceea ce face a dumneavoastră, cînd vă închipuiți că stă cuminte și bla-

jină lîngă foc? Spre a vă lămuri, fiți așadar astăzi de strajă, la ora patru, în locul denumit «Steaua cea bună». Vă făgăduim că nu veți regreta drumul făcut.“

Mi-am mușcat ușor coada penei de scris ; am șovăit o clipă, după aceea am semnat : *„Sfinxul nisipurilor“*. Un nechezat, ce se auzea în curte, m-a înștiințat că în momentul acela Charles pleca. M-am dus pe dată în camera sa de lucru și am pus biletul la vedere, pe birou. Nu-mi mai rămînea după aceea decît să-mi pun redingota cu guleraș de hermină și să mă îndrept, fără grabă, spre răspîntia „Steaua cea bună“. Ce avea să facă Charles la înapoiere, după ce va fi citit răvașul ? Lovitura pe care urma să o primească, avea să fie oare îndestul de puternică, spre a mi-l înapoia pentru totdeauna ? Nu vedeam nimic din ce se petrecea în jurul meu și aproape că nici nu am ostenit urcînd dealul Villecey, într-atît de cufundată eram în gîndurile mele care, necontenit îmi aduceau în față neliniștitoarea întrebare. Cînd am sosit la răspîntie, unde se împletesc patru cărări de pădure, am tras adînc în piept mireasma mușchiului, a frunzelor ruginii și a scoarței umede a copacilor. Vîrfurile mestecenilor se legănau ușor. Am zărit coada roșcovană a unei veverițe ce alerga, pierzîndu-se pe trunchiul unuia dintre copacii care marchează zona de tăiere.

Fără îndoială, Charles venise pînă la intrarea în pădure călare pe Faraon și îl priponise apoi de un arbore. Oricum, nu-l așteptam chiar așa repede. Stăteam, atentă, la pîndă ; deodată am deslușit, nu departe, un zgomot de crengi. M-am pitit îndărătul unui stejar.

Era el, într-adevăr. În loc să o ia pe același drum pe care venisem eu, se năpustise prin tufărișuri, înaintînd acum cu pași prevăzători. A venit clipa cînd i-am zărit între doi arbuști printre care își croise drum dînd crengile

la o parte, chipul răvășit. Era cu capul descoperit, iar semnul acesta al grabei cu care se năpustise pe urmele mele vădea cît de mult îl scosese din obiceiurile sale lovitura dată de răvașul meu. Văzînd că răspîntia era goală, a ieșit din desiș, a privit la dreapta și la stînga, mergînd înainte și întorcîndu-se pe urmele pașilor săi. L-am lăsat să se răsucească astfel în loc cîteva clipe. Apoi se găsi dintr-o dată atît de aproape de mine, cea ascunsă îndărătul copacului, încît mă întrebam cum de nu-mi auzea cumplitele bătăi ale inimii. A scos dintr-un buzunărel ceasornicul de aur ornat cu emailuri, i-a deschis capacul și a clătinat din cap. Părea descumpănit. În sfîrșit am ridicat de jos o pietricică, pe care i-am aruncat-o în spate, între umeri. S-a întors dintr-o săritură, ca un ocnaș atins de fierul roșu.

— Marie-Françoise ! a strigat.

Am țîșnit din ascunzătoare și l-am atacat de-a dreptul:

— Așadar, Charles, ai venit ; prin urmare te-ai îndoit de mine și ai venit.

A înțeles pe loc cine era „Sfinxul nisipurilor".

— Iartă-mă, a spus el simplu, nu știam că te iubesc atît de mult.

Nici un cuvînt de dojană pentru urîcioasa-mi glumă. M-a strîns la piept în tăcere și i-am răspuns la îmbrățișare. Apoi m-a luat în brațe și m-a purtat astfel pînă la marginea pădurii unde, așa cum bănuisem, Faraon, legat de un copac, lovea nerăbdător din copite.

Scena s-a petrecut ieri. Din clipa în care m-a luat în brațe, mi-am regăsit soțul. Să fi greșit oare că l-am pus la încercare ? Fără îndoială că nu, de vreme ce șiretlicul mi l-a dăruit așa cum fusese înainte de necazul nostru. Cu toate acestea — poate din pricina faptului că am retrăit în cuget, pentru a le putea așterne apoi pe hîrtie, acele nesfîrșite luni de tristețe și părăsire, mă apasă o ne-

înțeleasă melancolie, iar melancolia aceasta, împletită din părerea de rău pentru mîngîierile neîmplinite, așterne parcă un văl întunecat peste strălucitoarea zi. O dulce istovire coboară în trupul meu. Îmi aștept soțul plecat la Mars-la-Tours. Mă chemase să-l însoțesc, dar drumul era prea lung. Înainte de a pleca l-am strîns însă cu patimă la piept, iar el m-a mîngîiat pe păr. Ce umbre mi-ar mai putea întuneca acum fericirea? Trebuie să fiu pe deplin mulțumită și, dacă trebuie, de ce n-aș fi?

15 decembrie, 1807

Aștept un copil care, cu voia Domnului, va vedea lumina zilei în primele zile ale primăverii. A venit din nou iarna. Dimineață, geamurile mele sînt poleite cu gheață. În toate încăperile castelului focurile ard strașnic, căci Charles se teme pentru mine de cel mai ușor guturai. Își amintește de primul accident și mă îndeamnă la prudență. Luna trecută am făcut o călătorie la Paris. Nu-i dezvăluisem încă starea mea, astfel că am putut umbla în voie pe la negustătorii de noutăți, am putut frecventa sălile de spectacol, distrîndu-mă din orice și din nimic, asemenea unei femei tinere abia măritate. Am pozat și pentru pictorul Isabey, care a izbutit să scoată un foarte frumos pastel. Îmi făcuse mai de mult un portret în miniatură, sînt de atunci vreo cinci ani, iar acum m-a dăruit cu alese complimente privind ceea ce numea el „însorita-mi tinerețe". Mi-am spus atunci că pășeam către douăzeci și cinci de ani și că, dacă chipul îmi mai vădea vîrsta adevărată, inima îmbătrînise în trecerea anotimpurilor iubirii, precum o frunză chircită pe ram de vînturile reci ale toamnei.

În chiar ziua înapoierii noastre la Castel, Charles a aflat că aveam să-l fericesc ca tată. Din nou și-a arătat nemăsurata-i bucurie, apoi s-a neliniștit pentru pricina

că, deși știam lucrul acesta, mă lăsasem pradă nesiguranței unei călătorii istovitoare. Există oare între bărbat și femeie, chiar cînd se iubesc cu patimă, un zid în stare să-i împiedice să se vadă așa cum sînt și, ca atare, să se înțeleagă ? Din ziua ceea soțul meu se poartă cu mine ca după dureroasa întîmplare din anul trecut. Prevenitor, drăgăstos, plin de gingășie, el îmi veghează aproape fiecare ceas din zi și s-ar putea zice că simțămîntul de iubire a fost înlocuit cu un altul, cu cel al protectorului, al tatălui. Da, cu cît cuget mai mult la asta, cu atît se înstăpînește în suflet o anume credință : Charles nu mai vede în mine decît mama, de pe acum îl preferă pe copil și, în ciuda care mă cuprinde, mă întreb uneori, dacă nu mă roade cumva o neînțeleasă gelozie împotriva rodului pe care îl port și care nu ar trebui să-mi sădească în suflet decît o simțire duioasă... De ce nu am pe cineva căruia să mă destăinui ? Pentru ce o rușine de nebiruit mă înfrînează să-i mărturisesc totul soțului ? Ce neînțelegere îngrozitoare ne desparte ? Oare bărbatul și femeia își stau mai mult împotrivă decît se completează ? Să-mi fie dat cumva să văd plecînd pentru totdeauna dragostea aceasta recîștigată ? O mamă nu poate rămîne în același timp și o iubită ? Oare natura se dovedește mereu oarbă și surdă în planurile ei, la fel de indiferentă la tînguirile noastre ca și în fața trîmbelor de colb ce vibrează într-o rază de soare ?

Atît scrisese mama. Mi-am ridicat fruntea înfierbîntată. Toate tainele își aflaseră cheia ; cunoșteam acum firele care mînuiseră cele patru destine. Marie-Françoise de Saint-Ange se găsise, fără voie, în inima dramei. Din pricina ei suferise unchiul Sigismond și, alături de el,

mătușa Zabeth. Și tot din pricina ei, de douăzeci de ani, tata nu mai era decît un trup văduvit de suflet. A înțeles prea tîrziu că nici o ființă pe lumea aceasta nu l-ar fi putut face să uite încîntătoarea fată din Marylebone. După ce m-am întors din pension, asemănarea mea cu moarta îl amăgise cîtăva vreme : o regăsea în mine. Dar curînd și-a dat seama că o fiică nu putea înlocui o soție ; se întorsese la amarurile sale. Dintre toți acești oameni care se iubeau, nici unul nu știuse să doboare la timp zidul despre care vorbea mama, spre a înțelege și a se face înțeles. Nici unul nu voise să-și deschidă tainițele sufletului, iar marea lor suferință, îngemănată, izvora întreagă — fără a mai vorbi despre fatalitatea iubirii — din acea funestă cerbicie.

Iată învățămintele pe care le scoteam la lumină din destăinuirile de dincolo de moarte ale unei mame. M-am ridicat, spre a vedea, în jur, într-o clipă de ameteală, rotitorul dans al păstorilor sinilii ce însuflețeau tapiseria din camera mea. Mi-am trecut o mînă peste frunte, am deschis ușa și am auzit glasul tunător al unchiului Sigismond.

— Ascultă, frate al meu, striga vechiul comandant din regimentul de gardă, vreți să mă vedeți preschimbat în efigie de mausoleu, de mă siliți să stau astfel întins ca un rege lenevos ? La naiba :

„La pîndă, te ferește,
La hăituială, grăbește !“

Am coborît în camera sa. Tata și mătușa Zabeth se străduiau din răsputeri să-l împiedice să se ridice. Se zbătea ca un diavol, strigînd sus și tare că i-ar fi lesne să pășească de s-ar sprijini în două bastoane. Îi priveam pe toți trei și îmi spuneam că, în curgerea anilor, se obișnuiseră întrucîtva cu pierderea sau absența fericirii. În ceea

ce mă privea însă, nu ; nu voiam să îndur asemenea renunțare, asemenea ofilire. Atunci, de o mie de ori mai bine sfîrșitul sfîrșitului.

M-am apropiat de pat și i-am spus unchiului că nu era deloc cuminte. Pe dată și-a moicomit glasul.

— Ei da, cînd se amestecă și îngerii ! a spus.

Apoi a schițat un gest de neputință și un zîmbet bun i-a luminat obrazul ars de soare și vînt.

VIII

INTRUSA

UNCHIUL SIGISMOND S-A ÎNSĂNĂtoșit de-a binelea, fără să șchioapete cîtuși de puțin și mi-a fost dat să cunosc șase luni de fericire. Nu leg deloc, la întîmplare, aceste propoziții mult diferite, căci odaia unchiului rănit mi-a fost hărăzită drept loc ales în care am gîndit că voi putea deslușI taina unei vieți menită ursitei sale. De aici înainte mă credeam înarmată spre a o îndruma pe a mea către armonioasa-i împlinire și, degrabă, m-am apucat să-mi preschimb doctrina în faptă. Pilda mamei mele și a mătușii Zabeth îmi arăta cu deosebire ce anume trebuia să ocolesc. În iubire, stavila cea mare o închipuie tăcerea în care se zidesc oamenii ; mai bine să înduri cea mai sîngeroasă dintre rănirile sufletești decît să lași să-ți scape, din trufie ori nevolnicie,

singurul prilej de a cunoaște viața către care năzuiești din toată puterea ființei tale.

În ce mă privește, nu aveam vreo pricină — pînă atunci cel puțin — să mă plîng de bunătatea cerului. Ziua petrecută la Turnul Praga nu-mi adusese o simplă făgăduință ; viitorul mi-a fost scris atunci cu slove de foc. François îmi sărutase mîna, buzele sale îmi atinseseră fruntea ; îi citisem în priviri simțămintele pe care se înfrînase a mi le spune. Poate că mai șovăia din pricina vîrstei : douăzeci de ani mă despărțeau de el ; dar părea atît de tînăr și apoi ce înseamnă douăzeci de ani mai mult ori mai puțin, cînd este vorba de o dragoste împărtășită? Temerile sale nu mi-l puteau face decît și mai drag, iar grija de a i le spulbera însemna pentru mine cea mai dulce dintre îndatoriri. Oare nu-mi dăduse a înțelege, dealtfel, cu încîntătoare discreție, că destinul putea fi ajutat ?

În săptămînile ce urmară, nu am lipsit de la datorie, desigur în complicitate cu căluțul meu de Spania. Nimic nu i-ar fi fost mai ușor lui François d'Arconville, dacă ar fi vrut să mă ocolească, decît să-și schimbe drumurile. Dar le urma pe aceleași și cunoșteam cu precizie ora din dimineață la care Pyrame se ivea pe clina dealului Norroy, cunoșteam în ce clipă a după-amiezii Thisbé lăsa la dreapta drumul spre Novéant. Nu m-a chemat anume nici măcar o singură dată ; în principiu, întîlnirile noastre se dovedeau necontenit rodul unor fericite potriveli. Totuși, de prevedea că o anume împrejurare avea să-l împiedice, într-o zi sau alta, să-și facă plimbarea, îmi dădea de știre, așa ca într-o doară, prin cîteva vorbe strecurate în conversația noastră. Înțelegerea dintre noi își afla oarecum temeiul într-un contract natural, într-un angajament tacit, mutual. Cînd îl zăream venind din depărtare, nu grăbeam pasul calului ; trăiam atunci o bucurie nouă,

și nu dintre cele mai mărunte, aceea de a mai amîna puțin clipa în care urma să-i vorbesc, de vreme ce știam bine că acea clipă se apropia. Cînd, în sfîrșit, ajungeam unul lîngă celălalt, zîmbetul meu, geamăn cu al său, însoțit de un amical gest cu cravașa, grăiau despre mulțumirea amîndurora. Caii nechezau și loveau pămîntul cu copitele, firișoare de abur le țîșneau din nările fremătînde, iar eu îl întrebam pe François :

— Încotro mergem ?

Uneori îmi răspundea : „Unde ne va călăuzi ursita !“ și porneam în galop întins. Alteori : „Trebuie să atacăm careul acesta de austrieci, domnule mareșal !“ și atunci porneam într-un galop nebunesc ; sau se mai întîmpla și așa : „La ordinele dumneavoastră, vicontesă !“, iar eu răspundeam : „Atunci, la pas“. Cît a ținut vremea urîtă, rareori coboram de pe cai, ceea ce nu ne împiedica să schimbăm unele cuvinte, cînd totuși iuțeala cu care înaintam ne-o îngăduia. Îi puneam întrebări privitoare la campaniile sale și, cu toate că nu-i plăcea să se fălească, îmi istorisea cîteva dintre expedițiile la care luase parte : Iena, unde își amintea că împărțise atîtea lovituri infanteriștilor regelui Prusiei, încît opt zile și mai bine fusese nevoit să umble legat la încheietura mîinii ; apoi Wagram, unde aceeași ghiulea care îl ucisese pe generalul Lassalle îi doborîse și lui calul, al cărui leș îl ocrotise de copitele a șase escadroane ; după aceea Saragosse, unde un blestemat de monah cu mitră îi frînsese, în creștet, cîrja abațială, în timp ce cu stînga schița semnul izbăvirii. Cea mai urîtă amintire era legată de nenorocita bătălie de la Torres Vedras, unde înflăcărarea îl mînase atît de adînc în inima liniilor dușmane, încît uniformele roșii îl făcuseră prizonier. Aștepta pe atunci galoanele de căpitan, dar cariera i-a fost, în felul acesta, distrusă.

— Ce-ar fi să-mi povestești, la rîndul dumitale, viața petrecută la mînăstire, draga mea Zulmé ?

Ce amintiri vrednice de un cavaler al lui Lassalle aș fi putut depăna ? O elevă de la pensionul Sacré-Coeur se scoală în zori, cîntă la capelă, studiază cu măsură, învață să coasă, doar atît cît este nevoie, se exersează să-și plece ochii ; apoi, iarna, în curtea interioară a mînăstirii, iar vara pe aleile parcului, își deșartă în inima unei prietene — care pentru mine se numea Solange de Harpé — tainele unui suflet bîntuit de nelămurite dureri.

— Nu-ți cer să-mi destăinui secrete, frumoasă școlăriță de pension, adaugă vechiul soldat din cavaleria ușoară. Spune-mi doar cîte ceva despre prietena dumitale.

Iată un subiect menit să-mi placă. Nu am nevoie să închid ochii ca să-mi apară în față, de parcă abia ieri aș fi plecat de lîngă ea, fata aceea mlădioasă și subțire, cu păr arămiu, cu piele sidefie, cu ochi mari de un albastru-verzui și cu gene lungi, tremurătoare. Îmi amintesc frumoasele ei mîini cu încheieturi delicate, gura mîndră, zîmbetul cald, însorit. Eram tot timpul împreună și nu ne ascundeam nimic. La pension, cea mai bună perioadă din an era începutul verii. Balsamul îmbătător al molinului și caprifoiului se înălța din tufele bine îngrijite ale parcului. Mergeam, ținîndu-ne de mijloc, pînă la un castan aflat la capătul unei mari alei și înconjurat de o bancă din piatră de forma potcoavei. Ne așezam pe banca aceea și, strîns lipite una de alta, priveam la cerul cu ape verzui pe care cea dintîi stea își croia urcușul, în timp ce o pitulice din partea locului preludia pe deasupra capetelor noastre.

Cavalerul, încîntat de tabloul acesta, suspina :

— Cît de mult aș fi vrut să mă aflu acolo, între voi două.

— Într-adevăr, domnule d'Arconville, nu gîndeam să aveți o inimă atît de mare.

Se întorcea spre mine, licărul unei șovăieli îi trecea peste chip și de bună seamă că nu găsea nici un răspuns potrivit cu situația, căci rostea pe negîndite :

— Trebuie atacat careul acesta de austrieci, domnule mareșal !

Și dădea pinteni calului, în timp ce al meu anevoie se putea ține după Thisbé pornită în galop întins.

Astfel au zburat lunile de iarnă. Dacă ar fi să privesc lucrurile la rece, ar trebui să spun că nici cînd au răsărit cele dintîi floricele de ciuboțica-cucului, prin pajiștile umede ale lui Rupt-de-Mad, intimitatea mea cu François d'Arconville nu înaintase nici măcar cu un pas. Vreau să spun că sărutările de la Turnul Praga nu s-au repetat. Totuși, cînd mergeam împreună călări, o pace cobora înlăuntrul meu, un simțămînt de uluită așteptare, care își putea ajunge sieși și care mă umplea de un tremur fermecător. Să ne întîlnim pe drum, de mai multe ori pe săptămînă, fie și pentru a vorbi de cu totul altceva decît despre dragoste, nu însemna oare că ne făuriserm un obicei drag pe care, încă de pe atunci, îl socoteam mult trebuincios vieții mele ? Mai rămînea de văzut dacă și cavalerul meu gîndea la fel și, cu toate că purtarea sa mă îndemna să o cred, simțeam arzătoarea nevoie a unei încercări care să-mi aducă deplina încredințare.

Se întîmplă ca o indispoziție neprimejdioasă să mă țintuiască în casă aproape o săptămînă. Nu-l puteam vesti pe François în nici un fel, iar hotărîrea-i îndărătnică de a se însingura nu-mi îngăduia să nădăjduiesc a-l vedea la castel. Cît de nesfîrșite mi s-au părut zilele acelea și cu cîtă emoție m-am săltat în șaua albului Bucefal, de îndată ce mi-am recăpătat puterile ! Mai vioi ca niciodată, pe My Heart, unchiul Sigismond a vrut să mă însoțească în prima mea plimbare. Aș fi ales singurătatea, dar ce temei

vrednic de luat în seamă puteam aduce capriciului meu? Trebuie să arăt aici că nu-i tăinuiam familiei mele întîlnirile cu cavalerul d'Arconville, că uneori drumeţeam împreună. Iată pentru ce tata nu s-a mirat cînd, într-o zi, s-a întîlnit cu noi pe drumul ce leagă Pagny de Bayonville : călăria izvodeşte dacă nu camaraderie, cel puţin o simpatie firească, odrăslită de una şi aceeaşi plăcere. În situaţia dată, Charles de Saint-Ange ar fi putut evoca o amazoană mult înzestrată care, cu mai bine de un sfert de veac în urmă, lua de la el primele lecţii pe aleile Hyde Park-ului. Nu-mi părea însă că ar fi făcut vreodată o asemuire de acest fel.

Aşadar, în ziua aceea, către orele trei după-amiază, o pornisem cu unchiul Sigismond spre Pagny. Dacă François nu-şi schimbase cumva obiceiul, urma să-l întîlnim la jumătatea drumului. Primăvara era în toi. Un soare nevolnic se străduia să încălzească văzduhul cristalin pe neaşteptate spintecat de rafalele de vînt. Cei dintîi muguri se iţeau în vîrfurile crengilor, iar drumul uscat suna tare sub copitele cailor. Bine dispus, unchiul Sigismond se asemuia cu regele Mark plimbînd-o prin Cornouaille pe Isolda cea cu dalbă iapă buiastră. Dar un iepure, care tocmai trecea drumul, îi schimbă firul gîndurilor. Peste un minut un foc răsună în pădurea ce stăpînea valea.

— Cînd mă gîndesc că există zănatici care ucid micile vieţuitoare în aprilie, mormăi el. Ce nerozie să-ţi strici aşa rostul, înainte de vreme !

„Braconiere, braconiere,
Tolba mi-o goleşti."

Încă mai mormăia pe sub mustaţă, cînd, în depărtare, pe drum, am zărit venind spre noi o siluetă care îmi înteţi bătăile inimii. Să fi fost şi François la fel de tulburat ca

mine ? Nu m-am mai îndoit, de cum s-a apropiat destul spre a-și struni calul. Chipul său, îndeobște nepăsător, arătă dintr-o dată răvășit. Fără îndoială că trebuia să-l cunoști foarte bine, spre a descoperi schimbarea, dar cine mai bine decît mine putea ști chipul acela bărbătesc și deschis, gura aceea cu dulce și v'guros contur, strînsă acum la colțuri din pricina unei adînci răscoliri sufletești?

Cavalerul își scoase pălăria, în timp ce unchiul îl întîmpină cu voioșie :

— Păi bine, locotenente, după cît se pare i-ai cam dat uitării pe vechii prieteni. Chiar nu mai vrei să știi de vremurile bune, de bivuacuri, de deșteptarea dată în zori, de mirosul prafului de pușcă, de asaltul la baionetă ?

În pofida tulburării, François izbuti să surîdă și, la invitația unchiului, primi să ne urmeze.

— Ei bine, reluă Sigismond de Saint-Ange, să vedem puțintel cîte parale face iapa dumitale.

Și, dînd pinteni lui My Heart, trecu în trap întins și ne depăși curînd cu vreo cincizeci de metri. Se cade să arăt că François nu se hotărîse imediat să-i alerge pe urme, astfel că am rămas cîteva clipe unul lîngă celălalt, nemișcați în șei. Dragul meu mă privea cu nesaț, cum nu o mai făcuse. Tot în tăcere îl priveam și eu, în timp ce văpăi îmi mistuiau obrajii.

— Micuță Zulmé, vorbi el cu glas înecat, să cred oare că ai fost suferindă ?

— Să crezi, am răspuns, cuprinsă de un freamăt, și de vrei să afli mai multe, mă vei găsi mîine după-amiază pe drumul ce duce spre Novéant.

A respirat adînc și, pentru că nu mă simțeam în stare să mai adaug vreun cuvînt, am mîngîiat grumazul lui Bucefal spre a-l porni la trap ; el a făcut la fel cu Thisbé.

Am dormit prost în noaptea ce a urmat. Îmi dădeam seama că ziua ce avea să vină urma să fie hotărîtoare pentru dragostea mea, astfel că am zăbovit îndelung în fața ferestrei deschise spre un cer spuzit de stele. Oare vreunul din aștri aceia sclipitori nu era și călăuza soartei mele ? O dorință pornită dinlăuntrul ființei mele se înălța spre tăriile amețitoare, unde pronia îi alesese un loc. Să fi fost bulgărele acela de foc abia văzut, pîlpîitor în dunga zării, ori planeta aceasta sîngerie, cu nestinsă strălucire, ori poate una din grăunțele pierdute în miriadele de lumi ale unei nebuloase ? Zadarnic puneam întrebări infinitului, glăsuitor și totodată mut. Nu făcea decît să-mi trimită înapoi neliniștitoarea-mi întrebare și nu am putut afla somn decît odată cu primul zvon al aurorii.

Cînd m-am văzut în fața lui François, pe drumul ce ducea la Novéant, am simțit că mă îneacă un nod, că-mi zvîcnesc tîmplele. Aș fi vrut ca totul în mine să-i strige iubirea, dar nu am știut să-i spun decît atît, pe un ton care în cugetul meu se voia glumeț (dar pentru ce să nu recunosc că glasul îmi tremura ?) :

— Așadar, domnule cavaler, m-ai crezut moartă ?

— Mai rău chiar, mi-a răspuns cu dor înăbușit; mi-am închipuit că te-ai hotărît să pui capăt întîlnirilor noastre.

Conversația lua calea pe care de atîtea luni o visasem. Cerul se arăta la fel de limpede ca în ajun. Aroma ierburilor crude ne învăluia ca o încuviințare a pămîntului. Vremea tărăgănărilor trecuse.

— Oare atît de puțin cunosc locotenenții lăncieri din cavaleria ușoară inima femeii ?

— Aș avea, ce-i drept, cîteva temeiuri să o cred, murmură el ridicînd din umeri.

Dădu pinteni lui Thisbé care zvîcni, uimită de un tratament atît de neomenos și o luă la galop. L-am ajuns din urmă puțin mai departe, într-un ungher de pădure, unde, pretextînd anume oboseală, l-am rugat să facem popas. A primit. Ne-am priponit caii, iar eu m-am așezat pe trunchiul unui copac proaspăt tăiat ce răspîndea mireasma iute a sevei. François sta în picioare înaintea mea, sprijinit de un mesteacăn, a cărui scoarță argintie se desfăcea bucăți, bucăți. Privirea îi era încețoșată, fruntea i se adunase în cute, ca sub povara unei prea grele tristeți. O, bănuiam, firește, destul de lesne ce amarnică întoarcere în trecut îi stîrnisem în cuget cu întrebarea mea. Își amintea desigur, cumplita-i greșeală din tinerețe, pe acea Victoire Denis, atît de puțin vrednică de el, pe care și-o făcuse soție. Dar nu aveam oare datoria să-l ajut să îndepărteze pînă și amintirea acelui timp încheiat ? L-am rugat să se așeze lîngă mine și i-am pus o mînă pe umăr.

— Nu toate femeile sînt la fel, i-am murmurat într-o șoaptă.

A clătinat din cap, mi-a aruncat o privire învălurată de melancolie și a suspinat :

— Scumpă și micuță Zulmé !

Mi-a luat o mînă, a dus-o grăbit la buze, apoi a lăsat-o. Dar de data aceasta eram cît se poate de hotărîtă să nu mă mulțumesc cu vorbe ocolite ori cu înfrînări. Părea din nou cufundat în tenebroasa-i meditație. Atunci l-am atacat iarăși :

— François, oare nu ai nimic altceva a-mi spune ?

Chipul i s-a înăsprit, sub sfîșierea unei dureroase lupte lăuntrice ; a rostit cu greu :

— Ba da, mai tîrziu însă.

— De ce nu acum, François ?

— Într-o zi vei ști totul. Fii încredințată.

Se ridicase. Am făcut la fel ; mi-a luat mîinile și mi le-a cuprins într-ale sale. Se uita la mine cu nestăpînită dragoste ; privirea lui îmi amănunțea chipul, trecea de la frunte, la ochi, apoi la gură ; tulburat cum îl vedeam, am crezut că, în ciuda vrerii sale de a păstra tăcerea, avea să-și dezlege, în sfîrșit, inima. Cîtă amăgire ! În chiar clipa în care gîndeam că am ajuns la capătul îndoielilor, i-am văzut maxilarul crispîndu-i-se, privirea i s-a întors în altă parte și mi-a lăsat mîinile să cadă la loc. Dezamăgirea îmi era atît de fără măsură, încît nu m-am putut înfrîna să nu-i spun :

— Cît de ciudat ești, François !

S-a oprit o clipă din cele ce se apucase să facă — își dezlegase calul — mi-a aruncat o privire fugară și a murmurat cu o încetineală bine cumpănită :

— Răbdare !

Oare ce voia să-mi dea a înțelege cu asta ? Nu am știut-o nici în ziua aceea, nici în cele următoare, cu toate că purtarea lui față de mine se schimbase mult. Într-adevăr, deși necuprinsă în cuvinte, dragostea lui se făcea limpede simțită în toată purtarea lui, în priviri, în tonul cu care îmi vorbea. S-au scurs astfel două săptămîni, în care am cunoscut, dacă nu fericirea deplină, cel puțin starea aceea premergătoare și atît de plină de farmec a unei așteptări ce urmează să-și afle împlinirea și care poate că întrece chiar fericirea însăși.

A sosit și ziua aceea de mai, în care pe drumul spre Pagny l-am văzut pe François întîmpinîndu-mă cu mare grabă ; nu a încetinit decît în ultima clipă, cînd m-a învăluit într-o privire de flacără și mi-a spus cu o însuflețire pe care nu căuta să o ascundă :

— Zulmé, mîine plec.

Tulburarea ce mă sfîșia în fața unei vești atît de neașteptate s-a oglindit pesemne destul de limpede pe chipul

meu, căci a coborît din șa și s-a apropiat de mine, ca pentru a mă prinde în brațe.

— Doamne, a spus, nu cumva nu te simți bine?

Nu mă simțeam chiar atît de rău. Totuși, l-am lăsat să-mi ia mîna, să pot coborî de pe cal și, sprijinindu-mă de umărul lui, m-am dus pînă la taluzul ce mărginea drumul și m-am așezat.

— Pleci? am spus întorcînd privirea.

— Da, spre a-ți spune însă la întoarcere cuvintele pe care le aștepți.

— Pentru ce atîta amînare, François?

— Fiindcă nu a sosit încă vremea, Zulmé.

— Nu te înțeleg, dragul meu.

— Îți făgăduiesc că vei înțelege curînd.

L-am mai întrebat apoi cît timp credea că o să fie plecat. Mi-a răspuns că nu știa, dar că socotea să se înapoieze înainte de sărbătoarea Saint-Jean. Așadar aveam să-i duc lipsa mai bine de o lună. Nu i-am ascuns că zilele mi se vor părea nesfîrșite. În pofida tulburării care îi umplea ființa, în urma acestei declarații, nu a mai spus nimic, a încălecat și a pornit în galop întins. Cînd l-am văzut cum se depărtează și dispare în lungul drumului, mi-am simțit inima chircindu-se. O presimțire neagră mă chinuia, de parcă mi-ar fi fost dat să nu-l mai văd niciodată.

Cireșele se pîrguiseră pe ramuri și artificiile scînteiau în pieptele satelor lorene, dar François tot nu se înapoiase. Alungam neliniștea, ori de cîte ori mă cotropea, iar răstimpul acesta dăruit nădejdii nu se dovedi pentru mine lipsit de farmec. Oare nu aveam temeiuri să-mi cred fericirea aproape? Nu mi se spusese oare destul de limpede că statornicia mea avea să-și primească în curînd răsplata? În una și aceeași zi mă arătam cînd pornită spre

visare ori voioșie, cînd tînjitoare ori plină de o molipsitoare vioiciune. Mătușa Zabeth nu pricepea nimic din stările mele schimbătoare.

— Cum e mama, așa e și fata, îmi spunea ea. Draga mea Zulmé, începi să aduci tot mai mult cu sărmana ta mamă.

Nu-mi pusese nici o întrebare privind cele cuprinse în mesajul pe care Marie-François de Saint-Ange i-l încredințase pe patul de moarte și îi prețuiam discreția. Cu toate acestea, îi prindeam uneori privirea ațintită asupră-mi, pe deasupra ochelarilor. Mă străduiam atunci să-i răspund cu vreo glumă, iar ea își lua din nou cartea, cuprinsă de o îngrijorată nedumerire.

Nici o zi măcar nu am vrut să las deoparte plimbarea mea pe Bucefal, fie dimineața, fie după-amiaza. În jurul meu, vara își împărțea, cu dărnicie, freamătu-i nedesluşit, scînteierea și aromele ; mă îmbătam cu ele și fiecare sclipăt de pe fața domolului Rupt-de-Mad, fiecare cotitură a drumului pe care, în atîtea rînduri, îl străbătusem împreună, fiecare copac de pe șosea îmi aduceau în față o ființă mult iubită, care curînd avea să fie numai a mea. Nici o clipă nu m-a fulgerat vreo îndoială, iar cînd, în sfîrșit, într-o strălucitoare zi de iulie, mi-am zărit cavalerul venind în pas mărunt pe drumul dinspre Pagny, am simțit cum îmi urcă în inimă un cînt de slăvită bucurie. Viitorul era al meu.

Chipul lui François, străluminat de o încîntare zăgăzuită, dar adîncă, mi-a dat pe dată a înțelege că venea cu cele ce făgăduise și că nu mai aveam a mă teme de nici o dezamăgire. Nu l-am întrebat nimic despre călătorie. Era lîngă mine, ființa lui îmi aducea fericire, altceva nu mai voiam să știu. Primele sale cuvinte îmi pricinuiră o atît de sfîșietoare bucurie, încît însemnau aproape durere; o menghine îmi înclești tîmplele ; m-au podidit lacrimile.

Își cerea iertare că fusese nevoit să-și prelungească absența și nu ascundea că lucrul acesta îl făcuse să sufere mult. Întreg temeiul vieții lui își afla rădăcinile în peisajul loren, adunat pentru el într-un singur chip...

Pășeam alături, ducînd caii de căpăstru. Atît de fără margini îmi era tulburarea, încît nu cutezam să întorc capul spre el ; dar îi simțeam privirile ațintite asupră-mi ca o arsură. În sfîrșit ne-am oprit ; m-a luat în brațe și am înțeles atunci că viața nu-mi mai dăruise nimic asemănător acelei clipe. Un greiere țîrîia în covorul ruginiilor ace de brad așternut pe pămîntul nisipos. Un șoim plutea în tării, cu aripile încremenite parcă. Mireasma rășinei se contopea cu mirosul de amidon pe care îl răspîndea cămașa lui François. Obrazul bine ras, neted și totodată ușor înțepător, se lipise de al meu ; apoi buzele lui mi-au poposit pe frunte, pe ochi. Am răspuns, cred, cu un geamăt ușor.

— Cît de mult te iubesc, micuța mea Zulmé !

Sînt aproape încredințată că, după ce a rostit cuvintele acestea, mi-am pierdut o clipă cunoștința. Îmi închipui însă că nu a băgat de seamă, căci și după ce mi-am revenit tot la pieptul lui mă strîngea.

— François, am șoptit, dragul meu François...

Am stat astfel un timp pe care nu l-aș putea măsura. Cerul era de o negrăită limpezime. Pe drum nu trecea nimeni, iar văzdûhul vibra de căldură. Din vreme în vreme un cuc își vestea în adîncul codrului cele două note, aceleași mereu. Aș fi dorit ca François să-mi dezvăluie pricina îndelungatei sale absențe, dar o temere nelămurită mă înfrîna.

Ziua se îndrepta molcom către asfințit. Niciînd nu mi s-au părut ceasurile atît de scurte. François m-a însoțit aproape pînă la poarta castelului, iar cînd ne-am despărțit mi-a spus :

— Mîine, la trei după-amiază, voi veni să-i vorbesc părintelui tău.

Am intrat în casă, fremătînd de bucurie. Nu aș fi în stare să explic cum de am izbutit să nu mă trădez, să suport ca seara aceea să fie ca toate celelalte. Unchiul Sigismond se arăta posomorît. Tata, cu privirea aceea înstrăinată, din zilele lui proaste, mi-a cerut să-i cînt vestita arie din *Vestala*. Am atacat-o, punîndu-mi în ea tot sufletul, așa că nu am fost prea uimită cînd am auzit spunîndu-mi-se, la sfîrșit :

— Ce bine ai cîntat în seara aceasta, fetița mea !

Pînă și mătușa Zabeth se întrerupsese din lucrul său la dantelă, ca să mă asculte. În timp ce o sărutam, șoptindu-i noapte bună, mi-a strecurat la ureche :

— Copila mea, știi că adineauri glasul îți era aidoma cu cel al mamei tale ?

În noaptea aceea am adormit împăcată ; somn fără vise. Putea fi pe lume vis mai îmbietor decît cel pe care începusem să-l trăiesc ?

Dimineața zilei următoare mi-am petrecut-o în parc. Ea trebuia să fie pentru mine cea mai de seamă zi din viața mea ; în așteptarea lui François, doar vecinătatea florilor și a păsărilor mi se părea vrednică a fi primită. Am dat așadar grăunțe turturelelor care au venit să mi le ciugulească din palmă, așa cum alte turturele o făcuseră — în urmă cu douăzeci și cinci de ani — cu Marie-Françoise de Saint-Ange. Am cules apoi un trandafir roșu, pe care mi l-am prins în păr. Jugurtha îmi călca pe urme, pe alei, scoțînd acel strigăt despre care tata spune că ar fi ieșit dintr-un vodevil al domnului Scribe. Înainte de ora prînzului, unchiul Sigismond veni să vadă fazanul William Pitt, astfel că eu, pitită pe după copacul care mă ascundea de ochii săi, l-am putut auzi mustrînd sărmana

pasăre pentru trădarea lordului Liverpool și captivitatea din insula Sfînta Elena.

În timpul dejunului care a urmat, mi-am înmulțit zîmbetele, iar cînd am trecut în salon, m-am așezat la pian de unde am cerut mătușii Zabeth și unchiului Sigismond să vină să cînte cu mine. Mătușa se învoi să-și încerce glasul în *Sărmanul Jacques,* dar unchiul pretindea că nu știe decît cîntece ale corpului de gardă ori *Să veghem la pacea imperiului* și se stăpîni (dealtfel vocea lui puternică ar fi fost în stare să pricinuiască, poate, prăbușirea candelabrului).

Nu făceam asta decît pentru a mai omorî timpul care mă despărțea de ceasul în care François avea să intre pe poarta castelului. Neliniștea îmi creștea pe măsură ce clipele se scurgeau, iar cînd cele trei bătăi ale ornicului de faianță așezat în fața oglinzii șemineului se făcură auzite, ochii mi se umplură de lacrimi.

Deși mi le-am șters pe dată, cu dosul palmei, mătușa Zabeth le și văzuse. Ea veni către mine și mă întrebă mîngîios :

— Ce s-a întîmplat, draga mea Zulmé ?

— Nimic, i-am răspuns cu zîmbet străin. Mă gîndeam la necazurile sărmanului Jacques.

Să se fi lăsat oare înșelată de motivul născocit ? Oricum, nu a mai stăruit, iar pe mine altă grijă mă muncea. Tata se sculase tocmai și vorbea de un drum la Gorze. Trebuia să-l mai țin în loc, căci François urma să sosească din clipă în clipă. M-am dus așadar pe lîngă el și l-am rugat mult, făcînd fel și fel de mutrișoare, să ne cînte la rîndul lui. Nu era obișnuit din parte-mi cu asemenea mofturi, astfel că mai întîi se împotrivi. Dar mi-am întețit alintările și sfîrși prin a se supune.

Cînd a bătut trei și jumătate, m-am simțit cutremurată de un fior. Tatăl meu își încheiase romanța — era, îmi

amintesc, faimoasa arie a lui Boieldieu : *Cînd trăiești departe de dragostea ta* — și nu vedeam cum l-aș fi putut face să mai zăbovească. Am izbutit, totuși, istorisindu-i o sumă de copilării, compensate poate doar de vioiciunea tonului (nervii îmi dădeau ghes), copilării care au reușit să-i lumineze chipul înnegurat.

Se făcuse ora patru, iar cavalerul d'Arconville nu venise încă ; cheltuisem toate tertipurile menite să împiedice plecarea tatei, iar pentru a spune adevărul era prea tîrziu. Dealtfel, o altă întrebare, și mai chinuitoare, mă frămînta acum : oare François avea să vină ? Întîrzierea lui nu-și putea afla temei decît într-o anume pricină foarte serioasă și poate chiar îngrozitoare.

L-am lăsat pe tata să plece cu unchiul Sigismond. De cum se depărtară călări, am și coborît să-l înham pe Bucefal la cabrioletă. De vreme ce ajunsesem unde ajunsesem, ce m-ar mai fi putut împiedica să mă duc la castelul d'Arconville ? În timp ce trăsurica își croia drum printre copacii împodobiți cu verdele frunziș al verii, mi-am amintit cea dintîi vizită făcută lui François, cea dintîi și singura, trecuseră de atunci opt luni. Totul se petrecuse într-o rece zi de noiembrie. Înfrigurată în veșmîntu-i de blană, mătușa Zabeth mă dojenea, pe drum, că-mi jurasem probabil, să o ucid. La înapoiere mă pusese în gardă împotriva nesăbuitelor porniri ale sensibilității. O ascultam supusă, dar inima mea alesese... Oare ce se întîmplase cu François ? De dragostea lui nu mă mai puteam îndoi. Fără doar și poate, căzuse victima vreunei mîrșăvii a soartei. Mă cutremuram toată la gîndul că l-aș putea găsi prăbușit de pe cal, la marginea șoselei, fără de simțire, cu fața însîngerată. Dar prea știa să călărească bine, astfel că nu putea fi vorba de o căzătură. Nu cumva, așa cum ades li se întîmplă drumeților care au trecut prin multe

climate, vreun acces de febră îl silise să nu iasă din casă ?

Într-atît de tulburat îmi era cugetul, încît după ce am ajuns la castel și după ce am urcat grăbită treptele peronului, nici nu mi-a mai trecut prin minte să trag de ciocănelul de la ușă. Am dat buzna în casă, am străbătut una după alta micile încăperi cu lambriuri de un cenușiu deschis ori liliachii, care duceau către salonul cel mare, unde mătușa Zabeth se arătase atît de înfrigurată și pe care l-am și recunoscut după apele întunecate ale paravanului din lac de Coromandel. Castelul părea pustiu. Totuși, încordîndu-mi auzul, am deslușit larma unor glasuri ce se făcea auzită dinspre încăperea pe care François o numea „camera în care trăiesc". Fără să mai șovăi, am înaintat, precum un soldat în bătaia tunului și m-am oprit în fața ușii acelei odăi. Era ușor întredeschisă, iar dinăuntrul ei răsuna glasul pe care îl auzisem din salon, un glas de femeie, înfiorător de vulgar, tăios și răgușit totodată, amintind de anumite locuri ale stricăciunii. Nici o clipă nu m-a fulgerat gîndul că aș putea săvîrși vreo indiscreție. La urma urmelor, cuvintele pe care le auzeam îmi dădeau, dintru început, lovituri atît de haine, încît am pierdut măsura spațiului și a timpului. Nu mai însemnam decît o ureche atentă la o revelație care mă sfîșia, îmi smulgea inima din piept. Căci iată ce spunea acel glas — iar el se adresa, din păcate, preaiubitului meu François :

— Ei bine, frumosule, nu prea ești încîntat că mă vezi. Și eu care îmi făcusem iluzii, închipuiește-ți. Mi s-a spus, la Paris, că mă cauți peste tot, că vrei să știi dacă sînt printre vii ori am dat ortul popii. Să mă săvîrșesc din viață la treizeci și cinci de ani ! N-aș fi vrut să-ți pricinuiesc durerea asta, François al inimii mele. M-am și mirat oarecum. Mi-am zis că după atîta vreme, ai dat-o probabil uitării pe Victoire a ta. Drace, nu se prea scrie

mult în familia asta ! Da' ce, poți să nu ai aplecare pentru mîzgălit scrisori, fără ca treaba aceasta să aducă stavilă simțămintelor ? Așa că, de cum am aflat că mă căutai, precum un porumbel pe turturica lui, mi-am zis : „Draga mea Victoire, bărbatul tău este iarăși înamorat ; ar vrea să-și vadă căsnicia intrată în bună rînduială, să guste bucuriile căminului". Dragul meu, firește că te înțeleg. Reumatismul nu te-a betegit încă, recunosc chiar că te ții bine pentru un bărbat care trăiește într-un soi de văgăună uitată de lume, dar, oricum, nu mai ai douăzeci de ani. Te gîndești să înclini steagul, să sfîrșești în chip onorabil. Pe scurt, cam astea ar fi gîndurile care mi-au trecut prin cap și nu vreau să pretind că pe loc m-aș fi și bucurat. Cînd ne-am văzut ultima oară, discuția noastră a fost mai degrabă rece și fiecare o ținea pe a lui. Dar timpul trece și apoi mai este la mijloc sfînta căsătorie. Prin urmare merită să văd despre ce e vorba. Iată-mă deci și — nebună nu sînt — nu-ți ceream să-mi sari îndată de gît. Totuși, m-aș fi așteptat la o primire mai bună, la o curtenie fie ea și prefăcută. Du-te la plimbare, mutră acră și gură lăcătuită ce ești ! Am sosit aici de două ceasuri și abia de ți-am auzit glăsciorul !

A urmat un chicotit vulgar, asemenea unei tuse urîcioase, îngroșate. Mi se părea că în tot trupul îmi năvălise un frig de moarte, începînd cu mîinile și picioarele, înaintînd apoi către inimă. Cînd înfiorătoarea veselie a acelei creaturi se potoli, François vorbi la rîndul său, iar glasul îi era trist, cumpănit. Dar și atunci, numai spre a pune o întrebare, pentru mine mai dureroasă chiar decît tot ceea ce aflasem :

— Ce face micuțul ?

Femeia a scos atunci un strigăt de mulțumire, în care se putea deslușì mirarea batjocoritoare.

— A, de el, prin urmare, te interesezi ? N-aş fi crezut. Mărturiseşte că nu te-ai ocupat de el nicicum, de cînd s-a născut. Şi totuşi îţi poartă numele. Ei da, fiul nostru Richard d'Arconville împlineşte aproape optsprezece ani. Toată lumea spune că seamănă, cap tăiat, cu bunicul său colonelul. Mă învoiesc că nu are nimic din tine şi s-ar putea zice că asta e cam păcat dar, aşa cum este, nu-i lipsit de făloşenie, iar vînzătoarelor li se scurg ochii după el. Ar fi putut ieşi din el un chipeş ofiţer, dacă ar mai fi fost la modă militarii. Cîţiva dintre bunii mei prieteni m-au sfătuit să-l îndemn mai degrabă să intre la Lafitte. Le-am ascultat povaţa. Finanţele merg bine în toate vremurile, iar băiatul se pricepe, nu glumă. N-ar fi niciodată în stare să confunde o poliţă cu o cambie... Dar ce te-a apucat aşa din senin ?

François mă zărise în chenarul uşii. Totul fusese peste puterile mele, într-adevăr, mai mult nu aş fi putut îndura ; de aceea trăsesem clanţa înspre mine, spre a-l mai vedea o dată pe dragul meu. O paloare înspăimîntătoare i se răspîndise într-o clipă pe chip. Se năpusti spre mine şi, cuprinzîndu-mă în braţele sale, îmi spuse cu glas frînt :

— Zulmé, îţi jur că am crezut-o moartă pe femeia aceasta !

În spatele lui, acelaşi chicotit, iar glasul care îmi năruise toate visele îşi încheia nimicitoarea lucrare :

— O, acum înţeleg prea bine. Pentru cea de a doua însurătoare, domnul cavaler îşi dorea o prospătură. Numai că, s-avem iertare, puişor, domnul cavaler nu-i văduv. Domnul cavaler are o nevastă legitimă, cît se poate de sănătoasă la trup şi la minte, care i-a dăruit un fiu, la rîndul lui zdravăn şi bine clădit...

În ce priveşte înfăţişarea fizică, femeia aceea nemernică oferea caricatura cît se poate de jalnică a frumoasei

fete pictate cîndva de David și al cărei portret îl admirasem cu opt luni în urmă în galeria de la catul întîi. Îndeletnicirile unei vieți josnice, contopite cu goana anilor, îi scoseseră și mai mult în lumină pe chip stigmatele unei vulgarități fără leac. Ea vorbea întruna, dar eu încetasem să o mai aud. Mă desprinsesem din îmbrățișarea lui François, într-o tînguire : „Lasă-mă, te rog din inimă, lasă-mă !“ Am început apoi să fug prin saloanele pustii și am coborît în mare grabă treptele peronului încins de dogoarea soarelui ; apoi am urcat în cabrioletă, tremurînd toată și mușcîndu-mi buzele pînă la sînge.

Iar Bucefal a pornit singur, fără să mai aștepte semnul pe care, în starea mea de rătăcire, uitasem să i-l mai fac.

Nu-mi mai rămînea decît să trec în neființă.

IX

O NUNTĂ ÎN VREMEA IMPERIULUI

RĂSFRÎNT ÎN OGLINDĂ, CHIPUL meu îmi dă fiori. În doar cîteva ore s-a schimbat asemenea unui cer văratic, tulburat pe negîndite de cohortele norilor. Obrazul îmi pare alb ca varul. O cută vineție coboară pieziș, de la colțurile ochilor, spre obraji. Să mă fi urîțit ? Puțin îmi pasă, de vreme ce nu trebuie să mai plac singurului bărbat care mi-e drag...

De unde am luat în seara aceea curajul de a-mi păstra locul la masă, fără să izbucnesc în lacrimi, fără să-mi descarc inima mătușii Zabeth, care găsea că aveam o mutrișoară „amărîtă", fără să mă arunc în brațele tatii care, măcar de data asta părea smuls din visurile sale învăluindu-mă, pe cît se părea, într-o privire străbătută de o neliniștită duioșie ? Doar unchiul Sigismond vedea, pe-

semne, în mine pe micuța Zulmé din toate zilele, căci m-a bătut ușor pe obraz, înainte de a se așeza, după care s-a apucat să critice, cu voie bună ministerul.

— Martignac o să cadă, spunea, și de vină va fi numai el. Nu a știut să se impună regelui.

— Zi mai degrabă, adăuga tata, că nu s-a priceput să-i domolească pe liberali.

Ascultam la toate cele ce se discutau în jurul meu, ca într-un vis. Mă străduiam totuși să urmăresc conversația, căci voiam să păstrez doar pentru mine răul acela care mă scurma ca o rană. Fiecare dintre cele trei ființe așezate în preajma mea și de care eram legată prin sînge, nu cunoscuse oare aceeași suferință, nu o îndurase fără să se tînguie ? Descopeream la rîndu-mi că rănile inimii nu pot afla leac ; am spus deci că mă simt prea obosită, ca să mă pot ridica de la masă înainte de servirea cafelei.

O lacrimă nu vărsasem de la îngrozitoarea clipă în care năruirea tuturor speranțelor mele îmi apăruse în lumina unui sfîrșit de lume. Un soi de încremenită năucire, de ucigașă lipsă a oricărei simțiri, mi se cuibărise în suflet. Trăiam strania impresie că flacăra aceea tînără și mistuitoare, ce tresăltase a bucurie în adîncurile eului meu, se stinsese dintr-o dată și că mă golisem de tot ce ființa mea avea mai bun.

Automat m-am dus să deschid fereastra ; toate aromele caldei nopți năvăliră valuri-valuri în încăpere. Parfumul gingaș și pătrunzător al florilor de iasomie se contopea cu mirosul amărui al celor de salbă-moale. O pasăre singuratică își picura viersul pe un ram. Nori diafani treceau ca niște umbre peste dalbul disc al lunii. Mi-am amintit acea noapte de primăvară în care, de la aceeași fereastră, îmi căutam steaua prin sclipitoarea fantasmagorie a universului. După chipul răvășit pe care i-l descoperisem, doar fiindcă nu mă văzuse o săptămînă, afla-

sem cu cîteva ceasuri înainte că François mă iubea. Îmi credeam atunci fericirea aproape. Dar vai ! Un hohot de plîns mă cutremură, mi se înceţoşară ochii. Plîngeam înecat, iar lacrimile, căzute pe pervazul ferestrei, scînteiau în raza lunii.

Am plîns astfel îndelungă vreme ; apoi, încetul cu încetul, s-au întrupat în mine gînduri ce se împleteau cu hotărîri mai de mult luate. În loc să mă mulţumesc a îndura încercarea, oare nu eram datoare să o înfrunt ? François mă iubea. O fiinţă care te iubeşte ţi se poate oare aşa de lesne desprinde din înlănţuire ? Dragostea împărtăşită nu făureşte oare şi ea drepturi ? Ce căuta între doi îndrăgostiţi ca noi o femeie străină de orice noblețe sufletească ? Cum putea cavalerul d'Arconville, un om atît de ales, să suporte ca intrusa aceea să ne supună vrerii sale ? Oare era osîndit să poarte, pînă în ultima zi a vieţii lui, jugul acelei amarnice greşeli din tinereţe, care îl legase de o făptură nevrednică să-i fie alături ? Nu. Voiam să-l apăr, la nevoie, chiar de el însuşi. Mai mult încă, aveam de gînd să intru în luptă cu societatea care mi-l smulgea, cu Dumnezeu care îl dăruise alteia ; nu voiam să economisesc nici un efort, nu voiam să renunţ la nici un pas, oricît de chinuitor s-ar fi dovedit acesta pentru mîndria mea ; voiam să clădesc viaţa „noastră".

În fulgerarea unei clipe, gîndul mă dusese pînă la crimă, dar sminteala unei asemenea porniri îmi redărui în schimb tot sîngele rece. François nu putea nicicum gîndi să reia traiul cu aceea care pretindea să-i rămînă soţie. Şi fiindcă regele interzisese divorţul, aveam să plec cu cel pe care îl iubeam, departe, foarte departe de pămîntul loren ; vom părăsi Franţa, pentru a porni pe marea Antilelor ; apoi vom debarca undeva către San Domingo sau, şi mai departe, pe o insulă din arhipelagul Wind-

ward Island. Mă și închipuiam înotînd alături de François, printre recifele de corali ; în jurul gîtului îmi voi înfășura un clinchetitor șirag de amulete și scoici ; părul îmi va fi împodobit cu coroniță din flori purtînd ciudate nume ; ne vom cățăra prin cocotierii înșiruiți în salbă de-a lungul țărmului scînteietor pe care vin să moară valuri mereu albastre ; ne vom adăposti într-o colibă al cărei acoperămînt va fi întesat cu frunze de manghier ori de palmieri cu muguri buni de mîncat. Vom duce viața unor sălbatici de ispravă, buni la inimă.

Idilica plăsmuire mă liniști atît de mult, încît am sfîrșit prin a adormi ; a doua zi m-am deșteptat cu o stare de spirit izvoditoare de calmă hotărîre. Un singur gînd m-ar mai fi stăvilit în drumul ales, acela al durerii pe care plecarea mea avea să o pricinuiască tatei, mătușii Zabeth, unchiului Sigismond. Dar pilda lor nu-mi arătase oare că poți pierde totul cînd cauți să te înșeli singur și că fericirea este rodul unei sincerități neocolite ? Ar înțelege că nu am vrut, asemenea lor, să las să-mi scape printre degete singurul meu prilej de a găsi pe pămînt fericirea. Ar sfîrși prin a ierta fugarei și poate chiar prin a-i da dreptate, în inima lor, cu o tainică minunare, nu lipsită de oarecare invidie pentru îndrăzneala-i tinerească.

La ora zece mă aflam pe drum, în cabrioletă. Mă îmbrăcasem cu grijă, ca pentru asemenea împrejurare, cu o rochie lungă din muselină albă, dantelată și cu mînecі bufante, iar pe pălăria din pai de Italia cu panglici în vînt unduia o pană de marabu. Soarele, cald de dimineață chiar, destrăma ușoarele pîcle ce pluteau peste Rupt-de-Mad.

Abia trecusem de satul Vandelainville, cînd m-am întîlnit cu poștalionul Nancy-Metz, al cărui vizitiu mă salută scoțîndu-și pălăria. Întîlnirea aceasta mi se păru de bun augur, căci îmi amintea de ziua petrecută la Turnul

Praga, cînd acelaşi vizitiu, trecîndu-şi biciul în cealaltă mînă, mă salutase cu acelaşi aer jovial.

Nici nu se pierduse bine în spatele meu uruitul diligenţei, că am şi zărit un cavaler venindu-mi în întîmpinare. Înainta în trap mărunt şi, cu toate că ţinuta-i pe cal era fără cusur, nu putea fi confundat cu François. Dealtfel l-am recunoscut chiar înainte de a ajunge în dreptul meu. Era beduinul Hasaan, care de îndată ce se văzu la cîţiva paşi de mine, îmi făcu un semn cu mîna şi coborî de pe cal.

Oprisem; vedeam, cotropită de un aprig simţămînt de îngrijorare, cum personajul acela mut şi cu veşminte împestriţate mă răsplăteşte cu saluturi după obiceiul său, cu mîinile încrucişate la piept şi cu adînci plecăciuni. Odată ceremonialul încheiat, a scos din vesta-i vineţie o scrisoare împăturită şi pecetluită, pe care sta scris: *„Domnişoarei Zulmé de Saint-Ange"*.

Am luat plicul şi am mulţumit cu glas stins solului. Atunci Hassan s-a dat cîţiva paşi înapoi, m-a salutat din nou şi şi-a văzut liniştit de drum.

Am rămas mai departe pe băncuţa cabrioletei, neclintită şi în uluire. Ce simţăminte putuseră dicta lui François scrisoarea pe care o mototoleam între degete? Graba cu care mi-o trimisese nu dezvăluia oare şi la el aceeaşi descumpănire? Nu eram îndreptăţită să trag din asta, poate, concluzia că hotărîrea lui se îngemăna cu a mea? Deşi soarele îşi urma urcuşul pe cerul fără nor, m-am surprins clănţănind din dinţi. Am rupt peceţile cu mîini tremurătoare şi am citit:

„Draga mea Zulmé, îţi scriu rîndurile acestea cu ochii înlăcrimaţi şi cu sufletul chinuit de o durere fără seamăn. Ţi se cuvine să ştii totul, nu-ţi voi ascunde nimic, dar vreau mai întîi să-ţi spun că nici o femeie pe lume nu a fost iubită mai mult ca tine. În ochii mei tu închipui

pe aceea a cărei luminoasă icoană poate sălăşlui în inima oricărui bărbat ales şi pe care atît de puţini au norocirea să o întîlnească în cale. Femeia aceasta ideală, făptura unică plămădită doar din gingăşie şi soare mi-o înfăţişam, încă din copilărie, sub trăsăturile tale: frumuseţe, prospeţime, farmec şi acea pudoare angelică, fără de care chiar şi cea mai strălucitoare făptură nu ar putea însemna decît un trup lipsit de suflet. Am înţeles pe dată că fericirea nu-mi putea veni decît de la tine şi prin tine. Pentru ce a trebuit să te întîlnesc atît de tîrziu? Greşesc oare dacă spun că nu m-am arătat faţă de tine nici necugetat, nici uşuratic? Nu, nu-i aşa? Cînd ţi-am jurat că am socotit-o moartă pe femeia aceea, cuvintele mele nu ascundeau nici o fărîmă de ipocrizie şi numai fatalitatea este răspunzătoare de nefericirea care mă zdrobeşte astăzi, răpindu-mi tot ceea ce iubesc.

Cunoşti împrejurările jalnicei mele căsătorii. Victoire, a cărei aparenţă înşelătoare, acum distrusă, a cărei umbră ofilită ţi-au apărut ieri înaintea ochilor era, pe atunci, o persoană tînără cu adevărat foarte ispititoare. Da, «ispititoare» este cuvîntul potrivit, căci nu cuprinde în sine ideea nici unui semn al desăvîrşirii, ci doar pe aceea — aş cuteza s-o spun — a precumpănirii frumuseţii fizice, a domniei pe care o înfăţişare arătoasă o poate avea asupra simţurilor unui bărbat îndrăgostit. În 1809, adrasla colonelului Denis, aşa cum îi regăsesc imaginea în acel portret pictat de David şi aflat în galeria mea, avea un ten strălucitor, ochi jucăuşi, înfocarea ciutei cu sînge fierbinte, însuşiri bune să sucească mintea unui locotenent de douăzeci de ani, luni de-a rîndul bruftuluit de bavarezele greoaie ori de nemţoaicele din Austria de Jos. Că pe deasupra era dăruită de soartă şi cu toate cusururile cele mai păcătoase, descoperite de mine după aceea şi în şirul cărora josnicia sufletească nu era nicicum de neluat

în seamă, mi-aş fi putut da seama din chiar prima zi, de m-aş fi dovedit în stare să văd în ea şi altceva decît triumfătoarea-i tinereţe. Nu merg pînă acolo încît să mărturisesc că pînă şi în vremea în care eram cel mai tare orbit de farmecele ei exterioare nu aş fi recunoscut în ea o femeie lipsită cu totul de distincţie naturală; dar, cu naivitate, i-am luat vulgaritatea drept simplitate în purtări; iar pentru acest lucru, vinovată în ochii mei se făcea doar vînzătoarea de haine vechi, care o crescuse; oricum, socoteam ca o îndatorire vrednică de un suflet nobil remodelarea acelui înveliş atrăgător, astfel încît să existe armonie între formă şi lăuntrurile ei. Şi apoi, nu mă aflam oare la vîrsta iluziilor? În sfîrşit, aveam grijă să nu uit că, înainte de a se săvîrşi din viaţă, colonelul Denis mă alesese anume spre a-i fi soţ' fiicei sale; şi poate că, îngrijorat de viitorul ei, comandantul-erou văzuse în misiunea ce mi-o încredinţase un mijloc de a ne apropia şi uni, fără să-şi mărturisească deschis gîndul.

Aşadar m-am căsătorit — întru ale mele păcate — iar fericirea mea s-a dovedit vremelnică; devenit soţul ei, am cunoscut o singură clipă de fericire, cea care nu aduce după sine amărăciune. După ce s-a stins primul foc de paie, m-am simţit foarte repede ruşinat de mult prea adînca-mi greşeală. La o săptămînă după celebrarea căsătoriei a avut loc acea cumplită scenă cu tatăl meu, din a cărei pricină am stat atîţia ani departe de vicontele Geoffrey. Atracţia resimţită faţă de tînăra soţie se dovedea încă mult prea vie, spre a mă face să şovăi între ea şi un bătrîn, fie el chiar jignit pe nedrept. Totuşi, după ce ne-am întors la Paris, firea acelei femei, căreia cu atîta uşurătate îi dădusem numele, şi pe care nici un temei interesat nu o mai zăvora, se dezvălui pe deplin. Cît de naiv fusesem cînd îmi închipuisem că datoria de a o îndruma pe căi bune putea fi îndeplinită uşor! Victoire

Denis avea nu numai gesturile omului de jos, în sensul cel mai rău al cuvîntului, prin aceea că vădea o înclinație înnăscută și de nebiruit față de vorbirea și plăcerile cele mai grosolane; ori de cîte ori mă străduisem să-i înalț spiritul și inima spre tărîmurile frumosului, prin cîte o discuție ce depășea nimicurile de fiece zi, prin vreo lectură ori vreun spectacol, mă privea în tăcere, cu aer șiret sau ridica liniștită din umeri; alteori, în clipele ei cele mai bune, îmi trecea un braț pe după gît și îmi spunea: «O, François, ții atît de mult să mă faci să casc?».

Am stat cu ea o lună înainte de a mă întoarce la regiment, dar pierdusem, cînd ne-am despărțit, multe iluzii în privința ei. Era însă atît de tînără! În schimbul unor virtuți mai trainice, știa să se îmbrace nespus de frumos, toată lumea întorcea capul după ea; și apoi, mă credeam iubit. Am reușit să o conving că lecții de literatură, de muzică și de comportare i-ar spori ispititoarea putere; și i-am găsit o profesoară, o domnișoară mai vîrstnică, din lumea acelei nobilimi ruinate. Mi-a făgăduit că va fi o elevă silitoare.

În pofida făgăduielii sale însă, nu făcuse nici un pas cînd am revăzut-o după șase luni. Gusturile ei se opreau tot la cîntăreți pribegi, la balurile de cîrciumă, la melodramele jucate pe bulevardul Crimei: prietenele ei erau o spălătoreasă și o negustoreasă de nimicuri. Cînd am întrebat-o cum merge cu profesoara, mi-a răspuns că, după trei lecții, domnișoara aceea de familie aleasă renunțase din proprie inițiativă la post, întrucît o poreclise cu obrăznicie «gîscă bătrînă». Nu-mi era greu să-mi închipui că așa era, după felul ei de a vorbi care nu se dovedea mai șlefuit decît înainte de plecarea mea. În ce privește trivialitatea vocabularului, ar fi putut sta alături de însăși doamna mareșal Lefebvre; dar eu nu aveam nimic comun cu vrednicul duce de Danzig.

Poate că, pînă la urmă, m-aș fi putut obișnui cu acea îngustime de minte, răscumpărată de netăgăduite farmece. Îmi amintesc serbările ce au avut loc cu prilejul căsătoriei împăratului cu arhiducesa Maria Luiza. În seara ceremoniei de la Notre-Dame s-a tras un strașnic foc de artificii în grădinile Tuileries. Victoire își striga entuziasmul bătînd din palme ca un copil. Căci nu era altceva decît un copil și aș fi iertat orice acelui căpșor zvăpăiat a cărui minte necoaptă mă descumpănea uneori pînă la înduioșare, i-aș fi iertat totul în schimbul iubirii pe care mi-o doream de la ea.

Oare mă iubea cînd a primit cererea mea în căsătorie? Oare m-a iubit în răstimpul fugarei noastre vieți comune? În aparență cel puțin, așa se purta. Dar iată că o rană, gravă fără a fi însă primejdioasă cu care m-am ales în armata lui Massena, m-a silit să iau o permisie de convalescență, astfel că m-am întors noaptea, pe neașteptate, în mica noastră locuință din Saint-Dominique. Am intrat cu pas ușor, pe vîrful picioarelor chiar, spre a-i face soției mele o surpriză, cînd am deslușit venind din camera ei glasuri. Era ceasul unu din noapte. Am împins ușa și am găsit-o pe Victoire d'Arconville în compania unui locotenent de vînătoare din regimentul de gardă, care tocmai își punea pe cap căciula de urson. Sentimentele ce le nutream pentru ea nu aveau rădăcini prea adînci, astfel că, pe loc, nu am simțit decît șfichiul jignirii. Dealtfel ea se și hotărîse să cadă în nesimțire; dar în fața ei chiar, așa cum se găsea, i-am cerut ofensatorului satisfacție:

— Cu sabia, i-am spus eu, la cel dintîi felinar.

A încuviințat. L-am lăsat să treacă înainte și am părăsit încăperea fără o privire pentru aceea a cărei infamie nu putea afla în ochii mei iertare.

Locotenentul de vînători, al cărui nume nu l-am știut niciodată, era plin de curaj. S-a bătut ca un îndrăcit, dar

nu s-a putut feri de o lovitură de sabie primită drept în piept și care l-a făcut să se prăbușească într-un lac de sînge. După ce mi-am spălat astfel onoarea, m-am dus să mă culc într-un han, dar nu am putut da geană în geană. La revărsatul zorilor, am încălecat și m-am înapoiat la regimentul meu, tocmai la timp pentru a lua parte la bătălia de la Ciudad-Rodrigo. Mă aflam la Coïmbre, cînd am primit de la soția mea o scrisoare ; se arăta foarte spășită și îmi vorbea despre o «groaznică neînțelegere». «Cum te-aș fi putut înșela, îmi spunea în încheiere, cînd îl aștept pe copilul nostru ?» Asemenea revelație nu m-a convins nici pe departe, ci dimpotrivă, mi-a sporit bănuielile. Nu încerca oare Victoire să acopere pur și simplu fructul adulterului ? Am găsit cu cale că nu trebuie să-i răspund, iar peste cîteva zile, la Torres Vedras, m-am pomenit luat prizonier de trupele lui Wellington. Portughezii, cărora le fusesem încredințat, aveau pe atunci vrednice temeiuri să vadă în orice francez un diavol țîșnit din infern. M-au expediat la Ponta Delgada, în insula Sao-Miguel, cea mai mare din grupul Açores. S-au purtat omenos cu mine, într-o climă de rai, dar abia în 1815, după cea de a doua abdicare a lui Napoleon am putut obține îngăduința să mă îmbarc pentru Franța.

În timpul nesfîrșitelor zile de captivitate, avusesem vreme să retrăiesc în amintire amărurile vieții mele și, cu deosebire, istoria însoțirii mele cu Victoire Denis. Depărtarea de Franța, faptul că nu știam nimic despre ai mei, mirajele iscate de singurătatea în care mă aflam mă purtaseră, pe negîndite, către un nou fel de a-mi privi soția. Femeia aceea nenorocită nu strălucea prin spiritul ei ; nu cumva păcătuise doar din ușurătate ? Copilul despre care îmi vorbise trebuia să aibă acum cinci ani. Gîndul că aș putea duce o viață pașnică, între Victoire cuminți tă de încercarea aceea și un fiu din care m-aș stră-

dui să scot un bărbat vrednic de numele său, mă umplea de duioşie.

Locuinţa noastră de pe strada Saint-Dominique din Paris era ocupată, de trei ani, de un alt locatar. Mi s-a spus că soţia mea, însoţită de fiul ei (era într-adevăr un fiu !) plecase de acolo încă din 1810, şi că se dusese după un ofiţer de intendenţă dintr-o armată italiană. Aşadar, primul simţămînt nu mă înşelase ; Victoire se dovedea o destrăbălată şi, după toate presupunerile, copilul era fructul legăturilor ei cu acel locotenent de vînători, pe care nesocotinţa îl costase, în urmă cu cinci ani, viaţa. Şi cu toate că dragostea mea pentru ea se stinsese, m-am simţit năpădit de amărăciune. Poate că, într-adevăr, mă crezuse mort, dar cît de repede mă ştersese din viaţa ei !

Mi-am spus atunci că aş putea găsi la castelul părintesc acel mic port de liniştire, unde inima-mi rănită şi-ar afla cu timpul tămăduirea. Dar, cine ştie, poate că, în ciuda anilor, vicontele Geoffrey nu uitase neîngăduitele cuvinte rostite, întru rănirea oricărei demnităţi, de către nora sa. Am preferat, prin urmare, să-i scriu cîteva rînduri drăgăstoase, în care îi istoriseam viaţa începînd cu trista poveste care mă depărtase de el, dar trecînd sub tăcere nereuşita căsătoriei mele. Mă aşteptam la un răspuns prin care să mă cheme să-l văd. Nu-i cunoşteam însă deloc bătrîna inimă. Nici nu trecuse bine o săptămînă, că m-am pomenit cu el în cămăruţa mea din strada Férou, după ce tot drumul îl străbătuse cu diligenţa ; mi-a deschis braţele şi nu mi-a fost ruşine să plîng.

Cu el nu era nevoie de vorbe multe. A ghicit pe dată trădarea căreia îi căzusem victimă şi s-a ferit să-mi înveninеze suferinţa, stăruind asupra unei greşeli de care vinovat eram doar eu şi care îl îndurerase în aceeaşi măsură. Mi-a înţeles pustiirea din suflet, a înţeles că trebuia să-mi schimb viaţa. Împotriva dorinţei sale — căci mai

mult i-ar fi plăcut să mă păstreze în preajmă — el mă sfătui să mă duc la unul dintre fraţii mei : la Jérôme din Saint-Dominique, ori la Bruno în insula Bourbon. Alegerea destinaţiei am jucat-o pe cap ori pajură. Bruno a cîştigat.

M-ai auzit pomenind, în cea dintîi zi în care te-am văzut la castelul de Saint-Ange, de acea escapadă la tropice. Dar pe atunci nu-ţi puteam spune decît în parte adevărul. Tatăl meu crezuse sincer că înstrăinarea ar fi putut avea asupra stării mele o înrîurire binefăcătoare. Dar pe plantaţiile din peninsula Aigrette m-am simţit poate şi mai nefericit decît la Ponta Delgada. Toată ziua nu făceam decît să-mi spun că viaţa îmi era irosită, iar pilda fratelui meu — fericit ca un ins venerabil între soţia sa, cei cincizeci de servitori negri, cei patru băieţi şi trei fete — îmi aducea necontenit în faţă icoana unui cămin ideal, la care nu aveam voie să nădăjduiesc. Zadarnic se străduia Bruno să-mi arate că la vîrsta mea ar fi o nebunie să renunţi la fericire. M-ar fi vrut plantator ca şi el, iar cît priveşte restul, omul acesta cu moravuri neîntinate, îmi da a înţelege că într-o situaţie ca a mea, eram dezlegat de orice legămînt. Purtarea soţiei mele legitime făcea să nu mai am faţă de ea nici o îndatorire ; nesfîrşite întinderi de pămînt şi apă mă despărţeau de ea ; puteam găsi pe insulă, fără a fi chinuit de remuşcare, vreo frumoasă creolă care ar primi să-şi unească soarta cu a mea şi să-mi dăruie copii drăgălaşi.

Însorita perspectivă nu izbutea să mă cucerească. Poate că anii de captivitate adăugaţi dezamăgirii mele conjugale frînseseră în adîncul meu un resort. Gustul de a întreprinde ceva anume mă părăsise. Efortul de a dirija o plantaţie ori numai de a mă fixa mi se părea legat de o încredere în viaţă ce-mi devenise străină. Bruno, neclintit în părerile lui, m-a pus în prezenţa cîtorva fete cu ochi languroşi şi piele arămie, care m-au dăruit cu

surîsurile lor. Părea să nu înțeleagă că într-o femeie eu căutam un suflet și se mira cînd mă vedea arătînd candidatelor o răceală pe care neîndoielnicele lor haruri o făceau și mai jignitoare. S-a străduit atît, că pînă în cele din urmă frățeștile sale tertipuri, la care se adăuga și felul climei, au făcut ca șederea în insulă să-mi devină nesuferită și astfel, cu primul prilej, m-am îmbarcat pentru Zanzibar.

De atunci viața mea nu a însemnat decît o neîntreruptă drumeție și rareori a mai putut fi văzut, cred, vreun călător apăsat de atîta melancolie. Călătoria este însă, după părerea mea, cel mai bun leac pentru inimile îndurerate; spectacolul mereu înnoit pe care ți-l oferă pămîntul, feluritnea chipurilor și a obiceiurilor ar trebui să amorțească suferința prin desfătare. Dar îmi purtam pretutindeni cu mine amarul, ca un vultur dibaci în a mă chinui. În ochii bărbaților citeam mult prea lesne pizma, bunăvoința cumpărată, lăcomia josnică; în cei ai femeilor — minciuna, măruntele calcule și acea ușurătate fără leac, care în alte vremi a deșteptat oarecare îndoieli în ceea ce privește izbăvirea lor prin sîngele crucii. Chiar dacă o asemenea viziune asupra lumii nu era defel menită a-mi împăca inima, tot nu conteneam să bat mări și țări. Parisul fără glorie al lui Ludovic al XVIII-lea mă izgonea ca și amintirile mele. Abia întors din Africa, am plecat în Indii, unde adepții lui Yoga m-au învățat că ultimul cuvînt al înțelepciunii sălășluiește în nemișcare. Poate că aveau dreptate, de vreme ce necurmata mea hoinăreală nu-mi molcomea frămîntarea; astfel, tot mai depărtată, asemenea țărmurilor pe care de pe puntea unui vas cu toate pînzele sus le vedem mistuindu-se în zare, pacea sufletului nu se voia dăruită mie. Să nu-ți închipui că, în rest, îmi tîram asemenea poetului lui Childe Harold, sub bolțile de neclintit azur ori tulburate de furtuni, acea lene a cărei eleganță se împotrivește oricărei activități;

unele agenţii comerciale din Insule, apoi din Africa şi India îmi dăduseră anumite misiuni pe care le îndeplineam cît puteam mai bine. Nemăcinat de nici o ambiţie, îmi hrăneam spleen-*ul îmbogăţindu-mă aproape fără voie, iar esenţa filozofiei mele stătea în cuvintele : «Ce rost are ?» şi : «La ce bun ?».*

M-am înapoiat în Franţa tocmai la timp pentru a culege de pe buzele tatălui meu ultima suflare. Înainte de a se călători în lumea umbrelor, şi-a adunat puţinele-i puteri, spre a mă povăţui să locuiesc de acum înainte la castel : potrivit dispoziţiilor sale testamentare, deveneam singurul moştenitor, întrucît fraţii mei Jérôme şi Bruno se aflau departe. Făgăduiala că-i voi împlini dorinţa îl umplu de toată bucuria pe care se mai simţea în stare să o guste în această lume.

Dar nu m-am statornicit chiar imediat după moartea sa la castelul d'Arconville. Mai aveam treburi de orînduit la Saint-Louis în Senegal şi la Pondichéry. Ajuns la capătul călătoriei mele, m-am gîndit că s-ar cuveni să pun capăt rătăcitoarei mele vieţi. Ideea aceasta mă cufundă într-o neagră melancolie şi nu am putut rezista ispitei de a mai face un drum în mările Chinei. Am urcat de-a lungul Fluviului Albastru, pînă la Nankin, pe un «sampan», ambarcaţiune orientală, umplută vîrf cu ceai din acela în pachetele, care serveşte de monedă mongolilor. La Nankin, vechea capitală a Împărăţiei Soarelui, am admirat vestitul Turn de porţelan, de trei ori mai înalt decît turlele catedralei Notre-Dame din Paris, precum şi ruinele palatelor aflate în mlaştini năpădite de ţînţari şi de mici şerpi veninoşi. Dar nu am de gînd să-ţi scriu rîndurile de faţă numai de dragul pitorescului, iar dacă îţi pomenesc aici de şederea mea în oraşul acela întins pe meleaguri ce însoţesc unul dintre cele mai mari fluvii din lume, o fac pentru că într-o zi, în timp ce hoinăream pe

străzile noroioase, am zărit într-o lectică închisă cu o perdea roşie, brodată cu fir de aur şi mătase, o tînără chinezoaică neasemuit de frumoasă, care a ridicat o clipă draperia, lăsînd-o apoi să cadă la loc. Atîta doar, o icoană fugară, pe o stradă colcăitoare, unde locuitorii îşi mînau de la spate, cu lovituri de bîtă, asinii cocîrjaţi sub povara samarelor şi unde eram nevoit să îndepărtez, prin aceleaşi mijloace, porcuşorii ce veneau să-mi adulmece, prea de aproape, cizmele. Am găsit prilejul să meditez îndelung asupra fatalităţii dragostei care putea zămisli, la mii de kilometri depărtare unul de altul şi chiar despărţiţi de hotarele rasei şi ale limbii, fiinţe hărăzite să se înţeleagă şi să se iubească. În ochii frumoasei chinezoaice din lectică nu eram, firește, decît un străin neînsemnat. Dar poate că, totuşi, inimile noastre băteau în acelaşi ritm; poate că — cine ştie? — nici o altă femeie nu m-ar fi putut face mai fericit ca ea...

Cam acestea îmi erau gîndurile, draga mea Zulmé, pe cînd mă aflam — sînt de atunci aproape trei ani — la celălalt capăt al lumii. Zulmé, Zulmé, cît de smintit puteam fi să visez la o împlinire a iubirii pe meleaguri atît de depărtate, cînd chiar pe pămîntul meu natal mă aştepta destinul cel mai plin de flacără. Te-am văzut, şi prima ta privire m-a robit. Ştii cît de mult am luptat împotriva acestui simţămînt. Îmi mai era oare îngăduit să nădăjduiesc într-o unire a ursitelor noastre, cînd o femeie şi un copil puteau să-şi ceară drepturile la numele meu? Nu am avut însă tăria să te ocolesc. Dragostea ce-ţi purtam a crescut fără istov şi am înţeles că peste puţin nu aş mai fi găsit putere să o înfrîng. Mă crezi, scumpă Zulmé, dacă îţi spun că nu sînt în stare să doresc nici măcar moartea unei furnici? De cînd mă întorsesem de la Ponta Delgada, nu mai aveam nici o ştire despre soţia mea. Ce se întîmplase cu ea în ultimii treisprezece ani? Îţi jur, Zulmé, că

nu doream moartea nevrednicei Victoire Denis. Dar înainte de a renunța la fericirea pe care căsătoria cu tine mi-o făgăduia, aveam dreptul să mă încredințez că unirea aceasta îmi era neîngăduită prin dăinuirea primei mele legături.

Am scris unor prieteni pe care îi mai aveam la Paris, spre a-i ruga să culeagă informații despre soție și ofițerul de intendență pe care îl urmase în Italia. Pe ofițer l-au găsit. Victoire trăise cu el doi ani, înainte de a se încurca cu un comerciant marsiliez, un importator de portocale. Dar negustorul a dat faliment, după care i s-a pierdut urma, ca și tovarășei sale dealtfel. O știre, nesigură ca sursă, mă lăsa totuși să bănuiesc că, dimpreună cu ea, se numărase printre călătorii unui vas spaniol «Almirante Arrojado» care, plecat din Marsilia cu destinația Valencia, dispăruse fără urmă în largul coastei catalane.

Nici o clipă să nu crezi, Zulmé, că vreo bucurie neomenească mi s-ar fi putut naște în suflet la aflarea acestei știri. Pînă și vestea dispariției unor ființe care au ocupat cel mai neînsemnat loc în inima noastră iscă în străfundurile eului un dureros ecou; murim cîte un pic odată cu ei. Rămînea așadar acest miraculos adevăr potrivit căruia, victimă a naufragiului acelui «Almirante Arrojado», Victoire Denis îmi înapoia dreptul la fericire. Atunci m-am hotărît să fac eu însumi cercetările necesare întru dezvăluirea adevărului. Aceea a fost clipa în care ți-am făgăduit, înainte de a pleca, că-ți voi spune la întoarcere cuvintele mult așteptate.

Eram pe deplin încredințat că peste puține zile nu voi mai ține zăgăzuite cuvintele acelea care îmi ardeau buzele. La Marsilia mi-a fost din nefericire cu neputință să dobîndesc confirmarea potrivit căreia Victoire d'Arconville și fiul ei s-ar fi numărat printre călătorii vasului «Almirante Arrojado»; toate hîrtiile privitoare la acel vas dispăruseră. Nu mai aveam, din clipa aceea, decît o

singură sursă: neguțătoreasa de haine vechi, bătrîna mătușă care o crescuse pe Victoire și pe care aceasta, chiar de la începutul căsătoriei noastre, nu încetase să o vadă zi de zi, împotriva voinței mele.

M-am dus așadar la neguțătoreasă; se numea Esther Denis și își mai păstra dugheana într-un pasaj întunecos din cartierul Saint-Paul. Niște ochelari cu ramă de fier, îndărătul cărora pîndeau ochi mici, cu priviri tăioase de șoarece, se sprijineau pe un nas ascuțit, iar o dungă de peri negri îi tivea buza de sus. Zîmbetul strîmb, care îmi întîmpină intrarea, îmi dovedi în primul rînd că nu mă recunoștea. După ce i-am împrospătat amintirile, își crîmpoți gura peste dinții galbeni și mă acoperi cu mustrări despre care nu îți voi da amănunte, spre a te cruța. După părerea ei, nepoata, copila ce-i fusese sub tutelă, era un model de virtute, iar neînțelegerile noastre nu puteau avea altă pricină decît un soț brutal și neînțelegător. Am așteptat să-și stăvilească șuvoiul acela de vorbe, ca să o pot întreba despre soarta aceleia care în gura ei de scorpie era fie «păsărică» fie «floricică».

— Biata copilă, spunea ea. Dulce și voioasă ca un cîntezoi. Și ce voia cîntezoiul acela? Nimic altceva decît să fie iubit și răsfățat în cuibușorul său cald. Dar ai părăsit-o pe Victoire a mea, «dom'le» d'Arconville; ai adus-o la deznădejde, pe ea cea atît de blîndă, de simțitoare și drăgăstoasă cu bătrîna-i mătușă Esther. Ai crezut că poți culege floricica mea, pentru ca apoi să o arunci doar fiindcă era o fată din popor, «dom'le fost». Uitai că tatăl ei ți-a fost colonel, baron al Imperiului și că, la urma urmei, omul din popor își are mîndria lui...

Scos din răbdări de trăncăneala ei, am prins o clipă în care își trăgea sufletul, ca să-i pot adresa din nou întrebarea. Voiam să știu ce se întîmplase cu soția mea. Negustoreasa izbucni ca o bombă:

— Ce s-a întîmplat cu ea? Și mai ai neobrăzarea să mă întrebi, dumneata care i-ai făgăduit ajutor și ocrotire pînă la sfîrșitul vieții! A murit de supărare, sărmana de ea, a murit din pricina egoismului, a părăsirii, a nepăsării dumitale! Cum ar fi putut, dealtfel, să reziste? O femeie tînără, lăsată singură cu un copil, fără nici un mijloc de trai, la bunăvoia întîmplării... Mă avea pe mine, desigur, o avea pe bătrîna ei mătușă, care făcea tot ce-i sta în putere să-i ușureze viața. Dar ea voia să se descurce singură, mititica, nu-și chema în ajutor decît propriul ei curaj, și uite că a fost nevoită să plece, să se expatrieze, mai știu și eu? Ca să-și crească pruncul.

— Așadar, am reluat eu grav, a murit...

— Dumneata ai ucis-o, răcni Esther Denis, fluturîndu-și a blestem mîinile pe deasupra capului.

Nu-mi mai rămînea decît să fug, să scap de acea prezicătoare de mahala. Peste două zile mă aflam aici, îți destăinuiam simțămintele mele, înaripat de credința că nici o stavilă pe lumea aceasta nu s-ar mai fi putut ridica între noi.

Știi ce s-a întîmplat mai apoi. Prezicătoarea jucase în fața mea o comedie mîrșavă. Cu ce gînd? Nu are importanță! Cert este că nepoata ei a aflat pe dată de demersul meu. În clipa în care tocmai mă pregăteam să vin la tatăl tău, ea a apărut așa cum ai văzut-o. Mi-a și spus îndată că de zece ani nu părăsise Parisul și că o vedea zilnic pe mătușa ei. Ce scîrbavnic complot puteau urzi între ele cele două creaturi? Oricum, se vor alege doar cu irosirea închipuirii lor. Te voi pierde, Zulmé, căci nu vreau ca vreun strop din tina aceasta să ajungă pînă la tine. Dar renunțarea mea nu va fi de folos unei ticăloase. Cînd mîine, în zori, voi pleca cu ea spre Paris, nu o voi face cu gîndul de a reîncepe o viață comună — ceea ce pentru mine ar însemna batjocură, iar pentru tine o injurie. Do-

resc doar să-l văd pe acel Richard care îmi poartă numele și ai cărui sorți să-mi fie fiu sînt atît de puțini. Fiul meu, slujbaș la Lafitte! Nu cred deloc în glasul sîngelui, dar pare-mi-se că de voi avea vreo îndoială, inima mi-o va spune. Dacă va bate pentru el, voi încerca să-l smulg proastei înrîuriri a mamei sale și a mediului în care ea l-a vîrît. Datoria de a plămădi un suflet de bărbat mai poate însemna un lucru vrednic de prețuit pentru un deznădăjduit. Altfel, armata pe care regele o pregătește pentru a merge împotriva beiului Hussein al Algeriei îmi va face poate și mie un loc în escadroanele sale.

Ți-am mărturisit totul, Zulmé. Sînt sigur că m-ai înțeles și nu mi-o vei lua în nume de rău că resping, din scrupul, o fericire la care năzuiam din toate puterile. Mă număr printre aceia care cred că o bucurie dobîndită prin silnicie și împotriva legilor cinstei nu ar putea fi trainică și că s-ar vedea otrăvită la însăși izvorul ei. Mă mai gîndesc și la cei douăzeci de ani care ne despart și îmi spun întruna că, de era frumos visul ce mi-l făurisem, mai mult pe mine mă răsplătea... Nu mă dovedeam oare prea nesățios vrînd să înlănțui o făptură atît de proaspătă, de fără prihană? Cînd te-ai născut, aveam douăzeci de ani, scumpă Zulmé, iar viața nu m-a cruțat. Timpul își va săvîrși cumplita-i lucrare: un altul va veni, mai tînăr și vrednic de tine, pe care vei avea dreptul să-l iubești fără a roși. Mie îmi va ajunge că nu ai rostit chiar tu condamnarea mea, astfel încît icoana ta să mă poată însoți pretutindeni, să plutească sub pleoapele mele îngreunate, în ultima-mi zi de viață. Adio, Zulmé! Mai zîmbește-mi o dată și fie ca surghiunul la care mă condamn, să-ți apară nu ca o uitare, ce nu va sălășlui nicicînd în inima mea, ci ca suprema, cea mai fierbinte mărturie a iubirii mele.

François-Marie d'Arconville."

X

OTRAVA LUI MOȘ JÉRÉMIE

CÎND AM TERMINAT DE CITIT, lumea se schimbase. Cerul devenise de un albastru străveziu și opalin ; totuși, mi se părea că nu are culoare. Soarele scînteia pe hamurile lui Bucefal, peste apa leneșă a firului de rîu și îmi încălzea podul palmelor ; dar vîrfurile degetelor îmi erau înghețate, un fior îmi furnica spatele între umeri. Drumul alb, desfășurat în fața cabrioletei, se alungea cu îndoitul său șir de arbori primitori ; flori viorii și albastre își iț̦eau capetele ici-colo, pe laturile drumului ; vara își proclama, biruitoare, acerul strălucitor, de sărbătoare, dar decorul acesta al bucuriei nezăgăzuite se acoperea pentru mine cu un întins văl negru. Inima-mi văduvită se împotrivea provocării unei naturi

din plin răsplătite ; universul întreg ar fi trebuit să se cufunde în nenorocirea care mă strivea.

Cît timp să fi stat oare astfel, cu scrisoarea în mînă, cu priviri străine, așezată pe băncuța cabrioletei oprite în loc ? Bucefal își cădelnița capul și bătea din copite. Lăcuste zburdau pe mirişte. Strigătul unui cocoș răsuna uneori departe, a sfidare. Peste un lung răstimp mi-am ieșit din starea de amorțire, pentru a rosti numele care aduna în sine toată durerea mea : François ! François ! Îi înțelegeam renunțarea, dar nu i-o primeam. Ce viață minunată, fără contenire hrănită la focul iubirii, i-aș fi dăruit ! Pentru ce îmi vorbea despre legile cinstei, de vreme ce soția lui le încălcase într-un chip atît de josnic ? Oare eu, nu ea, trebuia să le îndur prețul ? Ori poate că-mi socotea prea nevolnică iubirea, de putea crede că nu avea să țină piept unei astfel de încercări ? Ce mai puteam face acum altceva decît să mor ?

Cu asemenea înviforate gînduri îmi umpleam capul, cînd un glas mă smulse din visare.

— Vi se urează ziua bună, domnișoară de Saint-Ange, spunea cineva pe care nu-l auzisem venind, într-atît mă afundasem în acea stare de prostire, ce mă răpea lumii acesteia.

L-am recunoscut pe bătrînul Jérémie, gheboșat peste toiegele sale și privindu-mă pieziș, cu rîsul lui sughițat.

— Frumoasă zi, domnișoară, continuă el, iată-ne în plină arșiță. Totuși, soarele ăsta e viclean. Vorba ceea, dacă dreaptă o fi : soare de august, soare zănatic...

Am luptat cu mine, să-i pot surîde și tocmai începeam a strînge hățurile, neînstare cum eram să leg două vorbe, cînd un gînd țîșni în adîncul meu, asemenea unei porunci cerești. Dacă vreodată viața mi s-ar părea de netrăit, cel mai priceput om din Lorena în virtuțile ierburilor otră-

vitoare, moş Jérémie, m-ar putea ajuta atunci să-i pun capăt.

— Moş Jérémie, i-am spus, strunindu-mi anume voinţa spre a-mi alcătui un chip senin, Domnul potriveşte bine multe lucruri. Închipuieşte-ţi că tocmai veneam să te văd.

— Vai de mine, urmă el. Pe Uthuriel şi Armageddon, aţi dat peste omul căutat.

L-am poftit să urce lîngă mine, adăugînd că voiam să-l duc acasă. A început prin a se împotrivi cu mîndrie, cum că era încă destul de zdravăn să meargă pe picioarele lui, apoi a mărturisit că nu putea ajunge, neajutat, la scara cabrioletei. Am coborît, ca să-i dau mîna, apoi s-a aşezat. Dar abia se instalase, cu cele două bîte la picioare, că a şi scos din raniţă un şoricel alb. Nu mi-a fost niciodată frică de şoareci, ca mătuşii Zabeth, care se pierde toată cu firea cînd îi vede. Moş Jérémie îl botezase Charlotte ; îl pusese iute pe un genunchi, iar şoricelul începuse să pornească în cercetare iţindu-şi în dreapta şi în stînga botişorul subţiratic, uşor trandafiriu la vîrf.

— Vă place ? mă întrebă el cu aer şiret.

Am încuviinţat şi, fără îndoială că i-aş fi făcut Charlottei mii de drăgălăşenii, de-aş fi avut altă inimă.

— Aşa cum îl vedeţi, domnişoară, urmă bătrînelul, şoricelul acesta este fermecat. Cînd sînt chemat la căpătîiul unui bolnav şi nu prea dibui ce are, îl aşez peste el. Dacă-i vorba de o femeie, se ridică dintr-o dată pe pat ; dacă începe să chiţăie, femeia e tămăduită. Cînd e vorba de bolnavi adevăraţi, Charlotte stă dreaptă, în două labe şi, după felul în care se mişcă, ori îşi freacă lăbuţele una de alta, după cum îşi scarpină burta cu botul, ştiu ce trebuie să fac... Dar uneori se întîmplă chiar mai mult : Charlotte descoperă boli neizbucnite încă, astfel că se iveşte şi putinţa de a ne feri de ele. Ia să vedem, nu vreţi să încercaţi ?

Zurgălăii lui Bucefal clincheteau. Conduceam automat, cu un zîmbet încremenit, dar fără să pierd din vedere hotărîrea luată, pentru care ajutorul lui moș Jérémie îmi era de mare trebuință. L-am lăsat așadar să-i dea Charlottei drumul pe rochie. A început prin a sta nemișcată și oarecum descumpănită, răsucindu-și în toate părțile căpșorul triunghiular ; apoi, dintr-o dată, de parcă vreun har ar fi coborît în ființa ei, a pornit să urce cu iuțeală pe corsajul meu ; s-a oprit, agățîndu-se cu ghearele celor patru lăbuțe de sînul stîng, de unde nu s-a mai clintit.

— Oh, oh, zice moș Jérémie, am înțeles despre ce-i vorba. Va trebui să vă vegheați inima.

În clipa aceea am săvîrșit greșeala de a nu-mi putea păstra sîngele rece. Am luat-o pe Charlotte, am așezat-o cu forța pe genunchiul stăpînului ei și, pentru a da un temei gestului meu iritat, am spus că mi-ar fi putut rupe rochia.

— Firește, firește, domnișoară de Saint-Ange, făcu bătrînul, cu prefăcută bunătate, Charlotte asta e de nesuferit cîteodată.

După ce i-a dat un bobîrnac peste bot, a vîrît-o iarăși în desagă. În clipa aceea ne-am întîlnit pe drum cu un tînăr blond, cu mustăcioară, care, în trecere, își scoase pălăria. Părea să nu fi împlinit nici treizeci de ani și călărea bine. Nu-l văzusem încă prin ținut. Moș Jérémie, gazetă ambulantă, se grăbi să mă lămurească :

— Chipeș Omer Elias ăsta și se zice că e priceput. A umblat mult prin școli. Ieri a sosit și n-ar fi de mirare dacă s-ar hotărî să treacă în locul tatălui său. Doctorul a îmbătrînit și-i ostenit, cu toate că e mai tînăr decît mine cu vreun sfert de veac.

Apoi, zîmbind, îmi arătă cu degetul o colibă din scînduri, care, la mică depărtare, se dezvăluia ochilor profilată pe o perdea de brazi.

— Iată-ne ajunşi la bîrlog, domnişoară, şi vă rămîn îndatorat; dar tot nu mi-aţi spus ce voiaţi de la moş Jérémie...

Nu mi-a lipsit mult să izbucnesc în lacrimi şi atunci tot planul meu s-ar fi dat peste cap. Am izbutit totuşi să-i spun cu glas cumpănit:

— Moş Jérémie, aş dori o otravă puternică, dar care să nu pricinuiască suferinţă. Îmi trebuie pentru un cîine mare, de-acasă, care mi-e tare drag, dar acum e ca şi turbat. Îi muşcă pe toţi cei ce se apropie de el; tata ar vrea să-l răpună cu un glonte. Unchiul susţine însă că nu se cuvine niciodată să tragi asupra unui cîine de vînătoare.

— Are dreptate, făcu vraciul. Mai bine aduceţi la mine animalul. O să încerc să-l tămăduiesc.

Am răspuns că ferocitatea lui ne silise să-l ţinem închis şi că tot mai bine ar fi să-i punem otravă în mîncare. Moş Jérémie clătină din cap, tăcut.

Am coborît amîndoi în faţa colibei; am intrat şi eu îndată. O femeie fără vîrstă, cu chip ascuţit ieşind dintr-o basma neagră şi amintind chiţcanul de pădure, fierbea o zeamă chioară la un foc hrănit cu conuri de brad. Era Gertrude Beaupied, fiica bătrînului Jérémie, văduva voltijorului imperial. Ea se ridică de pe scăunelul pe care stătuse ghemuită pînă atunci, îmi aruncă o privire bănuitoare şi ieşi. Moş Jérémie ridică din umeri.

Locuinţa vechiului grenadier al lui Frederic nu era alcătuită decît dintr-o singură încăpere, ticsită cu tot soiul de obiecte. Pereţii, care în vremuri uitate fuseseră pesemne văruiţi, se înnegriseră asemenea unei pipe vechi. O masă, durată din scînduri prost geluite, două scaune, două rogojini aşternute de-a dreptul pe pămîntul bătă-

torit, iată toate lucrurile din casă. Din grinzile plafonului atîrnau, asemenea unor scalpuri, o bufniță împăiată, o blană de pisică sălbatică și mulțime de ierburi uscate. De-a lungul pereților, pînă sub brîul de deasupra vetrei, se înșiruiau oale și sticle de toate mărimile.

Moș Jérémie îmi dăduse un scaun și, clipind astfel încît toate creturile feței sale uscate se puseră în mișcare, îmi spuse molcom :

— Așadar vreți să omorîți bietul animal ? Dar v-ați gîndit, domnișoară de Saint-Ange, ce înseamnă moartea, fie și pentru un animal ? Cîtă răspundere să-i răpești unei ființe lumina zilei ! De n-ar fi viață pe pămînt, oare o zi ca aceasta n-ar ajunge spre a-i da temei ? Pînă și bătrînele mele oase se simt înviorate. Așa cum mă vedeți, aș fi în stare să țopăi întocmai ca un june sclivisit care dansează un „monaco". Da, viața e un lucru bun, chiar și pentru un cîine, domnișoară de Saint-Ange. Apoi, să nu uităm că bieții cîini sînt mai chibzuiți decît noi. Iau lucrurile așa cum sînt, ca oamenii de rînd, nu-și vîră în cap năluciri. Cînd sfarmă un os cu colții, o fac cu o plăcere neumbrită de gînduri ascunse. Cînd se tăvălesc prin colb, știu că mișcarea aceea le este nu numai plăcută, ci și folositoare, pentru că plăcerea — iată o lecție pe care ne-o dau — se contopește totdeauna la ei cu nevoia. Zic, domnișoară Zulmé, că ei o știu, dar poate că ar trebui doar să spun că o simt ; ce înseamnă asta ? Că ei cunosc din instinct ceea ce noi nu aflăm decît prin puterea judecății. A poruncit oare vreodată unui animal instinctul să-și curme viața ? Nicidecum, frumoasa mea, gîndește-te la asta...

Vorbea blînd, dar ochii săi mici, pierduți pe sub stufoasele-i sprîncene albe ca zăpada, îmi aruncau cînd și cînd o privire fulgerătoare. Oare dăduse crezare istoriei mele cu cîinele turbat ? Vorbele lui erau menite să semene, în sufletul meu, îndoieli mari în această privință.

Cu el, trebuia să dau dovadă de mare iscusință și, pentru a-i spulbera din minte orice prejudecată, trebuia să mă arăt întru totul de părerea lui. M-am descurcat atît de bine, încît peste cîteva clipe s-a dus să scotocească în „spițeria" lui, de unde mi-a adus o sticluță cu o licoare verzuie și dubioasă. Deși căutam să mă stăpînesc, mîna mi-a tremurat cînd am luat-o.

— Așadar, i-am spus, ești sigur, moș Jérémie, că doza este destul de puternică să omoare un ciine mare ?

— Ar trimite în iad pînă și un om în puterea vîrstei, mi-a răspuns și m-a pironit cu privirea.

Cumpătul m-a ajutat să nu clipesc la cuvintele acelea care îmi răsplăteau îngrozitoarea dorință. Afară, clopotele vesteau prînzul. Un temei pentru mine să-mi iau rămas bun de la el, puțin cam prea iute poate, căci nici nu a avut timp să se îndrepte în toiegele sale, că și urcasem în cabrioleta cu care Bucefal porni la galop.

Am ajuns la castel, copleșită de simțămîntul că ziua aceea frumoasă de vară avea să fie pentru mine și ultima. Tata și unchiul Sigismond lipseau ; nu aveau să se întoarcă decît seara tîrziu. Împrejurarea aceasta mă opri să-mi preschimb gîndul în faptă. Voiam să-i mai văd, înainte de a muri, pe cei ce mă iubeau. Și apoi, mătușa Zabeth, pradă migrenei, nu a ieșit din camera ei toată după-amiaza. Prea ar fi fost nedrept s-o fac să creadă că, din lipsă de veghere, ar fi avut și ea un amestec în treaba aceasta. Eram datoare să o feresc de remușcarea unui act atît de deliberat ca al meu.

Cina se dovedi mohorită. Tata călărise toată ziua, se simțea rupt de oboseală și purta pe chip expresia din zilele sale înnegurate. Pînă și unchiul Sigismond se arăta posac și sfîrși prin a mărturisi mătușii Zabeth că o rană veche, cu care se alesese în 1812, după lupta de la Berezina, îl sîcîia cumplit.

Am urcat devreme în camera mea, am pus sticluța lui moș Jérémie în micul meu birou și m-am vîrît în pat. Pentru ce amînam împlinirea unei hotărîri de neînlăturat? Mai întîi pentru că nu voiam să plec din lumea aceasta în puterea nopții, ci în plină zi și cu conștiința clară a vieții pe care o părăseam. Nu voiam să mor, în timp ce poate, acolo departe, François dormea. Voiam să mă sting la ceasul în care soarele scînteiază puternic, cînd văzduhul înseamnă o făgăduială, cînd sfîșietoarea frumusețe a lumii, culoarea, cădura, balsamul florilor, tainicele și adîncile armonii ale naturii și ale omului par să se unească pentru a împiedica o inimă fragedă să se îndrepte către funestul sfîrșit. Ce putea face oare, la ora aceea, dragul meu François, îndepărtat cu atîta cruzime? Poate că gîndurile i se vor îndrepta spre mine. Ori poate că, din curtenie, va surîde unei alte femei. Poate fi-va, pe stradă, trecîndu-și privirea dezamăgită peste priveliștea orașului, sau așezat într-o cameră, cu fruntea lăsată în palme și măsurînd nefericirea lui și a mea? Oricum socoteam cu neputință de crezut că în clipa în care sufletul avea să mi se smulgă din trup să nu-i fie cuprinsă și lui, întreaga ființă, ca într-o prelungă înfiorare, de același tremur al morții; mi se părea cu neputință ca inima să nu-i fie străpunsă de aceeași fulgerare de gheață și flacără din cumplita clipă a trecerii în neființă.

O istovire nervoasă atît de grea se făcuse stăpînă pe mine, încît somnul sfîrși prin a mă învălui în apa-i neagră. A doua zi m-am deșteptat dis-de-dimineață. Lăsasem fereastra deschisă, camera vibra toată de o lumină divină; o păsărică din neamul căldărașilor fluiera cît o ținea gîtlejul în voioasa dimineață. Să fi fost aceeași cu cea auzită în ziua de iarnă pe care în inima mea o numeam „ziua Turnului Praga"? Cîtă fericire mă înaripase atunci, cîtă nădejde prea de timpuriu spulberată! O luciditate de ne-

clintit, care nu îndreptățea nici o iluzie avea să-mi fie hărăzită de aici înainte.

M-am îmbrăcat cu nespusă grijă, cu anume cochetărie chiar. „François, îmi spuneam, privindu-mă în oglindă — unde apăream atît de palidă, încît mi-am înviorat obrajii cu puțin roșu — o, François, iat-o deci pe aceea jertfită de tine unei deșarte noțiuni a datoriei!

Cînd am coborît, tatăl meu plecase. La rîndul său unchiul Sigismond se pregătea să iasă. Am amintit, la începutul acestei confesiuni, ce anume mi-a spus el în dimineața aceea, precum și tulburarea mătușii Zabeth fiindcă o surprinsese cu părul răsucit pe papiote.

În după-amiaza acelei zile, singură în camera mea, am hotărît să mai amîn trecerea ultimului prag, spre a așterne pe hîrtie istoria nefericitei mele iubiri. Faptul că o retrăisem astfel, ceas cu ceas, nu făcuse decît să-mi întărească hotărîrea. Acum, cînd am încheiat dureroasa întoarcere în trecut, nimic nu m-ar mai putea împiedica să sorb licoarea izbăvitoare. Vara aleargă, pe nesimțite, către toamnă. Multe frunze au și ruginit pe crengile copacilor, iar anotimpul acesta rănit se potrivește de minune cu ultimele bătăi ale inimii mele. În timp ce ne aflam la masa de prînz, tata a spus dintr-o dată:

— Cavalerul d'Arconville a părăsit, zice-se, din nou ținutul. Se pare că soția lui s-a reîntors și că a însoțit-o la Paris.

În clipa aceea mi-am dat seama cît de mult mă obișnuisem cu suferința, căci am știut păstra o expresie de nepăsare.

— Va să zică nu murise, făcu mătușa Zabeth, scăpînd lingura pe care o ducea la gură.

Totodată mă pironi cu o privire adîncă, sub al cărei tăiuș am izbutit să-mi mențin în continuare masca indiferenței.

Ca de obicei, ne-am băut cafeaua în salon. După aceea mătușa Zabeth ne-a înștiințat că avea treburi în sat. Am așteptat să plece, ca să urc la mine în cameră. N-ar fi de mirare ca la înapoiere să treacă pe la mine. O să-mi pună întrebări, o să găsească cu cale să-mi spună cuvinte alinătoare, pe care dinainte nu le pot suferi. Sărmană mătușă! Ea a putut trăi cu un suflet pustiit; eu însă nu sînt făcută din aceeași plămadă. Ei bine, clipa a venit! Dumnezeu să mă ierte!

...Am luat sticluța lui moș Jérémie. Am golit-o dintr-o răsuflare, înainte de a o azvîrli pe fereastră într-un tufiș. Otrava nu era chiar neplăcută la gust, puțin dulceagă, ușor grețoasă. Mirosea a cireșe și afine.

M-am întins pe pat. Capul mi se îngreuna, dar nu simțeam nici o durere.

...Aștern anevoie rîndurile de față. Cred, totuși, că o să mai am puterea să pun cele scrise în micul meu birou, să le închid acolo, înainte de a intra în izbăvitoarea neființă.

În parc, păunul Jugurtha își azvîrle țipătul. Camera îmi este străbătută de o rază piezișă de soare. Capul mi se învîrtește. François, de ce ai părăsit-o pe Zulmé a ta?...

EPILOG

— ÎNTR-ADEVĂR, DOMNULE, ÎNtreba mătuşa Zabeth, socotiţi că viaţa nu-i este în primejdie ?

— Nu, domnişoară, răspundea un glas de bărbat, un glas tînăr şi grav, pe care îl auzeam pentru întîia oară.

— Oricum, somnul ăsta letargic, care ţine de douăzeci şi patru de ore...

— Am întîlnit cazuri asemănătoare la Spitalul Central din Paris ; aşa, de pildă, un sacagiu a dormit opt zile încheiate, dar şi-a revenit în cea de-a noua, proaspăt ca un nou-născut.

— Vă mulţumesc, domnule, de-ar fi adevărat ! Ce trebuie să fac ?

— Cîteva comprese cu apă rece pe frunte vor fi, cred, de ajuns.

— Foarte bine, domnule, mă duc să iau cele trebuitoare.

Mătușa Zabeth a ieșit. Mă deșteptasem de cîteva clipe, dar mai țineam ochii închiși. Așadar, moș Jérémie, cu aerul său blajin, nu se lăsase dus de nas. În loc de licoare otrăvitoare, vicleanul bătrîn îmi dăduse un narcotic. Nu mă otrăvisem ; și cu toate acestea încercam senzația că înviasem din morți. Ascultam, ascultam cu încordare zvonurile verii ce se sfîrșea năvălind pe fereastră. Un căruțaș își pocnea biciul departe, pe drum. Un fazan își slobozea cîntecul răgușit. Glasul gros al bucătăresei răsuna în oficiu :

— Dumnezeule, Doamne, sărmana domnișoară !

O toropeală ciudată mă apăsa încă și îmi amorțea mîinile și picioarele. Totuși, simțurile mi se păstrau nespus de ascuțite. Blînda căldură a zilei îmi dezmierda fruntea, gîtul. Mireasma amară a florilor de salbă-moale din curte urca năvalnică pînă la mine, contopindu-se cu mirosul mai subtil, abia simțit, al oțetului aromat cu esență de trandafiri. De unde putea izvodi oare parfumul acesta, de nimeni folosit la castelul de Saint-Ange ?

Am deschis ochii și am zărit, în picioare, foarte aproape de patul meu, un tînăr înalt și blond, în care l-am recunoscut pe Omer Elias, fiul medicului militar. Mi-a zîmbit, dar nu i-am întors zîmbetul ; oricum, privirea-mi uimită nu i-a arătat prea multă dușmănie, căci mi s-a adresat într-un fel cît se poate de plăcut :

— Bun, domnișoară, cred că sînteți vindecată.

La care, am răspuns oarecum prostește :

— Prin urmare am fost bolnavă ?

— În orice caz, a urmat el, ați băgat-o rău în sperieți pe domnisoara mătușa dumneavoastră.

O clipă am păstrat tăcere. Medicul acela tînăr arăta foarte bine. Ochii săi căprui străluceau de inteligență și vioiciune. Avea o frunte frumoasă, mîini fine, o expresie de blîndețe cumpănită. Inspira încredere de la prima vedere.

— Vă mirați, poate, că mă aflu aici, a mai adăugat. Domnișoara mătușa dumneavoastră a trimis după tatăl meu. Era suferind și m-a rugat să-i țin locul.

De data aceasta nu m-am putut stăpîni să nu zîmbesc.

— Mulțumesc, am spus cu glas scăzut, mulțumesc că ați venit și mulțumesc că nu ați spus nimic.

Desigur, între noi se strecurase o taină, una care mi-l făcea complice. Omer Elias mă văzuse cu moș Jérémie. Un medic atît de priceput stabilise, firește, o legătură între prietenia mea cu bătrînul vraci și straniul somn în care mă cufundasem. Totuși, păstrase tăcere, iar discreția lui îl înălța în ochii mei. Chiar și acum se prefăcea a nu-mi auzi mulțumirile, de parcă s-ar fi temut că astfel ar fi trebuit să trec la destăinuiri, iar el voia să mă cruțe de ele. Dar, împotriva intenției sale chiar, rezerva-i generoasă mă chema să-mi deschid inima. Îl socoteam vrednic să-mi primească mărturisirea și făcut pentru a mă înțelege. Atunci, pe neașteptate, i-am spus :

— Domnule Elias, am vrut să mor.

În aceeași clipă chiar, chipul său răspîndind o îmbietoare blîndețe, își schimbă expresia. Pe frunte i se adunaseră crețuri fine ; mă privea cu o atenție aproape îndurerată. În sfîrșit mă întrebă, cu glas adînc compătimitor :

— Ați trecut printr-o încercare atît de grea ?

— Da, i-am răspuns simplu.

— Și acum ?

— Acum, nu mai știu.

Era cît se poate de adevărat. Nu mai eram foarte sigură dacă nenorocul mă apăsa la fel de cumplit ca înainte

de moartea-mi zădărnicită. Mă stăpînise cu tărie gîndul de a dispărea, de a spune pe veci adio luminii zilei. Dar iată că aceasta îmi era din nou dăruită şi acum o găseam altfel frumoasa — ea însuma farmecul vieţii — iar în sinea mea mă învoiam, cu un soi de plăcere, că tînărul medic cu mustăcioară aurie avea un chip inteligent şi blînd.

— Vedeţi, domnişoară, îmi mai spunea el, o rană, cînd nu mori din pricina ei şi cînd organismul este sănătos, sfîrşeşte întotdeauna prin a se vindeca.

Poate că avea dreptate, că avea să vină o vreme în care aş fi putut evoca, cu sufletul împăcat, amintirea iubirii mele... Omer Elias părea foarte sigur de sine. Dar dacă timpul alungă ori micşorează durerea, cum să crezi că uitarea poate aduce fericire ? Mi-ar fi oare de ajuns să nu mai fiu nenorocită ? M-aş putea mulţumi cu împăcarea unei inimi care nu mai aşteaptă nimic ?...

Mătuşa Zabeth aduse un castronaş cu apă şi comprese. Văzîndu-mă aşezată, ea scoase un ţipăt şi, după ce puse pe masă cele aduse, se năpusti spre mine şi mă strînse pătimaş în braţe.

— Micuţa mea Zulmé, spunea ea cu glas întretăiat, frumoasa mea, pisicuţa mea, Domnul fie slăvit ! N-o să mori, nu-i aşa ? Nu voiai să ne îndurerezi !

Şi plîngea, şi rîdea printre lacrimi. Niciodată nu am văzut-o astfel ; i-am înapoiat sărutările, în timp ce în suflet îmi se prelingea o dulce remuşcare.

Omer Elias se trăsese deoparte. Cînd mătuşa Zabeth îşi reveni din tulburare, se întoarse spre el :

— Domnule Elias, îl întrebă, ce gîndiţi despre bolnava noastră ?

A ridicat copilăreşte din umeri :

— Cred că-i este foame şi că se va putea scula din pat cînd va voi. Dacă îngăduiţi, voi trece mîine pe aici, să văd

ce mai face, dar am toate motivele să socot că vizita mea nu va mai avea deloc caracter medical.

Şi-a luat rămas bun, iar mătuşa Zabeth l-a condus pînă la poartă ; cînd a venit iarăşi lîngă mine, m-a privit cu ochi încă umezi şi mi-a spus :

— Ascultă-mă cu luare-aminte, draga mea, vreau să-ţi fac o destăinuire importantă. Ştii că am iubit. Ei bine, viaţa m-a învăţat că nici o fiinţă de pe lumea asta nu este întru totul vrednică de iubire. Cu atît mai mult nu i se cuvine nici uneia să-ţi dai viaţa pentru ea. În toate vremurile, cei care au murit de pe urma simţămîntului pe care îl nutreau pentru alţii, nu s-au jertfit de fapt în numele fiinţei luate în sine, ci ideii pe care şi-o plăsmuiau despre ea.

Atît a spus, dar vedeam prea bine că nici ea nu se lăsase înşelată. Apoi a mai adăugat :

— Draga mea Zulmé, tatăl şi unchiul tău au plecat dimineaţă foarte devreme. Îţi făgăduiesc că nu vor şti niciodată nimic despre... indispoziţia ta, dacă şi tu îmi făgăduieşti că vei fi foarte înţeleaptă.

Am făgăduit, iar ea a suspinat adînc.

Seara, după cină, tata mi-a cerut să-i cînt la pian *Di tanti palpiti...* ; am pus în cîntul acela toată durerea care mă copleşea. Apoi, unchiul Sigismond a vrut *Plaisir d'amour...* Mătuşa Zabeth m-a privit cu îngrijorare. Am izbutit totuşi să cînt romanţa pînă la capăt. După ce m-a lăudat pentru felul în care o executasem, unchiul Sigismond a adăugat pe un ton neaşteptat :

— Vezi tu, copila mea, suferinţa din iubire este ca un glonte care ţi-a rămas în trup, fiindcă nu a putut fi scos. În jurul lui viaţa îşi urmează calea.

Şi mi-am simţit ochii umplîndu-mi-se de lacrimi.

...A trecut o noapte. O zi nouă s-a născut sub cerul în care, cînd am deschis dimineață obloanele, am simțit primul fior al toamnei. Unchiul Sigismond are dreptate. Pentru mine începe o viață nouă. Omer Elias a venit, mai adineauri, așa cum a spus. Am făcut, în tovărășia lui și a mătușii Zabeth, o plimbare prin parc. Este aproape hotărît să ia locul tatălui său la Pagny. Iubește cîmpia lorenă, unde s-a născut ca și mine, îi sînt dragi zările ei încețoșate, plantațiile de hamei, locuitorii cu suflet tainic și devotat. În timp ce vorbea, amintirea altor cuvinte asemănătoare urca în mine : îl auzeam parcă pe cavalerul d'Arconville la Turnul Praga și inima mi se strîngea.

Ne-am înapoiat la castel, strivind sub pași cele dintîi frunze moarte. Emérencie ne-a servit ceaiul în salon, iar mătușa Zabeth, supărată foc pentru că oaspetele îi mărturisise cu nevinovăție a nu fi citit *Clarisse Harlowe*, i-a pus cu de-a sila cartea în mînă. A făgăduit că va mai veni...

Orice s-ar întîmpla, știu acum că voi aștepta, pentru a trece dincolo de viață, sorocul cel obișnuit. După toamnă, va veni iarna, apoi o altă primăvară. Dar poate exista primăvară pentru o inimă vlăguită ca a mea ? O, Doamne, îmi vei da oare putere să trăiesc ?

CUPRINSUL

Prolog 7

I Un strigoi 21
II La vînătoare de mistreți 35
III Stetit unda fluens 54
IV Duelul 78
V Turnul Praga 97
VI Destăinuirea mătușii Zabeth 116
VII Sfinxul nisipurilor 142
VIII Intrusa 169
IX O nuntă în vremea Imperiului 189
X Otrava lui moș Jérémie 208

Epilog 218